3 1761 08123720 8

Blå Fora

Purchased for the

LIBRARY *of the*

UNIVERSITY OF TORONTO

from the

KATHLEEN MADILL BEQUEST

KNIHOVNA KACIŘŮ

Svazek 4.

Bílá Hora

— a —

násilná protireformace katolická.

Příspěvek k dějinám válek náboženských v Čechách.

Na základě různých pramenů literárních napsal

Jan Diviš.

V Praze 1904
Nakladatel Jan Jelínek. — Dělnická knihtiskárna.

DA
211
8
D58
oddE1

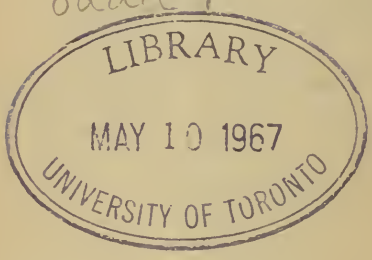

Oddíl prvý:

Vývoj české reformace až po bitvu u Lipan.

Úvod.

Není naším úmyslem ani úkolem vylíčiti podrobné dějiny událostí udavších se v Čechách po bitvě bělohorské, aniž líčiti dopodrobna vývoj věcí, které zavinily porážku stavovských vojsk na Bílé Hoře. To vše bylo povolanými dějepisci všestranně vylíčeno i posouzeno a mnohem lépe, nežli bychom to my učiniti mohli. Proto jednotlivých událostí historických dotýkáme se jen letmo, pokud jeví se nám to nutným k lepšímu porozumění náboženskému fanatismu, který na obou stranách, jak protestantské, tak katolické, hrál význačnou roli.

Účelem této práce není více nežli poukázati, jak daleko až může vésti šílený fanatismus u víře a jak rozvířiti se mohou vášně lidské pro ideu, která přece dle tvůrce svého a zakladatele neměla míti jiného účele, nežli lidstvo naučiti vzájemné lásce bratrské a učiniti je šťastným na zemi.

Nejsme stranickými k vyznavačům podobojí, právě tak jako nechceme v ničem bezdůvodně křivditi vyznavačům učení katolického.

Než přes to doufáme, že nepředpojatý čtenář vzdor poklesků, kterých se protestanté dopustili, přece jen doznati musí, že těmi, kdož těžce na lidu českém se prohřešili, byli katolíci vedení Římem a jezovity. Nejde nám ani tak o hrozné tresty a ztráty na majetku, jichž vytrpěti musili šlechtičtí vůdcové povstání, kteří ovšem bez viny nebyli, ale právě o to se nám jedná, ukázati, jak bezcitně bylo zacházeno i s lidem obecným, jak násilně bralo se mu vědomí náboženské a jak byl huben i ožebračován. Nejen to málo, co český lid vlastnil v zemi dlouhými válkami vyssáté, bylo mu odejímáno, nejen že krutě trestán byl tělesně, ale i veškerá vzdělanost byla mu vzata, veškeré stopy vyspělé již tehdy kultury měly býti vyhlazeny, veškerá literatura česká zničena a z národa, který druhdy ve vědách a umění řadil se mezi nejpřednější v Evropě, měl býti učiněn národ tělesně i duševně zakrnělých zelotů, jimž za vše, co bylo jim uzmuto, měly býti poskytnuty jesuitstvím znešvařené nauky katolicismu.

Než jako nikdy ještě násilí trvale nezvítězilo, tak nepodařilo se ani »šlechetné« to snažení jezovitské a doby příští, kdy zá-

sady humanity i rovnosti občanské, sebeurčení lidstva i národů rozvrátily základy panství feudálního, vzkřísily k novému životu i pod popelem jezovitských lží doutnající zbytky národa českého, který záhy s novou silou postavil se v arenu o kulturní povznesení zápasících národů evropských . . .

Překonány jsou doby duševní malátnosti a zdánlivé smrti národa českého, leč co zbylo po nich, jsou vzpomínky, jsou ohněm, mečem i krví psané a slzami skropené listy dějin, z nichž vysvítá, za co lid český děkovati může druhdy světovládnému Rímu s papežem v čele a jezovity po boku.

A pro výstrahu věkům příštím, proto, by zjevno bylo, **kdo** ode dávna **byli našimi úhlavními nepřátely,** komu děkujeme za dvoustoletý, smrti téměř se rovnající spánek národa českého, komu vděčíme za to, že takřka po dvě stě let byli jsme zadrženi v duchovním svém vývoji — proto napsali jsme spisek tento, jehož účelem jest pouze jedno: varovati lid český před nástrahami oné kasty černých pánů, která sice pokrytecky velmi často užívá slova »vlast«, nicméně je čistě internacionální, užívajíc zvláštního svého jazyka a tvořic v každém státě svůj dobře organisovaný stát vlastní, poslušna jsouc pouze jediného vládce, který v Římě sídlí a nemá na zřeteli jiného nežli zadržeti

kulturní vývoj národů a dostati je v područí náboženského fanatismu, který ducha zatemňuje a srdce zatvrzuje, k zušlechtění lidstva však nikdy nepřispívá . . .

Podaří-li se nám vyplniti tento vytknutý úkol, pak uspokojeni budeme výsledky práce své u vědomí, že aspoň nepatrnou měrou přispěli jsme k vymanění lidu našeho ze spárů oné stohlavé hydry, jež zove se klerikalismus a pod škraboškou víry vkrádá se do rodin našich i života veřejného, otravujíc dechem svým vše, čeho se dotkne.

A proti té bojovati, je povinností každého člověka pokrokového.

V Praze, v lednu 1904.

J. D.

1. Příčiny a vznik snah reformačních.

Byl by velice na omylu ten, kdo domníval by se, že hnutí reformační vzniklo výhradně z podnětů náboženských. Vedle snah po očistě církve katolické »v hlavě i v údech« hrála tu důležitou úlohu i celá řada momentů směrů politických, hospodářských i sociálních, které hnutím reformačním dojíti měly svého uplatnění. Chceme-li proto správně vylíčiti příčiny, proč hnutí reformační vůbec vzniklo, musíme i tyto momenty vzíti v úvahu.

Nepopíratelné jest ovšem, že v době, kdy církev ocitla se na vrcholu své moci, vyznačovala se i všemi známkami mravního úpadku, a tu přirozeně musily se snahy reformátorů nésti v prvé řadě k očistě života duchovního po stránce mravní.

Od té doby, co císař Konstantin (r 306 až 337) prohlásil náboženství křesťanské za náboženství státní, rostla současně i politická moc vrchních vládců církevních, papežů, a

s touto dostavily se i všechny slabosti těch, kdo žijí v přebytku: rozmařilost, nadutost, znemravnělost, svatokupectví, lakota, opilství i smilstvo. Veškeré ty neřesti bujely mezi kněžstvem od stavu nejnižšího až k nejvyššímu, patrně dle stupně hodnosti se zvětšujíce.

Nebylo možno se tomu ani přílišně divit, neboť kněžstvo doby tehdejší pokládalo se za nejpřednější vrstvu lidí a současně i za nejvznešenější, která povolána je bohem, aby ostatním vládla a je spravovala, a to nejen v záležitostech duchovních, ale i světských. A vycházejíc s tohoto stanoviska, domnívala se kasta těchto vyhejčkanců, že kněží je již všechno dovoleno . . .

Církev v té době byla tajemná a hrůzná moc, před níž chvěl se veškerý svět . . .

Než jako v každé době, našli se i v době nejtužšího církevního despotismu ojedinělí lidé, kteří měli dostatek odvahy postaviti své osobní přesvědčení nad autoritu kněžstva i nad tradice po otcích zděděné.

Tak již v prvé polovici XII. století povstal Arnold (Arnošt) z Brescie, žák věhlasného Abélarda, který v samotné Italii, papeži téměř tváří v tvář prohlásil, že papež nemá právě tak, jako ostatní duchovní, práva přisvojovati si nějakou moc světskou, a že je to přímo lupičstvím, když si kněží osvojují moc takovou, jaká přísluší jen knížatům

a králům, neboť oni že odkázáni jsou pouze na věci náboženské. Rovněž tak že nepřísluší kněžím bažení po statcích pozemských, jelikož oni mají se spokojiti s desátky a jinými od obcí dobrovolně jim poskytnutými dávkami. Duchovní i mniši že mají se zříci majetku i bohatství bezprávně až dosud drženého a mají se spíše starati o povznesení mravů, sami u sebe ovšem počínajíce.

Odvážlivec tento — jeden z prvých reformátorů církevních — zaplatil ovšem horlení své po opravách v církvi životem, jako tak mnohý z jeho následovníků. Byl v r. 1155 na rozkaz papeže Hadriana IV. v Římě u k ř i ž o v á n (ve volbě trestů pro »kacíře« byli papeži vždycky neobyčejně »milosrdní«!), tělo jeho spáleno a popel do řeky Tibery vhozen.

Záhy po smrti Arnolda z Brescie objevil se nový reformátor v osobě Roberta K a p i t o, Angličana rodem, který zemřel r. 1253 jako biskup v Linkolmu. Muž ten, jedna z nejprobudilejších hlav tehdejší doby, s veškerým úsilím bojoval proti světské moci papeže a obhajoval proti němu práva panovníků, káraje při tom jak prostopášnosti římského dvora, tak i hříchy veškerého kněžstva. Mstivosti papeže Inocence IV. ušel jen tím, že kardinálské kollegium (sbor) nenávidělo ještě více papeže samotného nežli Kapita a tak odvrátilo od něho kletbu papežskou, která již již se nad hlavou jeho vznášela.

Dalšími z reformátorů byli Jan z Paříže, také Surdus zvaný, Vilém Okkam z Anglie, slavný italský básník Dante Alighieri, Vilém Duranti ml. a j., kteří vesměs horlili proti rozpínavosti papežské i proti zvrhlosti i zlotřilosti kněžské doby tehdejší vůbec.

Nebyli to však pouze jednotlivci, kteří již v XI. a XII. století vzpírali se otrockému jhu papežů i jejich stvůr, byly to i celé společnosti — sekty — které nemohouce se zdravým rozumem srovnati různá ustanovení, jež jim církev jako články víry předkládala, vzpírali se tyto poslouchati a odsuzovali to, co po jejich rozumu jevilo se nesmyslným.

Jmenujeme tu zejména sekty Waldenských a Albigenských, které ve Francii byly již v XI. a XII. století značně rozšířeny a horlily proti spustlosti kněžstva, proti obřadům i bohoslužbě, pokládajíce evangelium za jediný pramen víry. Nejvíce však poštvali proti sobě všemocnou hiererchii (kněžovládu) učením, že v hostii nesídlí bůh, nýbrž že je to pouze představa boha. Naproti tomu nařídila církev, že každý křesťan spatřovati musí v hostii boha v celé jeho podstatě. Proti tomuto církevnímu učení vzpíral se zdravý rozum prostých těchto lidí a jednoduchá rozvaha přivedla je k poznání, že dogmata taková jsou vlastně pouhým snižováním pojmu boha. Jakmile však v době

tehdejší dala církev nějaké nauce svého schválení, musili ji věřící za pravdu přijímati a neposlušní byli církevní inkvisicí i s jejími krutými tresty k tomu donucováni.

Jak brutálně dovedla církev vystupovati proti těm, kdož jejímu komandu se podříditi nechtěli, toho právě nejsmutnějším dokladem jsou Valdenští a Albigenští, proti nimž svolal papež Alexandr III. církevní sněm (koncil) v r. 1215 do Lateránu, kde vyhlásil na ně trest smrti. Všem křesťanům pod následky církevní klatby bylo zapovězeno míti styky s těmito »kacíři«, nikdo nesměl jim nebo jejich příbuzným a přátelům poskytnouti přístřeší ani útulku, něco od nich koupiti nebo něčeho jim prodati, tak aby zbaveni byli i všech prostředků životních a donuceni svých »bludů« litovati a je odvolati.

Tak jednal papež, samovolně prohlášený nástupce Krista, toho, který hlásal: »Milujte nepřátely své!«

Papež Inocenc III. a později Sixtus IV. vyhlásili proti Albigenským křižácké tažení a násilím a mocí měli býti tito »rozkolníci a kacíři« vyhubeni se světa. Na uchránění pak ostatního křesťanstva od podobných »bludů« noseny hostie v monstrancích po veřejných náměstích a ulicích za největší pompy církevní, nejprve ve Francii, později papežem Urbanem IV. (r. 1264) zavedena

slavnost ta i pro celou církev a nazvána — božím tělem. Ještě podnes slaví se s celou okázalostí každoročně na počátku léta omamujíc nevědomý lid přepychem a obřadností.

Nejvyšší moci své, avšak i nejkrajnějšího bodu své zkaženosti dosáhla církev v době t. zv. babylonského zajetí papežů (od r. 1305 až 1374), kdy papež Klement V. vylákán francouzským králem Filipem Krásným usídlil se v Avignonu, kde potom po sedmdesáte let měla stolice papežská sídlo své.

Doba papežů avignonských je tou, kdy papežství dosáhlo vrchole vlády své nad celým světem křesťanským V té době skončen veliký zápas mezi papežem a německým císařem Ludvíkem Bavorem, a to ve prospěch kurie papežské. Volba Karla IV. za krále římského (r. 1346), kterou vítězství to dovršeno, byla největším úspěchem, jehož papežství ve svých zápasech politických dosáhlo. Církev stala se nejmocnější vládkyní světa.

Pachtíc se však za dosažením světské moci, zapomínala církev na své poslání duchovní a dvůr papežský v Avignoně stal se proslulým nejen bujným, veselým životem a rozmařilostí, ale i nemravností. Církev neměla se více koho obávati a její vládcové i sluhové užívali vítězství svého měrou vrchovatou.

Obstarávání duchovních záležitostí stalo se věcí vedlejší, a hodnosti duchovní udělovány často lidem naprosto znemravnělým, kteří úřady církevní pokládali jenom jaksi za odměnu diplomatických nebo válečnických služeb dvoru papežskému prokázaných. Nejhůře byli na tom ovšem věřící, kteří lidem takovým sloužili za nevyčerpatelnou studnici k získávání peněz.

A peněz vždy více potřebovali nejen církevní hodnostáři, ale i papež sám. Peníze hrály a hrají až dosud v církvi katolické úlohu nejpřednější a papeži v Avignonu následkem svého rozmařilého života neměli jich nikdy dosti

To vedlo k tomu, že církev nemohouc z poddaných svých vyzískati dostatek peněžních prostředků způsobem mravným, jala chápati se k dosažení účelu svého prostředků naprosto nemravných, totiž prodávání odpustků a relikvií, kteryžto obchod svěřován byl za provisi lidem prohraným a vychytralým, kteří neštítili se způsobem zcela dryáčnickým z dobrých — či hloupých — věřících peníze mámiti.

Vzhledem k takovým poměrům nelze se diviti, že již v době zápasu Ludvíka Bavora s církví vyskytli se při dvoře tohoto vladaře theoretičtí revolucionáři, jako Marsiglio z Padovy, dříve již vzpomenutý Vilém Okkam a j., kteří popírali božský původ

papežství, a tak — prozatím ovšem nikoli zjevně — otřásali schátralou budovou církevní autority.

Již v projevech těchto mužů vycítiti lze prvé počátky reformace, totiž uplatnění snahy po očistě církve »ve hlavě i v údech« a znovupostavení této na prvotní základ evangelického křesťanství.

Církev katolická byla vždy k reformním snahám velice nedůtklivou a na místě, aby zkoumala, kde je co vadného a usilovala o nápravu, hledala všude »kacíře« a mocí svou snažila se potlačiti každou myšlenku k obrození jejímu čelící.

Svádělo ji k tomu hlavně vědomí neobmezené moci A tak na místě, co by vůdčí hlavy v církvi měly se starati o vyplenění zlořádů i o nápravu v každém směru, přičiňovaly se ku starým vždy ještě zlořády nové.

Při tom dojista pozoruhodným bylo, že horliví kazatelé, kteří s plnou přesvědčivostí úřadu svého kárali zlořády v církvi, byli pronásledováni, kdežto kněži rozmařilí a zhýralí byli klidně ponecháváni v úřadech svých.

Ku všeobecné rozháranosti v církvi nemálo přispěla ještě jiná okolnost.

V r. 1378 došlo totiž k rozdvojení církve na západní s papežem v čele a na církev východní. Následek toho byl, že poražen odvěký názor o svrchova-

nosti papeže římského a prokázáno, že k zachování církve není jednoho papeže nutně potřebí. Byla to prvá rána, kterou byla otřesena papežská autorita a další záhy pak následovaly, neboť ti, kdo popírali svrchovanost papeže již dříve, nyní tím otevřeněji volali po opravách v církvi, prohlašujíce, že papež římský není oprávněným a výhradným držitelem moci církevní, nýbrž že jedině Kristus je správcem církve své.

Prvý projev nespokojenosti vyzněl v prohlášení university pařížské, která ve svých ohraženích toužila po reformách v církvi.

Určitý výraz těmto snahám dal však John Wiklif (čti: Uiklif), nejprve farář, později profesor na universitě oxfordské a na sklonku života svého opětně farář, který vycházeje od zásad prvotního křesťanství, velebil chudobu Kristovu a stavěl proti ní bohatství i zpupnost jeho nástupců, požaduje od nich podobnou chudobu i rozdělení statků, jakého žádal Kristus od bohatého svého vyznavače. Bibli pokládal Wiklif za základ všeho křesťanství, za hlavu církve pak Krista a nikoli papeže. Ze svátostí uznával toliko dvě, a sice křest a oltářní, při tom však nevěřil v přeměnu (transsubstanciaci) chleba a vína v tělo a krev Kristovu, tvrdě, že podstata chleba a vína se nemění, poněvadž Kristus přítomen je v nich pouze svátostně (domněle). Proti mnichům vyslovil se, že

jsou to lenoši ze řemesla a kněžské bezženství (celibát) prohlásil za největší nerozum.

Wiklifem zahájeno bylo nové období dějin náboženských, neboť on vyvolal hotovou revoluci v církvi.

Celkem však učení Wiklifovo, odsouzené posléz i samotnou universitou oxfordskou i v Anglii vůbec, nebylo by mělo velikého vlivu na rozvoj reformačních snah v Evropě, kdyby právě nebylo nalezlo horlivých stoupenců v Cechách, kde půda pro snahy reformační byla již předchůdci Husa náležitě připravena, Husem pak reformace k plné platnosti přivedena.

Až potud, posuzujeme-li povšechně vznik snah reformačních, dalo by se zjistiti jako příčiny snah těchto následující:

1. Oprava ve zřízení církve a snahy za umravnění života kněží vůbec a 2 netajená nevole nad mrháním statků i důchodů kněžských, která zejména vyvolávána byla jak u jednotlivých panovníků, tak u šlechty i měšťáctva a nalezla mohutného ohlasu i v lidu poddaném, který v době té zejména nemálo byl tížen nejen stavem poddanství a robotou, ale i různými berněmi a dávkami, jakož i ochuzován příspěvky na uhražování válečných tažení papeži římskými nařizovaných.

Hrály tudíž při hnutí reformačním významnou roli nejen momenty náboženské, ale i snahy po hospodářském povznesení jedno-

tlivých stavů i států, jakož i snahy sociální po lepším upravení poměrů společenských lidu poddaného.

Ku všem těmto příčinám přidružil se, jak dějiny reformace v Cechách dokazují, i silný cit národní, usilující o vymanění lidu českého z vlivu cizinců, jmenovitě Němců a touha postaviti se na stanovisko vlastní.

Tento moment hrál význačnou úlohu v reformačním snažení Husově a vedl ku vydání pověstného dekretu kutnohorského, jímž přiřknuta práva Čechům na universitě pražské.

Po tomto povšechném přehledu snah reformačních v církvi přihlédneme nyní blíže ke hnutí reformačnímu v Cechách i jeho vývoji.

2. Původ české reformace a její příčiny.

Původ české reformace sahá o něco dále nežli úsilí Wiklifovo a bylo z počátku hnutí reformační podporováno i samotnými panovníky českými, tak zejména Karlem IV. Panovník tento byl zajisté úplně pod vlivem kněžstva, kteréž opatřil velikými důchody i značně počet jeho rozmnožil. Než právě kněží byli to již v dobách tehdejších, kteří čím více se jim dávalo, tím více chtěli. A tak i tento veliký přítel a štědrý podporovatel duchovenstva musil posléze vydati rozkaz, že každému darování statku některému ústavu duchovnímu musí předcházeti svolení královské.

Vzdor tomu, či snad právě proto, že bylo tak vydatnou měrou o kněžstvo postaráno, stával se život jeho čím dále nemravnějším, takže sám prvý arcibiskup pražský, Arnošt z Pardubic, uznal za dobré, by řádění duchovních pastýřů byly poněkud položeny

meze, a to tím spíše, jelikož nespokojenost lidu obecného nad spustlostí kněží byla stále otevřeněji projevována. Arcibiskup obrátil se v té věci na krále a ten horlivě podporoval snahy jeho po opravách v církvi.

Přičiněním Karla IV. povolán do Prahy výborný kazatel Konrád Waldhauser z Dolních Rakous, který jal se tu horliti v kázáních svých proti spustlosti kněžstva. Než Waldhauser, jsa Němec, nemohl vyhověti tužbám lidu českého, a tak záhy po něm povolán do Prahy výmluvný a ohnivý Štěpán Milič, kanovník z Moravy.

Vedle těchto i četných jiných kazatelů byl to zejména Matěj z Janova, který v kázáních svých volal po návratu k prvotní církvi, horlil proti nádherným chrámům a přepychem oplývajícím rouchům kněžským, zavrhoval veškeré ceremonie při službách božích, neuznával očistec a chtěl, aby zničily se obrazy i sochy, ku kterým se pověrčiví lidé modlí.

Kázání jeho měla na lid neobyčejný vliv a »matka« církev, kterou nezůstalo působení tohoto pařížského mistra tajným, pospíšila si, aby dokázala mu moc svoji. Obžalován z »kacířství« a nechtěl-li se nechat upálit, byl nucen odvolati učení své, což stalo se r. 1387.

Matěj z Janova byl bezprostředním předchůdcem Husa a bylo by asi následovalo

vše to, co vyvinulo se v Cechách po smrti Husově, kdyby si byl tento mistr zůstal důsledným i smrti ve tvář, jak o několik let později učinil to Jan Hus.

Při této příležitosti sluší vzpomenouti i českého kazatele Vojslava, který byl již v r. 1372 v Praze sesazen proto, že v kázáních svých vystupoval proti »prelátům, kteří zle utrácejí peníze se ženami.«

Ale nejen v Praze, i na českém venkově vzmáhalo se hnutí reformační a byl na př. v Plzni potrestán farář Mikuláš v r. 1374 za to, že kázal proti mnichům.

Zajímavo jest, že i mezi vyšším duchovenstvem bylo dosti takových »kacířů«, kteří vystupovali proti vládě papeže i kněží, ano, že i dva ze soudců, kteří později pro kacířství Husa odsoudili, a sice Petr z Albiaco a Jan Gerson, kázali a psali proti papeži a hierarchii, popírajíce neomylnost papeže i koncilu.

Doba, do které spadá působení Husovo, nebyla však pouze dobou vyvrcholení světské moci kněžské, ona byla i dobou nejvyššího rozkvětu panství feudálního (šlechtovlády), které nejednou ohrožovalo i existenci osob na trůně sedících, jak zejména vidíme to při Václavu IV. Šlechta v té době měla jenom jediného odpůrce, a tím byl světovládný Řím s papežem v čele.

Nejhůře na tom byl ovšem lid poddaný či obecný, který trpěl nevýslovnými útisky,

nemaje práv naprosto žádných. Potlačoval, utiskoval a odíral jej právě tak kněz jako šlechtic, a připojíme-li, že vládu ve mnohých městech měli měšťané původu německého, které zejména Přemysl Otokar II, tento »zlatý« král český, hojně do Čech uváděl, prodávaje jim celé vsi i s polnostmi, a vyháněje z majetku po otcích zděděného lid domácí. Vedle toho za peníze, jichž potřeboval k rozmnožení lesku i nádhery dvoru svého, propůjčoval cizincům těm i různá privilegia a přednosti před lidem domácím, kterýž měl v opovržení.

Nemenším přítelem cizinců byl i Václav II., syn Přemysla Otokara II., který jsa v Německu vychován, nenáviděl každého, kdo česky mluvil.

Neměl-li pak český lid valné přízně u posledních Přemyslovců, rodu »domácího«, požíval ji tím méně u panovníků z rodů cizích. Jan Lucemburský, tento »rytířský« král, znal své Čechy jenom tehdy, když potřeboval peníze na své pranice a turnaje v cizích zemích a zastavil za dluhy téměř všechny statky komory královské židům a bohatým šlechticům, ano byl by i celé Čechy prodal, kdyby mu v tom šlechta nebyla zabránila.

Že ani za tak zvaného »otce vlasti«, Karla IV., nebyl na tom chudý lid lépe nežli za jeho předchůdců, o tom nejlépe svědčí jím vydaný zákon, který stanoví práva mezi

šlechtou, měšťany a lidem poddaným, ze kterého jenom něco málo výňatků uvádíme. Tak čteme v zákoně tom:

»Když pán pánu ublíží, mají se bíti meči. Když nižší vyššího urazí, není povinen vyšší se bíti, nýbrž má nižší svou nevinu dokázati přísahou na kříži po sedmkráte se zmatkem.

Když měšťan nebo sedlák šlechtice urazí a šlechtic se s ním bíti nechce, neboť jest více než sedlák, má sedlák sedmkráte nevinu svoji dokázati na kříže přísahu se zmatkem a když jen jednou se omýlí, má při s pánem prohranou.

Když měšťan sedláka urazí, mají se bíti s kyji, neboť jsou oba jednoho řádu chlapského a mečů užívati nesmějí.

Když urazí sedlák pána, má sťat býti. Když pán pánu dá políček, má druhý pán právo svému odpůrci dva políčky vrátit. Když sedlák pánovi dá políček, má mu za to jedna ruka uťata býti a musí dáti zaručení, že se na pánu mstíti nebude; když ale sedlák šlechtici dá facku, má mu sedlák vydán býti, aby si s ním šlechtic dělal co chce atd.«

K jakým koncům dospěly poměry při takových »právech« lidu poddaného, o tom svědčí, že již za pět let po vydání tohoto zákona musil »drahý otec vlasti« prositi pány i duchovenstvo, aby svým poddaným

tak často nosy, uši a pysky neřezali, tolik rukou neusekávali a tolik očí neloupali.

Že ani v době Husově nebyl na tom lid poddaný lépe, o tom svědčí Tóma ze Štítného, který ve spisech svých napomíná pány, aby s lidem poddaným lidštěji nakládali. — Hus sám pak často káral pány, že sedlákům béřou zboží (totiž statky a živnosti).

A jak byl lid poddaný stížen poplatky, o tom opětně svědčí Tóma ze Štítného, který uvádí »pouze« patnácte druhů poplatků, služeb i robot, jež musil obecný lid pánům zapravovati i prokazovati. Tak musil odváděti poplatky z polí, platit mýta, tržné, ungelty, skytat pánům výpomoc, platit berně zemské (jež odváděti sice příslušelo pánům z důchodů od sedláků, které však tito na sedlácích ještě vydírali), pokrčemné (chtěl-li sedlák chodit do hospody), odběžné (odešel-li poddaný pánovi, jemuž přináležel), shodné, vzdajné, počestné (když pán přišel podívat se na své poddané) a jiné.

Za takových poměrů nelze se diviti, že bylo mezi lidem poddaným dosti nespokojenců a že jenom čekalo se na příležitost, kdy bylo by možno neblahým poměrům těm konec učiniti

Připojíme-li ku všemu tomu ještě, že v době působení Husova vznikly i veliké hádky o papežský trůn a že k dovršení

zmatků v církvi vyskytli se pojednou tři papežové navzájem se svářící a pomocí najatých žoldnéřů »práva« svého se domáhající, nelze se diviti, že roztrpčenost lidu byla všeobecná, viděl-li, že zatím co strádal v těžké porobě tělesné i duševní, v době, kdy nebyla mu přiřknuta ani špetka práv proti násilnickým pánům, a kdy ani nesměl se opovážit spravedlnosti se dovolávat, hýřili nejen jeho světští, ale i duchovní vládci s nevěstkami a plnýma rukama rozhazovali to, co lid svým potem i krví pracně musil dobývat.

Než přes všechno to bylo by sotva úsilí reformační nabylo tak velikého rozmachu v Čechách, kdyby k roztrpčenosti lidu nad nepořádky v církvi i útisky panskými nebyla v té době již i značně pokročila povšechná vzdělanost. Již v době Husově byla téměř u každé fary v Cechách i škola; lid učil se čísti i psáti, a obíraje se hlavně biblí a evangeliem, jal se srovnávati to, co stálo v písmě, s tím, co dálo se kolem něho, a kritisovati jednání těch, kdož byli mu »vrchností bohem ustanovenou«. A látky ku kritice bylo věru dosti

Jaké byly poměry v té době mezi kněžstvem vůbec, to nejlépe charakterisuje výrok papeže Inocence III., který prohlásil, že duchovenstvo za nic nestojí!

Byla-li znemravnělost mezi kněžstvem povšechně velikou, zaujímali kněží v Praze dle

dochovaných zpráv mezi zhýralci asi přední místo. Vysvítá to z toho, že když po nastoupení svého úřadu nařídil arcibiskup pražský Jan z Jenštejna (r. 1379) památnou visitaci arcijáhenskou, objeveny mezi kněžstvem v Praze takové zlořády a neřesti, že až podnes ostýchají se dějepisci v širší známost uvésti vše to, co bylo tehdy (samotnými kněžími!) zjištěno.

Na doklad tvrzení svého uvádíme zde jenom několik případů, které zaznamenává v dějepise svém V. V. Tomek, o kterém jistě nelze tvrdit, že byl by vůči katolickým kněžím předpojatým.

Při zmíněné arcijáhenské visitaci bylo ze 39 farářů pražských zaznamenáno šestnáct pro nemravné chování. A že nebyly to poklesky jen malicherné, vysvítá z následujícího:

Bartoloměj, farář týnský, měl svou souložnici a vedle této docházel i do domu, v němž byly přechovávány nevěstky.

Matěj, farář u sv. Jana pod Skálou, měl souložnici Kateřinu Vídeňku, s níž měl dvě děti, kromě toho docházely k němu poběhlice a nevěstky.

Farář u sv. Ondřeje byl karbaník, hrál v kostky, pil a přechovával zloděje.

Farář Kojata u sv. Jana v Podskalí měl veřejný hampejs, kde přechovával čtyry až osm nevěstek. Vedle toho chodil hrát

v kostky na Staré Město, kde několikráte všechno prohrál a byl obrán i o oděv, takže dvakráte ho napadnul rychtář staroměstský nahého na ulici.

A ke všemu tomu činili si »důstojní« ti pánové velice pohodlnými povinnosti své vůči farním osadníkům. Zastávání úřadu jim svěřeného bylo pro ně prací příliš obtížnou, a proto dávali fary své do nájmu, nechávajíce za sebe sloužiti mše i jiné obřady vykonávati pachtýřům, tak zvaným střídníkům.

Byl-li však dotčený pachtýř právě takovým jako jeho pán, tu stávalo se, že v některém kostele sloužila se mše dvakráte. nejvýše třikráte do roka. Nad takovýmto hospodářstvím se ovšem zbožní věřící nemálo pak horšili.

Neméně pěkně jako u nižšího vypadalo to i u duchovenstva vyššího. Do domu kanovníků na Hradčanech docházely téměř veřejně známé nevěstky.

Biskupové a arcibiskupové byli více rytíři, válečníky a lovci nežli kněžími. Více na koni nežli u oltáře. V klášteřích mužských i ženských bujely neřesti všeho druhu.

Pohříchu, že právě tento Jan z Jenštejna, který tak mnohoslibným způsobem zahájil svou funkci arcibiskupskou, nejen ničeho (kromě zmíněné visitace) nepodnikal k nápravě mravů svých podřízených, nýbrž pokládaje kněze za povýšeného nad ostatní

stavy, neváhal často chrániti i kněze nejzvrhlejší, a tak místo nápravy se nemravnost mezi kněžstvem jen ještě stále více stupňovala.

A příčinou veškeré této neřesti bylo právě veliké bohatství církevní. Současně s rozmáhajícím se blahobytem církevníků přibývalo pak i těch, kdož se stavu kněžskému věnovali ani ne tak z lásky k úřadu tomu, jako spíše vzhledem k vyhlídce na pohodlný i veselý život. Že bylo v té době o pastýře »dobrých« oveček hojnou měrou postaráno, vysvítá z toho, že bylo v Praze samotné 44 kostelů farních, 18 mužských a 7 ženských klášterů. Při kapitule svatovítské bylo 300 duchovních, na Vyšehradě asi 100 Celkem vypočítává Tomek, že bylo v Praze na 1200 kněží.

A bohatství církve bylo opravdu pozoruhodné. Arcibiskupství pražské mělo v držení asi 400 vesnic a měst, jež byly mu poplatnými. Pouze příjem na penězích obnášel u arcibiskupství toho ročně na 3000 kop grošů, což rovná se asi 80—100.000 korun, na dobu tehdejší, kdy cena peněz byla značně vyšší nežli dnes, příjem to přímo obrovský. Vedle toho musili však poddaní odváděti i dávky v plodinách, které namnoze daleko převyšovaly dávky na penězích. A vedle všeho toho musili poddaní vykonávati pro vrchnost svou i robotu po určité dny v roce.

Jenom malá část tak zvaných »svobodníků«, kteří se z povinnosti té vykoupili, byla jí sproštěna.

Slušné jmění měla i kapitula pražská.

Z klášterů nejbohatší byl břevnovský, který měl v držení svém přes 100 vsí a městeček.

Krátce řečeno, téměř jedna třetina země české náležela — dle Vlčka — duchovenstvu a statky a příjmy jeho se ještě stále množily odkazy zbožných věřících, kteří loučíce se se světem, pokládali za nejvhodnější, aby si »nebe« zakoupili tím, že hojně pamatovali na otce duchovní nebo na kláštery, jimž ukládáno, aby byly v nich konány modlitby za jejich hříšné duše.

Tento vzrůst církevního bohatství vyvolával však netajenou hořkost mezi šlechtou a kněžstvem, neboť bohatlo-li duchovenstvo, přirozeně chudla šlechta, která neméně potřebovala mnoho peněz na různé rytířské zábavy, kratochvíle i válečná tažení. Prostý lid byl na tom ovšem nejhůře, neboť odírán byl ode všech.

K celkovému pochopení poměrů nutno ještě podotknouti, že následkem vzmáhajícího se obchodu s cizinou vzrůstalo i bohatství měšťáků, kteří velice rádi stavěli se do řad panstva, mnohdy i nad šlechtu se vyvyšujíce. Z toho povstávaly různé spory mezi uroze-

nými pány a opatrnými měšťěniny, čehož zase velmi dobře dovedli využitkovati čeští vladaři.

Karel IV. i Václav IV. byli přáteli měšťáků, poněvadž nejvíce od nich měli. Následek toho byl, že šlechta viděla se býti zkracována na svých výsadách a nevražila na krále, což mělo za následek i časté půtky pánů s králem. Zejména Václav IV. zažil toho hojnou měrou, jsa po dvakráte vězněm šlechty. —

Z toho, co jsme uvedli, vysvítá jasně, že reformační hnutí v Čechách prýštilo z několika různých pramenů, a že ti, kdož je v počátku podporovali, činili tak s různými úmysly, očekávajíce od něho nejen obrodu života duchovního, nýbrž i odstranění všeho zla, které jejich osobních zájmů se dotýkalo. Zájmy ty, dle příslušenství stoupenců reformace k jednotlivým třídám, byly ovšem různé a různost ta objevila se záhy po smrti Husově. Různorodé zájmy dají se jenom po jistou dobu a za jistým účelem slučovati. Jakmile účel ten je dosažen, uvolňují se svazky, které příslušníky různých vrstev k sobě poutaly, a nastává chladnost, ano i přímé nepřátelství u dřívějších spojenců. To nejzřetelněji ukázalo se ve hnutí husitském a zavinilo také v době dosti krátké jeho naprostý úpadek, který dovršen byl bitvou u Lipan.

Na počátku českého hnutí reformačního byli jak obecný lid, tak valná část českých učenců, šlechta, ano i král (Václav IV.) za jedno v tom, že třeba obmeziti moc církve a pracovati k nápravě poměrů i mravů ve zpychlé církvi. Jakmile však opravdu podařilo se moc kněží obmeziti a naproti kněžím nemravným postaviti umravnělé hlasatele reformace, tu každá ze jmenovaných vrstev obmýšlela uplatnit zájmy stavu svého, což posléze vedlo i ku zřejmému nepřátelství a rozdělení národa českého na dva velké tábory, které poprvé střetly se v bitvě u Lipan, podruhé pak na Bílé Hoře, ač tehdy ovšem již za poměrů naprosto změněných, ale pro duševní vývin národa českého tím osudnějších.

3. Mistr Jan Hus, jeho zápas s římskými, utrpení i skon

Ač nemáme v úmyslu podrobně líčiti zde život a působení mistra Jana Husa, nelze přece přejíti jen ledabyle přes osobu muže toho, která jest vlastní osou celé české reformace a jejíž hrdinná smrt byla vlastní příčinou veliké dějinné epochy národa českého.

Nežli postoupíme k líčení dalšímu, máme za povinnost předeslati několik stručných dat historických k osobě Husově s vztahujících.

Hus narodil se — ač přesně zjištěno to není — asi v r. 1369 v nepatrné jihočeské osadě kraje Pracheňského, po níž i jméno své — Jan z Husince — po tehdejším zvyku přijal. Později zobecnělo jméno Hus, snad z přezdívky vzniklé, kterého posléze i on užíval Po odbytých školách v Prachaticích odebral se na vysoké učení pražské, kde

v r. 1393 stal se bakalářem svobodných umění (filosofie), v r. 1394 pak bakalářem theologie a v lednu 1396 mistrem svobodných umění, načež r. 1398 počal sám na universitě vyučovat. V r. 1401 zvolen děkanem fakulty filosofické a co takový jmenován i kazatelem proslulé tehdy kaple betlemské. Asi do téže doby spadá i jeho vysvěcení na kněze. V r. 1409 byl pak zvolen rektorem university pražské.

Všechny zprávy historické, ano i nepřátelé Husovi tvrdí o něm, že byl mužem nadaným, nábožným, v konání úřadů svých horlivým, pořádku dbalým a mravů neúhonných, kteréžto vlastnosti získaly mu nejen příchylnosti lidu, ale i lásku a úctu stavů vyšších. Význačným rysem jeho povahy, jak líčí ji Palacký, byla »neobyčejná smělost, neústupnost, nešetrnost proti nepřátelům, do oka padající chtivost po lásce u lidu a po cti a slávě, ale slávě takové, která vrch svůj nalézá v koruně mučenické.« — I zarytý odpůrce Husův, jakým byl J. A Helfert, uvádí, že »struny srdce Husova zavznívaly libými zvuky čistého smýšlení, zásad ušlechtilých, povahy měkké, nikoli slabé.« Pokud se týče mravnosti, není v dějinách jediného dokladu, že by ji byl nějak porušil.

Již za studií svých v Praze seznal Hus, jak neblaze působí mezi lidem to, že kněží hromadíce množství úřadů v rukou svých,

najímají za sebe zástupce, kteří rovněž přílišně o věřící se nestarali, a tím jen nepřátelství proti sobě vzbuzovali. A do této doby sahají asi prvky jeho reformačních snah. Vycítil Hus zajisté dobře, že mnohé, co ve zřízení církve a v životě kněží se jeví, nutně potřebuje nápravy a přísná mravnost jeho i odhodlanost za přesvědčení své v každé době státi, vedla ho k činům dalším, zejména když dostaly se mu do ruky spisy Wiklifovy, které do Čech asi přinesl mistr Vojtěch Ranků, druhdy žák universit pražské a oxfordské a zakladatel nadání pro české studenty v Oxfordu.

Jest sice nepopíratelno, že spisy Wiklifovy měly na Husa i jeho další činnost velký vliv, nicméně nelze připustiti, že byl by Hus pouhým napodobitelem a následníkem Wikliía. Již dříve uvedli jsme, že české hnutí reformační vyvíjelo se současně a snad i dříve, nežli hnutí vyvolané Wiklifem v Anglii a účinkovalo li na Husa něco, pak bylo to spíše hnutí domácí nežli cizé. Tolik ovšem dlužno přiznati, že asi studium spisů Wiklifových to bylo, které pohnulo jej, aby otevřeně a neohroženě vystoupil proti všemu, co v církvi za špatné uznával.

Že nebyl pouhým žákem a napodobitelem Wikliía, vysvítá i z toho, že při soudu svém v Kostnici se Wiklifa přímo odříkal, a když byl mu tento vytýkán, prohlašuje rozhodně:

»Co mne viníte Wiklifem? Co mi do něho? Však jest Wiklif nebyl Čech, aniť jeť otec můj, ale byltť jest Angliš; protoť, psal-litť jest bludy, nechť zaň Anglišové odpovídají.«

Jinak ovšem přiznával Hus, že knihy Wiklifovy mu oči otevřely, než hlásí se i k učitelům jiným, a to zejména k těm, kteří bezprostředně před ním jako kazatelé vynikli (Waldhauser, Milič, Štěkna a j.). Zejména měl pak na něho vliv vůdce mistrů českých a učitel jeho Stanislav ze Znojma, v době té na universitě pražské působící.

Prvé střetnutí Husa se zastanci starého stavu věcí událo se v universitní schůzi dne 28. května 1403, kdy bylo kapitolou pražskou předloženo universitě k posouzení 45 článků učení Wiklifova, by o nich rozhodla, zda kacířské jsou či nikoli. Hus hájil tehdy článků těch a universita také články ty za bludné neuznala, nicméně přes to zakázala je hlásati, tvrditi a jim učiti. Stalo se tak za rektorátu Waltra Harassera, Bavoráka, nástupce Husova v úřadě rektora university. Marné bylo usilování Husa i jeho přátel, že dotyčným článkům dán byl jiný podklad nežli Wiklif do nich vložil. Universita, ve většině své Husovi nepřátelská, rozhodla na odsouzení článků těch.

V té době těšil se Hus i zvláštní přízni krále Václava IV. a jeho manželky Žofie,

jejíž byl po jistou dobu zpovědníkem.* Neméně oblíbeným byl u tehdejšího arcibiskupa Zbyňka z Hasenburka, který znaje Husa jako muže mravů přísných i výborného kazatele, vyžadoval si od něho upozornění na vady mezi kněžstvem se vyskytující a vysílal ho, jakož i jeho tehdejší přátele — pozdější ovšem nepřátele — Štěpána z Pálče a Stanislava ze Znojma — na t. zv. synody (shromáždění kněžská), aby opravné své snahy mohli tam uplatňovati.

Do této doby spadá i rázné vystoupení Husa a jeho přítele Stanislava proti kejklům, které prováděly se s domnělou krví Kristovou ve Wilsnacku v Branibořích, a proti »zázrakům« v lese poblíž kláštera Cisterciáků u Mnichova Hradiště a poblíž vrchu Blaníka (v kraji benešovském). Oba mistři poukazo-

* Z tohoto poměru později přičiněním jesuitů, aby vyhlazena byla mezi lidem památka na Jana Husa, vytvořena legenda o arcibiskupském notáři Janu z Pomuka, t. zv. »sv.« Janu Nepomuckém, v níž tvrzeno, že kázal ho král Václav IV. utopiti proto, že jako zpovědník manželky jeho nechtěl mu vyzraditi, z čeho ona se mu zpovídala. V pravdě bylo příčinou utopení Jana z Pomuka spor, který měl Václav IV. s arcibiskupem Janem z Jenšteina. Král naléhal na tohoto důvěrníka arcibiskupova, aby vyzradil, co arcibiskupa přimělo k odporu proti králi. Když tento však i přes mučení učiniti tak nechtěl, rozmrzel se král nad touto vzdorovitostí a kázal Jana spoutati, na most dovléci a odtud do Vltavy uvrci. Tak stalo se dne 20. března 1393.

vali, že vše to je šalba a klam a podařilo se jejich vlivu docíliti u arcibiskupa, že dosazena zvláštní komise, jejímiž členy oba byli jmenováni, jejímž úkolem bylo »zázraky« ty prozkoumati. Když pak komise ta podala dobré zdání o podvodu, jaký se s lidem provádí, bylo na rozkaz arcibiskupa proti »divotvorcům« zakročeno a jejich nekalé řemeslo jim překaženo.

Co vzbudilo však záhy nelibost vypasených prelátů, kteří okolo arcibiskupa se nalézali, byla kázání Husova k lidu, v nichž tento ostře tepal kněžské zlořády. Arcibiskup sice i veřejně schvaloval tuto činnost Husovu, ale ti, kdož sami v bahně neřestí se topili, velice těžce nesli žíhavou kritiku Husovu a vyčkávali jenom vhodné příležitosti, aby vůči němu mohli vystoupiti. A ta naskytla se dosti záhy.

V Anglii bylo mezi tím již odsouzeno učení Wiklifovo jako kacířské, a této příležitosti uchytili se zlostí naplnění preláti, aby proti ohnivému kazateli z kaple betlemské vystoupili. Kterýsi z těchto jeho »přátel« uznal za dobré vyložiti vše v Římě, a následek toho byl, že dne 24. června 1405 vydána papežská bulla, kterou varován byl arcibiskup pražský před šířením bludů Wiklifových v diecési své.

Toho uchytila se kněžská synoda a vydala nařízení o tom, jak věřiti se má o svá-

tosti oltářní, načež celá řada lidí vyšetřována o víře své. Z mistrů však zejména Stanislav ze Znojma hájil výklad Wiklifův, že ve svátosti oltářní Kristus sice jest přítomen, ale podstata chleba a vína že se nemění, což znamenalo popírání nauky o přeměně (transsubstanciaci), kterou církev hájila. Mistr tento byl sice přízní arcibiskupa uchráněn před dalším stíháním, ale již v r. 1408 byl mistr Matěj z Knína donucen odvolati učení to. Případ Knínův zavdal pak příčinu arcibiskupovi, aby znovu vyžádal si od university dobré zdání o spisech Wiklifových. Než ani schůze university ze dne 20. května 1408 nezavrhla naprosto spisů Wiklifových, nýbrž zakázala pouze vykládati některé články učení jeho v jejich smyslech kacířských, bludných či pohoršlivých.

Nicméně proti stoupencům učení Wiklifova počalo se již vystupovati ostřeji. Dne 30. června 1408 zatčen byl na rozkaz arcibiskupův kazatel Mikuláš z Velenovic a z diecése pražské vypovězen. Muže toho ujal se Hus s celou svou horlivostí a vytknul arcibiskupovi přímo, že kněží nejpočestnějších a nejmravnějších vyhání, lenivým a hříšným však svobody dopřává. Tím ovšem nemálo na sebe popudil arcibiskupa, výtkou papeže o bludech v jeho diecési se šířících beztoho již dosti rozmrzelého.

Zbyněk Zajíc aspoň nechtěl sobě výtku

tu tak zhola nechati líbit a proto v odpověď na bullu papežovu ze dne 24. června 1405 svolal dne 17. července 1408 na dvůr paláce svého sněm prelátů, kněží, doktorů, mistrů i studentů, a po delším rokování slavně tu prohlásil, že po bedlivém vyhledávání svém i skrze jiné ani v městě ani v diecési pražské žádného bludníka ani kacíře nenalezl a nalézti nemohl.

Ale již před konáním tohoto sněmu opakovala řádná synoda kněžská, v červnu konaná, dřívější své nařízení o svátosti oltářní, zakázala kázání proti kněžstvu a uložila majetníkům knih Wiklifových, aby je předložili ku prozkoumání. Nařízení toho uposlechli všichni, kdož knihy ty v držení měli, až na pět studentů. Pokud se však týkalo výkladů o svátosti oltářní a vytýkání vad duchovenstvu v kázáních, hájil se Hus neohroženě a na výtky mu činěné odpověděl dvěma latinskými spisy, v nichž názory své hájil.

Spisy tyto nenalezly milosti u farářů pražských a ti pospíšili si obžalovati jej u arcibiskupa, vytýkajíce v žalobě své, že Hus popouzí lid proti kněžím, Čechy proti Němcům, že učí zhrdati církví a tresty jejími, že nazval Řím sídlem Antikrista a prohlásil každého kněze za kacíře, který za přisluhování svátostí dává si platit, že bludaře a kacíře Wiklifa veřejně pochválil atd.

Obžaloba ta doručena Husovi s nařízením arcibiskupa, aby ji zodpovídal před mistrem Maříkem Rvačkou a na každý článek její pod přísahou odpověděl jednoduše: věřím, nevěřím — ano, ne! Hus na obžalobu odpověděl novým spisem, v němž mnohé věci vyvrací, jiných pak bezpodstatnost dokazuje. Tak mimo jiné uvádí tam, že nikdy Čechy proti Němcům nepopouzel a dokazuje, že jest mu dobrý Němec milejší nežli špatný Čech, třeba byl jeho rodným bratrem.

Ku vznikající roztržce mezi Husem a církví přistoupil pak ještě moment národní, který za nedlouho převážnou většinu lidu českého postavil Husovi po bok.

Podnět k tomu dán byl v r. 1400, kdy král Václav IV. jednostranným aktem libovůle kurfiřtské prohlášen byl za zbavena římské koruny. Lid pokládal křivdu tuto, učiněnou oblíbenému králi, za urážku celého národa, a roztrpčení vzrostlo tím více, když německé vojsko vpadlo do Čech a oblehlo Prahu. A v této těžké pro Čechy době byla to právě kněžská hierarchie, která připojila se k nepřátelům královým, čímž nevrlost lidu proti kněžím jenom stoupala.

Konflikt pak vyvrcholil, když za příčinou odklizení hádek o stolec papežský a uspořádání poměrů v církvi učiněn z Francie návrh, aby svolán byl všeobecný koncil do Pisy. Král Václav ochotně souhlasil s návrhem

tím, za to však arcibiskup Zbyněk vyslovil se proti němu. Rozhodčím ve sporu mezi králem a arcibiskupem měla býti universita pražská, která se však v mínění svém rozcházela, neboť došly zde právě k uplatnění snahy národní. Mistři čeští s Husem v čele, jsouce stoupenci snah reformních, vyslovili se pro svolání koncilu, kdežto mistři cizí, kteří — jelikož na universitě hlasovalo se dle národností a zástupci vysokého učení rozděleni tu na národ český, polský, bavorský a saský — měli při hlasování většinu, vyslovili se proti svolání koncilu.

To vedlo k napjatosti mezi mistry, a posléze jedinou snahou Cechů bylo svrhnouti německou nadvládu na universitě a učiniti zde Cechy rozhodujícími. Nejhorliveji o to zasazovali se Jan Hus a Jeroným Pražský a usneseno za tím účelem vyslati poselství ku králi, který tou dobou vraceje se ze Slezska, zdržel se v Hoře Kutné. Tam odebrali se tedy poslové university, mezi nimiž se i oba dříve uvedení nalézali.

Než král obávaje se nových rozepří s Rímem a touže přece poznovu státi se »králem římským«, dosti nevrle poselství to přijal a vytýkal Husovi i Jeronýmovi, že lid bouří a uvrhají zemi v podezření kacířství, z čehož mnohé mrzutosti mu již vzešly.

Hus pozbyv téměř veškeré naděje, že by Čechům stalo se po právu, rozlítostněn vrátil

se do Prahy, kde upadl v těžkou nemoc. Než když král dověděl se, že právě cizinci to byli, kteří proti jeho návrhu na svolání koncilu se vyslovili, vyhověl posléze žádosti českých mistrů a vydal dne 18. ledna 1409 z Kutné Hory své rozhodné psaní, jímž nařídil rektorovi a universitě, »aby národ český při všech radách, soudech, zkouškách, voleních a jakýchkolivěk nadáních a zakládáních, podle toho zřízení, kterého národ francouzský v universitě pařížské a též jiní všichni národové v Lombardii a v Italii užívají, k e t ř e m h l a s ů m všemi způsoby připustili, a jej při tomto privilegium na budoucí věčné časy zanechali v pokoji a bez překážky «

Když cizí mistři marně po tři měsíce dekretu královu se vzpírali, žádajíce jeho odvolání, vystěhovalo se mnoho tisíc mistrů těch, bakalářů i studentů — většinou Němců — z Prahy a založili si universitu v Lipsku, jíž dostalo se potvrzení bullou papeže Alexandra V. ze dne 9. září 1409. Po více let byla však tato universita ještě pokládána za pouhé »dočasné« přestěhování vysokého učení pražského.

Na universitě pražské mezitím opanoval duch rozhodně reformní a výsledek toho byl, že Hus zvolen opětně rektorem.

Tento obrat nemile nesl arcibiskup Zbyněk a chtěl si proto poslušnost university vynutit

obvyklými té doby tresty církevními. Než úsilí jeho zůstávalo bezvýsledným a zlomeno energickým zakročením krále. To však bylo možným jenom potud, pokud arcibiskup stál v odporu proti koncilu v Pise a zvolenému tam papeži Alexandru V. Když však dne 2. září 1409 slíbil Zbyněk poslušnost novému papeži, změnily se věci značně v neprospěch Husa.

Nepřátelům jeho jednalo se nejprve o zamezení činnosti kazatelské. A to stalo se na žádost arcibiskupa, který u papeže Husa obžaloval, že svými kázáními v kapli betlemské i na místech jiných lid bouří a bludy i kacířství po celé zemi rozšiřuje.

Papež dal arcibiskupovi za právo a vydal dne 20. prosince 1409 bullu, kterou dává se arcibiskupovi plná moc k vykořenění bludů a kacířství, současně pak nařizuje zakázati pod klatbou učení Wiklifovo, odejmouti věřícím knihy tohoto a nedovoliti kázat v jiných kostelích nežli v kathedrálních, kollegiátních, klášterních a farních.

Arcibiskup vyhlásil bullu tu dne 9. března 1410 a ihned přistoupil také k jejímu provedení, které bylo zejména proti Husovi namířeno. Již tehdy počala se mezi lidem jeviti nespokojenost a takřka veřejně se tvrdilo, že bulla ta je podvržena, že uplacen byl písař v kanceláři papežské a arcibiskup

Zbyněk že ošemetnou hraje úlohu, když Čechy z kacířství obviňuje.

Arcibiskup všeho toho však nedbal a pohrozil klatbou každému, kdo by knih Wiklifových neodevzdal. Hus podrobil se rozkazu tomu a osobně knihy arcibiskupovi odevzdal, žádaje toliko, aby obsah jejich pečlivě byl prozkoumán. Jeho příkladu následovali i jiní a tak sneseno na 200 knih Wiklifových, které prozkoumati měla zvláštní komise ze šesti doktorů sestávající.

Výrok komise zněl, že knihy ty jsou obsahu kacířského, načež arcibiskup odsoudil je ku spálení.

Hus, kterému papežskou bullou mělo býti znemožněno kázání v kapli betlémské, ohnivou řečí k lidu ohlásil své odvolání k papeži a současně snažil se za pomoci krále zadržeti zničení knih Wiklifových. Než podařilo se mu to jenom na krátko přes to, že i universita pražská dne 21. června 1410 energicky prohlásila a listem pod svou pečetí ve známost uvedla všem obyvatelům království Českého i markrabství Moravského i jiným věřícím, že s rozsudkem arcibiskupa na zničení knih těchto srozuměna není. Přes to však byly knihy Wiklifovy dne 16. července 1410 u přítomnosti arcibiskupa spáleny v domě biskupově (na Malé Straně v Mostecké ulici), který slul »U tří zlatých zvonků«. Když hořely, vyzváněno ze všech

kostelních věží pražských a kanovníci zpívali »Te Deum«.

Po tomto »hrdinském činu« arcibiskup z Prahy ujel a vyhlásil na Husa i přátele jeho církevní klatbu. Než tato neměla valného účinku, neboť lid popuzen jednáním arcibiskupa, zpíval o něm posměšné písně a kněžím všeobecně lál.

Hus v odpověď na všechno to jednání svých nepřátel vydal zvláštní traktát o knihách kacířských a s několika druhy svými zahájil na universitě několikadenní disputaci na obranu Wiklifa, při které hájil jeho spis o Trojici.

Vedle toho nedbaje klatby na něho vznesené kázal dále v kapli betlémské a v jednom kázání svém přímo lidu ohlásil, že byla naň klatba vznesena, že pravdu hájil. Když pak otázal se shromáždění: »Nuže, milí přátelé, chcete-li se mnou státi?« odpovědělo mu celé množství pokřikem přisvědčujícím a zdvihalo k němu ruce na znamení, že všichni s ním za jedno jsou.

Vážnost kněží u lidu poklesla v té době již do té míry, že když dva mladí Angličané vyvěsili v obydlí svém v Praze dva obrazy, z nichž jeden zobrazoval Krista v úplné chudobě na oslici jedoucího, druhý papeže, který v celé nádheře v nosítkách nesen a kardinály v bohatých rouchách obklopen, lid ve velikých zástupech k obrazům se

sbíhal a radostně jásal, chápaje smysl obrazů těchto.

Žaloby na Husa k papeži se však stále množily a následek toho byl, že papež nejen schválil vše, co arcibiskup učinil, nýbrž vyzval listem ze dne 25. srpna 1410 Husa, aby přišel do Říma z jednání svého se zodpovídat.

Mezitím však co Řím počínal si tak vyzývavě oproti Husovi, množily se zmatky u vnitřním zřízení církve měrou stále větší. Koncil v Pise nejen že zmatky neurovnal, nýbrž zavinil, že vedle stávajících již dvou papežů zvolen ještě třetí. Koncil v Pise zahájen byl totiž dne 25. března 1409 a dne 5. června sesadil oba stávající papeže (Řehoře XII. v Římě a Benedikta XIII. v Aviňoně) a dne 15. června zvolil za papeže 70letého kardinála-arcibiskupa milánského Petra Folarga z Kandie, který přijal jméno Alexandra V.

Ani tomuto papeži nepodařilo se však uklidniti zmatky v církvi povstalé, naopak tyto se jenom ještě zhoršily, když po smrti Alexandra stal se papežem Jan XXIII., prohnaný to ničema, který býval druhdy i mořským loupežníkem, a jenž v době koncilu kostnického, který Husa odsoudil, uznal za nejlepší za pomoci vévody Fridricha Tyrolského vzíti do zaječích, přestrojen za poštovského postiliona. Co bylo to za ničemu,

vysvítá nejlépe z toho, že ku koncilu kostnickému byla naň vznesena obžaloba sestávající ze 70 článků, jež 37 svědků dokazovalo. V tomto rejstříku jeho hříchů nalézaly se i zločiny nejhnusnější, jako loupež a vražda.

Za takových poměrů dojista nikoho nepřekvapí, že bystrý duch Husův, který všechny nešvary papeženců prohlédal, dospěl k přesvědčení, že vůbec není třeba v papeže věřiti.

Podařený papež Jan XXIII. uznal za dobré oznámiti zvolení své Václavu IV. jako králi římskému a vyslal za tou příčinou dva posly své do Prahy. Poslům těm odevzdal král dopis pro papeže, v němž žádal za odklizení sporů náboženských a odvolání zápovědi kázání v kapli betlémské.

Papež k vyšetření celé záležitosti vyslal pak opětně do Prahy kardinála Odona de Colonna, který však dal za pravdu arcibiskupovi a Husovi přikázal, aby k ospravedlnění svému ku dvoru papežskému do Bononie se dostavil.

Než Hus uposlechna rady přátel svých do Říma nešel, následkem čehož pře jeho odkázána ku prozkoumání kardinálům Zabarellovi a Branhasovi. Branhas nechal však celou záležitost po jeden a půl roku nevyřízenou, a když pak došla lhůta obsílky, vyhlásil papež v únoru 1411 novou klatbu na Husa pro neposlušnost, která pak 15. března

také ve všech kostelích pražských byla veřejně ohlášena. Na lid neměla však klatba ta velkého účinku, neboť se jí přímo i posmíval. V té době z nařízení králova zabaveny byly důchody arcibiskupa pražského a když úřady zemské vydati jich nechtěly, zakázal tento konání bohoslužeb v celé Praze. —

Do této doby spadá i jiná událost, která poměr mezi Husem a papežem ještě značně přiostřila. Papež Jan XXIII. zapletl se totiž do války proti Ladislavu, králi neapolskému, a nemaje dostatečných prostředků k vedení války té, vypomohl si velice chytře, rozeslav plnomocníky své do všech zemí křesťanských, aby sbírali prostředky k vedení války prodejem plnomocných odpustků. Do Prahy přišel za tím účelem pasovský děkan Václav Tiem v květnu 1412 a s přivolením krále i arcibiskupa jal se peníze za odpustky vybírat. Ku prodeji odpustků stanoveny tu chrámy: svatovítský, týnský a vyšehradský. Prodavači odpustků, jimž byla za jejich řemeslo poskytována tučná provise ze sebraných peněz, počínali si při tom způsobem tak nestydatým a dryáčnickým, že vzbuzovalo to mezi lidem všeobecnou nevoli. A Hus, nemoha již klidně snésti tohoto všeobecného pohoršení, ohlásil veřejné hádání o papežově odpustkové bulle a tímto ku prodeji nabízené milosti boží. Tomuto počínání Husovu vze-

přela se fakulta filosofická, než přes odpor její konána dne 7. června 1412 tato veřejná disputace, při které Hus dokazoval, že obchod s odpustky jest nekřesťanskou nemravností a papež jako hlava církve že neměl by vůbec hlásati válku proti křesťanům. Při disputaci té postavil se Husovi po bok i mistr Jeroným Pražský, který ohnivou řečí uchvátil posluchače universitní.

Událost tato rozvedla Husa s jeho dosavadními přáteli Stanislavem ze Znojma a Štěpánem z Pálče, kteří seznavše, že Hus stal se výslovným odpůrcem papeže, nechtěli jej na pole toto následovat, a bývalé jejich přátelství proměnilo se vůči Husovi ve zřejmé nepřátelství. Než ani toho se Hus nezaleknul a prohlásil otevřeně: »Páleč jest přítelem mým, pravda přítelkyní mou, jsou-li oba v spolu, tu pravdě přednost dáti sluší.«

Páleč nemoha jako děkan fakulty theologické disputaci o odpustcích zameziti, naplněn byl trpkostí proti Husovi a sezval profesory theologie ke schůzi na radnici staroměstskou, kde odsouzeno poznovu 45 článků učení Wiklifova a současně podána žádost ku králi, aby důrazněji nežli dosud proti šíření učení toho zakročil.

Hus naproti tomu akademickými disputacemi obhajoval některé ze článků těchto a zejména ten, který vyvolával mezi kněžstvem nejvíce zlé krve, že *světští páni*

mají nedbalému duchovenstvu odníti světské statky.

Odpor lidu proti prodávání odpustků vzmáhal se zatím měrou netušenou a sesílen byl zejména posměšným průvodem, který v červnu 1412 uspořádali p. Voksa z Valdšteina s několika šlechtici a mistr Jeroným Pražský. Průvod ten ubíral se nejprve k paláci arcibiskupskému, odtud pak přes most Karlův na Staré Město, při čemž jeden student za lehkou ženštinu přestrojený měl odpustkové bully zavěšeny na krku a vezen na ozdobném voze v průvodě šašků a oděnců, divné posuňky a kejkle prováděje. Když dospěl průvod ke dvoru královu na příkopy Nového Města, byla pod pranýř snesena hranice, bully na ni vloženy a podpáleny.

Vrchole rozhořčení lidu dosáhlo však, když jeden kněz pražský horuje pro odpustky prohlásil v kázání svém, »že papež je bůh zemský a komu chce může dáti odpuštění všech hříchů a že má bojovati mečem železným jako král světský.« V kostele přítomní tři mladíci jménem Martin, Stašek a Jan hlasitě projevili svůj odpor proti chvástání nadutého kněze, načež byli jati a přes domluvy i prosby Husa německými konšely města katu ku popravení vydáni. Lid český po vykonané popravě ve slavném průvodu přenesl těla těchto prvých mučeníků české reformace do kaple betlémské a tam

*

je uložil k poslednímu odpočinku. Od té doby bylo pak kapli té nepřáteli Husa přezdíváno »u tří svatých«.

Král Václav pokusil se ještě jednou usmířiti rozvaděné strany universitní (na Zebráce v červenci 1412), než pokus ten se nezdařil.

Mezitím vyskytl se ve sporu Husa s církví udavač v osobě Michaela de Causis, faráře pražského, který žaloval u papeže na Husa pro jeho vystupování proti kramářství odpustkovému. Udavačství zlotřilce toho brzy neslo ovoce. Papež Jan XXIII. celou obžalobu na Husa přikázal k vyřízení kardinálu Petru od sv. Anděla a současně nařídil, aby proti Husovi ihned k vrchu práva přistoupeno bylo.

Kardinál Petr vynesl pak r. 1412 proti Husovi ortel, jímž všechny dřívější klatby na něho vznesené se obnovují a ještě ztěžují. Obsah klatby vyřčené kardinálem Petrem byl v podstatě následující: Aby žádný křesťan s Husem nic společného neměl, jelikož od toho dne je vyobcován ze »samospasitelné« církve římskokatolické; jestliže by Hus ještě dvacet dní setrval v neposlušenství, pak ve všech kostelích v neděli a ve svátek veřejně má býti p r o k l e t, nikdo nesmí mu podati nápoje ani pokrmu, aniž poskytnouti přístřeší pod trestem stejné klatby; kde Hus bude, musí přestati konání služeb božích, kdyby

pak v klatbě zemřel, nesmí míti církevního pohřbu atd.

Současně s klatbou tou vydány i příkazy, aby církvi věrní zmocnili se Husa a vydali jej arcibiskupu pražskému nebo biskupovi litomyšlskému. Kaple betlémská aby pak zbořena byla do základu, aby ani památky po ní nezbylo.

Faráři, kterým byl Hus již dávno trnem v oku, velice ochotně uposlechli vydaného příkazu a odepírali lidem přisluhování svátostmi, nekřtili novorozeňata a pod.

Proti jednání takovému protestovali přátelé Husovi, než byli za to pronásledováni a mnozí z nich i do žaláře uvrženi. Jediný mistr Jan z Jesenice zachránil se útěkem, za což stihla jej však rovněž kletba papežova.

Hus proti klatbě naň vznesené ohlásil odvolání ke Kristu (forma to v době té obvyklá), chtěje si tak udržeti možnost dalších kázání.

Když však někteří Němci pod dojmem bully papežské učinili útok na kapli betlémskou a ukládali Husovi o život, podřídil se přání krále Václava a aby umenšil Pražanům nepříjemností, odebral se v říjnu 1412 k Janu staršímu z Ústí na Kozí Hrádek blíže Ústí u Chejnova. Zde pokračoval Hus ve své kazatelské činnosti a lid z dalekého vůkolí sbíhal se v zástupech, aby naslouchal plamenným slovům milovaného mistra.

V Praze mezi tím ještě jednou učiněn pokus o smír mezi rozvaděnými stranami svoláním církevní synody na 6. února 1413; než ani ten se nezdařil a zástupci theologů nepovolností svou popudili na se hněv králův, který za to vypověděl z Prahy přední z vůdců strany theologické, zejména Štěpána z Pálče, Stanislava a Petra ze Znojma a Jana Eliae. —

Ze svého dobrovolného vyhnanství psal Hus několik listů Pražanům a vedle toho psal i různé své spisy náboženské; současně pracoval i o zjednodušení českého pravopisu, čímž nemalou zásluhu získal si o český jazyk spisovný.

Po smrti svého ochránce Jana z Ústí odebral se na nějaký čas do Ústí Sezimova, kde 26. června 1414 dokončil spis svůj nazvaný »Jádro učení křesťanského«. Po té pobyl ještě po jistou dobu na hradě Krakovci u p. Jindřicha Lefla z Lažan.

Mezitím r. 1410 nově zvolený král římský Sigmund, bratr Václava IV., přiměl papeže Jana XXIII. ku svolání církevního sněmu do Kostnice, na kterém měly býti urovnány nepořádky v církvi se vyskytující, a současně nabídnul Husovi bezpečný průvodní list ku shromáždění tomu. Hus ochotně nabídku tu přijal domnívaje se, že slovem královským má úplnou bezpečnost osoby své zaručenu. Na základě ujištění tohoto oznámil pak dne 26. srpna 1414 plakáty v jazyce latinském,

českém i německém přibitými na vrata všech přednějších domů pražských, kostelů, far i kolejí, ano i na brány hradu pražského, že osobně před koncil do Kostnice se dostaví, kamž i každého protivníka svého, a kdo by jej z nějakého kacířství viniti chtěl, k disputaci veřejné vyzval.

V zápětí tohoto prohlášení Husova konána dne 30. srpna téhož roku v domě Petra Zmrzlíka ze Svojšína, královského mincmistra, na Starém Městě Pražském schůzka některých z předních pánů českých, při které vydal Mikuláš, biskup nazaretský a inkvisitor papežův v Čechách, k žádosti mistra Jana z Jesenic svědectví ve prospěch Jana Husa, jehožto nejen že zná, což veřejně prohlásil a také i písemně stvrditi přislíbil.

Než když napotom k žádosti Husově někteří páni čeští dotazovali se veřejně arcibiskupa pražského Kunráta, viní-li mistra z nějakého kacířství, dal tento odpověď vyhýbavou, pravě, že Hus nemá s ním co činiti, nýbrž s papežem.

Hus o všem tom psal králi Sigmundovi (dne 1. září) děkuje mu za milost prokázanou a prose o to jediné, aby v Kostnici nebyl souzen potají, nýbrž u veřejném slyšení pokojně a bez překážky vyložiti směl učení své, dokládaje současně, že ví sice, jak těžké čeká ho protivenství od nepřátel, že však

nicméně hotov jest i smrt podstoupiti za pravdu uznanou.

Bezprostředně před odchodem Husovým do Kostnice, dne 7. října 1414, poslali také nejvyšší purkrabí pražský Čeněk z Vartemberka a pánové Boček z Kunštátu a Poděbrad a Vilém z Vartemberka psaní Sigmundovi, v němž přimlouvají se, aby Jan z Husince na sněmu slyšán byl, dovozujíce, že o něm ani arcibiskup pražský Kunrát žádného bludu nevěděl.

Pln opravdového nadšení učení své na sněmu církevním obhájiti vydal se pak Hus dne 11. října 1414 do Kostnice v průvodu několika pánů českých a bez překážky tam také — ač bez průvodního listu — dne 3. listopadu dorazil. Průvodní list Sigmundův donesl pak za ním dne 5. listopadu pan Václav z Dubé. Datován byl ve Špýru dne 18. října.

Před Husem na den cesty ubíral se jeden biskup německý, dávaje všude lidu výstrahu před nebezpečným kacířem, který tudy ubírati se bude. Než lid zvědavostí puzen, tím dychtivěji očekával muže, o jehož učenosti i věhlasu se všade mluvilo.

Mezitím sjelo se již do Kostnice velice pestré shromáždění. Papež Jan XXIII. přijel tam 28. října v průvodu devíti kardinálů, mnoha arcibiskupů i biskupů a velmi četného dvořenínstva.

Koncil kostnický byl jedním z nejčetněji obeslaných, neboť súčastnilo se ho neobyčejné množství zástupců šlechty i duchovenstva s četným služebnictvem svým, takže při zahájení koncilu přítomno bylo v Kostnici na 80.000 cizích osob, z nichž nejméně čtvrtina vytrvala až do skončení jeho. Jak »pestrá« byla to společnost, vysvítá z toho, že koncilu obcovalo vedle papeže a římského krále Sigmunda i množství šlechty, 30 kardinálů, 33 arcibiskupů, 150 biskupů, několik set prelátů, doktorů práv i bohosloví a mnoho jiného lidu; vedle těchto i 1000 veřejných nevěstek, nepočítaje tajné, jichž počet byl asi ještě daleko větší. Současně zavítali do Kostnice i jako nezbytní průvodčí důstojných i urozených pánů četní umělci, kejklíři i řemeslníci všeho druhu, takže o »zábavu« v každém směru bylo dostatečně postaráno.

A tomuto koncilu svěřena k vyřízení pře Husova s církví! A tento »důstojný« sněm měl vyřídit i jiné veledůležité otázky, jako na př. otázku jednoty církevní (zvolení jednoho papeže), otázku podstaty víry a otázku mravů!

Byl to věru veselý sněm a nemálo asi podivil se chudý kazatel betlémský, z kacířství obviněný, když dospěl na místo tohoto pestrého i bujného shromáždění, které mělo o nápravu mravů v církvi jednat.

Příchod Husův do Kostnice nevzbudil valné pozornosti, a také papež objevil se dosti ústupným, když dne 4. listopadu dostavili se k němu čeští pánové Jan z Chlumu a Jindřich Lacembok za ochranu pro Husa prosíce. Prohlásil, že nijak Husovi ukřivdit nedá, byť by i jeho vlastního bratra zabil. Zbavil jej proto úplně i klatby papežské, ale vyobcování z církve (interdiktu) zbaviti ho nechtěl, odvolávaje se, že i vlastní krajané jeho jsou tomu na odpor. Nicméně uslyšev, že Hus je pod ochranou krále Sigmunda, přece dne 9. listopadu dal mu ohlásiti prostřednictvím vyslanců svých, že volno jest mu choditi po městě i kostelích, i doma bohoslužbu konati, toliko při velkých slavnostech církevních aby přítomností svou pohoršení nevzbuzoval.

Hus však hrubě ani z domu nevycházel, zaměstnávaje se přípravou řečí svých pro koncil. V té době zahájil také kněz Jakoubek ze Stříbra v Čechách přijímání pod obojí způsobou (chleba a vína) a dožadoval se k tomu schválení přítele svého Husa, což tento latinským traktátem v Kostnici sepsaným také schválil.

Mezi tím však, co Hus trávil svůj čas v ústraní, nepřátelé jeho horlivě zasazovali se o jeho zničení. Nejfanatičtější mezi nimi byl zmíněný již Michael de Causis, někdejší farář u sv. Vojtěcha v Praze, papežský pro-

kurátor, který hned po příjezdu Husově do Kostnice nechal přibíjeti na kostelních dveřích listy, jimiž Hus za kletého a tvrdošíjného kacíře prohlašován byl. Vedle tohoto vyskytl se zde jako žalobce Husa i Václav Tiem, bývalý děkan pasovský, který pověstné bully odpustkové do Prahy přivezl a za to Husem za odpustkového kramáře byl prohlášen. Dále byli tu i mistr Štěpán Páleč a Jan Železný, biskup litomyšlský, oba tou dobou zavilí nepřátelé Husovi. Páleč s Michalem de Causis sosnovali žaloby na Husa a doručili je všem přítomným kardinálům, usilujíce současně, aby uvězněn byl, jelikož je z útěku podezřelý.

»Šlechetné« snažení jejich nezůstalo na koncil bez účinku, a tak stalo se, že dne 28. listopadu o polednách dostavili se do příbytku Husova biskupové augšpurský a tridentský, purkmistr města Kostnice a pan Jan z Badenu, ohlašujíce Husovi, že mají ho předvésti před koncil, který je ochoten ho vyslyšeti. Přítomný u Husa pan Jan z Chlumu hned vystihl pravou příčinu návštěvy této a nemálo nad tím se rozezlil, vytýkaje poslům, že Hus stojí pod ochranou krále i říše římské, on pak že zodpověden jest za bezpečí osoby Husovy. Vůle krále Sigmunda že jest, aby před příchodem jeho ničeho nebylo podnikáno ve při Husově a že on proto protestuje jménem Jeho Milosti krá-

lovské proti jakémukoliv ukvapení v této věci, vystříhaje posly, aby varovali se urážeti čest říše římské. Biskup tridentský ujišťoval však pána z Chlumu i Husa, že přišli s úmyslem pokojným a rádi by se vyhnuli všelikému hluku. A tu Hus vmísiv se v řeč tu prohlásil, že »přišel sice do Kostnice s tou žádostí i nadějí, aby mohl vésti věc svou ne před papežem a kardinály toliko, ale před vším sborem křesťanským; nicméně že hotov jest postaviti se i kardinálům k odpovědi, naděje se, že byť i co zlého jej potkalo, to přece nebude moci odvrátiti jej od pravdy po znané«.

Mezitím všechny okolní domy osadilo vojsko městské, aby jakémukoli odporu se strany Husa i přátel jeho mohlo býti zabráněno. Hus na něco podobného však ani nepomyslil, nýbrž rozloučiv se srdečně se všemi domácími, vsedl na kůň a provázen pánem z Chlumu i posly papežovými, ubíral se do shromáždění kardinálů.

Jedva že do síně poradní však vstoupil, osloven byl předsedajícím, že »svaté kollegium mnohé a těžké obžaloby na Husa došly, které kdyby měly býti pravdivé, nedovolily by shovívati dále; odevšad že rozlehá se hlas, kterak vedl a šířil v Čechách zjevné a přetěžké bludy proti církvi a proto že povolali ho, aby slyšeli z úst jeho, co na té věci pravdou jest.«

Na obžalobu tu odpověděl Hus, že tak velice v ohavnosti má bludy všeliké, že by mnohem raději zemříti, nežli jeden jediný, neřku-li mnohé nésti a šířiti chtěl; proto že přišel ku sboru zcela dobrovolně. Bude-li nalezeno, že přece bloudil, tu že ve vší pokoře jest ochoten dáti se poučiti a učiniti pokání.

Kardinálové přijali slova ta s pochvalou a záhy rozešli se, ponechajíce Husa s pánem z Chlumu pod dozorem několika zbrojnošů.

Záhy po té přibelhal se do síně stařičký mnich z řádu Minoritů a přišed k Husovi, hlasem nesmělým a pokorným pravil, že jest řeholníček prostý, neumělý a nevzdělaný, že slyšel všeliké chvály o učenosti mistrově a že by se v lecčems od něho poučiti chtěl, Jmenovitě že slyšel, jako by Hus tvrdil, že ve svátosti oltářní nemění se chléb v pravé tělo Kristovo. I tázal se, je-li to pravda. Když Hus dal mu odpověď zápornou, jevil se velice překvapeným a ještě po dvakráte opětoval otázku svou, takže až pan Chlum rozhněval se na něho a káral ho z neslušnosti, že poctivému muži nechce uvěřiti na slovo.

Mnich omlouval se svou prostotou a zavedl rozmluvu na celou řadu otázek theologických. Když ale jali se mluviti o jednobytnosti přírody božské i lidské v osobě Kristově, tu Hus zamračiv se řekl jemu:

»Bratře, ty nazýváš se prostým a jednoduchým, já však nalézám tě opravdu dvouduchým, neboť jiný jsi v chování a jiný v řečech svých.«

Mnich posléze děkuje za hojné poučení odešel. A tu sdělili strážci Husovi, že ten, s nímž rozmlouval, byl mistr Didacus, generál řádu minoritského a nejslavnější doktor z celé Italie.

»Ó, toho kdybych byl věděl,« zvolal Hus chápaje léčku na něho nastrojenou, »toho bych byl tak lacino nepropustil!«

Téhož dne o 4. hodině odpolední sešli se opětně kardinálové v příbytku papeže, aby radili se, co s Husem učiniti. Zároveň dostavili se tam i nepřátelé Husovi se strany české, a sice Páleč, Michal de Causis a Petr, kazatel od sv. Klimenta u mostu pražského, vedle těchto i zastanci Husovi Jan Kardinál z Reinšteinu, Petr z Mladenovic a jiní.

K večeru přinesl hofmistr papežův rozkaz Chlumovi, aby odešel, Hus že však zůstati má. Pan Chlum roztrpčen nad takovým obratem věci, nemeškal však a odebral se k papeži, jehož ještě ve shromáždění zastihl, a zde otevřeně vytýkal mu věrolomství, hroze, že celý svět popudí proti těm, kteří opovažují se rušiti listy majestátu císařského.

Papež dovolával se však přítomných jako svědků, že on pro uvěznění Husa nehlasoval. Později vzal pak pána z Chlumu stranou a

pravil mu, že »kardinálové mu vězně vnutili, a on že musil ho přijati.«

Ještě téže noci odveden pak Hus do domu jednoho kanovníka kostnického, kde po celý týden setrval stráží hlídán.

Dne 6. prosince uvěznili jej pak v klášteře dominikánském poblíž jezera, kde uvrhli jej do temného žaláře vedle stoky. Hus veškerým tímto trápením sužován, upadl zde do těžké nemoci.

Pan Jan z Chlumu činil co mohl, aby svěřence svého z vězení vyprostil, ale marně. Veřejně žaloval v Kostnici na papeže i kardinály, ukazoval list královský všem vlivným osobám v Kostnici přítomným, než málo bylo to platno. Současně oznámil i králi, který již na cestě ke koncilu se nalézal, co se stalo Sigmund pohněvav se nad takovou věrolomností, ihned poslal rozkazy do Kostnice, aby Husa z vězení propustili, jinak že po příchodu svém dá násilím dvéře žalářní vypáčiti. Než ani to nepomohlo a Hus ve vězení zůstal.

Konečně dne 25. prosince zavítal král Sigmund ve slavném průvodu do Kostnice a ještě před svítáním ubíral se do kostela biskupského, kde papeži při mši ministroval, oděn jsa za jáhna a maje korunu na hlavě. Po skončení mše odevzdal mu papež posvěcený meč se slovy, aby ho ku

ochraně církve používal, což on učiniti přislíbil.

Zprvu usiloval pak ještě Sigmund o osvobození Husa, pokládaje za urážku důstojnosti své, že přes jeho záruku byl uvězněn a obávaje se zároveň, že skutek tento bude neblaze působiti v celé říši, tím více pak v Čechách, jichž vládcem po smrti Václava IV. domníval se státi. Papež však jako již dříve vůči panu Chlumovi svedl vinu toho na koncil, a tento vůči právu královskému, poskytovati poddaným ochrany, postavil právo své, nakládati s obviněnými z kacířství dle zákonů církevních. Sigmund nicméně stál na právu svém, hroze, že sbor opustí a více oň starati se nebude, a na důkaz opravdivosti pohrůžky své také na konci prosince Kostnici opustil. Tu však byla za ním vyslána deputace a oznámeno mu, že koncil na místě se rozejde, bude-li mu král v zákonné činnosti jeho překážeti. A to pomohlo, neboť Sigmund byl příliš vychytralý, než aby takovým způsobem popudil na se strašnou tehdejší moc církevní, a proto rozhodl se raději Husa obětovati, což učiniti mohl tím spíše, když později vydán mu koncilem i písemný dekret, že »podle božského i lidského práva žádný na ujmu katolické víry činěný slib nemá platnosti, a on že není také zavázán držeti slovo

kacířovi dané.« Tím svědomí Sigmundovo upokojeno, on do Kostnice se vrátil a Hus vydán fanatikům na církevním sněmu přítomným na milost i nemilost.

Hus mezitím zmítán silnou horečkou úpěl v nezdravém žaláři svém, až posléze, když nalézal se téměř na pokraji hrobu, viděl se konečně papež nucena dáti přenésti vězně do místnosti zdravější v témže klášteře (8. ledna 1415). Mýlil by se však velice ten, kdo domníval by se, že otcové církevní měli nějakého slitování s nemocným mistrem. Ustanovení k vedení pře jeho tři komisaři bez ustání trápili jej výslechy i předváděním svědků a výslechem jich před Husem, jak při soudech s kacíři bylo tehdy obvyklým. Tak stalo se jednou, že takovýchto svědků přivedeno patnáct před žalář jeho, aby přísahu před očima jeho skládali. A to stalo se v době, kdy ležel v nejprudším záchvatu horečky.

Naproti tomu Husovi přes úsilovnou žádost jeho nepovolen zástupce právní, jelikož církevní otcové usoudili, že bylo by proti právu, kdyby někdo měl hájiti jeho, z kacířství obviněného!

Sotva že Hus poněkud z nemoci své se zotavil, ihned předloženo mu 44 článků vyjmutých z jeho spisu »O církvi« (de Ecclesia) a žádáno, aby písemnou dal na ně odpověď. Hus dokázal, že mnohé z článků

těch byly z textu vytrženy, osekány a ve zlé pojaty, že jiný mají smysl nežli by jim skutečně náležel. Než přes to zůstalo ovšem dosti článků bořících autoritu církve, neboť celý spis namířen byl proti učení katolických doktorů o autoritě církve, papeže i kardinálů, přijatému na synodě 6. února 1413, a Hus dokazoval v něm, že papež nemá býti ani hlavou, ba ani údem pravé církve, a že církev křesťanská může dobře obejíti se bez papeže i bez kardinálů. —

Ještě jedenkráte zdálo se, že slunce Svobody zasvitne Husovi. Bylo to po útěku papeže Jana XXIII. z Kostnice 20. března 1415. Jakmile druhého dne z rána prohlásilo se, že papež uprchnul, nastal v Kostnici nevýslovný zmatek. Italové i Rakušané pospíchali za pány svými a chátra městská jala se drancovati opuštěné jimi byty. Penězoměnci a kupci zavírali sklepy své, bojíce se všeobecného plenění, a purkmistr kostnický volal měšťany do zbraně na ochranu města. V tomto všeobecném zmatku král Sigmund vsedl na kůň a v průvodu falkraběte Ludvíka projížděl městem nechávaje trubači prohlašovati, aby nikdo nebyl ve strachu, že všem dostane se pomoci i ochrany. Také shromážděný koncil ujistil, že chrániti ho bude životem i vší mocí svou. Sbor pak vynesl dne 29. května soud nad papežem, zbaviv ho veškerého důstojenství a posléz

i za trůnu zbavena ho prohlásil. A tu nastávala chvíle vhodná k osvobození Husa, neboť papež, jenž po útěku svém uchýlil se do švýcarských Šafhúz, poslal rozkaz všemu služebnictvu v Kostnici pozůstalému, aby za ním přijelo. A tak dne 24. března strážci Husovi odevzdavše klíče od vězení v ruce krále Sigmunda, opustili město. Tehdy měl král nejlepší příležitost Husa vazby sprostit, což mohl učiniti tím spíše, jelikož byl o to snažně stavy českými i moravskými žádán. Než Sigmund poznovu osvědčil věrolomnou povahu svou a na místě aby kázal Husa z vězení propustit, odevzdal klíče biskupu kostnickému, čímž nejen zpečetil osud Husův, ale dovršil i mrzké jednání své, za něž pak v dobách příštích dosti trpkého sklidil ovoce. Biskup kázal pak odvézti Husa v noci po vodě do zámku svého Gottlieben u jezera, kde vsazen do osamělé věže, na nohou a v noci i na rukou spoután a všechno spojení s přátely mu překaženo.

Šlechta česká, moravská i polská písemně domlouvala králi Sigmundovi pro porušení listu i slova jeho i pro ukrutné nakládání s Husem a žádáno, aby nebyl ani žalářován, ani potají a pokoutně souzen, než aby u veřejném slyšení při svou svobodně vésti mohl. Podobnou žádost podali dne 13. května 1415 i pánové čeští a polští v Kostnici přítomní církevnímu sboru v klášteře Bosáků shro-

mážděnému. Ve spise tom zejména stěžováno, že Hus beze všeho slyšení žalářován jest, kdežto jiní mužové, které sbor pisanský za zjevné kacíře vyhlásil, nesetkali se v Kostnici s nějakým protivenstvím.

Na spis ten dána stěžujícím si pánům ústní odpověď biskupem karkassonským, který jménem sboru prohlásil, že uvězněním Husa královský list nemohl býti porušen, poněvadž prý jej Hus teprve za dva týdny po uvěznění svém obdržel; také prý bez předběžného vyšetřování žalářován nebyl, neboť známo jest, že do Říma byv k zodpovědnosti pohnán, nedostavil se a proto in contumaciam odsouzen a z církve vyobcován byl a rozřešení neobdržel ani nehledal, pročež slušně za arcikacíře jmín býti může, zvláště, an v okolnostech takových opovážil se i veřejně v Kostnici k lidu kázat.

Dne 18 května stěžující si páni vyvraceli námitky sboru odvolávajíce se na krále, který průvodní list vydati kázal a nepravdou že jest, že by Hus veřejně kázal, jelikož ani prahu bytu svého v Kostnici nepřekročil. Posléze páni poznovu prosili za propuštění Husovo, aby pookřáti mohl na těle i na duši a nabízeli jakékoliv rukojemství za to, že Hus svobody té nadužívati nebude. Než dostalo se jim dne 31 května odpovědi ústy patriarchy antiochenského, že sbor ani na

tisícero rukojemství Husa propustit nemůže, že však vyhovuje prosbám pánů, je sbor ochoten slyšeti Husa u veřejném shromáždění dne 5. června.

Mezi tou dobou byl Hus opět několikráte ustanovenou k tomu komisí vyslýchán ve vězení na Gottliebenu, s jakým výsledkem, není sice známo, ale že pře jeho brala průběh nepříznivý, vysvítá z toho, že již dne 4. května odsouzeno ve valném shromáždění sněmu církevního 45 článků učení Wiklifova a anglický mistr za arcikacíře prohlášen.

Hus ovšem neztrácel naděje, že podaří se mu obžalobu na něho vznesenou vyvrátit a dával tomu výrazu i v listech z vězení přátelům do Čech posílaným. Doufal-li však, že koncil spravedlivě řešiti bude při jeho, zklamal se velice, a byl o tom také zjevně poučen, když dne 5. června z vězení v Gottliebenu přiveden do kláštera františkánského, kde přítomni byli četní kardinálové, arcibiskupové, biskupové i jiní výtečníci. Podivnou hrou osudu vsazen pak týž den do vězení Husova v Gottliebenu Baltazar Kossa, druhdy papež Jan XXIII., který prvý Husa uvězniti kázal.

Hus domníval se, že bude moci veřejně hájiti učení své před koncilem, jinak vykládali si však věc odpůrci jeho na koncilu shromáždění. Tito chtěli pouze přečísti obžalobu na něho vznesenou a pak ihned vy-

nésti rozsudek a Husovi jej oznámiti. Nekalý úmysl ten byl »ctihodným« otcům však překažen obezřetností českých pánů, kteří ihned u Sigmunda zakročili a aspoň tolik na něm vymohli, že se vší opravdovostí zakročil u sboru, aby Hus především trpělivě slyšen a pak nález nad ním králi předběžně oznámen byl. Současně kázal král dodati církevníkům i rukopisy spisů Husových ku prohlédnutí.

Když Hus do shromáždění vstoupil, předloženy mu nejprve rukopisy ty s dotazem, zda za své je uznává. On přisvědčil a prohlásil současně, že bude-li p o u č e n, že bludové v nich se nacházejí, tyto odvolá. Prosil pak, aby nejprve dovoleno mu bylo přednésti vyznání své v celku, než to bylo mu odepřeno a přikázáno, aby o d p o v í d a l p o u z e k o t á z k á m, k t e r é b u d o u m u p ř e d l o ž e n y.

Sotva že počal hájiti některé výroky své, bylo naň se všech stran pokřikováno, aby nechal mudrování a buď přisvědčil nebo popřel. Jak vypadal tento výslech Husa před koncilem, o tom nejlépe svědčí vlastnoruční list jeho ze dne 26. června, ve kterém praví: »Když stál jsem před sborem tím, spatřiv, že v něm žádného řádu není, řekl jsem hlasitě, když všichni mlčeli, takto: Mněl (domníval) jsem by lepší poctivost a lepší dobrota i řád byl v tomto sboru než jest. Tehdy nejvyšší kardinál řekl jest: Kterak

mluvíš? Na hradě jsi pokorněji mluvil! A já jsem odpověděl, řka: Neb na hradě na mě nižádný nekřičel, a l e t u t o v š i c h n i k ř i č í t e.«

Po této scéně bouřlivé jednání koncilu přerušeno a odloženo na 7. červen, kdy zejména kardinál Petr z Alliaku, ač sám prvý šiřitel idejí reformátorských ve Francii, velmi ostře proti Husovi vystoupil, káraje ho z neupřímnosti a z kacířství plynoucího z filosofické jeho soustavy. Výslech v ten den konaný týkal se hlavně poměru Husa k učení Wiklifovu a chování jeho v bouřích pražských. Hus přiznal, že mnohé ze 45 zavržených článků měl za pravé i že ctil Wiklifa co muže pobožného a pronesl i kdysi přání, aby duše jeho po smrti tam se ocitla, kde Wiklifova jest. Rozhodně však ohradil se proti výpovědím některých svědků, jež za lživé i vztekem nenávisti smyšlené vyhlásil, a boha i svědomí svého proti nim se dovolával. Tu však kardinálové Zabarella i Petr z Alliaku odpověděli mu, že sboru nic není po jeho svědomí, nýbrž že souditi musí jedině dle svědectví pod přísahou složeného. Konečně poslednější káral Husa i z toho, že chlubným jest, neboť honosil prý se při prvém výslechu svém, že kdyby dobrovolně do Kostnice byl nepřišel, nikdo na světě násilím byl by ho tam nepřivedl. Hus opakoval i nyní slova ta, tvrdě, že ve vlasti má

mnoho mocných přátel, kteří byli by ho na hradech svých před každou mocí uchránili. »Aj, jaká to převážnost!« zvolal posměšně kardinál, než pán z Chlumu vpadna mu do řeči prohlásil, že skutečně tomu tak jest. On sám že jest jenom jeden z chudších zemanů českých, ale že by si troufal uhájiti Husa před jakoukoli mocí po celý jeden rok. V Čechách že však jsou šlechticové velemocní, kteří by se neostýchali brániti ho na hradech svých třeba i před spojenými vojsky české i německé říše.

Posléze pokládal i král Sigmund za nutné ospravedlniti se vůči Husovi a ujav se proto slova prohlásil, že ovšem Husovi ještě před odjezdem jeho z Cech slíbil list průvodní i královskou ochranu svou, jakož i veřejné u sboru slyšení, a proto že také poručil ho pánům z Chlumu i z Dubé do zvláštní ochrany, ačkoli prý se praví, že nenáleželo mu brát v ochranu muže z kacířství podezřelého. Nyní že však dáno bylo Husovi veřejné i pokojné slyšení a tím slib královský že jest vyplněn. Na konec pak král obrátiv se k Husovi pravil mu: »Nezbývá mi nic více než napomínati tebe společně s kardinály, abys nechaje svéhlavosti dal se sboru na milost bez vyjimky; sbor pro mne, pro bratra mého a pro království České přijme tě milostivě, aniž uloží tobě pokání příliš těžké. Chtěl-li bys ale

urputně státi na svém, otcové dobře věděti budou, jak s tebou nakládati mají. Já jsem jim připověděl, že kacíře nikdy zastávati nebudů, ba chtěl-li by kdo urputit se v kacířství, já první -vedl bych ho na hranici k upálení. Proto radím ť ještě jednou, dej se na milost, a to co nejdříve, abys neupadl u vinu ještě větší.«

Hus nemocí sklíčen a unaven neodpověděl více, nežli že poděkoval králi stručně za poskytnutou ochranu i průvod královský a ujistil ho, že rád dá se poučiti o lepším. Po té arcibiskup rýžský odvedl jej nazpět do vězení.

Poslední výslech s Husem konal se dne 8. června 1415. Tento týkal se pohoršlivých článků, jež ve spisech Husových nalezeny, a sice bylo jich 26 ze spisu o církvi, 7 ze spisu proti Pálečovi a 6 ze spisu proti Stanislavu ze Znojma. Články ty čteny u výtahu i z rukopisu Husova; kardinál z Alliaku pak několikráte mezi čtením upozorňoval, že ve spojení s celkem články ty ještě horší smysl dávají nežli samy o sobě.

Nejvíce vytýkáno Husovi, že vinil hlavy církve a duchovenstvo vůbec před posluchačstvem nepřístojným a na takových místech, kde obvinění nepřítomni byvše ospravedlniti se nemohli. Sv. Petra že nepokládal za nejpřednějšího z apoštolů, aby upříti mohl

církvi římské všelikou přednost a vyšší právo Dále že vyhlásil papeže a kardinály za nepotřebné ku správě církve, moc a vládu papežovu že pokládal za dar a dílo císařské, knížatům vyhražoval právo kontroly nad preláty, uváděl v pochybnost právní platnost některých trestů církevních, nakládání s kacíři nazýval farisejským, zavrhoval odpustky, hájil, že i kněz z církve vyobcovaný má právo kázat, není-li si nijaké viny vědom atd.

Nejvíce pobouření u osob na sněmu shromážděných vyvolala však věta, že »papež, prelát nebo kněz, když hřeší smrtelně, není papežem, prelátem a knězem«. Hus snažil se věty té obhájiti výkladem, že sice takový může jím býti co do úřadu, nikoli však co do bytnosti či podstaty své a uvedl za příklad, že i král, když smrtelně hřeší, není v skutku králem.

Jakmile slova ta Hus pronesl, zavolán ihned král Sigmund, který vychýlen z okna s falckrabím a norimberským purkrabím o nebezpečnosti učení Husova rozmlouval. Hus musil tu před králem slova svá opakovati, načež král mu krátce řekl, že nikdo nežije bez hříchu.

Za to však kardinál z Alliaku obořil se na Husa, že nemaje dosti na zlehčování duchovenstva, jal se podrývati i moc světskou. A po přečtení všech závadných článků

prohlásil vůči Husovi, že má nyní toliko dvojí cestu: buď úplně dáti se do milosti a moci sboru a podrobiti se naprosto nálezu jeho nebo pokračovati ještě dále u vedení pře. On že by mu však radil, aby prodlužovanou svémyslností ještě těžší vinu na sebe neuvrhnul V témže smyslu domlouvali Husovi i jiní prelátové.

Hus prosil však pouze, aby o článcích přečtených směl obšírněji vyložiti mínění své, a jestliže pak shromáždění neuzná za správné pravý smysl jich i důvody jím přednesené, že hotov bude přijati lepší poučení.

»Jaký to chytráček!« volali tu na něho někteří; »jen poučení chce, nikoli nápravu ani nález!«

Když pak odvětil, že chce se dáti netoliko poučiti, ale i napraviti a vůbec podrobiti se každému nálezu koncilu, prohlásil mu kardinál kameracenský, že nález na poručení sboru o něm vynesený od bezmála 60 doktorů zní, že nejprve pokorně uznati má blud svůj, dále přísahati, že odřekne se článků těch navždy, aniž jich více tvrditi a šířiti bude; za třetí má je odvolati veřejně a za čtvrté má se zavázati, že příště učiti a hlásati bude pravý opak jich.

Zde bylo právě těžiště sporu Církev žádala nejen úplné podrobení Husa, nýbrž i naprosté zničení jeho mravní podstaty.

Nejen že měl uznati svrchovanou autoritu církve, nejen že veřejně měl prohlásiti učení své za lživé, on měl dokonce i hlásati v budoucnosti pravý opak toho, co až dosud on i stoupenci jeho za pravé a správné uznávali. Tím zpečetěn byl jeho osud. Buď zachoval život svůj a v očích všech přátel svých musil se objeviti jako lhář a člověk zpronevěřilý, nebo měl setrvati jako muž čestný při tom, co za pravdu uznával a ztratiti život svůj. Měl tedy na vybranou buď smrt morální či tělesnou. U muže charakteru i zásad Husových nebylo ovšem rozhodnutí těžké.

Nicméně, ačkoliv byl již přesvědčen, že před těmito soudci předpojatými pře nevyhraje, pokusil se přece koncil obměkčiti. Prosil proto, aby nenutili ho odpřisáhnouti článků, kterým nikdy neučil a nevěřil. Pokud se však týče učení, k němuž se přiznával, prosil, aby lépe vyložiti směl mínění své, neboť jinak nemohl by jednat proti přesvědčení a svědomí svému.

Prosby jeho neměly však na koncil valného účinku. Posléze prohlásil mu kardinál Zabarella, že bude mu předložena formule přísežná sepsaná slovy mírnými a opatrnými a pak aby rozmyslil zdravě, co učiniti míní.

Při té příležitosti vystoupil poznovu i bývalý přítel Husův Štěpán Páleč jako žalobník

na Husa, upozorňuje koncil opětně na příběhy v Praze r. 1412 se udavší a ku konci řeči své farizejsky doložil, že nikoli ze zášti, nýbrž z pouhé povinnosti stal se žalobcem na Husa, ku kterémuž osvědčení připojil se pak i Michal de Causis.

Hus dobromyslně odvětil, že bůh bude oběma soudcem spravedlivým, načež arcibiskup ryžský opětně jej do žaláře odvedl.

Ku konci sezení, kdy větší část shromážděných zasedací síň již opustila, dal se král Sigmund v důvěrnou rozmluvu o Husovi s kardinály a preláty kol něho se seskupivšími a pronesl při tom asi následující: Ctihodní otcové! Slyšeli jste Husa i poznali učení jeho. Mezi články, ku kterým sám se přiznal, postačil by, tuším, každý a kterýkoli za důvod k odsouzení jeho; pročež nebude-li chtít odpřisáhnouti, upalte ho, neb udělejte s ním, co za hodné uznáte. Radil bych však, kdyby třebas i odvolal, abyste mu nevěřili, jakož ani já bych mu nevěřil; přijda do Čech zase, natropil by ještě více zlého nežli dříve. Proto pošlete články zde odsouzené bratrovi mému a také do Polska i do jiných zemí, kde pohříchu mnoho má stoupenců; a přikažte netoliko všem biskupům, ale i králům a knížatům, aby trestali ty stoupence, tak aby větve spolu s kmenem vykořeněny byly. Věru, já byl ještě mlád, když tato sekta v Čechách povstávala; a aj, jak velice již

vzrostla i rozmnožena jest! Já nyní ze sboru brzy odebrati se musím: pročež neprodlévejte s tou věcí a učiňte také co nejdříve konec učeníkům jeho, jmenovitě tomu, co u vazbě sedí — jak pak mu říkají? — Jeroným! pravili okolostojící S tím nebude žádné nesnáze; až jen mistr dojde práva svého, učně odbudeme bohdá jediným dnem!

Po slovech těch rozešli se všichni v dobrém rozmaru. Celou rozmluvu tu vyslechl nepozorovaně Petr z Mladenovic, jenž s pány z Chlumu a z Dubé na krále čekal, a pánům těm ji pak sdělil.

Tu vyjasnilo se českým pánům těmto, kteří ještě stále doufali, že Sigmund Husa se ujme. Seznavše pravý stav věcí, spravili o tom nejen Husa, ale i krajany své ve vlasti, kteří později Sigmundovi zasloužený vzdali dík za to, že místo co byl by se měl Husa oproti sboru ujímati, ještě sám k jeho odsouzení vybízel.

Hus zvěděv jak Sigmund o něm smýšlí a že s této strany již v nějakou pomoc doufati nemůže, nabyl přesvědčení, že věc jeho jest ztracena a s klidnou myslí očekával osud svůj.

Čeští pánové učinili pro záchranu jeho ještě tolik, že poslali do Kostnice list přímluvný, který byl tam dne 12. června čten a k němuž připevněno bylo 250 pečetí pánů i zemanů českých i moravských. Než ani

tento list neměl valného účinku na sněm, který za hlavní úkol svůj pokládal zničiti nenáviděného kacíře stůj co stůj.

Mezi tou dobou došla ku sněmu zvěst, že v Čechách mistr Jakoubek ze Stříbra a vedle něho i jiní stoupenci Husovi podávají i laikům svátost oltářní pod obojí způsobou, totiž chleba i vína. Sbor nemeškal zaujati proti této novotě stanovisko své a v sezení dne 15. června vydal rozhodný zákaz proti takovému rozdávání večeře páně. V bulle za tím účelem vydané praví se, že ačkoli svátost ta od Krista nejprve apoštolům a pak i věřícím v prvotní církvi vůbec podávána jest pod obojí způsobou, totiž chleba i vína, přece obyčej od církve později z dobrých příčin k uvarování všelikého nebezpečí a nevhodnosti zavedený a již ode dávna zachovávaný, podávati ji laikům toliko pod způsobou chleba, má přijat a považován býti za zákon bezúhonný a neporušitelný. Hanění obyčeje a zákona toho že má za blud pokládáno a zamítáno býti a urputné v něm setrvání že nese a chová v sobě kacířství, kteréžto má od diecésanů a inkvisitorů souzeno i trestáno býti podle obecných o tom ustanovení církve.

Jestliže domnívali se otcové církevní, že vydáním bully této docílí u Čechů zamezení nového způsobu obřadu toho, pak velice se

zmýlili. Na rychlo do Čech zaslaná bulla ta neměla tu jiného účinku, nežli že vyvolala učenou hádku mezi stoupenci obou stran, za to však způsob podávání pod obojí stal se přímo příznakem příslušenství ku straně Husově a kalich jako symbol stoupenců jeho platil pak za výraz nepřátelství vůči Rímu.

Mnohem většího účinku nežli tato bulla měly listy Husovy do Čech přátelům posílané, v nichž, seznávaje neodvratný osud svůj, popíral již tomuto sněmu vůbec práva činiti nějaká rozhodnutí ve věcech víry, a když prohlášeny byly knihy jeho sborem za kacířské, těšil přátele své, aby se tím zastrašiti nedali, pravě v dopisu ze dne 24. června, že doufá, že je škola Antikristova nezalekne a a v pokoji nechá. »Znamenejte,« praví v listě tom, »že oni (t. j. sbor) hlavu svou (papeže Jana XXIII.) za kacíře potupili proto, že jest odpustky a biskupství i jiné obroky prodával, a ti ho odsoudili, z nichž mnozí sami od něho kupovali a druzí mezi jinými kupčili. — Ó by pán Ježíš byl řekl ve sboru: kdo z vás jest bez hříchu svatokupeckého, ten potup Jana papeže! — zdá se mi, že by jeden po druhém byl vyběhl . . .«

Mezi tím shromáždění otcové církevní zabývali se ještě učením Husa a ve schůzích dne 18 a 23. června také všechny spisy jeho ku spálení odsoudili. Naprosto odmítli však ještě jednou jej slyšeti, předkládajíce

pouze formuli, dle které měl »bludů« svých odpřísáhnouti. Všelikým způsobem doléháno tu na Husa, aby vrátil se do lůna církve. totiž odvolal, ale marně. Posléze i Štěpán Páleč, druhdy přítel jeho, nyní zapřisáhlý odpůrce, navštívil Husa v žaláři a dovolávaje se bývalého k němu přátelství, pokoušel se přiměti ho k poddání se, než Hus zůstal neoblomný a dne 1. července také písemně prohlásil, že odvolati nemůže ani nechce. Dne 5. července přišli pak vedle sboru církevního k Husovi z rozkazu králova i páni čeští, z nichž Jan z Chlumu prosil ho, aby nedal snad jen lichým studem zdržeti se od kroku spasitelného, ovšem svědomí svého při tom poslouchaje. Hus se slzami v očích opětoval poznovu, že jen tenkráte odvolá, bude-li písmem svatým lépe poučen.

V sobotu dne 6. července měl pak koncil v biskupském kostele v Kostnici patnácté své sezení, jedno z nejslavnějších, jemuž přítomen byl král Sigmund s celým dvorem svým Kardinálové i preláti se svým předsedou Brogni přítomni byli v počtu úplném. Uprostřed chrámu bylo vyvýšeno malé lešení a na něm kůl ověšený ornátem mešním. Arcibiskup hnězdenský četl slavnou mši, po jejíž trvání Hus prodlévati musil u dveří chrámových uprostřed stráže. Po skončení mše měl biskup lodenský kázání na slova

apoštola Pavla, »aby zrušeno bylo tělo hříšné«, v němž připomínal sboru a zvláště králi, aby vypleli všeliké kacířství z lůna církve křesťanské. Za kázání toho uveden byl Hus k lešení, kde poklekna, modlil se.

Po kázání přečteno několik ze 260 článků bludných, které universita oxfordská ze spisů Wiklifových vyjmula, a vyřčen nad nimi rozsudek Když to se stalo, přečetl papežův auditor Berchtold z Wildungen nejprve třicet článků ze spisů Husových, pak žaloby na něho svědectvím stvrzené a posléze celý průběh práva proti němu vedeného. Hus chtěl z počátku se hájit, než nebylo mu to dovoleno a když přes to mluviti se pokoušel, kázal kardinál Zabarella strážím, aby k mlčení ho donutily. Hus vrhnul se tedy na kolena k nebi hledě a zdálo se, že se modlí. Když slyšel však přednášeti nejen obžaloby, o kterých pokládal, že dávno již je vyvrátil, nýbrž i nová, do té doby neslyšená obviňování, jako na př. že vydával se za čtvrtou osobu ve sv. trojici, tu nedal zabrániti si, aby hlasitě i trpce neodmlouval. Dovolával se i toho, že věřiv králi a ochrannému listu jeho přišel do Kostnice dobrovolně k dokázání neviny své. Když pak toto mluvě upřel zrak na Sigmunda, tento zřejmě studem se zarděl. Že skutečně tak se stalo, dosvědčeno i výrokem císaře Karla V., který byv na sněmu říšském vyzván, aby Luthera přes vydaný

mu průvodní list uvězniti dal, odepřel to, řka, že »nechce se zardívati tak, jako jeho předek Sigmund«.

Po té biskup konkordieský četl nejprve rozsudek proti učení i knihám jeho, které k ohni odsouzeny, pak proti němu samému, jenž vyhlášen za zjevného kacíře, který kázal učení bludné, pohoršlivé i odbojné, zavedl množství lidí, tupil čest i moc apoštolské stolice i církve a zarputil se naprosto ve zlosti své; pročež že má býti sesazen s kněžství, zbaven přijatého svěcení a odevzdán zákonům světským, ana církev nic více s ním činiti nemá.

Tu pak nařízeno arcibiskupu milánskému a šesti biskupům, aby Husa jako kněze odsvětili. Tito postavivše jej na lešení dali na něho všechna roucha mešní a do rukou dali mu kalich, žádajíce na něm opětně, aby odvolal bludy své.

S pláčem prohlásil vůči okolostojícím, že boje se ublížiti svědomí svému, býti lhářem před bohem a dáti pohoršení posluchačům i učeníkům svým, nemůže učení a spisů svých odpřisáhnouti ani odvolati.

Tu biskupové odňali mu nejprve kalich, pak jedno roucho mešní po druhém za hrozného proklínání. Posléze měla mu býti i kněžská pleš (tonsura) zrušena, tu však povstala mezi biskupy hádka, jakým způsobem státi se to má. Hus použiv příležitosti

*

té obrátil se ku králi slovy: »Aj! ještě tito biskupové neumějí ani v trýznění svém se srovnati!« Posléze shodli se »důstojní« pánové na tom, aby tonsura (kněžská pleš) jeho byla kleštičkami rozčtvrcena.

Po skončení tohoto trapného obřadu vstavili mu pak na hlavu papírovou korunu asi loket zdélí, na níž namalováni byli tři čerti sápající duši hříšnou, s nápisem: »Hic est haeresiarcha« (zde jest arcikacíř). Po té vynesli nad ním biskupové slova následující: »Církev nemajíc již nic s tebou činiti, odevzdává tělo tvé moci světské, duši pak tvou ďáblu!«

Hus nezaleknuv se slov těch prohlásil, že jest ochoten podstoupiti muka všeliká za příkladem Krista i apoštolů jeho.

Na rozkaz daný králem Sigmundem odložil pak falckrabě Ludvík znaky říšské a vzav vězně v moc svoji, odevzdal jej starostovi i konšelům města Kostnice se slovy: »Vezměte Jana Husa, jenž dle nálezu krále, pána našeho nejmilostivějšího a z rozkazu našeho má jako kacíř upálen býti.«

Mezitím co sbor pokračoval v jednání svém, vyveden pak Hus z kostela i z města na popraviště v průvodu asi tisíce oděnců a nesčetného zástupu lidí. Vyjda z kostela spatřil na hřbitově v ohni plápolati knihy své, i usmál se tomu. Na místo popravní šel krokem pevným, žalmy zpívaje nebo se

modle, nejevě strachu ani lítosti. Pozvolna ubíral se celý průvod ku předu a pro velikou tlačenici lidu byl nucen i několikráte se zastaviti, čehož použil vždy Hus, aby k okolostojícím promluvil o věci své. Když posléze dospěl na popraviště ku hranici již připravené, tu vrhnuv se na kolena u prkna tlustého, k němuž přivázán býti měl, modlil se hlasitě. Při tom sesmekla se mu koruna papírová s hlavy, nad čímž se pousmál.

Když někteří z okolostojících tázali se ho, zda před smrtí vyzpovídati by se nechtěl, přisvědčil k tomu Když však přivolaný kněz jen pod tou podmínkou rozřešení dáti mu slíbil, když odvolá, odmítnul to.

Posléze chtěl ještě promluviti k lidu, čemuž však přítomný falckrabě nedopustil, kázav jej k prknu přivázati. Jenom tolik bylo mu dovoleno, aby poděkoval žalářníkům svým za šetrné s ním nakládání. Když s těmito se rozloučil, svlékli ho katané se šatů jeho a přivázali k prknu provazy i řetězy. Že pak tváří k východu obrácen byl, a někteří z okolostojících za neslušné při kacíři to pokládali, obrácen jest k západu. Dvě fůry dříví slamou promíchaného rozloženo okolo něho tak, že až po krk ho krylo. Pod nohy spoutané dány pak také dvě otepě.

V posledním okamžiku přišel k němu ještě od krále vyslaný říšský maršálek Haupt z Pappenheimu a vyzval u přítomnosti falc-

krabího Ludvíka naposledy Husa, by odvoláním zachránil život i duši svou.

Hus odpověděl, že cítí se v duši své nevinen a na té pravdě, kterou poznav učil a kázal, nyní vesele chce umříti.

Tu oba páni tlesknuvše rukama odešli, kat zapálil pak hranici.

Smrtelný zápas Husův netrval dlouho. Žalmy zpívaje a k nebi hledě brzy obklíčen byl plameny odevšad vyrážejícími. Zdvihnuvší se vítr zahnal mu pak kouř i oheň ve tvář, takže v několika okamžicích, ani nehlesna, zalknul se. Jeho neohroženosti při všech scénách těchto obdivovali se i jeho nejzarputilejší nepřátelé.

Dle obyčeje tehdejšího dostávalo se katovi všeho, co odsouzenec na těle svém nosil. Než zarputilost nepřátel Husa byla tak veliká, že ani šat po něm nesměl býti zachován, neboť falckrabě Ludvík spatřiv šaty Husovy v rukou katových, kázal uvrhnouti je také do hořící ještě hranice, slibuje mu za to dáti náhradu.

Všechen na popravišti zbylý popel musil pak pečlivě býti sebrán a uvržen do mimotekoucího Rýna, tak aby po mučeníku nezůstalo nic, co by přátelé jeho uschovati a do Čech odnésti mohli.

Tak zhynul muž, který hlavní základ položil k české reformaci a jehož mučenická smrt byla právě urážkou vrženou Římem ve

tvář veliké většiny národa českého, jež byla stoupencem i zastancem Husa. Odveta nedala na se dlouho čekati, a kdyby byl tehdy koncil kostnický i s licoměrným Sigmundem jenom tušiti mohl, k jakým důsledkům odsouzení Husa povede, byl by se asi vážně rozmýšlel jej utratit.

Kněžští fariseové — stydíce se patrně za násilí, které církvi na Husovi spácháno bylo — velmi rádi omlouvají se, že Hus ne podle zákona církevního, nýbrž podle zákona moci světské jako kacíř upálen byl. To není nic jiného nežli jezovitská chytristika, mezi niž patří i to, že církev štítila se prolévati krev, pokládajíc to podle učení Kristova za nekřesťanské, a proto odsuzovala provinilce vůči moci její k trestům takovým, při nichž krev provinilce netekla — jako k ukřižování, upálení a pod. Pěkná to humanita!

Podobně je tomu i při Husovi. Pravdou sice jest, že Hus upálen byl na základě zákona o upalování kacířů vydaného Bedřichem II., císařem římsko-německým, r. 1232 pro království Sicilské, podruhé pak v Kremoně 14. května 1238 a potřetí v Padově 22. února 1239 pro celé císařství římsko-německé, uvědomíme-li si však, že tehdejší císařové němečtí a králové římští přijímali koruny své i moc svou z rukou římských papežů a že přísahati musili,

že veškerou mocí svou bráníti i hájiti chtějí svatou církev římskou, pak není nesnadné dohadnouti se toho, že takový »z boží milosti« (vlastně z milosti papežovy) dosazený císař římský nebyl ničím jiným nežli loutkou, která činiti musila to, co biskup římský činiti přikázal.

Postačilo proto úplně, když církevní sbor vyřkl nad Husem vyobcování z církve jako arcikacíře a prohlásil, že nemá s ním již co činiti a tělo jeho že odevzdává moci světské. Již těmi slovy byl Hus odsouzen jako kacíř k smrti upálením, pouze službu katanskou obstarala moc světská.

To věděli také církevníci na sněmu kostnickém shromáždění, kteří velmi dobře znali dotčený zákon, jenž zůstával v platnosti až do míru augšburského v roce 1555 a jehož nejdůležitější místo znělo: »Bedřich, z boží milosti císař římský ... všem svým věrným v celém císařství ... (vzkazuje) milost svou ... Nesešité roucho boha našeho rozpárati se pokoušejí kacíři ... nařizujeme, aby bylo po pachatelích takových zločinů (kacířských) pilně pátráno ... a poroučím, aby byli od úředníků našich vyšetřováni ... Když pak tito shledají, že aspoň v jednom článku od víry katolické se odchylují, a budou pastýřským řádem napomenuti, a přece nebudou chtíti zanechati úkladů ďábla tem-

nosti .. ustanovujeme ... aby kacíři, ať se jmenují jakkoliv ... **za živa přede tváří obecenstva byli spáleni,** vydáni jsouce soudu plamenův ...«

Kolik tisíc nešťastníků ukrutnou smrtí odpykalo brutální zákon tento, který déle tří století byl v platnosti a katolickou církví tak hojně používán!

Že by římští nebyli zavinili smrt Husovu není tudíž ničím jiným nežli nejapnou výmluvou, kterou černý svůj zločin zastříti se snaží ...

Po vykonání svého »bohulicého skutku«, jak nazvali církevní otcové odsouzení Husa, radil se sbor ještě o právu papežském a o volbě nového papeže. Posléze pak dne 11. listopadu 1417 zvolen papežem kardinál Odon de Colonna, který přijal jméno Martin V.

Tím vykonal sbor celé velké dílo své — ač vyjma odsouzení Husa a zvolení papeže nevykonal vlastně na opravu zlořádů v církvi niceho, a papež Martin v 45. zasedání udělil všem účastníkům koncilu plnomocné odpustky — měliť jich pro svůj zlotřilý život zajisté co nejvíce potřebí — a prohlásil sněm za skončený.

Když pak papež ve slavném průvodu opouštěl Kostnici, bylo věrolomnému Sigmundovi za služby církvi prokázané dovo-

leno, aby — vedl koně papežova za uzdu! Také vyznamenání!

Král pak také záhy opustil Kostnici, zapomenuv milostivě zaplatit dluhy družinou jeho tam nadělané, čímž nejedna rodina byla na mizinu přivedena.

Zpráva o mučenické smrti Husově vyvolala v Čechách veliké vzrušení a za nedlouho, jak z dalšího líčení seznáme, pocítil Řím a stoupenci jeho následky neprozřetelného činu svého.

4. „Bludy" Husovy a v čem spočívá jeho význam pro nás.

Ti, kdož snaží se blátem a kalem poházeti světlou památku Husovu, a to jsou v prvé řadě téměř všichni katoličtí církevníci, tvrdí, že Hus ne pro pravdu, ale pro kacířství a bludy své, v nichž tvrdošijně setrval, smrt podstoupiti musil.

A není přece lži větší nad tuto. Směle říci můžeme a do celého světa vyhlásiti, že Hus ani kacířem ani bludařem nebyl!

Kacířem v pravém slova smyslu uznáváme jenom toho, kdo vůbec popírá existenci nějakého boha a systému náboženského vůbec, jemuž vodítkem jest jen mravní síla vlastního karakteru a přirozený cit konati dobro v každém směru, jako příkaz povinnosti člověka ku společnosti lidské, k té veliké rodině, ze které vyšel a v níž žíti i zápasiti musí až do smrti své.

Jak daleko od takového kacíře stojí Hus se svou hlubokou zbožností, která v mládí zabíhala až k pobožnůstkářství?

Hus se svou až do poslední chvíle pevnou vírou a oddaností v boha mohl spíše býti pokládán v každém směru za lepšího křesťana nežli byl kterýkoli z těch, kteří ho odsoudili. A nad to ještě: Hus do poslední chvíle — i před soudem kostnickým — pokládal se za příslušníka církve katolické a byl ochoten i jejím výrokům se podrobiti, ovšem — jenom ve věcech dobrých, »znějících ku chvále boha všemohoucího«.

Hus co nejrozhodněji ohradil se proti »bludům« v ústa mu kladeným, že popíral proměnu hostie a zavrhoval naprosté vzývání svatých a Marie.

Hus také nic podobného netvrdil, nýbrž uznával v prvém bodu pouze učení Wiklifovo, že proměna děje se pouze ve smyslu duchovním, t. j. obrazném, a nikoli skutečném, totiž že v hostii nemění se těsto ve skutečné tělo a krev Kristovu, což přece je tak jasnou pravdou, jako slunce samo.

Co vzývání svatých se týče, neodporoval tomu Hus, ale vzpíral se šarlatánství a komediím, jaké s obrazy svatých a relikviemi se prováděly.

Co pak víry v Marii se týče, charakterisuje Husa nejlépe citát ze spisů jeho, kde praví: »Věř, že P. Maria syna božího, člověka Jezu Krista, porodila a věř jí, že což mluvila, to jest pravda, a tak budeš věřiti jí, o ní, ale ne v ní« (totiž jako v božskou osobu).

To byly v podstatě hlavní »bludy« Husovy, které mohly se mu klásti za vinu, pokud se týče věrouky. Ani jediný z nich nebyl toho rázu, aby mohlo se z něho odůvodniti, že jest »nevěrcem a neznabohem«. Naopak, Hus prokázal se býti po stránce věroučné tím nejhorlivějším křesťanem, který ani na planoucí hranici nevzdal se víry v boha svého...

Po této stránce dopustili se proto největšího zločinu ti, kteří pro »bludařství a kacířství« Husa upáliti kázali, neboť v tom ohledu byl Hus nevinen...

Leč to nebyla také hlavní příčina smrti jeho; ta tkvěla zcela jinde. Příčinou tou bylo vzepření se autoritě, a to nejen papežské, ale i světské, odboj proti hierarchii, která do té doby byla světovládnou, tvořic v každé říši vlastní stát s jediným náčelníkem v Římě. Církev doby tehdejší byla strašlivou mocí, pro niž platny byly i zvláštní zákony a soudy. Každé dotknutí se osoby duchovní bylo přísně stíháno a ani

vrchnosti světské nesměly bez svolení církevního zajmouti osobu duchovní, byť by se i proti právu provinila. Církevní statky sproštěny nejtěžších berní a závazků vůči zemi, jako: pomáhati lidem svým při stavbě silnic, pohraničných tvrzí, mostů atd., a nad to nadány i různými výsadami od panovníků, čímž stávaly se přímo nedotknutelnými.

Papežům pak připisovala se moc téměř božská; před nimi chvěly se koruny na hlavách císařů a králů, s nimiž tito pohrávali si dle libosti, brzy toho či onoho milostí svou daříce.

A nad to vše stála tu také organisace kleru, vyžadující slepou poslušnost nižších k vyšším, která nesnesla odporu a s krutou bezohledností drtila vše, co se jí v cestu stavělo. K utvrzení poslušenství nebyl katolické hierarchii žádný prostředek špatným, a na sebe rozumnější důvody měla odpověď jen jedinou: odvolat anebo — žalář a popraviště.

A proti této stohlavé hydře, jejíž trůn zbudován z lidských kostí a ztmelen krví mučeníků, vzepřel se Hus učením svým, že Kristus neustanovil nějakého primátu v církvi a že papež je právě tak člověk hříšný jako každý jiný...

A v důsledku toho prohlásil dále, že papež, prelát nebo kněz, ano i král sám, hřeší-li smrtelně, přestává býti papežem, pre-

látem, knězem a králem a nikdo není povinen ho poslouchati . . .

To nebylo již kacířství, to byl přímý odboj proti autoritě, a jediná tato věta stačila k odsouzení Husovu. Jak průběh procesu jeho dokazuje, byla to také vskutku tato věta, která přiměla Sigmunda, aby naléhal na odsouzení Husa.

Větou tou postavil se totiž Hus na stanovisko revoluční, přiřknul lidu právo vésti kritiku nad jednáním svých vládců, a tím mohutně otřásl nedotknutelnou do té doby autoritou duchovní i světskou . . .

Právě tento výrok staví Husa v jednu řadu s Kristem, který stejně rozhodným způsobem prohlásil se proti starému zákonu židovskému i všem jeho zkostnatělým formám.

Oba za to vytrpěli smrt. Smrt jako revolucionáři, jako buřiči proti stávajícím řádům společenským. Ne za kacířství, ne za nevěru, ale za odboj proti autoritě.

Než právě tak jako smrtí Kristovou zaseto símě prvotní církve, které hojného neslo ovoce, tak ani Hus nezemřel nadarmo.

Hus byl reformátorem nejen církve, ale i života vůbec. Nechtěl znáti rozdílu mezi prostým lidem a stavy vyššími, aspoň pokud soužití náboženského se týkalo, a chtěl, aby všichni lidé milovali se láskou bratrskou

Proto také hlavně získávaje vzděláním svým třídy vládnoucí, přece jen učení své vnésti usiloval v nejširší vrstvy lidu, chtěje tak sblížiti ovládané i vládnoucí a vyrovnati protivy společenské — ovšem pomocí učení náboženského.

Snaže se, aby odstraněna byla mechanická autorita církevní i papežská, musil nezbytně toužiti po změně společenského řádu, po svobodě společenské, jak církevní, tak občanské.

Než přes to vše byl Hus příliš knězem a synem své doby, než aby pokládán býti mohl za vědomého revolucionáře, neboť on ani zdaleka netušil, jaké následky bude míti smrt jeho nejen pro Čechy, ale i pro celou Evropu.

Pouze skutky jeho, diktované mu touhou po očistě víry ve smyslu prvotní církve a evangelického podání, byly revoluční.

Smrtí Husovou a zejména okolnostmi, za jakých tato byla přivoděna (věrolomnost Sigmundova), vyvolány byly teprve ony události, které po staletí lomcovaly nejen českým národem, nýbrž celou Evropou.

Zásluhou Husovou a po něm následujících mužů reformace právě je, že náboženskou myšlenku uvedli do stadia nejprudší krise a dali křesťanství dovršiti bod jeho trvání.

Od reformace, resp. od jejího potlačení myšlenka náboženská pozvolna kráčela vstříc

svému odumření, až Velká revoluce francouzská mocným rozmachem svobodomyslných ideí zahladila hluboké tmy náboženského fanatismu a slunce svobody nechala jasně zazářit na pokolení lidské.

Věkovitý zápas za duševní osvobození a očistění člověka sice ještě dokončen není, ale překážka po překážce ustupuje a přes staré předsudky i náboženské legendy spěje lidstvo ku svému vykoupení z duševní poroby . . .

A Hus i jeho stoupenci to byli, kteří první v Čechách jali se drtit ona pouta, ve která církev naskrze zkažená lidstvo spoutala.

A v tom právě spočívá veliký význam Husa a jeho působení pro nás!

5. Mistr Jeroným Pražský, druhý mučenik české reformace.

O mistru Jeronýmovi Pražském, který rok po upálení Husově skončil rovněž život svůj na hranici pro přesvědčení své, poměrně málo se mluví ve spisech, kde po jednává se o reformaci české.

Příčinou toho asi jest, že ačkoli Jeroným přesahoval Husa svou ohnivou výmluvností, ačkoli byl upřímným přítelem Husa i horlivým stoupencem učení Wiklifova, přece jeho těkavá povaha nepřipustila mu, by nějak zvláště zabýval se tím, co v Cechách se dálo, dotýkaje se událostí jen mimoděk, když v Praze meškal.

Za to však byl Jeroným horlivým agitátorem pro nauky Wiklifovy v cizině, kde jakmile se mu k tomu příležitost udála, vždy bez bázně i přes hrozící mu nebezpečí pro učení to otevřeně vystupoval.

Jeroným byl také více rytířem a dvořenínem nežli vážným učencem, nicméně jako

řečníka neobyčejně nadaného chválí ho i nepřátelé jeho.

Největší chybou Jeronýmovou bylo, že ze strachu o život posléz odvolal před koncilem kostnickým i učení své, i zřekl se Wiklifa i Husa, prohlašuje je za kacíře i bludaře. Na omluvu jeho lze toliko uvésti, že stalo se tak po celoročním krutém žalářování, kdy tělo i duch jeho byly již velice zmořeny i zemdleny. Než seznav, s jakými soudci má co činit, a že kdyby vše možné učinil, život že nezachrání, vzepřel se posléz Jeroným a prohlásil, že pevně trvá při učení Wiklifa i Husa a toto prohlášení i smrtí svou potvrdil, odčiniv tak aspoň částečně chybu, které se odvoláním svým dopustil. —

Jeroným po rodišti svém Pražský zvaný, pocházel z rodu bohatého a ztrávil mládí své jednak studiemi v cizině, jednak dalekými cestami po světě. Byl to světoobčan v pravém slova smyslu. Již jako student odešel na universitu oxfordskou do Anglie, kde seznámil se s učením Wiklifovým, a vrátiv se po nějakém čase do Prahy, přivezl s sebou i několik do té doby ještě v Čechách neznámých děl mistra anglického. V září 1398 povýšen na universitě pražské na bakaláře svobodných umění a theologie, načež odebral se na universitu do Kolína a Heidelberku v Německu, odtud pak do Paříže, kde i na mistra byl povýšen.

*

V r. 1403 vydal se pak na cestu do Palestýny a do Jerusalema. Byv postavy mužné a mravů ušlechtilých, povahy pak neobyčejně ohnivé, vystupoval brzy jako rytíř, brzy jako dvořenín a opětně jako učenec. Co do věku byl o několik roků Husa mladší, lnul však k němu nejupřímnějším přátelstvím a po návratu svém z ciziny stal se také nejhorlivějším hajitelem zásad Husových. V Praze obrátil na se pozornost zejména při veřejné disputaci o odpustcích, Husem na den 7. června 1412 do university svolané. Tehdy pronesl dlouhou a ohnivou řeč proti odpustkům, kterou dojal zejména mladší posluchače tak, že propukli v bouři, již jenom stěží rektor university utišiti dovedl. Po skončené disputaci doprovázeli pak studenti Jeronýma u slavném průvodu až do jeho příbytku.

Druhý čin, jímž Jeroným veřejnou pozornost na se obrátil, bylo jeho účastenství při posměšném průvodu odpustkovém, uspořádaném po dotčené disputaci p. Voksou z Waldšteina, o němž jsme se již dříve zmínili.

Když Hus na přímluvu přátel i na přání samého krále po vyhlášení papežské kletby na něho Prahu opustil, vzdálil se odtud i Jeroným, zatouživ opětně po cestování, kterého používal i ku propagandě pro učení Wiklifovo. Jeho zápal pro učení to byl tak

veliký, že již i dříve před tím bylo mu pro to různé nepříjemnosti zakusiti. Z té příčiny musil uprchnouti z Paříže i z Heidelberku V Budíně pak, kde meškal u dvora Sigmunda, krále uherského, byla naň arcibiskupem Zbyňkem z Hasenburka vznesena žaloba pro kacířství, pro kterou byl po 14 dnů vězněn. Vraceje se z Uher, byl opětně jat ve Vídni na žádost tamní university a zkoušen officiálem biskupství pasovského, zdali je pravověrným. Po výslechu donucen pak složiti slib, že se z města nevzdálí, pokud neočistí se z podezření kacířství naň uvaleného a posléz byl i uvězněn. Universita pražská zvěděvši o jeho uvěznění, zaslala dne 3. září 1410 přímluvný přípis purkmistrům a konšelům města Vídně, v němž stěžuje si na uvěznění M Jeronýma, toho »znamenitého a mohutného« svého spoluouda, toužíc na těžkou křivdu, způsobenou jemu nenávistí některých mistrův a studentův vídeňských a žádajíc o pomoc konšelů proti nátiskům jeho nepřátel.

Psaní to však nemělo asi na vídeňské konšely žádného účinku, avšak Jeroným pomohl si sám a na počátku září 1410 z Vídně uprchnul, omlouvaje se, že nebylo s ním nakládáno dle práva. Dne 12. září 1410 pak posměšným listem pozdravil z hradu Bítova na Moravě oficiála vídeňského, jemuž byl z vězení uprchnul.

Poslední jeho větší cesta byla r. 1413 do

Polska a na Rus, kam vydal se prý na žádost krále Vladislava i velkoknížete Vitolda. Za několik dní pobytu při dvoře králově v Krakově způsobil tam však vystupováním svým neobyčejné pobouření mysli mezi lidem obecným i kněžstvem, takže uznal za dobré co nejrychleji odtud se vzdálit. Vyprovodil tedy velkoknížete Vitolda na Litvu a do Ruska, kde zejména velice pohoršil Minority vitebské prohlášením, že tamní pravoslavní Rusové jsou dobří křesťané, pročež že i navštěvoval chrámy jejich a zachovával obřady církve té. Podobně jednal i v Pleskově nedbaje napomínání ani výstrah biskupa vilenského.

Sotvaže dověděl se Jeroným od svých přátel o hanebném nakládání s Husem v Kostnici, rozhodl se přispěti mu ku pomoci a přes varování samotného mistra vydal se na cestu do Kostnice, pokládaje za povinnost přispěti výmluvností svou Husovi, kterému dříve důtklivě radil, aby před sbor církevní do Kostnice se dostavil.

Nikým nepoznán přišel dne 4. dubna 1415 do Kostnice. Leč sotva setkal se s průvodci Husa, pány Janem z Chlumu a Václavem z Dubé, prosili ho tito snažně, aby domů se vrátil a tak života zachránil.

Jeroným nebral to však na přílišnou váhu a ohlásil dne 7. dubna listy v jazyce latinském, německém i českém, jež přibíti dal

na dvéře kostelní i na radnici, králi i sboru, že do Kostnice se dostavil, prose současně o průvodní list, který zabezpečoval by mu osobní svobodu, tak aby před soudem obhájiti se mohl. Nežli došla ho odpověď, skrýval se v jednom ze sousedních měst.

Koncil kostnický ujistil ho pak dne 17. dubna, že sice chrániti ho bude před násilím, nikoli však před právem, dokládaje, že vždy dle práva proti němu zakročí, ať již se dostaví či nikoli. A také již následujícího dne byl na něho vydán veřejný půhon.

Tu nahlédl ovšem Jeroným, že pravdu měli čeští páni, když před Kostnicí ho varovali, a nemeškaje, dal se na útěk. Leč nedaleko hranic českých, v Hiršově v Horní Falci, poznán byl několika kněžími a 25. dubna tamním úředníkem jat a dodán do Sulzbachu vojvodovi bavorskému Janovi, který ihned oznámil koncilu, co se stalo. Když pak sbor církevní požádal o vydání vězně, přiveden v těžkých okovech dne 23. května do Kostnice. Přítele svého Husa více již nespatřil.

Ještě téhož dne přiveden v poutech před sbor shromážděný ve večeřadle kláštera Minoritů, kde přijat byl s posměchem a po krátkém výslechu odevzdán pod dozor Walenroda, arcibiskupa rižského, který kázal ho na rukou i nohou spoutaného uvrhnouti do věže při hřbitově sv. Pavla a sevříti kládou. Arcilotr tento mučil pak zde Jeronýma hla-

dem tak, že vzdor tomu, že mistr byl těla mohutného, již po jedenácti dnech na smrt onemocněl. Tu ovšem, jelikož. sbor nechtěl, aby oběť ta byla smrtí vysvobozena z krvelačných drápů jeho, uvolnil Jeronýmovi.

Až do upálení Jana Husa pře jeho odpočívala. Teprve, když sbor jeden »bohulibý« skutek měl za sebou, přistoupil k vykonání druhého.

Tu Jeroným často volán k výslechu a veřejně i po straně domlouváno mu, aby od přesvědčení svého ustoupil.

Jeroným nebyl ducha tak statečného jako Hus a zvyklý jsa pohodlnému i veselému životu, těžce nesl útrapy žalářní, které zvyšoval ještě strach, že postihnouti by ho mohl osud Husův, a tu, touže po svobodě, neodolal dlouho přemlouvání církevníků, z nichž nejhorlivějším v ohledu tom jevil se kardinál Zabarella.

Doufaje, že ze stísněného postavení svého nejsnáze si pomůže, když učení Wiklifova i Husova se odřekne, prohlásil dne 15. září 1415, že tak učiniti chce, což i druhého dne v biskupském kostele u přítomnosti shromáždění čtyř národů učinil, odříkaje se nejen učení Wiklifova i Husova, ale dokonce i Husa za kacíře a bludaře prohlašuje. Než ani tím neuspokojili se fanatičtí zástupci římské hierarchie a požadovali, by odvolání své

slavně opakoval v plné schůzi sboru, jež konati se měla dne 23. září.

Jeroným i to učinil, podrobuje se bez vyjimky. Ano, šel až tak daleko, že uznával i potřebu pokání za přestupky a veřejně prohlásil několikrát, že ani nežádá býti na svobodu propuštěn.

Domníval-li se však, že tímto svým pokořením zachrání aspoň holý život svůj, mýlil se velice. Římští dravci tak snadno kořist svou nevydají. Ponížit se, odvolat, odprosit a pak teprve — utratit, to bylo cílem snah jejich.

Jest ovšem pravda, že někteří z kardinálů, jako Petr z Alliaku, Zabarella a Jordan Orsini, po odvolání Jeronýmově zasazovali se o jeho propuštění na svobodu, než tu vystoupili proti němu již z procesu Husova známí »přátelé« z Čech: Štěpán Páleč a Michal de Causia, k nimž připojil se i kanovník a dr. bohosloví Náz a jali se podezírati upřímnost odvolání Jeronýmova. Dr. Náz pak veřejně prohlásil, že kardinálové, kteří zastávají se člověka tak nebezpečného, jsou podplaceni buď králem Václavem nebo kacíři českými . . .

To vyvolalo ve sboru nemalé vzrušení a přimělo ty, jimž pře Jeronýmova dána k rozsouzení, že zřekli se dalšího soudu nad ním.

Když pak do Kostnice přibylo i několik mnichů karmelitánů z Prahy, tu obnovena

pře Jeronýmova a dne 24. února 1416 ustanovil sbor k vedení záležitosti té za komisaře Jana, patriarchu cařihradského a dra Mikuláše z Dinkelsbühlu.

Žaloba na Jeronýma poznovu vznesená sestávala ze 107 článků, v nichž vytýkáno mu, že snažil se v Čechách rozšířiti spisy i učení Wiklifovo, jehož všade velebil, ano, že dav si v příbytku svém namalovati podobizny znamenitých mužů, zařadil mezi ně i Wiklifa, nechaje ho ozdobiti svatozáří. Vedle toho že snažil se učení Wiklifovo kromě Čech a Moravy rozšířiti i v jiných zemích. Dále vytýkáno mu účastenství v pražských bouřích v letech 1409—1414, jakož i že v klášteře karmelitánů u matky boží sněžné v Praze násilím kdysi vyklopil ostatky svatých ze skříně a s mnichy zle nakládal. Vyslovil se proti ctění sv. obrazů, prohlašuje je za modly, vydával potupné listy na papeže a arcibiskupa pražského, krajany své ponoukal k pronásledování duchovenstva atd. Posléz že byl Husovi ve všem rádcem i pomocníkem a odporoval trestům církevním.

Když bylo Jeronýmovi předloženo nejprve 41 takových článků žaloby, odpověděl sice na ně stručně i věčně, avšak do podrobného rozboru jich pustiti se nechtěl, žádaje, aby sbor nejprve slyšel jeho a pak že i on se ospravedlní.

Veřejný výslech jeho před sborem konal

se dne 23. května 1416, ve výroční to den jeho uvěznění.

Při výslechu tom Jeroným záhy seznal, že má tu co činiti s lidmi předpojatými, kteří již předem vyřkli ortel smrti nad ním, hájil se zprvu řečí, jež hlubokostí myšlének i zápalem, s jakým přednesena byla, všeobecný obdiv vzbuzovala, posléze však jal se i vychvalovati Husa jako muže dobrého, spravedlivého, ba svatého a mučeníka a ukončil řeč svou prohlášením, že za toto přesvědčení své je hotov utrpěti i smrt jakoukoli.

Po skončení obhajoby Jeronýmovy namáhali se ještě někteří kardinálové, aby pohnuli ho k odvolání toho, co byl posléze prohlásil a tak život sobě zachoval, leč Jeroným již zůstal neoblomným a tak dne 30. května 1416 ode sboru za kacíře prohlášen a stejně jako mistr Jan Hus na hranici upálen

Mezi soudci, kteří Jeronýma soudili, nalézal se i učený Poggius Bracciolini, sekretář papežův a později kancléř florentinský, který v dopise ku příteli svému Leonardovi Aretinskému podal tak věrný obraz celého procesu, hájení se, odsouzení i smrti Jeronýmovy, že neváháme dopis ten pro seznání povahy Jeronýma i soudců jeho tak charakteristický podati v plném znění, jak uvádí

jej v českém překladu Palacký ve svých »Dějinách národa českého«.

Poggius píše:

»Znám se k tomu, že jsem jak živ neviděl nikoho, jenž by u vedení pře, zvláště hrdelní, více se rovnal řečníkům věků klasických, kterým se tolik obdivujeme Ku podivu zajisté bylo, jakými slovy, jakou výmluvností, jakými důvody, jakým obličejem a hlasem i jakou srdnatostí nepřátelům svým odpovídal a konečně při svou zavřel; až v pravdě čeho politovati, že tak ušlechtilý a výtečný duch odvrátil se ke mněním kacířským, ač pravé-li jest, co se mu připisuje; nebo mně nenáleží tak veliké pře rozsuzovati, přestávám na úsudku těch, kteří za moudřejší jmíni jsou. Ale ty nedomnívej se, že bych na způsob prokuratora při tu podrobně vykládal; dlouhé by to bylo a práce několika dní; dotknu se jen věcí výtečnějších, z nichž ty o učenosti muže toho souditi moci budeš.

Když mnohé věci proti tomu Jeronýmovi vedeny jsou, jimižto z kacířství stihán byl, a to vše svědky dotvrzováno: konečně líbilo se, aby odpovídal na každý článek žaloby zvláště. Tedy přiveden jsa do sboru, když mu kázali k těm věcem odpovídati, dlouho tomu odpíral, pravě, že slušné jest, aby prve sám vedl při svou, nežli by na žaloby nepřátel svých dával odpovědi. Ale když mu

to nedovoleno, tedy stoje uprostřed shromáždění: »Jaká je to nespravedlivost!« dí, »že když já třistačtyřicet dní byl jsem držán v nejkrutším žaláři, ve smradu a nečistotě, v lejnách, okovech a v nedostatku všech věcí, vy protivníky a utrhače mé vždycky jste slyšeli, a mne nyní ani jediné hodinky slyšeti nechcete! Z toho bezpochyby jde, že když jste jim propůjčovali ucha svého, a oni v tak dlouhém čase mne u vás osočovali co kacíře, nepřítele víry, protivníka duchovenstva, mně pak nelze brániti se, vy v myslích svých prve odsoudili jste mne co nešlechetníka, nežli, jaký jsem, poznati jste mohli. Ale i vy lidé jste a ne bohové, ne věčně žijící, ale smrtelní; klesati, blouditi, mýliti se, oklamáni a svedeni býti můžete, jako jiní lidé. Zde praví se býti pohromadě světla světa, zde mužové oboru zemského nejmoudřejší: protož tím více starati se máte, abyste ničeho všetečně, ničeho nerozvážlivě, ničeho nespravedlivě před se nebrali a nečinili. Jáť jsem arciť chatrný člověček, o jehožto nyní život běží, aniž pro sebe mluvím, věda, že umříti mám: ale nehodné zdá se mi, aby moudrost tolika mužů měla co ukládati o mne mimo právo, což by ne tak skutkem, jako příkladem na budoucí časy ke škodě bylo.« Tyto a jiné mnohé věci krásně a ozdobně mluvil, ačkoli nejedni hřmotem a reptáním řeč mu přetrhovali.

Konečně usneseno, aby na bludy, ježto se mu připisovaly, odpovídal; potom, aby volně mluviti mohl, což by chtěl. Čteni tedy jsou s pulpitu kusové žaloby, každý zvláště, a svědectvím dotvrzováni, pak tázán byl, má-li co tomu na odpor. K víře nepodobné jest, jak moudré a chytré dával odpovědi, jak mocnými důvody se hájil. Nikdy ničeho nepropověděl, co by na moudrého muže neslušelo; takže smýšlel-li tak u víře skutečně, jak slovy vyznával, žádná hodná příčina netoliko smrti, ale ani nejmenšího provinění na něm nalezena býti nemohla. Všecky žaloby a což proti němu vedeno bylo, pravil býti nepravé, křivé a od nenávistníků jeho smyšlené. Mezi jinými, když naň čteno bylo, že jest utrhač stolice apoštolské, odbojník biskupa římského, protivník kardinálův, vrah prelátův a kněžstva, nepřítel náboženství křesťanského, tehdy povstav a ruce vzhůru spjav, žalostným hlasem zvolal: »Kam se nyní obrátit mám, velební otcové? Cí pomoci žádati budu? Koho za milost prositi? Ku komu se uteku? Zdali k vám? Ale ti protivníci moji odvrátili srdce i mysli vaše od zachování mého, tvrdíce, že jsem úhlavním nepřítelem všech těch, ježto mne souditi mají. Domnělit se arci, by pak i to, co proti mně myslili, lehké býti se zdálo, však že vy nálezem svým utlačíte obec-

ného všech vraha i odbojníka, jakéhož mne oni nepravě a lživě býti praví. Tak tedy uvěříte-li slovům jejich, veta bude po živobytí mém.« Mnohých žertem odbyl, jiných štiplavě se dotekl, mnohé často ve smutné věci ke smíchu přivedl, šprýmuje na jejich žaloby a důtky.

Když se ho tázali, co by smýšlel o velebné svátosti, vece: před tím chléb, při posvěcování a potom pravé tělo Kristovo, a ostatek podle obecné víry. Tu ozval se kdosi: avšak praví, že's ty řekl, že i po posvěcení zůstává chléb. »U p e k a ř e, a r c i l« tak mu odpověděl. Kohosi z řehole kazatelské, když tuze naň dotíral, okřikl: »M l č, t y p o k r y t č e l« Jinému na svědomí své přísahajícímu vece: »T o j e s t n e j j i s t ě j š í c e s t a k o k l a m á n í.« Jednoho zase úhlavního nepřítele svého nejmenoval jinak, nežli psem aneb oslem. Ale že pro množství žalob a důležitost věci té pře toho dne ku konci dovésti se nemohla, odložena jest do dne třetího.

Když pak toho dne (26. května) důvovodové všech vin na něho čteni a mnohými svědky dojišťováni byli, on vstav dí: »Poněvadž jste tak bedlivě poslouchali nepřátel mých, slušné jest, abyste již mne také mluviti nechajíce, dobromyslně slyšeli.« A když mu to dopuštěno, ačkoli ve hlučném odporu mnohých: tu on od boha počav, prosil

jest, aby mu s hůry dáno bylo té mysli a výmluvnosti, která by sloužila ku prospěchu a spasení duše jeho. Potom takto mluvil: »Vímť, osvícení mužové, že bylo mnoho výborných lidí, kteří trpěti musili, čehož nikdy cnostmi svými nezasluhovali, byvše stíženi svědky lživými a odsouzeni nepravými soudy.« A začav od Sokrata, vypravoval, kterak nespravedlivě od svých odsouzen jest, aniž že ujíti chtěl, jakkoli dobře moha, jen aby jiným odjal strach dvou věcí, které lidem býti se zdají nejhrubší, žaláře totiž a smrti; potom dotekl se Platonova vězení, Anaxagorova utíkání, Zenonova mučení a jiných množství pohanů nepravého odsouzení; připomenul Rutiliovo vyhnanství a nehodnou smrt Boetia i jiných, kteréž sám Boetius vyčítá. Odtud obrátiv se ku příkladům lidu židovského, předně jmenoval Mojžíše, vysvoboditele a zákonodárce národa svého, kterak časté od svých úkory trpěti musil, jako by svůdce byl a hánce lidu; přivedl Josefa, jehožto bratři ze závisti prodali a pán pro podezření cizoložstva do žaláře uvrhl; Isaiáše, Daniele a téměř všechny proroky, kteří jakožto rouhači boží a buřiči křivě osočeni a odsouzeni bývali; též soud nad Zuzanou a nad jinými, ježto byvše muži nejšlechetnější, nespravedlivými odsudky zahynuli. Potom přistoupil ku příkladům sv. Jana Křtitele i samého Krista, o nichž dobře vědomo jest, že

svědky a soudci křivými na smrt připraveni jsou; tak i sv. Štěpán od sboru kněžského byl zavražděn, apoštolové pak všichni na smrt odsouzeni, ne jako dobří, ale jako buřiči lidu, tupitelé bohův a pachatelé nešlechetností. Jest ovšem nenáležité, aby kněz kněze odsoudil nespravedlivě, avšak to že přihodilo se; ještě neslušnější, aby toho sbor kněžský se dopustil, než i toho příklady dovedl; nejnepravější ale věc jest, aby celá koncilia to činila, avšak i že stalo se dokázal. Vše to vypravoval ozdobně a s velikým všech napnutím. A že všecka podstata pře jeho na svědcích záležela, mnohými důvody ukázal, že žádnému z těch svědků nemá věřeno býti, poněvadž jsou proti němu ne z pravdy, ale z nepřízně, zlobivosti a závisti svědčili; oznámil i příčiny záští toho, takže nemnoho chybělo k úplnému jich přesvědčení; bylyť zajisté tak pravdě podobny, že kdyby nejednalo se o víru, bylo by svědectví těch jen lehce váženo. Pohnuli se všichni v srdcích svých a k milosti se uchýlili. Neb i toho doložil, že sám přišel dobrovolně ke sboru, aby se tu očistil; oznámil o životu a obcování svém, plném šlechetnosti a cnosti; předložil, kterak i mezi starými přiházelo se totéž mužům nejučenějším, že rozdílně smýšleli ve věcech víry, ne ku podvrácení jejímu, ale k vyzkoumání pravdy; tak i Augustin a Jeroným ne-

srovnávali se, netoliko rozdílně. ale i na odpor sobě smýšlejíce, avšak beze všeho podezření kacířství.

Očekávali všichni, že buďto se očistí odvolaje bludy, aneb i vinen se dá, milosti žádaje; on však ani ke bludům přiznati se chtěje, ani k odvolání křivých nářků cizích chuť míti se pravě, konečně dal se do vychvalování Jana Husa, před tím na oheň odsouzeného, tvrdě o něm, že byl muž dobrý, spravedlivý, svatý a té smrti nehodný.

O sobě také pověděl, že hotov jest jakoukoli smrt podniknouti s myslí zmužilou a stálou nežli ustoupiti nepřátelům svým a svědkům oněm tak nestydatě lhoucím, kteříž ale někdy před bohem, jehož oklamati nelze, počet vydají z toho, co svědčili Velikou nad ním lítost měli všichni okolostojící; byliť žádostivi, zachovati při hrdle muže tak výtečného, by jen sám dobře smýšleti chtěl. Ale on stále trvaje na svém, zdál se zúmysla po smrti toužiti, vždy chvále Jana Husa a tvrdě, že nic nemyslil scestného proti církvi boží, ale že psával proti neřádům kněžstva, proti jejich pýše, nádhernosti a skvostnosti; nebo kdež nadání a statkové zádušní náleželi prve chudým a pohostinným lidem, potom pak na stavení a opravy chrámův obráceni býti měli, za neslušné pokládal dobrý ten muž, že se rozptylují na nevěstky a kuběny, na kvasy a hody, na chování psů a koní, na

drahá i skvostná roucha a jiné věci náboženství Kristovu nepříslušné. V tom pak dokázal největšího vtipu, že když řeč jeho přetrhována byla křiky rozličnými a mnozí mu odmlouvali, stíhajíce slova jeho, žádnému neodpustil, aby se ho nedotekl, ale všechny buďto zastyděti se nebo umlknouti přinutil. Když se hluk rozmáhal ve sboru, sám se pozamlčev, někdy zástupy z toho káral; potom přece řeč svou konal, žádaje a prose pro boha, aby ho nechali mluviti, poněvadž ho potom více slyšeti nemají; nikdy se hřmotem ustrašiti nedal, jsa mysli pevné a neohrožené. Ten pak byl předivný důvod jeho paměti, že tři sta čtyřicet dní seděl ve hloubi věže smrduté a tmavé, na kteréhožto vězení tvrdost sám naříkal, pravě, že jakož na statečného muže náleží, ne proto si stěžuje, že nehodné věci trpěl, ale že se diví takové proti sobě nelidskosti; v tom místě zajisté nic netoliko čísti, ale ani viděti nemohl, ať nic nedím o sklíčení ducha, ježto ho každodenně trápiti musilo a všechnu paměť z něho vyraziti mohlo: však on tolik vysoce učených a moudrých mužů k své při za svědky přivedl, tolik svatých doktorů církve k utvrzení svého úmyslu připomenul, že by toho příliš bylo, i kdyby po ten veškeren čas v největší prázdnosti, v největším pokoji učenými studiemi byl se obíral. Řeč jeho libá, prostranná i zvučná byla, s jakýmsi důstojenstvím hnutí

*

řečnického, jak v objevení hněvu, tak i v hýbání k lítosti, kteréžto však ani nehledal, ani dojíti sobě nežádal. Stálť neohrožený a smělý, smrtí netoliko pohrdaje, ale jí žádostiv jsa; řekl bys, že je druhý Kato. O muže věčné lidské paměti hodného!

Nechválím, jestliže co proti řádům církevním smyslil; obdivuji se jeho učení, mnohých věcí známosti, výmluvnosti, líbeznosti v řeči a bystrotě v odpovídání: ale bojím se, že vše to jemu k záhubě od přírody propůjčeno bylo.

Potom dán mu čas k rozmyslu a ku pokání za dva dny. Mezitím navštěvovali ho mnozí muži vysoce učení, aby jím hnuli na mysli jeho; šel také kardinál florentinský k němu, aby ho navedl na cestu pravou. Ale když neustupně zastával bludy své, konečně (v 21. valném posezení sboru, dne 30. máje) odsouzen jest za kacíře a ohněm spálen.

S jasným čelem a veselou tváří šel ke smrti, nelekaje se ani ohně ani muk, ani zahynutí. Nikdy žádný ze stoikův nepodstoupil smrti tak stálou myslí a srdcem zmužilým, jako tento jí žádati se zdál. Když přišel na popraviště, sám se svlékl ze šatův a padnuv na kolena, modlil se před kůlem, k němuž pak přivázán byl mokrými provazy a řetězem; potom obložili ho dřívím ne drobným, ale obhroublým až do prsou, slámy mezi ně

nakladše. Jak dříví hořeti počalo, jal se zpívati píseň, kterou mu sotva oheň a dým přetrhl. To pak bylo největší znamení stálosti mysli, že když kat ze zadu chtěl zapáliti oheň, aby ho neviděl, on »sem přistup,« dí »a zapal přede mnou; neb bychť se bál ohně tvého, byl bych se sem nedostal.« Tímto způsobem zahynul muž nad míru znamenitý. Díval jsem se na skonání jeho, spatřil jsem vše, co se dálo. Buďto že nevěra nebo neústupnost u příčině byla, věru, muž ten umřel vždy co pravý filosof!«

Tak dokonal tedy druhý mučeník české reformace, který sice ani neoblomností povahy své, ani hloubkou přesvědčení nemohl se rovnat Husovi, nicméně vrtkavost smýšlení přece jen posléz odčinil setrváním při učení Wiklifa i Husa a i tehdy, kdy neodvratná záhuba mu hrozila.

Tím byla míra hříchů římských proti Čechům dovršena, a když nad to sbor církevní v domnělé své všemohoucnosti a nestydatosti šel až tak daleko, že již 24. února 1416 usnesl se pohnati před soud svůj oněch 452 pánů a vladyk českých i moravských, kteří přivěsili pečeti své ku stížnému listu ze dne 2. září 1415, jímž protestováno bylo proti upálení Jana Husa, tu rozhořčení v Čechách dosáhlo nejvyššího vrchole a odpor proti Římu, již dávno u většiny českého lidu stěží tajený, propukl ve zjevný odboj.

Čechové ukázali pak před celým světem, že nejsou otroky, kteří by hierarchickým despotům římským chtěli za podnož sloužit a všem jejich nesmyslným choutkám se podrobovat.

Jest pravdou sice, že hrozné v účincích svých byly nastavší potom války husitské pro zemi českou, ale při posuzování dějin období toho nemělo by se nikdy zapomínati, že vlastními původci zla toho nebyli Husité, nýbrž katolická hierarchie, která brutálním svým jednáním Čechům meč ku obraně do ruky vtiskla.

6. Vývoj poměrů v Čechách po smrti Husově.

Mistr Jan Hus byl opravdu miláčkem převážné většiny českého lidu své doby. Vážila si ho tehdejší inteligence jednak pro jeho učenost i neohroženost, jednak i pro zásluhu, jakou získal si o Čechy vymožením dekretu kutnohorského; vážila si ho zejména menší šlechta česká, která dosti závistivě pohlížela na veliké statky, jmění i privilegia duchovenstva i klášterů, proti kterémuž mamonu i rozmařilosti kněží Hus tak ostře vystupoval, a nejvýše vážil si ho prostý lid pro jeho ohnivá kázání, v nichž tepal zlořády v církvi i ve společnosti.

Tento lid byl to zejména, který záhy po jeho umučení prohlašoval ho za světce, oceňuje tak jeho spravedlnost, počestnost i zbožnost.

Než i sám vrtkavý král Václav IV., ač někdy na Husa se mrzel, že působí mu nepříjemnosti s Římem, nebyl mu právě ne-

přítelem; manželka jeho Žofie, jejímž býval Hus kdysi zpovědníkem, pak zjevně mu stranila a zvěděvši o tragické smrti jeho, veřejně se ho ujímala jako mučeníka nevinného a stala se i nejhorlivější podporovatelkou stoupenců jeho učení a přímluvkyní za ně u manžela svého.

Jí po boku v tom ohledu byly i některé přední šlechtičny české, tak Eliška z Kravař, Anna z Frimburka, Anna z Mochova, vdova po Janovi z Ústí, u něhož po jistou dobu Hus v dobrovolném vyhnanství svém prodléval, a jiných více.

Vedle toho i držitelé dvou nejvyšších úřadů, totiž nejvyšší purkrabí v Čechách, Čeněk z Wartenberka a zemský hejtman moravský Lacek z Kravař byli zjevnými stoupenci učení Husova.

Za takových okolností je zcela pochopitelno, že rozhořčení v Cechách i na Moravě nad upálením mistra Jana Husa bylo neobyčejné a sotva že zpráva o tom došla, již počaly se jeviti předzvěsti příštích velikých bouří v tom, že veřejné mínění obracelo se proti kněžím a mnichům, kteří pokládáni za původce smrti Husovy i urážky národu českému tím učiněné.

Čechové rozdělili se tu na dva tábory: převážnou většinu tvořili Husité, menšinu katolíci Římu věrní.

První bouře strhly se v Praze nedlouho po smrti Husově a zloba lidu obrátila se především na ony faráře, kteří známi byli jako úhlavní nepřátelé milovaného mistra. Domy jejich vydrancovány a částečně i pobořeny, ti pak, kteří nespasili se útěkem, byli ztýráni

Dvůr arcibiskupův na Malé Straně obležen a arcibiskup jen stěží útěkem se zachránil. Podobně projevovala se rozhořčenost lidu i na venkově, a největší měrou ovšem vůči biskupu litomyšlskému, Janu Železnému, který jménem kněžstva českého i moravského vedl žalobu na Husa v Kostnici.

Ještě dříve nežli do Čech se navrátil, poslala mu celá řada českých pánů listy své, opovídající mu nepřátelství, a tito také ihned ozbrojenou mocí obsadili statky biskupské, zbavivše tak věrného Římana péče o statky pozemské.

Král Václav vůči všem těmto zjevům choval se dosti nečinně. Přímo od církve římské odvrátiti se nechtěl, domnívaje se stále ještě býti jediným oprávněným králem římským, proti stoupencům Husovým však také vystoupiti se neodvažoval, naopak naslouchal často i slovům mistra Jana z Jesenice, přítele Husova, když tento dokazoval, jak Husovi ublíženo bylo proti právu i spravedlnosti, ano, král sám odsuzoval i způsob, jakým bylo s Husem nakládáno, projevuje

zejména nevoli nad jednáním bratra svého Sigmunda, jehož vinil porušením daného slova.

Celkem byla tedy pro husitism půda v každém směru příznivá a stoupenci učení toho také nemeškali v dalším jednání. Již na počátek září r. 1415 vypsali oba vládcové zemští, Čeněk z Wartenberka a Lacek z Kravař, valný sjezd šlechty české i moravské do Prahy, kde mělo býti jednáno o tom, jak by národ český cestou zákonnou mohl vyjeviti, kterak smýšlí a čeho žádá

Sněm tento byl neobyčejně četně obeslán jak z Čech, tak z Moravy a již 2. září usnesl se poslati sboru kostnickému stížný list, pro který později vyhlášena sborem obžaloba na 452 pánů českých a moravských, kteří k listu tomu pečeti své přivěsili.

V listě tom, který vůči římským násilníkům byl držen ještě ve formě velice mírné a pokorné, vytýká se, že bylo sboru posláno několikeré psaní o milém kazateli a učiteli M. Janu Husovi, kteráž ve schůzích čtena byla, a pokračuje se doslovně: »Vy pak, jakož slyšíme, psaní ta do ohně jste uvrhli, a ctihodného mistra, nevíme, jakým duchem jsouce vedeni, an se neseznal ani z bludu překonán byl, ale toliko k nezbednému osočování nepřátel a zrádcův jeho i našich, odsoudili a ukrutnou smrtí usmrtili jste, vše k naší a království Českého i markrabství

Moravského věčné křivdě i potupě. Nad to dali jste poctivého M. Jeronýma z Prahy, muže líbezné výmluvnosti a filosofa osvíceného, neviděvše ani slyševše ho, k samému jeho i našich zrádců nabádání jmouti a nemilosrdně spoutati, ba již snad jeho také jako Husa ukrutnou smrtí zavraždili jste . . . « V dalším ohražují se tu pánové proti podezření z bludů a kacířství, na národ český uvrženého a za lháře a zrádce i nepřítele království i národa prohlašují každého, kdo by tak činil, současně slibujíce přednésti stížnosti své u budoucího papeže, jehož jako věrní synové ve všem, co jest slušného a poctivého, i rozumu a zákonu božímu příhodného, chtějí býti poslušni.

Potud tedy ještě nevymykali se páni ti z poslušenství papeže, ale opatrně již k tomuto slibovanému poslušenství přičinili dodatek: »tak ovšem, aby což jest předepsáno, nebylo na překážku tomu, že my kazatelů pána našeho Jesu Krista nábožných, pokorných a stálých až do krve vylití chceme brániti a obhajovati, opovrhujíce všelikou bázní i nálezky lidskými na odpor činěnými.«

Dne 5. září 1415 zapsali se pak pánové ti v jednotu, jež trvati měla po šest let, zavazujíce se, že říditi se budou dle vůle zvolených tří pánů, totiž Čeňka z Wartenberka, Lacka z Kravař a Bočka staršího

z Poděbrad, chtějíce k sobě státi a pomáhati si vespolek, na všech panstvích i statcích svých hájiti svobodné kázání a slyšení slova božího a poslušni býti obyčejné moci biskupské jen tam, kde počíná sobě dle písma svatého pořádně, jinak ale míti zřetel k nálezům university pražské a všem klatbám neřádným protiviti se, jakkoli by rukou světskou podporovány byly. —

V té době byl snad ještě možným smír mezi Čechy a Římem, kdyby církevníci na sboru kostnickém nebyli bývali zaslepeni fanatickou záští proti zbloudilým ovcím českým. Mírnými ústupky Čechům učiněnými byl by se dal celý spor ještě ukliditi. Na místě toho však římští hierarchové žádali bezpodmínečné poddání se jejich vůli, čímž ovšem žár nenávisti proti sobě jenom rozdmychovali.

K jakým důsledkům vedl fanatism náboženský hned na počátku hnutí husitského, osvětluje případ udavší se v Olomouci, kde jistý student k učení Husovu se hlásící byl r. 1415 upálen. Vysvítá to z dopisu university pražské zaslaného hejtmanu země moravské, Lackovi z Kravař, ve kterém žaluje na Němce Holomoucké, že jednoho ouda university, Jana, pro víru upálili. Jmenuje to křivdou sobě a všemu národu českému

a moravskému, ano i slovanskému učiněnou. —

Páni v jednotu husitskou se sestoupivší naléhali i na krále, aby připojil se ku straně jejich, než tento přece jen se rozpakoval vejíti ve zjevný boj s celým křesťanstvem a proto tak neučinil. Naproti tomu však nestavěl se na odpor svolávání krajských sněmů v Čechách i na Moravě, kde sezvaní zemané přivěšovali pečeti své k zápisu do jednoty a ku psaní sněmu Pražského na sbor kostnický. Psaní to bylo pak v osmi exemplářích posláno do Kostnice i se 452 pečetěmi k němu přivěšenými.

Než ani strana katolická, v jejímž čele stál královský hofmistr Jan mladší z Hradce, nelenila a svolala sjezd svůj na den 1. října do Českého Brodu Tam sjelo se 14 katolických pánů, kteří zavázali se, že dle obyčeje předků svých ve všem věrni a poslušni budou krále, církve římské i sboru církevního.

K této jednotě přiznal se později i král Václav, ale pouze ústně. Když sbor v Kostnici o tom zvěděl, naplněn byl nemalou radostí, ač plesati nebylo nad čím, neboť král Václav byl již v té době příliš slabým, aby byl mohl zadržeti vývoj událostí nadcházejících.

Sbor kostnický zatím po odjezdu Sigmunda z Kostnice poslal do Čech, Moravy

a Slezska několikero psaní, v nichž snažil se ospravedlniti nakládání své s Husem, zároveň však varoval každého křesťana před učením jeho a tresty církevními vyhrožoval těm, kteří by neuposlechli.

Církevní otcové dověděli se však záhy, že katolickým kněžím v Cechách daří se již neblaze a proto nemeškali a vyslali dne 25. srpna 1415 litomyšlského biskupa Jana Železného do Čech jako mimořádného apoštolského legáta, davše mu průvodní list, v němž doporučovali ho všem věrným synům církve, zejména však královskému hofmistrovi Janu z Hradce. Než milý biskup přijda do Cech shledal zde situaci takovou, že neodvážil se ani ukázati se veřejně, natož předstoupiti před krále a rady jeho.

V Praze zatím generální vikář arcibiskupův a kanovníci kapitoly pražské, chtějíce zameziti šíření se husitismu, vyhlásili dne 1. listopadu interdikt, hlavně proto, že zdržoval se zde M. Jan z Jesenic, který již po několik roků byl stížen papežskou klatbou.

Pánové ti však se špatnou se potázali. Nejlepší fary pražské byly tehdy již v rukou kněží husitských, kteří velmi málo z interdiktu si dělali, a farářům katolickým, kteří chtěli tento zachovati a odepírali vykonávání úřadu svého, byly krátce důchody zastaveny. Následek celého interdiktu byl proto

pouze ten, že katoličtí Pražané, jelikož v jejich kostelích jen o největších svátcích směly býti bohoslužby konány, musili za účelem pobožnosti putovati na Vyšehrad, do Psár, Buben a Ovence, z čehož jich odpůrci tropili si úsměšky, nazývajíce je pro tyto poutě »Mahometisty«.

Zatím co toto dálo se v Praze, sbor kostnický ve své nezměrné zášti vůči Čechům vyváděl jednu hloupost za druhou, jako by je vší mocí v odpor proti Římu vehnati chtěl.

Dne 12. září 1416 zemřel biskup olomoucký Václav, věrný sluha Václava krále, a tento doporučil na úřad ten Aleše z Březí, kanovníka vyšehradského, který byl nejen arcibiskupem Kunrátem potvrzen, ale i Janem ze Smilkova na stolec biskupský uveden. Jakmile však o tom zvěděl sbor kostnický, tu milého Aleše sesadil a ustanovil dne 14. prosince 1416 nenáviděného Jana Železného, který měl býti současně biskupem olomouckým i litomyšlským. Tím ovšem byl Václav nemálo uražen, takže postaviv se proti rozhodnutí sboru, hájil biskupa svého Alše a uvedl jej v požívání nejen biskupství olomouckého, ale i litomyšlského. Naproti tomu nechtěl Jana Železného již ani do země pustit.

Velikou chybou bylo, že již v počátcích svých počalo se hnutí husitské dvojiti, což

v dobách pozdějších vedlo i ku zřejmému nepřátelství.

Reformy v církvi, o něž bylo usilováno, jakmile byla povalena v Čechách autorita papežská, počaly se stále více a více rozvíjeti a to ve směru dvojím. Jednomu udávala tón universita pražská, která usnesením sněmu panského povýšena byla na nejvyšší rozhodčí instanci ve věcech víry, druhému stalo se vůdčím město Ústí nad Lužnicí či Ústí Sezimovo, kde prvý základ vzniknul pro pozdější hnutí táborské.

Kdežto směr pražský, vycházeje z učených kruhů universitních, nesl se duchem konservativním, směr ústecký byl radikálně demokratický. Hlavními podporovateli i fedrovateli směru toho byli bohatý soukeník Pytel a pekař Joha, oba horliví stoupenci učení Husova, kteří v domech svých hostili celou řadu mistrů i kněží husitských a kde tito hádali i usnášeli se o věcech víry, radikálními výnosy svými daleko přestupujíce dekrety university pražské. Oba směry ty později vykrystalovaly v určité strany, a sice směr konservativní ve stranu kališnickou či pražskou, směr radikální ve stranu táborskou. Rozumí se, že jako Praha nebyla úplně kališnickou, tak ani Ústí nebylo zcela táborským. V Praze, zejména na Novém městě, bylo četně stoupenců strany táborské a naopak v Ústí bylo dosti těch, kteří hlá-

sili se k zásadám kališnickým, z čehož nemálo vzniklo hádek i půtek, které posléze vedly i k úplné záhubě města Ustí.

Hlavní zásadou kališníků bylo, že u věcech, o nichž evangelium nic určitého nestanoví, má starodávný obyčej církve býti považován za zákon. Naproti tomu strana radikální (pozdější táborská) nijak neustupovala před věcmi podobnými, a tam, kde jí evangelium vysvětlení nepodávalo, stanovila si prostě zákony sama.

Strana táborská byla proto naprosto revoluční, vůči Římu nesmiřitelná, kdežto kališníci byli povolní, a jak pozdější jednání o kompaktáta dokazuje, za jisté ústupky i ochotni jho římské znovu na se přijati.

Rozpory mezi oběma stranami těmi vynikají nejzřetelněji z dekretů, které universita pražská u věcech víry vydávala a které v první řadě namířeny byly proti učení kněží táborských. Tak 25. ledna 1417 veřejnými vyhláškami naříkáno nad tím, že v některých obcích země české učí a věří se, že není očistce a že proto almužny i modlitby za mrtvé jsou neplatny. Vystavování a ctění obrazů že zapovídá písmo sv.; církevní obřady, jako svěcení soli a vody, jehněd (kočiček) a vajec, kropení a pod., že vyhlašuje se za zbytečné a bludné. Sbor mistrů universitních pak prosí a napomíná všech

věrných Cechů, by neposlouchali věcí takových a u věcí, o nichž písmo určitě se nevyjadřuje, starý obyčej církevní za zákon považovali.

Že málo platné bylo však takové napomínání, o tom svědčí nejen to, že mistři pražští musili je již 7. února 1418 opakovati, ale že posléze uznali i za nutné proti vzmáhajícím se novotám svolati na 28. září do Prahy zvláštní kněžské shromáždění, na kterém bylo zejména usneseno: 1. by nikdo nehlásal nového článku víry veřejně, i když by se mu správným býti zdál, pokud by ho mistrům k vyzkoušení nepředložil; 2. by nikdo neučil, že sluší jen to věřiti, co písmo zjevně hlásá, poněvadž mnohé pravdy náležejí se nejen ve slovích, ale i v duchu písma sv., jemuž rozuměti ne každému smrtelníku dáno jest; novorozencům má se, pokud to možné jest, hned po křtu podávati i svátost oltářní; 4. oheň očistcový po smrti nesluší se zapírati; 5. podobně ani mší zádušních; 6. aniž tupiti modlitby za zemřelé; 7. ani zapovídati vzývání svatých; 8. přísaha ve věcech důležitých je dovolena; 9. podobně i pokuta smrtí pro zločince nenapravitelné; 10. večeři páně ani nejzbožnější laik (osoba světská) nemá světiti aniž ji podávati, nýbrž pouze kněz; 11. zpovědi i svěcení olejů má se šetřiti; 12. podobně i postů, ctění obrazů

a svátků svatých; 13. při mši má se čísti pouze evangelium a epištola česky, vše ostatní pak latinsky.

Z uvedeného, a jmenovitě ze článku 4. je zřejmo, že učení mistři pražští byli nejen hodně zpátečničtí, ale i dosti bigotní a že nijak nechtěli se s Římem rozkmotřiti nadobro a zachovávali proto v nálezích svých i takové články učení, které se přímo rozumu lidskému příčily.

Na rozvoj radikálního hnutí táborského to však valného účinku nemělo. To ještě dříve nežli město Tábor bylo Zižkou založeno, zmohutnělo neobyčejně.

Jediné, v čem universita rozhodně postavila se na odpor Římu, byl způsob přijímání svátosti oltářní. Zavedené M. Jakoubkem ze Stříbra přijímání pod obojí způsobou (chleba i vína) a které Hus, ač zprvu nelibě se ho zpráva o tom dotkla, posléze i zvláštním traktátem v žaláři psaným schválil, stalo se prvou příčinou roztržky mezi Husity. První, kdo následkem toho od husitismu odstoupil, byl Mikuláš z Lobkovic, dále pak i kněz Havlík, horlivý kazatel a nástupce Husův v kapli betlemské, což Husa o tom zpraveného nemálo zamrzelo. Naproti tomu však tento způsob přijímání byl vlastně nejsilnější páskou, která kališníky s táborskými spojovala. V tom ohledu ani kališníci neměli v úmyslu Římu nějak povoliti a také na

žádost několika pánů českých učinili mistři universitní dne 10. března 1417 vyznání ku sboru kostnickému, v němž vyjadřují se, že poněvadž svátost oltářní od Krista původně pod oběma způsobami jest ustanovena a takto i v celé prvotní církvi křesťanské rozdávána byla, má přijímání pod obojí za prvější uznáváno býti a Čechové že nemají se v tom dát mýlit, byť by i anděl s nebe sám sestoupil a jinému je učiti chtěl.

Toto vyznání velice účinkovalo na změnu náboženských poměrů v Čechách a na Moravě, neboť nyní i páni, kteří dosud katolické kněze nechávali klidně podávati lidu pod jednou způsobou, naléhali na ně, aby podávali pod obojí, hrozíce jim jinak odejmutím důchodů. Tak zejména byl to Čeněk z Wartenberka, který jako poručník nezletilého Oldřicha z Rosenberka dne 17. června 1417 nechal vyhlásiti na všech rozsáhlých panstvích rosenberských, že všichni kněží a faráři, kteří večeři páně pod obojí způsobou podávati se zdráhají, mají v určitém čase místa si vyměniti s těmi, kteří jsou k tomu ochotni. Moravští páni Lacek a Petr z Kravař, Heralt z Kunštátu a Jan Tovačovský z Cimburka pak za tím účelem povolali značný počet husitských kněží z Čech na Moravu. A jelikož záhy objevil se nedostatek kněží těch k obsazení všech far, přemluvil i do-

nutil Ceněk z Wartenberka generálního vikáře a biskupa pražského Heřmana k tomu, že vysvětil mnoho žáků husitských na kněžství na hradě jeho Lipnici v Čáslavsku Za čin tento potrestal jej arcibiskup Kunrát odejmutím generálního vikářství.

Rozumí se, že sbor kostnický, naprosto zkostnatělý, k této novotě nepřihlížel nečinně a prvým jeho skutkem bylo zrušiti duchovní pravomoc university pražské, pokud tato bude v rukou bludařů a kacířů; současně zrušil všechna její akta, volby i graduování a všem věrným synům církve zapověděl v Praze studovati, patrně z vážné obavy, aby se »kacířstvím« nenakazili. Dále nařídil několika bohoslovcům v Kostnici přítomným, aby učenými spisy vyvrátili mínění české o potřebě přijímání pod obojí. První učinil tak kancléř university pařížské Jan Gerson, který k pojednání svému neváhal však na konec připojiti, že bylo by lépe potýkati se s Čechy mečem nežli důvody. Vedle něho o vyvrácení mínění svých krajanů pokusil se i bývalý pražský profesor Mařík příjmím Rvačka a četně jiných.

A tak na místě aby otcové církevní učinili nějaký pokus ke smíru aspoň s těmi Cechy, kteří ještě k nim se obraceli, přičiňovali jenom nové látky k rozbrojům a nevraživosti.

7. Nezdar snah o reformy v církvi a uzavření sněmu kostnického.

Mezitím co vůči Cechům počínal si sbor kostnický tak výbojně, že jim ani v nejmenším povoliti nechtěl, objevil se naprosto neschopným přivoditi nějakou reformu ve zřízení církve.

Jediné, cose sboru po překonání různých obtíží podařilo, bylo, že odstranil papežskou trojvládu a zvolil dne 11. listopada 1417 papežem kardinála Ottu z Kollony, který přijal jméno Martin V. Král Sigmund ze samé radosti nad tím, že církev má zase hlavu, byl mezi prvními, kteří novému papeži nohu políbili, zacož Martin zase jej obejmul, a tak bylo přátelství »šlechetných« těch duší spečetěno.

Ještě před zvolením papeže usiloval Sigmund, aby ustanovila a přijala se pravidla potřebné reformy církevní, která by nově zvolenému papeži byla uložena za zákon a povinnost. Proti tomu postavila se však

většina kardinálů, kteří nejprve chtěli někoho z nich viděti na stolci papežském. Jelikož k těmto připojili se i zástupci národů: italského, francouzského a španělského, k Sigmundovi pak zástupci národa anglického a německého, ku kterému počítáni tu i Čechové, Uhři, Poláci a Skandinavci, vznikl z toho nemalý spor ve sboru tomto.

Nejhorlivěji zasazovali se o provedení oprav v církvi katoličtí Cechové, z nichž mistr Mařík Pražský proslovil 9. května 1417 ku sboru řeč, v níž uváděl, že husitství jen tímto způsobem dá se zaraziti a neškodným učiniti. Podobně i Štěpán z Pálče měl dne 27. června ve sboru řeč o věci této.

Již v r. 1415 sestaveno bylo sice ze zástupců všech národů kolegium, které mělo činiti návrhy k reformaci, než jako v nejnovější době osvědčilo se i tu, že co má přijíti k zapomenutí, odkáže se komisi. A tak ani toto kolegium dohromady nic nedělalo.

V měsíci srpnu 1417 dokázal Sigmund aspoň toho, že na díle odloženém mělo býti znovu pracováno, ale šlo to velmi špatně ku předu a sami ti, kteří zprvu pro nutnost »opravení církve ve hlavě i v údech« se vyslovovali, jako Petr z Alliaku a Jan Gerson, nyní navrhovali, aby s reformací počalo se teprve po zvolení papeže.

Sigmund byl však tentokráte pevným v předsevzetí svém a tak rozbroj mezi ním

a sborem byl stále větší a vyvrcholil dne 9. září, kdy král nejvýše rozhořčen opustil náhle shromáždění církevníků; tito pak za ním i jeho přívrženci pokřikovali, spílajíce jim »kacířů«.

V kritické té době, kdy zdálo se, že dojde již k rozluce mezi sborem a Sigmundem, uchýlili se prohnaní církevníci k prostředku osvědčivšímu se již tehdy, kdy nechtěl Sigmund vydati jim Husa na milost i nemilost — pohrozili mu totiž, že z Kostnice se rozjedou, aniž by papeže zvolili. A to na Sigmunda opětně účinkovalo. Zprvu sice měl v úmyslu násilím je tam zadržeti, avšak posléze, jako »poslušný syn církve«, uznal za rozumnější ustoupiti, zejména když ve 40. sezení sboru dne 30. října bylo usneseno, že nový papež nemá sbor opustit ani jej rozpustit, pokud reformace provedena nebude.

Než ačkoli nový papež po své korunovaci (21. listopadu) ihned ustanovil šest kardinálů, kteří za pomoci zástupců všech národů měli pracovati o reformaci, míjel měsíc po měsíci, aniž by se bylo co ve směru tom stalo.

A tu naléháno nejen na papeže, ale i na Sigmunda, aby uspíšeno bylo dílo to. Sigmund však nyní slovy rozhodnými jakékoliv nucení odmítal, prohlásiv: »Když jsme my na tom stáli, aby oprava církve před volením papeže předsevzata byla, byli jste jiného mínění a chtěli jste míti dříve papeže.

Hle, nyní ho máte; jděte k němu a proste jej o opravy. Nám již se nehodí přičiniti se v té věci jako dříve, když stolice papežská ještě uprázdněna byla.«

Konečně dne 18. ledna 1418 na rozkaz papeže Martina předložen sboru návrh na reformaci, který však byl tak nedostatečný, že vyvolal jenom ještě větší nespokojenost. Po nekonečných hádkách, kdy církevní otcové nemohli se shodnouti, co a jak opraviti, uznal papež, že bude nejlépe, když se reformace odročí zatím na dobu pozdější, a když pak 19. dubna zvoleno město Pisa za shromaždiště pro příští sbor církevní, prohlásil papež v 45. zasedání dne 22. dubna 1418 sbor kostnický za rozpuštěný, prokázav, že hierarchie římská není schopna přizpůsobiti se nějaké reformě a že marně doufali ti, kteří spoléhali, že by v církvi katolické nějaký rozumný pokrok byl možným.

Nežli sbor byl rozpuštěn, nemohl si ovšem ani nový papež odepříti vydati několik bull a psaní na neposlušné Čechy a Moravany k návratu do lůna »samospasitelné«, metaje kletbu na všechny, kdo by tak neučinili, a vyzývaje nejen preláty, ale i světské moci a úřady, aby mocí svou přikročily k nim tresty zákonnými.

V Čechách ovšem minuly zatím již doby, kdy klatba papežská měla ještě nějakého účinku, a moci světské ani úřadů, které by

proti Husitům zakročily, nestávalo, neboť byly téměř napořád v rukou těchto »kacířů«.

Ve své bohorovnosti chtěl dokonce papež stížiti klatbou i krále Václava i jednotu panskou, než v tom směru napravil mu hlavu Sigmund, projeviv naději, že spíše způsobem mírnějším bude lze uvésti »zbloudilce« tyto na cestu »spasitelnou«.

Od vynesení klatby bylo tedy upuštěno za to však vytknul sbor kostnický 24 článků, jichž mělo býti šetřeno při návratu Čechů pod »ochranná« křídla římské církve.

Jak »skromní« byli církevní otcové v požadavcích svých, vysvítá ze článků těch, v nichž žádalo se mezi jiným: Král Václav zaváže se přísahou, že šetřiti bude svobod církve římské v říši své, aniž dá je rušiti kýmkoli. Všichni Husité buďtež donuceni odpřisáhnouti bludů svých a kteří by tak neučinili, buďtež přísně potrestáni. Kostelům budiž vráceno, co bylo pobráno, i relikvie a klenoty chrámu svatovítského v Praze. Vyhnaní kněží buďtež uvedeni do far svých a dostaniž se jim náhrady za škody utrpěné. Pražská universita budiž »napravena«, přední učitelé husitští buďtež pohnáni před papeže, jakož i kněží na hradě lipnickém svěcení. Všechny knihy husitské buďtež spáleny, zpívání písní husitských na každém místě zapovězeno, rovněž tak i svobodné kázání kněží přespolních. Řádné církevní pokuty

mějte volný průchod. Jednoty husitské buďtež zrušeny a kdokoli Husa nebo Jeronýma za svaté vydávati bude, ať spálí se ohněm co kacíř zpětivý atd.

To ovšem bylo »zbožné« přání římských zelotů, v Čechách vzbudilo však jen smích. A jakého účinku mělo na krále Václava, o tom svědčí, že 9. června 1418 dal znovu vyhlásiti zákon, jímž zapovídalo a rušilo se každé pohánění obyvatelů českých stavu světského před jakýkoli zahraničný soud duchovní.

Papež Martin sice také vyslal bývalého dominikánského mnicha, kardinála Jana Dominici dne 10. července 1418 s plnou mocí do Čech k vyplenění kacířství, než papežský ten legát musil záhy odtáhnouti s nepořízenou.

Posléze vložil se do celé věci král Sigmund a vydal dne 4. prosince 1418 v Pasově na bratra svého Václava otevřený list, který rozeslán do Čech ve mnoha exemplářích, v němž upozorňuje ho na hrozné následky, jaké Cechům ode všech zemí křesťanských nastávají pro jeho shovívavost ke stranám a rozbrojům v zemi se vzmáhajícím. Připomínal mu jeho častá slibování, že nebude trpěti žádného kacířství, čemuž on (Sigmund) uvěřiv, odvrátil klatbu na zemi i národ již několikráte připravenou. Nyní ale že nemůže ani nechce více přimlouvati se za něho, aniž

jej za bratra bude pokládati, nevyčistí-li, co bludného v zemi jest. Pročež povstane-li celé křesťanstvo proti Čechům a bude-li kříž válečný vydán na záhubu celého království, on že předem se ohražuje, že nechce býti vinen vším tím neštěstím, ale že vykoná povinnost svou a požene k soudu všechny ty, kteří urputností a neposlušností jej k tomu přinutí.

K listům těmto připojena douška, kde uvádí se doslovně: »Také král Sigmund vece: »Věz každý Čech, Němec i Latiník, že jedva té radosti a času dočekám, kdy Wiklefy Husy topiti budu.« Ale biskup pasovský stoje před králem, vece: »Máme je páliti, jako kacieře.« Tehdy král Sigmund odpověděl: »Ne, ne tak; nebo Čechové nejsú ještě praví kacieři, jedné že jsú na vieře pochybili. Proto kněžie Wiklefi a Husi mají topeni býti; ale světským pánóm i měšťákóm i sedlákóm má sě milostivě státi: neb sú mněli, by je Husie dobře vedli.« —

Když pak dne 19. ledna 1419 zavítalo k Sigmundovi do Lince poselství krále Václava a ujišťovalo ho, že královi o kacířích a bludařích v Čechách nic známo není a že tudíž ani neví, koho by trestati a vyhladiti měl, tu Sigmund odpověděl, že nechápe, jak jeho bratr jediný neví, co všem lidem známo jest a jeho cti i dobré pověsti před celým světem škodí. On, Sigmund, že

však nyní žádá, aby Václav splnil, co opětovanými poselstvími do Kostnice sliboval. Zejména že pak také chce, aby ku sjezdu katolických pánů na 9. února do Uherské Skalice za účelem porady o vyplenění českého kacířství položenému král Václav vyslal zástupce své s plnou mocí. Když pak tito přijdou a svolí ku potřebným cestám a prostředkům, tu že ještě bude moci něco učiniti pro čest a dobro země české. Jinak ale že nechce se již propůjčovati k jednání jakémukoli.

Vyhrůžek těch zalekl se posléze i král Václav a umínil si proto přísně proti Husitům zakročiti. Než již první kroky ve směru tom podniknuté vyvolaly bouře, které zjevným byly důkazem, že nové učení již hluboko mezi lidem zapustilo kořeny své a že nesnadno je bude lze vypleniti.

8. První bouře v Praze. — Smrt krále Václava IV.

Prvým činem krále Václava na vymýtění husitismu podniknutým bylo, že na věky vypověděl z Prahy mistra Jana z Jesenice, pro jehož pobyt byl na Prahu interdikt vyhlášen. Dále rozkázal, aby do všech far uvedeni byli opětně kněží katoličtí, kteří byli odtud vyhnáni. Avšak nařízení to setkalo se všeobecně se značným odporem. Lid pokládal již přední fary pražské za Husitům náležející, a když pražští konšelé mocí chtěli provést nařízení královo, a far těchto se zmocniti, pokládal to za loupež, proti které dlužno se brániti.

Do žáru všeobecné nespokojenosti i rozhořčenosti myslí neopomenuli také na své fary vracející se faráři katoličtí přilévati oleje tím, že odmítali veškeré chrámové nádoby od svých předchůdců užívané, kostely i oltáře znovu vysvěcovali, nemocným nechtěli svátostmi přisluhovati dříve, pokud by se kalicha neodřekli a pod.

Ze takováto »mírumilovnost« k uklidnění myslí nepřispěla, je pochopitelné, a tak stávaly se poměry mezi katolíky a Husity stále napjatějšími, propukajíce i v hotové bouře a šarvátky, což konečně vedlo k tomu, že dne 25. února 1419 nechal král k sobě povolati zástupce měšťanstva a prostřednictvím svých důvěrníků prohlásil, že dovoluje se straně podobojí podržeti tří kostelů pražských, totiž dvou na Novém městě a jednoho na Starém. Než ústupek ten byl pro značný počet obyvatelstva nepostačitelný a tak nesvárů i půtek krvavých neubývalo a spory ty dospěly posléz tak daleko, že dne 18. června 1419 zmocnili se obyvatelé podobojí násilím kostela sv. Mikuláše na Starém městě pražském, při čemž došlo i ku krveprolití a klerik jménem Mikuláš, který sakristii bránil, aby poklady a roucha chrámová nedostaly se do rukou Husitů, byl těmito ubit.

Za takových poměrů v residenci královské se objevujících bylo králi v Praze dosti nevolno, a to tím více, když pojal úmysl tentokráte opravdu husitism z kořene vyvrátiti. Nepokládaje se na Vyšehradě již za dostatečně bezpečného, přesídlil na hrad Venclštein čili Nový hrad, který dal si u Kunratic vystavěti, a odtud domníval se, že může dle chuti i libosti rozkazy své udíleti. Že v té době velmi ostře jal se proti Husitům vystupovati, o tom svědčí, že dával na jevo

nelibost svou i vůči milcům svým, kteří ku straně podobojí se hlásili, takže uznal za dobré opustiti dvůr králův i Jan Žižka z Trocnova, starý a zkušený to válečník, který byl dříve u krále velmi oblíbeným a jenž v pozdějších válkách husitských tak význačnou hrál úlohu. O muži tom vypráví se, že kdysi, když král spatřiv jej zasmušilého, otázal se ho, co jej tak dojímá, odpověděl mu: »A který Čech mohl by s chladnou krví dívati se, když cizozemci vůkol haní, stíhají a týrají celý náš národ jako kacíře, a v dalekých zemích pálí se nejšlechetnější muži naši, jakoby zločincové byli?« Na to odpověděl mu král: »Milý Jene, cožpak tomu říkati máme? Co dělati? Umíš-li, tedy napravy myť toho rádi přejeme.«

Žižka pojal nejspíše slova králova upřímně doopravdy a za nedlouho po svém způsobu jal se poměry v zemi napravovati. Že byl hlava bystrá, o tom svědčí i případ následující:

Když král Václav, obávaje se krvavých bouří, rozkázal měšťanům pražským, aby veškeré zbraně své složili na Vyšehradě, rozpakovali se tito uposlechnouti. Žižka však přišed mezi ně, vyzval je, aby se ozbrojili a před krále dostavili; on že je povede a ručí jim za milostivé slyšení. A předstoupiv v čele ozbrojených zástupů před krále, řekl mu, že »věrní měšťané pražští nemeškali se

dostaviti ve zbroji poslušně ke službám jeho královské milosti; král aby ráčil jen poroučeti a jmenovati jim nepřítele, proti kterému mají do boje jíti; oni že jsou všichni hotovi nasaditi pro něho životů i statků.« Král nemálo uleknul se tohoto nenadálého zjevu, než rychle se vzpamatovav, pochválil věrnost i oddanost měšťanů a napomenul je, aby rozejdouce se v pokoji, nedali vzniknouti bouřím mezi sousedy.

Tím byla aféra ta vyřízena pro měšťany, za to však Žižka upadl v nemilost, takže uznal za dobré odejíti ode dvora a přikloniti se k lidu, tuše dobře, že mohl by jej potkati osud jeho přítele Mikuláše z Pístného, jinak z Husince zvaného, který druhdy jako obratný státník v pracích i poselstvích královských často byl používán. Týž vypovězen byl jako nebezpečný buřič z Prahy za to, že odvážil se v čele zástupu lidu žádati krále o propůjčení více kostelů straně podobojí.

Co odehrávalo se tou dobou v Praze, dálo se v nemenších rozměrech i na venkově, neboť rozkaz královský o dosazování katolických kněží na dřívější místa vztahoval se na celou zemi. Za krátko ozývalo se reptání i nespokojenost lidu po celé zemi, jelikož katoličtí faráři mu svátostí oltářní pod obojí způsobou přisluhovati nechtěli a i jinak jej dráždili. Lid pak od kněží těch

se odvracel a vyhledával kněží husitských, nelituje ani dlouhých cest, aby s nimi stýkati se mohl. Když posléz horlivější kněží husitští vyhnáni byli i z nejpevnějšího útulku svého, Ústí Sezimova, tu pojali úmysl scházeti se v určité dny s posluchači svými na širokém a prostranném vrchu nalézajícím se u vsi Chrášťan, asi míli od města Bechyně vzdáleném, který nyní zove se Březový či Holý vrch, v dobách tehdejších byl však podle evangelia nazván »horou Tábor«. Zde pod širým nebem kázali a lidu pod obojí způsobou svátost oltářní podávali. Těchto náboženských shromáždění dobře povšiml si Mikuláš z Husince a bystrý duch jeho seznal, že vhodně dalo by se jich použiti i k demonstracím politickým. Jeho návodem byla pak na den 22. července 1419 svolána na místo to hlavní »hromada«, které súčastnilo se prý přes 42.000 mužů, žen i dětí všeho stavu, i povolání nejen z Čech. ale i z Moravy. Jak i sami odpůrci shromáždění to líčí, byla to veliká náboženská slavnost národní, srdce i ducha jímající. Na nejvyšším výstupku pláně postaven plátěný stan na způsob kaple s oltářem, kde se bohoslužby konaly a svátost oltářní pod obojí lidu podávala. Poutníkům se všech stran s korouhvemi přicházejícím na vrchu již přítomní vycházeli vstříc a s plesáním uváděli je na místo jim vykázané. Každý, kdo přišel, byl bra-

trem nebo sestrou nazýván, rozdílu stavu tu nebylo. Duchovní toho dne dopoledne kázali na určitých místech a přisluhovali lidu svátostmi, o hodinách poledních pak všechen lid jal se stolovati společně, rozděliv mezi sebou bratrsky vše, co bylo přineseno. Ostatek dne stráven rozmluvami i řečmi povzbuzujícími ku svornosti, lásce vzájemné a vytrvalosti při kalichu a raději života nežli víry své se odříci. Nechybělo ovšem také stesků na pronásledování, jehož podobojí od katolíků snášeti musili. Posléz shromáždění v klidu se rozešlo, když bylo prve ještě hojnou sbírku učinilo co náhradu pro ty, jimž byla v ten den pole pošlapána.

Jakmile vůdcové králové zvěděli o konání tohoto shromáždění i jeho usnesení, nemeškali Václavovi vylíčiti zhoubnost i nebezpečí takového počínání lidu husitského, ano, namluvili mu, že vůdcové lidu již prý i na to pomýšleli, aby jeho s trůnu sesadili a panovníkem prohlásili Mikuláše z Husince. Král nemálo byl tím pobouřen i postrašen. Událost za několik dnů po shromáždění lidu na hoře Tábor seběhnuvší se v Praze přivodila pak dokonce i tragický skon Václava krále. Týž ve svém vystupování proti Husitům nařídil totiž podkomořímu zemskému, Janu Bechyňovi z Lažan, aby při novém osazování míst konšelů novoměstských, jež konati se mělo 6. července 1419, osadil místa

*

ta horlivými protihusity, což se i stalo a nijak k uklidnění myslí lidu nepřispělo, neboť noví konšelé jali se vyznavače podobojí všemožným způsobem pronásledovati, očerňujíce je nad to i lživě u krále jako rušitele pořádku a klidu v hlavním městě i v celé zemi vůbec. Tyto pikle podněcovaly vrtkavého krále nemálo, takže s přísností vždy větší vystupoval a posléz kázal odejmouti jim i farní školy na Novém městě a dáti je ve správu farářům katolickým. Když pak Husité po dobrém škol svých vzdáti se nechtěli, vysláno proti nim vojsko královské a školy násilím jim odejmuty.

V těžkých těchto dobách pro stoupence učení Husova vyvstal Jan, druhdy mnich kláštera premonstrátského v Želivě a odtud Želivský zvaný, kterýž byl kazatelem v kostele Matky boží sněžné na Novém městě Husitům od krále propůjčeném, a jako výborný řečník v kázáních svých poukazoval na pronásledování lidu, líče, že nadcházejí doby posledního soudu, kdy hněv boží postihne bezbožníky tohoto světa. V neděli 30. července 1419 uspořádal pak kněz tento slavné procesí od Matky boží sněžné ku sv. Štěpánu na Rybníčku. V chrámě tom konal právě pobožnost tamní farář katolický, ale při zavřených dveřích. Průvod Jana Želivského mocí vypáčil dvéře, vypudil faráře i ty, kdo pobožnost s ním konali, a vykonal

tam pobožnost svou. Když procesí to zpět vracelo se přes veliký trh novoměstský (nynější Karlovo náměstí) a došlo k novoměstské radnici, žádalo na purkmistru i konšelích zde shromážděných, aby propustili na svobodu všechny vězně, kteří pro nepokoje a výtržnosti náboženské byli uvězněni. Konšelé nejenom že tuto žádost rozhodně odmítli, nýbrž z oken radnice nechali házeti kamením po lidech i po svátosti Želivským nesené, jehož prý i jeden kámen zasáhl. To rozlítilo lid tou měrou, že za vedení Jana Žižky podnikl útok na radnici a dobyv ji, vyházel okny na ulici sedm konšelů, též purkmistra Jana z Podviní a rychtáře Nikláska i několik starších, kteříž od rozjitřeného lidu pod okny radnice stojícího schytáni jsou na oštěpy a sudlice a dobiti na místě.

Podkomoří Bechyně z Lažan, jakmile zvěděl o srocení lidu husitského, přichvátal sice ohroženým konšelům ku pomoci se 300 jezdci, než seznav obrovskou přesilu lidu před radnicí, neodhodlal se k útoku, nýbrž s věrnými svými na ústup se dal. Vítězové zatím v dobyté radnici na rychlo ustanovili čtyry městské hejtmany, kteří bez meškání svolali pod trestem smrti všechny měšťany do zbraně a obsadili lidem branným všechna důležitější místa, aby každému útoku čeliti mohli.

Ku cti tehdejšího lidu na ochranu vol-

nosti své povstavšího slouží dojista i to, že nikdo nenašel se ze zástupu, kdo by mrtvolám na ulici ležícím byl pobral drahé šaty nebo pásy stříbrné, jimiž opásáni byli. Důkaz to, že Husité nebyli »bandou lupičů a žhářů«, jak o nich vyjádřil se v nedávné době jistý šlechtic český, nýbrž že byli to poctiví bojovníci za svobodu náboženskou, a jestliže k činům násilným svedeni byli, stalo se tak jen po předchozím pronásledování, jehož bylo jim od nepřátel vytrpěti.

Král Václav rozzuřil se nemálo, když podána mu byla na hrad Kunratický zpráva o bouři pražské, a přísahal, že krvavě pomstí se zejména na kněžích husitských a celou tu sektu z kořene že vyhladí. Následek tohoto rozčilení byl však záchvat mrtvice, jež krále na levý bok postihla, avšak veškeré sebevlády jej nezbavila. Domnívaje se, že všichni jeho rádcové, ano i manželka jeho proti němu se spikli, jal se spoléhati jedině na bratra svého Sigmunda, k němuž bez meškání vypravil poselství se žádostí o rychlou pomoc. Než pomsty tak toužebně žádané nedočkal se více.

Sice ještě před skonem jeho rádcové královští zjednali jakési narovnání mezi ním a rozbouřeným lidem novoměstským, který se slibem poslušenství k němu se dostavil, takže král mu i odpustil a zvolené jím konšely v úřadu potvrdil. Leč konec králova života

blížil se neodvratně. Dne 16. srpna 1419 dostavil se nový záchvat mrtvice, který konec učinil životu jeho.

Králová Žofie kázala tělo mrtvého manžela převézti dne 18. srpna na Vyšehrad do kostela sv. Petra a Pavla, avšak následkem velikých bouří, které hned po jeho smrti v Praze vypukly, nebylo možno zde nějaký slavný pohřeb králův konati, a tak dne 21. srpna v noci převezeno tělo jeho po tichu do kaple sv. Václava v chrámu svatovítském, a když bouře v Praze neutuchaly, vzdala se královna veškeré naděje na slavný pohřeb a kázala dne 12. září převézti tělesné ostatky manžela svého do kláštera Zbraslavského, kde k poslednímu odpočinku uloženy.

Po smrti krále Václava nastalo v Čechách bezvládí, které vedlo k rozpoutání všech běsů války domácí a posléz vlivem ciziny učiněny Čechy dějištěm hrůz válečných, které téměř po dvacet let zemí lomcovaly. Období to sice počítá se k nejslavnějším v dějinách českých, neboť husitští Cechové vedli tu vítězný boj téměř s celou Evropou, ale pohříchu byla to doba i největšího zpustošení země, neboť klidné druhdy obyvatelstvo městské i venkovské proměnilo se v nadšené bojovníky pro víru, a obchod, průmysl i zemědělství, zdroje národního blahobytu, na zmar přicházely následkem fana-

tismu náboženského, který na obojí straně se rozpoutal a jehož další následek byl po více než dvě století trvající stav neustálých rozbrojův i půtek domácích, které posléz vedly až ku hrozné porážce na Bílé Hoře a ku mstě vítěze, jaká nemá rovné v dějinách.

A tak nejslavnější doba českých dějin náleží i k dobám nejsmutnějším, ve kterých vybíjela se česká síla za věci, pro které my dnes nemáme více než nežli útrpný úsměv a politování.

9. Vývoj událostí v Čechách po smrti krále Václava.

Zvěst o smrti krále, která ještě večer dne 16. srpna do Prahy se donesla, způsobila pochopitelné vzrušení ve všech vrstvách obyvatelstva. Zatím však co Husité, tvořící převážnou většinu obyvatelstva, naplněni byli uspokojením, že zbaveni byli pronásledovatele, počínali se strachy chvět ti, kdož při Římu věrně setrvali, v prvé řadě ovšem katoličtí kněží, kteří spoléhajíce na mocnou ochranu krále, nejednoho příkoří vůči Husitům se dopustili a měli dosti příčin obávati se pomsty kacířů, za jaké stoupence Husa stále vyhlašovali. Že strachy jejich nebyly bezdůvodné, o tom poučil je již den následující, kdy hned z rána počal se lid sbíhati na náměstí i tržištích, různým způsobem jsa ozbrojen a v houfy se kupě. Tehdejší purkmistr Starého města, sládek Jan Bradatý, seznav, že nemá po ruce dostatečné moci ozbrojené, netroufal si ani postaviti se v cestu

houfům těmto, když davše si heslo, na který klášter nebo faru půjdou, hnaly se předsevzetí své splniti.

Vedle kněží a mnichů byli to také Němci, kteří měli dosti příčin strachovati se hněvu husitského, a z nichž mnozí hned po smetání konšelů novoměstských z města utekli, ale později opětně se vrátili. Nyní zmocnil se všech odpůrců Husitů takový strach, že kdo mohl utekl nebo kdesi se skryl. Preláti, faráři i mniši, právě tak jako bohatí němečtí kupci a měšťané, hledali bezpečného úkrytu buď na Vyšehradě nebo na hradě pražském pod ochranou královských žoldnéřů, někteří uchýlili se pak i na venek do tvrzí. Zášť utrpeným příkořím podrážděného lidu byla zejména vůči mnichům tak veliká, že kdekoli se na ulici mnich objevil, staří i mladí na něho pokřikovali: »V sak, mniše, v sak!« (t. j. do pytle) a tak dlouho jej honili, pokud nepodařilo se mu někde se ukrýti.

Prvým klášterem, na který lid útok podniknul, byl rozsáhlý klášter kartusiánů na Smíchově, založený Janem Lucemburským r. 1341. Mniši tito byli většinou Němci a u lidu ve veliké nenávisti pro své horlení proti mistru Janu Husovi v r. 1414. Bylo to na večer dne 17. srpna, když rozezlený lid u velikém počtu vedral se do kláštera, všechny mnichy schytal a provazy svázal, načež vtrhl do kostela i do cel mnišských, vyprazdňuje

vše, co ve špižírnách i sklepích nalezl. Po té s velikým rykem i hřmotem vedeni byli zajatí mnichové do města, jsouce terčem úsměšků svých zjímatelů i jiných obyvatel. Zavedše je pak přes most na Staré město, vpravili je na smrt ustrašené do žalářů na radnici staroměstské. Že lid, vínem v klášteře vypitým opojený, různých výstředností se dopouštěl, je pochopitelné. K jakým až bezuzdnostem rozjaření to dospívalo, vysvítá z toho, že jeden z útočníků navlékal na se roucha mešní a v těchto po městě různé kejkle a šprýmy prováděl, a to takového druhu, že i rozvážnější Husité s ošklivostí se od divadla takového odvraceli. Ovšem tento »žert« zaplatil trochu draho, neboť jednáním tím rozhořčení konšelé městští nechali jej pro rouhání zatknout a konečně i kázali jej stíti.

Dne 18. srpna dokonána úplná zkáza kláštera kartusiánského, který byl zapálen a až do základů shořel, takže jen holé zdi z něho zbyly. Téhož dne také vtrhnul vzbouřený lid do kostela P. Marie na Louži (na nynějším Marianském náměstí), kde rozbil v kapli tam se nalézající skvostný gotický náhrobek, jejž dal si ještě za živobytí svého postaviti bývalý arcibiskup pražský Albík z Uničova, té doby probošt na Vyšehradě, který téhož dne z Prahy utekl a pak kdesi v cizině život svůj dokonal.

Dne 19. srpna obořil se lid na domy veřejných nevěstek, t. zv. hampejzy, a pobořil je tak, že nezůstal kámen na kameni. Tím první vášeň zloby vyburácela a lid na nějaký čas se utišil. Konšelé použili této příležitosti a zajaté mnichy s bezpečným průvodem vypravili do Sedlce u Kutné Hory, kde v tamním klášteře bezpečného úkrytu našli.

Podobné věci jako v Praze dály se na českém venkově. Tak dne 20. srpna obořil se lid na dominikánský klášter v Písku, mnichy zjímal nebo vyhnal, klášter zapálil a do základu pobořil. Po té následoval Hradec Králové, kde měšťanstvo vedené fanatickým husitským knězem Ambrožem, zničilo kláštery minoritský a dominikánský a zmocnilo se hlavního chrámu sv. Ducha, který do té doby Němcům náležel. Čechové plzeňští rovněž poplenili kláštery minoritský a dominikánský ve městě se nalézající. Podobný osud stihl také dominikány v Klatovech a Lounech a minority v Žatci.

Zatím co se toto dálo ve městech, po venkově pilně pořádány hromady lidu či tábory. Zejména na hoře Tábor u Chrášťan, kde pořádáno poprvé ono veliké shromáždění, o kterém jsme se dříve zmínili, konány nyní pravidelně v určité dny schůze takové; dále pak konány tábory na návrší u Velkého Hlasiva nedaleko Mladé Vožice a dáno ná-

vrší tomu jméno Beránek, na Bradle u Kamenice pod Lípou, na vrchu zvaném Bzí Hora kdesi na Budějovicku, také u Plzně a přičiněním dříve již vzpomenutého kněze Ambrože z Hradce n. L. také na vrchu nad městečkem Třebechovicí v Hradecku, kterýž označen jménem Oreb. Na táborech těchto připravoval se lid husitský k novým zápasům, které v Čechách nastávaly.

Jedinou útěchou i nadějí v těchto pro katolíky smutných dobách byl král Sigmund, bratr Václavův, který měl nyní dosednouti na trůn český. Sigmund byl však u většiny českého národa nejvýš nenáviděn pro věrolomné chování své ve při Husově a věda dobře o tom, zdráhal se dědictví v Čechách nastoupiti, a to tím více, jelikož jediné, co bylo by se mu v Čechách líbilo, bylo stříbro kutnohorské. Marně proto přijížděli ku dvoru jeho páni i rytíři z Čech, o přízeň jeho se ucházejíce. Také zemští i dvorští úředníci, purkrabí i města královská, hrozíce se řádění lidu husitského, který vnikal do far, chrámů a klášterů v bezuzdné vášni ničeho vše, co mu pod ruku přišlo, obraceli se k Sigmundovi o radu, co mají činiti. Než tento stroje se právě k válce proti Turkům, nejevil žádné chuti, aby brannou mocí pořádek v Čechách opětně obnovil a dal tázajícím se v odpověď, aby do té doby nežli on do království zavítá, ujala se vlády ovdovělá královna Žofie,

které ku pomoci měli býti nejpřednější pánové zemští, tvoříce radu vladařskou, v jejíž čelo postavil pana Čeňka z Wartenberka. Nejvyšší purkrabí tento byl však do té doby rozhodný přívrženec Husitů, a tu aby si jej naklonil, poslal mu Sigmund na důkaz přízně své řád zlatého draka, který byl před nedávnem založil a jímž jenom 24 rytířů křesťanských mělo se honositi. Řádem tím vyznamenaní měli býti pokládáni za rovné králi a považovati se za jeho strýce. To byla v Čechách novinka a zdá se, že pan z Wartenberka byl dosti marnivý, aby se na léčku tu dal chytit.

Dále odkázal Sigmund královské Žofii všecky poklady po Václavovi v Čechách zděděné a všecky důchody zemské, aby v čas potřeby měla čím si proti buřičům v zemi pomáhati. Konečně potvrdil v úřadě všechny králem Václavem ustanovené úředníky.

Prvým činem Čeňka z Wartenberka, jako vládce zemského, bylo, že svolal do Prahy obecný sněm všech stavů, na kterém jednáno o tom, za jakými podmínkami bylo by možno Sigmunda za krále přijmouti. Jednalo se hlavně o to, aby Čechům byla zaručena úplná svoboda náboženská, a sněm usnesl se, aby Sigmund »dal svobodu zákonu božímu a slovu jeho, a zvláště o přijímání těla božího a krve boží; aby hanění a kaceřování podobojích zakázáno bylo pod vypovězením

ze země; aby zjednáno bylo u papeže zastavení klateb a povolení kalicha, neb aspoň odložení a odvolání té věci až do budoucího koncilu; aby žádný kněz více na světský úřad v zemi dosazován nebyl; aby kněží světským zbožím, platy a lidmi nevládli, ale toliko od světských lidí aby měli potřebu svou podle zákona božího; aby svatokupectví páchané skrze taxy ve dvoře arcibiskupském a jinde po kostelích navždy zastaveno bylo; papežské bully a listy aby v zemi teprve tehdáž se dopouštěly a moc měly, když by král se svou radou k tomu svolil; aby ani světští ani duchovní lidé před cizí soudy ven ze země pohnáváni nebyli; aby se zrušily nově zamyšlené přísahy a závazky při svěcení na kněžství; aby studentům svobodné mistrování zase propuštěno bylo; kaceřování mistra Jana Husi a mistra Jeronyma aby pro zastavení svárův mezi lidmi v celé zemi přísně se zapovědělo atd.« To byly požadavky v ohledu náboženském.

Požadavky politické byly již mírnější a vztahovaly se hlavně k hájení práv a svobod země české a uchování přednosti Čechům před Němci při obsazování úřadů zemských. K těmto požadavkům přidali konečně Pražané ještě některé zvláštní, totiž: aby královská milost nevzpomínala zlým těch věcí, které před krátkým časem v městě se staly od obce; aby pochválil a potvrdil všech na-

řízení a nálezů vydaných od konšelů pražských pro pokoj země a města po smrti krále Václava, pokud nejsou na újmu králově cti a jeho právu; hampejzové aby v městě trpěni nebyli atd.

Sigmund, jemuž mnohé tyto články nebyly po chuti, nedal na ně, dle všeho, ani písemné odpovědi, nýbrž ukázal toliko, že panování své říditi a vésti zamýšlí po příkladu svého otce, císaře Karla. Odpověď taková ovšem stavy neuspokojila a vysláno proto k Sigmundovi do Uher nové poselství, jež mělo zejména vymoci určitější odpovědi pokud se týče požadavků náboženských. Poselství tomuto dal pak Sigmund odpověď následující: »Až do Čech přijdeme, což bohdá brzo se stane, poradíme se o ty věci a míníme je vážiti s biskupy, preláty, mistry, knížaty, pány i městy, a to, což řádného bude podle rady a naučení, při tom je ráčíme milostivě ostaviti.«

Odpověď tato dostatečně svědčila o úskočnosti Sigmundově, jemuž prospěch římské církve šel nad vlastní zájem a který měl pevný úmysl, že jako vrchní ochránce její nesvolí k ničemu, co by na újmu katolicismu v Čechách býti mohlo. Úmysl tento arcit ještě chytře tajil, ale v Čechách bylo lidí prozíravých dosti, aby z neurčitých odpovědí Sigmundových pravou podstatu věci poznali. A tak záhy došlo k tvoření stran,

z nichž katolická pevně stála při Sigmundovi, kališnická, sestávající z mírných Husitů, byla by se s ním ráda smluvila, doufajíc, že by jí skrovné požadavky její v ohledu církevním u papeže vymoci mohl; nejčetnější však strana lidová, později táborská zvaná, seznávajíc, že v Sigmundovi nic dobrého nevězí, pokládala ho přímo za nepřítele Čechů a připravovala se na zřejmý odpor proti němu.

Ve straně té bylo pak horlivě i o tom pracováno, by Čechové a Moravané vůbec žádného krále neměli, nýbrž zřídili se v jakousi republiku čili v náboženském smyslu boží obec mezi sebou utvořili, ve které nebylo by žádných rozdílů stavovských.

Ku straně táborské klonil se nejvíce lid selský, který pro víru svou nejvíce útisků snášeti musil, dále valný počet obyvatelů městských a i dosti chudších šlechticů.

Prvé válečné provolání strany této bylo vydáno po konání táboru dne 17. září 1419 na Bzí hoře. V něm prohlašovalo se, »že lid schází se k jednotě božské za svobodu zákona božího, spasitelný prospěch a počestné dobré všeho království«. Současně pak ohlašovalo se, že dne 30. září sejde se veliká, všeobecná hromada na výšinách »u Křížkův«, čtyry hodiny od Prahy na cestě k Benešovu ležících. Shromáždění toto pak skutečně konalo se, ale již o den dříve nežli

bylo určeno, totiž 29. září. Sešlo se pak k němu nevídané dosud množství lidu ze všech končin země, pěšky i na vozích. Jednání na valné hromadě této bylo stejné jako na předešlých, památnou stala se toliko tím, že farář plzeňský, Václav Koranda, na sklonku jednání vyvstal a vyzval lid k ozbrojenému odporu proti nepřátelům svým slovy následujícími: »Bratři! věztež, žeť jest vinice zakvetla, ale kozlové chtějí ji sníst; to jsou nepřátelé pravdy, lidé, kteří od krále Sigmunda žold berou a věrným bratřím násilím chtějí brániti a jim překážeti; protož nechoďte více s holemi, ale se zbraní!«

Byla to první výzva k ozbrojenému odporu a stala se patrně z návodu Mikuláše z Pístného, jinak z Husince řečeného, který tou dobou byl duševním vůdcem Husitů a jemuž hlavně jednalo se o vymanění Prahy z područí vlády královské.

Po skončeném shromáždění valná část lidu venkovského rozhodla se, že doprovodí domů bratry a sestry své pražské a tak zástupové lidu neobyčejní dorazili na noc do Prahy a přešedše Vyšehrad, kdež jim posádka královská nijakého odporu nekladla, rozproudili se po Novém i Starém městě, zaplavivše všechny ulice i trhy. Pražané vítali je pochodněmi a zvoněním po celém městě. Na druhý den, 30. září, vykázáno pak venkovským poutníkům obydlí po většině

v klášteře sv. Ambrože; obce pražské je pak po několik dnů hostily.

Rozveselený i v mysli posílený lid venkovský počal po té vydatně pomáhati svým pražským bratřím ve vyklízení kostelů i klášterů, vyhazuje odtud a ničě obrazy svatých, relikvie a nádoby kostelní, což vše bylo v očích jeho zbytečností a dílem Antikristovým. Zejména zle zakusil tohoto řádění farní kostel u sv. Michala na Starém městě, vzdor tomu, že byl tam farářem mistr Křišťan z Prachatic, druhdy přítel a příznivec Husův.

Páni konšelé i měšťané Starého města neměli ovšem z takového řádění venkovských hostů valného potěšení a obávajíce se věcí ještě horších, odebrali se s purkmistrem svým Janem Plzeňským na hrad pražský ku královně Žofii, kde radili se, jakým způsobem by se opětně nemilých hostů zbyli. A posléze dne 6. října vstoupili s některými preláty, pány, rytíři, městy i obcemi v jednotu, jejíž účel naznačovala zápisní listina, v níž uvádělo se, že děje se tak »pro zjednání svobody slovu božímu, pro hájení cti české i pro odvrácení potupy kacířské na národ český křivě uvalované.«

Mezitím lid venkovský se sice pozvolna z Prahy zase vytratil, ale v loupení a pustošení klášterů a kostelů se neustávalo. Dne 18. října přitrhnul lid ku klášteru na Slo-

vanech. Tu postavil se proti rozzuřenému zástupu v čele mnichů svých opat Pavel, řečený Medvěd a důrazně napomínal lid, by ušetřil kláštera ku zvelebení národa a pro slávu jména slovanského založeného. Lid řečí tou zaražený poněkud se usmířil a spokojil se pobráním skvostného nářadí kostelního, zároveň však donutil opata, by podával mu svátost oltářní pod obojí způsobou. Po nějakém čase však mnichové, necítíce se patrně dosti bezpečnými, opustili klášter tento, zanechavše tu opaty, kteří jako faráři lidu pod obojí přisluhovali.

Královna Žofie, jíž dostávalo se smutných zvěstí o řádění lidu husitského, jakož i o přípravách, jaké lid ten činí pro dobu příští, zakoušela nemálo strachu o budoucnost a napomínána jsouc posly Sigmundovými, by byla ostražitá a dbala udržení pořádku v zemi, jala se sbírati válečnou moc, v čemž dostalo se jí ochotné i vydatné pomoci nejen od katolické šlechty a měst, ale i od Pražanů hlásících se ku straně mírnější, ano i od některých pánů, kteří sice přiznávali se ku straně husitské, ale nicméně neradi viděli scházení se lidu po horách, právem se obávajíce, že náboženské blouznění mohlo by posléz vésti ku zjevné vzpouře poddaných proti vrchnostem.

Královna vedle vojska takým způsobem zjednaného najala i značný počet žoldnéřů,

většinou Němců, ve služby své, vyplácejíc jim žold z bohatých pokladů králem Václavem zůstavených. Bylo to první stálé vojsko v Čechách a nejvyšší purkrabí, Čeněk z Wartenberka, rozložil je posádkou po královském hradě pražském, v klášteře strahovském a u sv. Tomáše na Malé Straně, v Saském domě a v arcibiskupském dvoře u mostu Karlova; předměstí na Malé Straně dal pak ještě novými sruby opatřiti.

Také na venkově přijato bylo několik šlechticů za žold do služeb královských a všem královským purkrabím dán přísný rozkaz, aby nikde více nedopouštěli shromáždování se lidu, zvláště pak aby zabránili každému, kdo chtěl by se odebrati ku dni 10. listopadu do Prahy, kde po usnesení hromady »na Křížkách«, mělo se v týž den konati valné shromáždění lidu husitského.

Husité pražští vidouce opatření, jaká se dála na Malé Straně, ve hradě a i na venkově, počali se jitřiti, k čemuž nemálo svými řečmi přispíval kněz Jan ze Želiva, a Novoměstští již radili se i o tom, jak by nějakým rázným činem hrozící nebezpečí od sebe odvrátili. Výsledek úrady té pak byl, že dne 25. října 1419 podnikli útok na Vyšehrad, královskou posádku z něho zahnali a hrad lidem svým obsadili.

Nyní nebylo již nikomu v Cechách tajno, že události vyvrcholily až ku zjevné válce

domácí a obě strany také všemožně se k boji připravovaly. Doba prvé srážky nedala na sebe dlouho čekati. Za nedlouho již krev lidu českého Čechy prolitá zbarvila půdu a pochodeň domácí války vržená v zástupy po boji dychtící vzplála ohněm příšerně krvavým . . .

Blížil se 10. listopad a lid venkovský počal táhnouti ku Praze. Na mnohých místech sice podařilo se královským purkrabím zabrániti shromažďování se lidu a znemožniti mu cestu do Prahy. Než marným objevilo se úsilí to v jižních Cechách, ohnisku hnutí, kde rozhodující slovo měl Mikuláš z Husi, pod jehož vedením také velice četný zástup lidu, mužů i žen, táhl od hory Tábor z Bechyňska. K tomuto připojili se pak plzeňští, klatovští, domažličtí i sušičtí, kteří, byvše s bechyňskými tajně smluveni, sešli se dne 1. listopadu v Žinkovech a odtud, všichni ozbrojeni, táhli dále ku Praze, jsouce po cestě stále novými poutníky sesilováni, takže posléze čítalo se jich do čtyř tisíců. Druhého dne došli na noc do Březnice, třetího do Knína.

V téže době zdvihli se také ozbrojení poutníci z Ústí Sezimova nad Lužnicí v počtu asi 300 mužů i žen a táhli ku Praze, majíce vědomost, že po druhém břehu Vltavy jdou poutníci prve řečení. Dne 4. listopadu

ústečtí, znamenajíce nebezpečí i nástrahy, které jim zbrojenci královští v cestu kladli, vypravili posly ku knínským s prosbou, zda by se s nimi někde sejíti a ku Praze společně táhnouti mohli. A tu jim knínští vypravili na pomoc na pěti vozích lid branný, leč dříve nežli tato pomoc k nim dorazila, zaskočilo je mezi Radíčem a Jablonnou vojsko královské, čítající asi 1300 dobře ozbrojených jezdců pod vedením Petra Konopištského ze Šternberka a způsobilo jim krvavou porážku; 96 ústeckých při tom bylo zajato. Jenom něco přes sto poutníků těch doběhlo ku knínským, jim ku pomoci spěchajícím. Petr Konopištský zprvu vyzval i knínské, na nějakém vrchu se opevnivší, by vzdali se na milost, nechtějí-li, aby stalo se jim jako ústeckým, shlédna však, že od Knína stále nové posily ohroženým Husitům přicházejí, kázal jezdcům svým, by se obrátili a i se zajatci spěšně odjel ku Hoře Kutné. Když hlavní zástup knínských dospěl až na bojiště krví prvých mučeníků napojené, zůstal tu přes noc a druhého dne pochováni jsou ubití přátelé s velikou žalostí i pobožností mnohou, načež celý zástup ku Praze se hnul, překonávaje veškeré překážky královskými v cestu mu kladené. Dne 6. listopadu dorazil až k Novému hradu u Kunratic, kde právě královna Žofie prodlévala a okolo téhož ubíral se dále do Prahy, kde zatím ve-

liké věci se již připravovaly. Porážka Husitů u Knína zle se vyplatila královským po Malé Straně rozloženým, s nimiž sveden tu prvý boj a voje husitské za vedení Jana Žižky slavily tu prvého vítězství.

10. Dobytí Malé Strany — prvé vítězství Husitů.

Když dne 4. listopadu donesla se do Prahy zpráva o těžké porážce, jakou utrpěli ústečtí u Knína, tu kněz Ambrož, farář z Hradce nad Labem, královnou Žofií odtamtud vypovězený a nyní v Praze se zdržující, pobouřil s ostatními kněžími celou obec staro- i novoměstskou zvoněním na poplach a záhy ve všech čtvrtích města, na náměstích i trzích sešlo se valně lidu ozbrojeného, odhodlaného bratřím ku pomoci pospíšiti.

V kritickém tom okamžiku vystoupili Mikuláš z Husi a Jan Žižka z Trocnova, prohlásivše, že bližší potřeba volá lid k boji a postavivše se v čelo zástupu, udeřili na Malou Stranu, odkud posádka královská Staré Město ohrožovala. Do rozvášněného lidu po mostě Karlově se hrnoucího jaly se posádky královské stříleti z děl ze Saského domu, ze dvora arcibiskupského i z královského hradu a Praha otřásala se pod tímto

hřímáním hrubých kusů. Boj byl neobyčejně tuhý, na obou stranách padnulo mnoho lidu, leč posléz sklonilo se přece vítězství k Pražanům, kteří, ač s velikými ztrátami, fortnou mezi Lázní a Saským domem vedrali se do Menšího města pražského, vytlačivše královské ze všech posic ve městě, takže tito na večer dali se na útěk, hledajíce útočiště ve hradě královském. Jedna část Pražanů hnala pak útokem i na hrad, kdežto druhá zaměstnávala se odvážením hojné kořisti, jež vítězům do rukou padla a po mostě i po vodě na Staré i Nové Město byla dopravována.

Bojováno bylo s obou stran zuřivě po celou noc, a královna Žofie strachy trnouc, prchla o půlnoci v průvodu Oldřicha z Rosenberka z hradu Pražského na Nový hrad u Kunratic. Jen stěží podařilo se Čeňku z Wartenberka uhájiti hrad proti útokům rozzuřeného lidu husitského. Když pak bojem unaven lid pražský vracel se zvolna k odpočinutí na Staré i Nové Město, zanechav jen málo ozbrojenců k hájení posic nabytých, vyrazili královští asi ke 4. hod. ráno z hradu a obsadili malostranskou radnici, která stávala na náměstí mezi kostely sv. Mikuláše a sv. Václava, a vybravše odtud veškeré nalézající se tam poklady i knihy, tyto na hrad odnesli, na cestě zpáteční radnici vypálivše, takže shořela i s krámy a jinými domky uprostřed náměstí stojícími.

Druhého dne, v neděli dne 5. listopadu po obědě, sebraly se opět obce Starého i Nového Města a znovu táhly na Malou Stranu, kde královští ještě nějakou část města v moci své drželi. Opět bojováno vášnivě v ulicích a zejména na náměstí, jehož hořejší část byla královskými osazena. Posléz musili královští ustoupiti přesile; při ústupu svém vypálili však školu svatomikulášskou a mnoho domů před samým hradem královským, aby vítězům při opětném útoku na hrad neposkytovaly úkrytu. Také zjímali a odvedli sebou jistý počet měšťanů malostranských, kteří přidrželi se strany povstalé.

V odvetu na to obořil se lid na dvůr arcibiskupský, pobral v něm vše cenné a rozličné části stavení toho pobořil.

Zatím však dne 6. listopadu, právě když Pražané s velikou radostí vítali zástupy ozbrojených poutníků od Knína do Prahy přišlých, došly listy od 35 českých pánů, asi od sta rytířů a od královských měst Hory Kutné, Čáslavi, Kouřimi a Kolína, v nichž vypovídala se válka Pražanům pro jich vzbouření. Tou dobou také sbírala se již vojenská moc a ohroženým královským na hrad posílala, takže Pražané pokládali za rozumné od dalších útoků na hrad upustit a spokojiti se tím, že k obraně Malé Strany nadělali sruby proti hradu, zvláště pak opevnili se v Saském domě, který byl jaksi

klíčem k mostu. Po ulicích a u východů z náměstí zaráželi sloupy a průchody řetězy zatáhli.

Zatím celé okolí pražské naplnilo se vojsky královskými, která Prahu oblehnuvše, nepropouštěla potravy do města a mnoho škod působila drancováním tvrzí i dvorů měšťanům pražským náležejících. Toho ulekli se tito, a konšelé i starší jali se lid konejšiti, vyjednávajíce o mír se stranou královskou. Konečně dne 13. listopadu zjednáno příměří, které potrvati mělo až do sv. Jiří roku příštího. Královna Žofie i pánové zemští uvázali se hájiti svobodu náboženství, jmenovitě co se přijímání pod obojí týče, v celé zemi; naproti tomu Pražané přislíbili zabrániti dalšímu plenění a boření kostelů i klášterů a ničení obrazů a jiných ozdob kostelních. Novoměstští pak uvázali se opětně postoupiti Vyšehrad moci královské. Strana, jež by podmínek těch nesplnila, byla povinna zaplatiti pokutu 50.000 kop grošů pražských.

S příměřím tímto nebyl spokojen Žižka i jiní horlivci, zvláště venkovští, obávajíce se ztráty prospěchů sotva nabytých. Ve hněvu svém nadělali venkovští mnoho škody v domech, kde ubytováni byli, a naloupivše opět na Malé Straně, Prahu opustili. Totéž učinil i Jan Žižka s Mikulášem z Husi a Břeňkem Švihovským, obrátivše se do Plzně, kde hodlali nové vojsko k obraně proti královským zříditi.

11. Mikuláš z Husi a Jan Žižka, vůdcové Husitů.

Při útoku na Malou Stranu poprvé činně vystoupili na poli válečném oba tito přední mužové husitští a vítězství v boji tom bylo dosaženo v prvé řadě vedením Žižkovým, jemuž v dobách pozdějších připadla úloha vojevůdce, který proslul nejen svým rozhledem, ale i odvážlivostí, v jaké neměl v bojích husitských rovného.

Jest proto potřebí, bychom aspoň stručně dotkli se životopisu obou mužů těch, kteří v českých válkách náboženských tak významnou úlohu hráli.

Mikuláš z Husi, vlastně z Pístného, po rodné své tvrzi zvaný, byl duší hnutí husitského, vynikaje neobyčejnými dary ducha i rázností povahy své. Byl to prozíravý diplomat a politik, jehož již král Václav často používal v různých poselstvích i v radách svých. Dne 16. března 1406 jmenován byl

králem purkrabím na královském hradě Husi na Vimpersku poblíž městečka Husince. Odtud pak stal se Mikuláš známějším pod jménem z Husi nebo z Husince.

Když odvrátil se král Václav od Husitů a jal se přísně proti nim vystupovati, byl Mikuláš z Prahy co nebezpečný buřič vypovězen. Obrátil se do jižních Čech a jal se tu lid husitský organisovati. Pořádání valných hromad po horách a využití jich k politickým demonstracím bylo právě jeho dílo, právě tak jako vyzvání k ozbrojení lidu knězem Korandou na Křížkách v shromáždění učiněné, neboť seznal Mikuláš snadno z rozvoje událostí, že národ český, ve sporu svém s církví římskou nepoddajný, připraviti se musí k boji na život i na smrt a jal se proto horlivě ve směru tom pracovati. Lid byl sice pro víru odhodlán podstoupiti nejtěžší protivenství, nicméně válka na obranu zákona božího byla mu přece něčím zavržitelným, a bylo proto nutno, aby náležitost toho byla opodstatněna i výrokem nějaké autority, o který mohli by se vůdcové v počínání svém opříti. Za autoritu takovou pokládána té doby universita pražská a proto obrátil se Mikuláš z Husi společně se Žižkou k této se žádostí, aby podle písma vyřkla, sluší-li i brannou mocí válčiti pro svobodu slova božího a nezapověděl-li toho Kristus, když Petrovi meč do pochvy schovati kázal?

Universita zprvu touto žádostí byla uvedena do nemalých rozpaků a mistři i bohoslovci dosti dlouho o otázkách těch se hádali, posléz však přece zvítězil proud k válce nakloněný, a usnesení university zformulováno mistrem Jakoubkem ze Stříbra ve spis, jehož podstatný obsah vyzněl v tento smysl: »Vejíti v boj mocí zbraně jest jenom tehdáž dovoleno, když nastala by nejvyšší potřeba zachování života. Byla by to nekřesťanská věc, kdyby se mělo rozšiřovati slovo boží mečem v rukou; pravý křesťan má protivníka svého přemáhati trpělivostí a obraceti jej láskou a poučováním: kdyby však nepřítel ukrutný chtěl věrné křesťany hrubým násilím vyhladiti, a jiného prostředku nebylo, jímž by mohli chráněni a zachováni býti, pak bojování mečem pro obranu vyznavačů pravdy nejen dovoleno jest, ale i nařizuje se.«

Tento výnos panu Mikuláši stačil úplně, neboť věděl, že pro víru svou fanaticky zanícení Husité budou to, co vyřkla universita, pokládati za zákon boží a budou odhodláni jíti kamkoli a učiniti vše, co se jim přikáže.

Hlavní úloha nyní ovšem spočívala v tom, vycvičiti lid, většinou rolnický, a špatně ozbrojený tou měrou, aby odolati mohl nepříteli sebe početnějšímu.

Úkol tento zajisté velice nesnadný způ-

sobem nejvýbornějším rozřešil Jan Žižka, nepřemožitelný vojevůdce Husitů.

Žižka ovšem nebyl nováčkem v umění válečném, neboť když ve válkách husitských se na poli válečném objevil, bylo mu již k sedmdesáti letům a měl za sebou bouřlivou i pestrou minulost. Jako chudý zeman sloužil za žold v různých cizích službách, a zejména v Polsku po delší dobu se zdržoval, kde válčil s Poláky proti křižákům německým a nejednu dobrou službu prvějším prokázal. Po návratu svém z Polska zdržoval se Žižka při dvoře krále Václava, pomáhaje tomuto dle všeho při výpravách vojska královského proti hradům zpupných pánů českých, kteří králi poslušenství odpírali.

Žižka velmi dobře věděl, že těžko bylo by se mu postaviti v otevřený boj s těžkými ozbrojenci, z jakých skládala se tehdejší vojska pánů i rytířů, neboť nemohl do pole postaviti nežli měšťáky a řemeslníky, vedle nezřízených houfů lidu selského, který vedle svých cepů a vozů neměl nežli sílu tělesnou, horlivost ve víře a neobmezenou oddanost. Vzhledem k tomu uznal Žižka za nutné hrubé síle čeliti obratností a důmyslem. K tomu posloužila mu v nemalé míře znalost válečného umění starých Římanů, kterou spojil s tehdejšími již pokroky z užívání prachu střelného vzešlými. Z hrubé střelby sestavil pohyblivé baterie, spojiv je s vozovou

hradbou starých Římanů. Na tyto vozy své kladl váhu největší, uče s nimi podnikati různé obraty, spojovati je řetězy, chrániti je prkny s obou stran visutými a dle potřeby buď s vozů, buď před vozy bojovati. Tato vozová pohyblivá hradba byl v Čechách nový způsob válčení, který vhodně doplňoval právě v zacházení s cepem výborně vycvičený lid selský, jehož Žižka brzy naučil všem praktickým výpadům, obratům i pohybům, a tak z necvičených houfů stalo se brzy vojsko, před kterým daleko početnější a lépe vyzbrojená vojska z celé Evropy dávala se na útěk.

Byl-li Mikuláš z Husi duší. řekněme hlavou hnutí husitského, pak byl Jan Žižka z Trocnova železnou pravicí, která neobyčejnou tíhou dopadala na nepřátele lidu českého.

Bez Žižky nebyl by nikdy veliký zápas Čechů proti starým řádům církevním nabyl té rozsáhlosti i světového významu a vojska husitská byla by asi brzy podlehla daleko silnějším vojskům nepřátel.

Ve víře byl Žižka fanatikem, který pro zákon boží nemilosrdně plenil i vraždil všechny ty, kdo dle něho živi nebyli, maje nejvíce namířeno na kněze i mnichy, kteří majíce lidu státi příkladem, byli dle jeho mínění největšími hříšníky, pokrytci i licoměrníky. Největší mrzkostí před hospodinem

byla mu všeliká obojetnost, vlažnost i váhavost; chtěl míti v Čechách jen lidi upřímné, odhodlané a pevné, byť by jich i málo bylo. Každý smír s nepřáteli pokládal za vrtkavost i obojetnost, což měl u veliké ošklivosti. Jinak ale dbal vždycky daného slova, byť bylo to i nepříteli.

Byl-li Žižka výborným válečníkem, nebyl nijak politikem. Výhody vítězstvím získané nedovedl využiti po stránce politické, neboť nedostávalo se mu k tomu náležitého rozhledu. V tom smyslu doplňoval jej výtečně Mikuláš z Husi, který však ku veliké škodě celého hnutí příliš předčasně zahynul. Osobního prospěchu Žižka nikdy nevyhledával, po jmění ani po slávě nebažil. Vždy spokojoval se označením bratra, jako každý jiný bojovník a zemřel tak chudým, jakým byl od počátku.

Žižka byl i člověk literně vzdělaný, a listy posud zachované svědčí o jeho vytříbeném a výmluvném slohu. Pokládá se také i za skladatele válečné písně Táborů počínající slovy »Kdož jste boží bojovníci«.

Podle starých zpráv byl Žižka postavy nevysoké, avšak složité a silné, tváře kulaté, plecí i prsou mohutných; nos měl prý orlí, ústa dosti veliká, bradu vždy holenou s temnohnědými hustými kníry po způsobu polském, jakož i kroj nosil vůbec polský.

O rodu jeho ví se velmi málo. Měl bratra mladšího Jaroslava, který bojoval pod ním ve vojště táborském, ale nijak nevyniknul, ujce Řehoře, neznámého příjmení, který nechal mu v Čáslavi náhrobek postaviti, a tetu Annu, které obec Nového města pražského darovala r. 1428 dům v Křižalově, nynější to ulici Panské.

12 Exekuce kutnohorské.

Město Hora Kutná již od počátku vyznamenávalo se nejhorlivějším odporem proti Husitům. Věc ta byla zcela na snadě, neboť převážnou část obyvatelstva, a jmenovitě vrstev zámožnějších, tvořili Němci českými králi k dobývání rudy stříbrné i ražení peněz sem povolaní, kteří nemalým výsadám se těšili a v rozmahajícím se hnutí husitském, Němcům nejvýše nepřátelském, viděli ohrožení svých privilegií i dobrého bydla, jaké v Hoře měli. Jsouce nad to horlivými katolíky, kteří město své hojnými kostely vyzdobili a bohatě je nadali, stali se nejúhlavnějšími nepřátely Husitů, jimž za vyloupení kostelů a pobořeni klášterů v Praze mstili se způsobem nejvýše nelidským.

Jakmile dopadli někde Čecha k husitismu se přiznávajícího, který víry odpřisáhnouti nechtěl, jali se jej páliti i všelijak mučiti a posléz i život jeho utratili. Zejména oblíbeným v Hoře způsobem exekuce bylo há-

zení Husitů do šachet, v nichž na stříbrnou rudu se dolovalo. Tak stalo se i všem 96 zajatým poutníkům od Ústí Sezimova, které Petr Konopištský u Radíče zajal a do Hory přivedl. Byly to jedny z prvých obětí.

Zuřivost kutnohorských, jimž v čele stál nejvyšší mincmistr Mikuláš Divůček z Jemniště, někdy přítel Husův, nyní zapřisáhlý nepřítel Husitů, šla až tak daleko, že za každého husitského Čecha platili po jedné, za kněze po pěti kopách pražských, následkem čehož chasa hornická i městská pořádala pravé honby na Husity, zejména na t. zv. Táborníky, t. j. ty, kteří na horách se scházeli, a kde kterého dopadla, ihned k městskému právu jej dodala. V té době měli kati v Hoře tolik práce, že často je to až přemáhalo a oni služby své odepírali, neboť všichni zajatí byli vesměs, někteří po stětí hlavy, jiní za živa, do rozličných šachet okolo kostelíčka sv. Martina před kouřimskou branou vmetáni; nejvíce pak do dolů: Gdule, Kukle, Martina, Starých i Mladých Kocourů, jak šachtám těm říkali, také Tábor jim přezdívajíce, posměšně utěšujíce táboruchtivé Husity, ukazujíce jim hrob ten hluboký.

Stávalo se také častěji, že bylo-li zajatců mnoho, dála se exekuce tím způsobem, že svázán byl jeden k druhému a prvému v řadě velký kámen na krk zavěšen, načež bylo do

něho strčeno, on pak tíhou svou všechny ostatní v důl za sebou strhnul.

V měsíci listopadu 1419 podnikli dokonce horníci kutnohorští vpád do města Kouřimi, kde nalézal se farář mistr Jan Chodek, který s kaplany svými k husitství se přiklonil. Měšťané kouřimští, většinou také Němci, nejspíše sami oznámili to kutnohorským, kteří faráře i jeho kaplany, jakož i některé konšely a obecní starší jali, spoutané do Hory odvedli, zde do vězení uvrhli a po několika nedělích je všechny za živa do šachet vmetali.

Takovým způsobem povraždili kutnohorští v krátké době 1600 lidí, a během tří let, pokud Pražané je nezkrotili, na půl šesta tisíce!

Nejen však v Hoře Kutné, i na jiných místech způsobem neméně krutým proti Husitům se vystupovalo. Na Plzeňsku byl to jmenovitě Bohuslav ze Švamberka, pán na Krasikově, který byl v pronásledování Husitů neunavný.

Zvláštní ukrutností vyznamenával se i rytíř Racek z Janovic, pán hradu Riesenberka, který spojiv se s některými bavorskými rytíři, jal se pleniti zboží náležející městu Klatovům, jehož měšťané vyhnavše Němce i mnichy z města, k husitismu se přiznali. Při vpádu svém v listopadu 1419 zajal Racek kněze klatovského Jana Nákvasu, který

osadníkům v okolních vesnicích svátostí pod obojí přisluhoval, a vydal ho v ruce Bavorákům jako odměnu za pomoc mu poskytnutou. Tito probodali Nákvasovi obě ruce, ranami provaz protáhli a provazem tím ke stromu jej přivázali, načež za velikého jásotu jej upálili.

Rozumí se, že takovéto hanebnosti i ukrutenství nezůstávalo bez vlivu na lid husitský, který touhou hořel zlé zlým opětně splatiti, a tak jedno ukrutenství vyvolávalo druhé a země česká hynula v moři běd a utrpení bez konce pro nešťastné to poblouzení myslí a pro zatvrzelost římské kurie, která lpěla na mrtvých formalitách a nedopouštěla, aby každý věřil tak, jak sám za dobré uznával.

13. Pokoření se Čechů před Sigmundem a jeho zpupnost.

Král Sigmund vrátiv se dne 15. prosince 1419 z nezdařeného tažení proti Turkům do Brna, svolal do města toho na sněm české i moravské pány, rytíře i města. Dostavila se sem i královna Žofie, papežský legát Ferdinand, biskup lucký a veliké množství šlechty, biskupové i zástupci měst a purkrabí hradů královských. Královna Žofie složila tu v ruce Sigmunda svůj úřad vladařský, který po čtyry měsíce s nemalými starostmi zastávala, Sigmund pak správu Čech svěřil Čeňkovi z Wartenberka, Václavu z Dubé na Leštně a Jindřichu z Elsterberka, Němci z Foitlandu, v západních Čechách usedlému. Stavové čeští složili mu zde slib poddanství a věrnosti, a to jak se strany katolické, tak i se strany podobojí neohlížejíce se na to, že pro jejich přítomnost byl v Brně prohlášen interdikt a všechny bohoslužby byly zastaveny. Pražané vypravili hojné a vzácné

posly ku přivítání Sigmunda, kteří dne 27. prosince za zvuků trub s velikou nádherou do Brna vjeli. Sigmund připustil je k sobě teprve dne 29. prosince, a tu oni před ním pokleknuvše, dle starodávného obyčeje mu od obcí pražských pozdravení vyřizovali, za krále a dědičného pána jej přijímajíce a prosíce, by jim milostivě prominouti ráčil, co se poslední dobou v Praze stalo. Sigmund maje čelo zamračené neobyčejně dlouho klečeti je nechal a posléz osopil se na ně slovy tvrdými a hrubými. Nežli pak je od sebe propustil, dal jim přísný rozkaz, aby na důkaz poslušenství dali v Praze bez odkladu odstraniti všechny po smrti krále Václava v ulicích postavené sloupy a řetězy, jakož aby i rozbořiti kázali všechny sruby a ohražení proti hradu pražskému postavené a posléz aby nedopouštěli mnichům a jeptiškám až do jeho příjezdu do Prahy jakéhokoli příkoří činiti; jen pod těmi podmínkami že bude jim králem milostivým.

Poslové veškeré to pokoření klidně přijali a dne 2. ledna 1420 do Prahy se navrátili.

Než Sigmund nepřestal toliko na tomto pokoření poslů pražských, nýbrž sesadil z úřadů všechny úředníky zemské a purkrabí hradů královských k husitismu nakloněné a na jejich místa jmenoval rozhodné katolíky. Dále přísné rozkazy vydal ku všem králov-

ským městům a úřadům, aby varovaly se všeho viklefství a stavily všechny neřády a rozbroje proti svaté římské církvi, odbojným městům Plzni, Písku a Hradci Králové aby nebyly radny ani pomocny, lidu aby nedopouštěly scházeti se více na horách a tak zvaných táborech, nýbrž všechny neposlušné aby bez milosrdenství ztrestaly.

Vydav pak všechny tyto přísné rozkazy, skončil sněm v Brně a odebral se do Vratislavi, aby tam s německými knížaty sněmoval a o krocích, jež by proti Cechům podniknouti se měly, se uradil.

Pražané zatím vyslechnuvše navrátivší se posly své, nemálo poklesli na mysli a netroufajíce si ve zjevný odpor proti Sigmundovi se postaviti, hned 4. ledna 1420 všechny sloupy a řetězy dali z ulic do radnice odnésti, sruby a ohražení proti hradu pražskému udělané pobořiti a v celém městě bylo jménem královským a konšelským provoláno, aby všichni světští i duchovní, kteří před Husity byli z města utekli, svobodně se navrátili a nikdo aby se více neopovážil pod nejpřísnější pokutou křivdu jim činiti, zejména pak po ulicích na kněze a mnichy pokřikovati a je pronásledovati.

Vrátili se tudíž kanovníci, faráři i jiní kněží a mnichové, též měšťané a kupci, ponejvíce Němci, majíce velikou radost z této změny a doufajíce, že od těch zpropadených

kacířů brzy budou osvobozeni. Jedva že však byli nebezpečenství zbaveni, jali se opět lidu se posmívati a tleskajíce rukama, křičeli: »Již tito kacířští Husité a Viklefisté za své vezmou a pojdou!« Současně pak radili se i o tom, jakou pomstu by nad nimi provedli.

Za takových poměrů lid husitský nemálo poklesl na mysli, hroze se nebezpečí, jaké v dobách příštích ho očekávalo V této době všeobecné zmalátnělosti, kdy rázní Husité viděli spásu svou jedině ve zbrani a v rázných činech, upadala většina lidu v náboženské blouznění, ve kterém domnívala se, že nadešla doba, kdy podle evangelia Matouše nadchází tisíciletá říše Kristova a konec světa. V tomto blouznění byl lid podporován i samotnými kněžími, kteří hodlali je k jistým účelům využitkovati. Zejména byl to mladý kněz Martin Houska z Moravy, který v kázáních svých prohlašoval, že nadchází onen konec věků, kdy všechno zlé na zemi vypleněno býti má; že minul čas milosti a slitování a nastal čas pomsty; trest spravedlivý že zachvátí každého, kdo neuteče se rychle k »horám«; obydlí hříšných a pokrytců že jako Sodoma zahynou, a i Praha jako nový Babylon že ohněm nebeským pohlcena bude; jen v pěti městech, totiž v Plzni, Klatovech, Zatci, Lounech a Slaném že spravedliví najdou ochranu a spasení; že však i oni jsou povinni pilně přičiniti se,

aby všecko zlé na zemi vyhlazeno bylo; potom že Kristus, sstoupiv ve vší slávě své s nebe, založí na zemi novou říši pravdy a spravedlnosti, ve které nebude již ani pána ani parobka, ni hříchu ni bolesti, aniž zákonů jiných nežli zákonové živého ducha svobody. Ti pak, kteří potom ještě přebudou, navráceni jsouce do stavu rajské nevinnosti, že nebudou již cítiti potřeb ani strastí tělesných, aniž jim bude potřebí svátostí církevních ku posvěcení svému.

Z uvedeného zřejmo, že i kněží husitští dobře dovedli využiti lehkověrnosti lidu, získávajíce jej pro tajné záměry své. Následek podobných kázání také byl, že měšťané i sedláci ve všech krajích českých i moravských u velikém množství prodávali domy i statky své, a s rodinami svými pospíchali k jmenovaným »horám«, to jest městům, skládajíce peníze své do rukou kněží, jako druhdy prvotní křesťané skládali je k rukoum apoštolů.

Z toho vyvinul se hned z počátku jakýsi způsob společného jmění, z něhož později v Táboře vyvinul se naprostý komunism.

Na štěstí toto náboženské blouznění Husitů netrvalo dlouho a jediná sekta Adamitů, která v něm setrvala, upadnuvši později přímo v náboženské šílenství, byla samotnými Tábority vyhlazena.

14. Další postup dějů válečných.

Žižka tou dobou v Plzni sbíral vojsko husitské a maje dostatečné moci pohromadě, vyhnal z města všecky katolíky, městské hradby kázal opraviti a kde co chybělo doplniti, návodem faráře Korandy pak rozkázal pobořiti všecky kostelíčky, domy i dvory na předměstích, v městě samém pak kláštery již dříve vyhnaných Minoritů a Dominikánů. Mezitím co Žižka takto v Plzni se opevňoval, chtěje zde zříditi stanoviště moci své, počínal si podobným způsobem Mikuláš z Husi na nedaleké Zelené Hoře, kterou překřtil na horu Olivetskou, hojně lidu ozbrojeného kolem sebe shromáždiv. Proti Žižkovi i Mikuláši pozdvihl se však Bohuslav ze Švamberka, který obdržev hojně peněz od krále Sigmunda, silně se ozbrojil a proti Husitům do pole vytrhnul. Se Žižkou setkal se dne 2. prosince u tvrze Nekměře, ale ačkoliv měl po boku více než dva tisíce lidu pěšího i jízdného, přece Žižka s nepoměrně menším

vojskem způsobil mu porážku, takže na útěk dáti se musil. Za to obrátil se k Zelené Hoře, odkud zahnal Mikuláše z Husi. Mezitím vojska královského u Plzně stále přibývalo a posléz vyslán podkomoří královský Václav z Dubé s velkou brannou mocí, aby vzrůst Žižkových vojsk zastavil a válce konec učinil. Žižka seznav, že nebude mu možno v Plzni se udržeti, přijal některými pány pražskými nabídnuté mu příměří a uvolil se, že opustí Plzeň se všemi, kdož by s ním jíti chtěli, pod tou podmínkou, že městu Plzni svoboda kalicha či přijímání pod obojí pojištěna zůstane a jemu s veškerým lidem bezpečný průchod na nový Tábor dopřán bude.

Pánové zavázali se podmínky ty dodržeti, a tak Žižka okolo 20. března 1420 se svými věrnými Plzeň opustil a Václav z Dubé vlády v něm se ujal. Prvým jeho činem bylo, že nedbaje slibu Žižkovi daného, vydal město v ruce katolíků, kteří za krátko všechny Husity z města vyhnali a Plzeň od té doby stala se nejpevnější baštou katolíků v Cechách.

Nedlouho po tom co sběhly se vylíčené události, zničeno bylo město Ústí Sezimovo a opodál tohoto na místech zpustošeného města Hradiště založeno město Tábor, jež stalo se od té doby hlavním střediskem Husitů a kteří i po něm přijali pak jméno Táborů či Táboritů.

Stručný příběh celé události byl následující: Ústí Sezimovo náleželo v té době (1420) Oldřichu z Ústí, mladšímu bratru pana Jana, který, jak známo, mistru Janu Husovi v r. 1413 bezpečný útulek na Kozím Hrádku po jistou dobu skytal. Pan Oldřich byl naproti tomu horlivý katolík, který po rozkazu krále Václava již 16. dubna 1419 nejvýstřednější kněze husitské z města vypudil a když pak hádky náboženské mezi obyvately nabývaly ve městě vždy povážlivějších rozměrů, vypudil z města i všechny obyvatele po husitsku smýšlející.

Toho těžce nesl synovec jeho Prokop z Ústí, mladší syn pana Jana, po otci i matce horlivý Husita, který umínil si pomocí svých věrných panství po otci se zmocniti. V tom byli nápomocni bývalý zvonař Hromádka a husitští kněží Vaníček a Jan Bydlinský, kteří přivedli mu mnoho lidu selského, s nímž po několik dnů i nocí v lesích se skrývali, až pak v noci po masopustním úterku na popeleční středu, 21. února 1420, po půlnoci k městu přitrhli a ve srozumění s přáteli ve městě je očekávajícími bez obtíží do města vešli, katolíky a mnichy v tamním klášteře dominikánském přepadli a koho mohli zjímali. Mniši spasili se útěkem a rovněž i pan Oldřich byl nucen ukrýti se na tvrzi své Sedlci. Husitů od té chvíle v Ústí stále přibývalo, ale Hromádkovi jako vůdci a nejdůmyslnější

hlavě se v něm nelíbilo, neboť leželo v nížině při řece a neposkytovalo dostatečné bezpečnosti. Naproti tomu zalíbilo se mu staré Hradiště, nedaleko odtud k západu nad řekou Lužnicí ležící, kde Přemysl Otakar II. město vystavěti kázal, jež bylo však roku 1268 od pana Sezimy z Ústí zkaženo. Opuštěné město to náleželo v té době staršímu bratru Prokopa, panu Janovi z Ústí, který sídlil na pozůstalém hradě, jemuž nyní Kotnov říkají, a který také před nedávnem staré zdi městské opraviti nechal.

Hromádka s lidem svým po krátkém dobývání opanoval místo to a seznav jeho výhodnou polohu, pokládal, že by z něho dala se snadno zříditi pevnost nedobytná, pročež nemeškal o tom podati zprávu Žižkovi do Plzně, který uváživ všechny okolnosti, vzkázal, by se tam jenom usadili a bez meškání vyslal také rytíře Chvala Řepického z Machovic s dostatečnou brannou mocí, aby nové osadě potřebné pomoci poskytnul. Tak stalo se místo to záhy shromaždištěm i zbrojištěm bratří táborských, nazváno jsouc Hradiště hory Tábor.

V téže době co Žižka z Plzně vytáhl, upadl i Písek v moc vojska královského. Po dobytí města toho chtěli vůdcové vojska královského, Petr Konopištský ze Šternberka a Mikuláš Divůček z Jemniště táhnouti k Plzni, uslyševše však, že Žižka Plzeň již opustil a

ku Štěkni táhne, usmyslili si ho stíhati. Rovněž i pan Jindřich z Hradce táhl za Žižkou, takže všeho vojska královského čítalo se přes 5000 jezdců dobře ozbrojených, které lid železnými pány nazýval. Žižka naproti tomu neměl více nežli čtyry sta lidí i se sestrami a práčaty, totiž pacholíky, kteří z praků kameny házeli. Za takových okolností nemohl se Žižka v otevřeném boji s vojskem královským setkati, a přešel proto 25. března 1420 rychle přes řeku Otavu, protáhl vsí Sudoměří a pospíchal tak rychle dále, že útěku se to podobalo. Za ním jako mračna hnali se houfové královští, s druhé strany řeky pak táhl proti němu pan Jindřich z Hradce s lidem svým. Žižka nemoha se srážce vyhnouti, bystrým okem vyhlédl si stanoviště u rybníka nazvaného »Škaredý«, který byl tou dobou bez vody, a s vozy svými ku hrázi přiraziv rozestavil je tak, že jezdci královští, chtějíce hnáti útokem, s koní slézti musili. Tu pak nastal boj velice krvavý, který potrval od odpoledne až do tmy. V boji tom padlo četně bojovníků husitských, mezi nimi i statečný Břeněk Švihovský z Riesenburka, jehož ztráty Táboři velice želeli, a asi 30 bratří ocitlo se v zajetí, jež Divůček z Jemniště na Hory Kutné do šachet chtěl dodati. Mnohem větší ztráty utrpěli však královští, kteří s velikou škodou byli přinuceni porůznu odtáhnouti. Žižka

opanoval bojiště pobitými jezdci pokryté a druhého dne na úsvitě odevzdav raněné v opatrování okolním vesničanům, sešikoval vozy své a táhl ku hradu Újezdci nad Vltavou pod městem Týnem, kam přirazila k němu již posila z nového Tábora, která jej pak na Tábor provodila. Zde již celá osada očekávala hrdinného vůdce, vítajíc ho s velikou ctí a plesáním. Mrtvola padlého Břeňka Švihovského, svatého mučeníka pravdy, jak jej nazývali, byla tu pak s velikou ctí pochována.

Žižka uznal položení Hradiště hory Tábor za výborné a učinil ihned také opatření pro lepší opevnění místa toho. Nedlouho po jeho příjezdu zřízena i opravdivá vláda ve vojenské obci této a zvoleni za starší obce či hejtmany: Žižka, Mikuláš z Husi, Chval Řepický a Zbyněk z Buchova. Těmto dána plná moc v obci a všichni obyvatelé zavázáni poslouchati jejich rozkazů Prvý rozkaz takový byl, aby všichni obyvatelé v Ústí Sezimově ještě zůstavší se ženami i dětmi převedeni byli do nového Tábora a Ústí aby bylo pobořeno i spáleno, což stalo se dne 30. března. Místo to zůstalo od té doby pustým, až teprve v minulém století vznikla tam nová osada, které dáno vhodné jméno Starý Tábor.

Lidé usedlí rozdělili si městiště na Táboře mezi sebou a jali se tu stavěti kobky

a boudy pro první potřebu; kdekoli se kdo usadil, tam pak po čase i dům ze dřeva nebo z lepenice si vystavěl. Bojovníci táborští po delší čas měli ležení své pod plátěnými stany. Uprostřed města ponecháno prostranné náměstí, kde stroje válečné i zásoby byly rozestaveny. Po čase byl tu vystaven i dřevěný kostel, ovšem bez jakýchkoli uměleckých okras, které kněží táborští za zbytečné a hříšné vyhlašovali.

Po sboření města Ústí udeřili Táboři na tvrz Sedlec, kde skryl se zapřisáhlý jich nepřítel Oldřich z Ústí, a vzavše tvrz útokem, pana Oldřicha cepy ubili a tělo jeho do ohně, uvrhli. Celá posádka byla bez milosti pobita poklady tam nalezené na hromadu sneseny a spáleny a posléz tvrz až do základů pobořena. Z bojovníků posádky té ponechali Táboři šest přednějších na živu, prohlásivše, že kdo z nich život zachovati chce, musí soudruhy své v souboji přemoci a hlavy jim srazit. Tu vystoupil jakýsi Pinta, chopil se meče, svým druhům hlavy zutínal a pak k Táborům se přidal. Smutný a hnusný byl to žert, který bojovníkům táborským nijak ke cti nesloužil. —

Žižka zatím dne 5. dubna v noci vytrhl z Tábora a před úsvitem vpadl do Mladé Vožice a obořil se na »železné pány«, kteří po bitvě u Sudoměře v počtu asi 2000 mužů pod vedením Divůčka z Jemniště zde se utábo-

*

řili. Táboři městečko vypálili a železné pány, kteří na hrad utéci nemohli, buď pobili nebo zjímali a mnoho kořisti uchvátili. Hradu Žižka nedobýval, nýbrž smluvil se o výměnu zajatých za vězně z bitvy u Sudoměře, kteří již do Kutné Hory odvedeni byli, a tak zachránil život třiceti svým lidem. Největší cenu měli však pro Žižku ukořistění koně a zbroj, neboť nyní mohl si zříditi pro svoje vojsko i jízdu, které do té doby postrádal.

Žižka ovšem nemeškal tak učiniti a tak za krátko měl malé sice, ale dobře vycvičené vojsko, se kterým čeliti mohl již i sebe větší moci nepřátelské.

15. Vyhlášení křížové války proti Čechům.

Král Sigmund hned po novém roce 1420 odebral se z Brna do Vratislavi, kam svolal sjezd knížat říše německé a setrval tam až do počátku dubna téhož roku. Měl tu jednání mnohá, nejvíce však zaměstnávaly ho přípravy k válečnému tažení proti kacířským Čechům. Že bez krveprolití Čech se nezmocní, věděl na jisto, avšak nemaje dostatečného vojska při sobě, odkládal s tažením do Čech, vyjednávaje nejprve s papežem Martinem V., aby mu povolil desátek z duchovních statků několika zemí a vedle toho aby vyhlásil všeobecné křižácké tažení proti Čechům. Sám pak uložil všem kostelům, klášterům i městům královským v Čechách značnou daň, které mělo se použiti k opatření vojska.

Proti nekatolíkům vystupoval Sigmund i ve Vratislavi s přísností neúprosnou. Tak dal pro víru 26 obecních starších vratislavských veřejně stíti a znamenitý měšťan a kupec Jan Krása od Věnečků, který tou

dobou ve Vratislavi dlel a v husitské horlivosti své byl tak neopatrný, že jednání sboru kostnického veřejně pohanil a odsouzení mistrů Jana Husi i Jeronýma za nespravedlivé prohlásil, byl jat a před soud kněžský postaven. Když pak výroky své odvolati nechtěl, byl za kacíře prohlášen a dne 15. března 1420 na rozkaz Sigmundův koňmi po ulicích vláčen a posléz na hranici upálen. Za dva dny po této strašné exekuci došla do Vratislavi papežská bulla, dne 1. března ve Florencii vydaná, kterou vyhlášena křižácká válka a veškeré křesťanstvo voláno do zbraně »k vykořenění Viklefistů, Husitů a jiných kacířů«. Papežský legát Ferdinand, biskup lucký, se Sigmundem do Vratislavi přišedší, ihned bullu tu u přítomnosti arcibiskupů, biskupů a prelátů, též i knížat říšských a mnohých cizích vyslanců přečetl a brzy počala se v četných opisech rozesílati do zemí blízkých i vzdálených.

Sigmund pak ihned přítomné stavy říše německé žádal za vydatnou pomoc na vyplenění všeliké zloby kacířské v Čechách.

Čeští pánové i rytíři, kteří Sigmunda do Vratislavi u značném počtu provázeli, a to jak katolíci, tak strany podobojí, uslyševše, jak při vyhlašování války křížové jméno české se tupí a hanobí, rozhořčeně dávali nelibost svou veřejně na jevo, avšak Sigmund nijak si toho nevšímal. —

Nemalé vzrušení vyvolaly zprávy došlé z Vratislavi v Praze a to jak o umučení kupce Krásy, tak o vyhlášení křížové války proti Čechům. Kněží husitští také pilně přičiňovali se o to, by pohnutí mezi lidem dosáhlo stupně nejvyššího, neboť líčili Sigmunda jako nejhoršího a nejurputnějšího nepřítele všech vyznavačů pod obojí a zejména byl to Jan ze Želiva, který mysle posluchačů svých fantastickými obrazy rozplameňoval a k boji proti Sigmundovi nabádal. A tak po krátké době sklíčenosti vzrostla bojechtivost lidu měrou neobyčejnou a každý jen touhou hořel pomstíti se na nepřátelích, kteří o vyhubení národa českého usilovali.

Pražští Němci i bázlivější katolíci necítili se již v Praze bezpečnými, a asi sedm set staroměstských a rovněž tolik i novoměstských rodin opustilo domy své a uchýlily se buď pod ochranu královských posádek na hradě pražském a na Vyšehradě anebo si na rozličných hradech a tvrzích útočiště hledaly.

Zatím obec pražská vážně k boji se připravovala. Dne 3. dubna shromáždila se veškerá obec i s kněžími a mistry husitskými na radnici staroměstské a tu museli se konšelé slavnou přísahou zavázati, že při kalichu věrně setrvají. Zároveň zvoleni čtyři hejtmani pro Staré a čtyři pro Nové město, jimžto klíče od radních domů i bran městských odevzdány a kterým naprostá poslušnost všech

obyvatelů přislíbena. K ruce každého z hejtmanů přidáno deset podhejtmanů a všechna obec na radnici přítomná přísahou se zavázala, že ani hrdel ani statků svých pro obranu kalicha litovati nebude. O tom všem učiněn zápis a po připojení pečetí to stvrzeno.

Dalším počinem obou měst pražských bylo vydání manifestu ku všem Čechům a zvláště k městům českým, v němž slovy prudkými a rozhodnými vyzváno obyvatelstvo království českého, aby odevšad vyslalo do Prahy muže vlasti i národu věrné, kteří by se uradili vespolek, co v dobách těchto činiti. V manifestu tom vysloven i trpký stesk na církev římskou, která nikoliv jako máti, ale jako macecha i nejukrutnější hadice smrtelný jed co plod svůj ze zlořečené pověsti počatý na Čechy vylila, když na družebnou neděli (17. března) ve Vratislavi kříž, ono znamení trpělivosti a milosti boží, nyní ke vzteku a vraždění proti nim krvavýma rukama vyzdvihla, nižádného řádu božího ani lidského v tom nezachovavši; ana slibnou lží odpustků vábí Němce, přirozené Čechů nepřátele, k tomu, k čemu oni sami již dávno chuť mají, aby totiž vykořenili národ český a v jeho zemi sami se usadili. Němci by sice žádné příčiny neměli, avšak na český jazyk vždy se zlostní, a jako jsou slovanskému jazyku učinili v Míšni, Prusích a v jiných zemích, a jej vyhnali, tak i Če-

chům učiniti míní a zasednouti v sídla jejich. To zlost jest nade všecky zlosti, a kdo že Čech jest, an slyše o ní, nepohne se ve hněvu svém? kdo patře na ni nerozplyne se v slzách?

Manifest tento nezůstal bez hlubokého účinku, a jako Praha horlivě chystala se k válce, neméně i šlechta k boji se hotovila, pokládajíc za nejživější urážku národní cti vyhlášení války křížové proti Čechům. Zejména pan Čeněk z Wartenberka, který dne 15. dubna od Sigmunda do Prahy se vrátil, velikou hořkostí naplněn, počal co spolu-vladař ihned činiti opatření na prospěch země. Prvým činem jeho bylo, že dne 17. dubna pozval k sobě na hrad pražský k obědu katolické strýce své Jana Chudobu z Ralska a Sigmunda z Wartenberka, oba podporučíky při královské posádce, a co lidi nebezpečné dal je uvězniti, současně pak rozkázal vojsku sobě oddanému, aby všechna důležitější místa obsadilo. Dále zjímati nechal asi 76 kněží a několik přednějších měšťanů pražských, kteří ze strachu z města na hrad utekli. Všechny ostatní měšťany a Němce, kteří tu útočiště hledali, kázal i se ženami a dětmi s hradu sehnati a zabavil poklady jimi tam přinesené, jakož i všechno zboží církevní, které na hradě bylo.

Po té poslal Sigmundovi list, jímž mu válku vypovídal a současně vrátil mu řetěz

i řád zlatého draka, nedávno od něho obdržený. S Pražany uzavřel pak jednotu obrannou, ku které i jiné pány a šlechtice přiměl.

Dalším počinem pana Čeňka bylo vydání manifestu dne 20. dubna ku všem věrnym Čechům a Moravanům, v němž každý se napomíná, aby tou věrou, kterou koruně i království českému povinen jest, k r á l i S i g m u n d o v i p o d d á n n e b y l, aniž jeho poslouchal co krále českého, aniž jeho úředníků, jelikož on ještě od pánů českých za krále zvolen nebyl aniž korunován, a proto, že království i národu jest nepřítel veliký a ukrutný; on nejohavnější potupou, totiž kacířstvím všem křesťanům Cechy zhaněl; on legátu papežskému křížovou válku na ně vydati kázal k veliké hanbě jejich; člověka v naději boží dobrého a nevinného jedině pro přijímání podobojí ve Vratislavi koňmi usmýkati a upáliti dal, horníky k nelidským ukrutnostem naproti Cechům popouzel, biskupství moravské člověku neřádnému a velikému hanci jazyka českého (Janu Železnému) poddal, s vojvodou Janem Bavorským, bezpravcem a loupežníkem koruny české v jednotu se zapsal a konečně mistra Jana Husa za jeho vlastním listem ochranným do Kostnice přišlého upáliti kázal. Proto žádný Cech nesmí pod propadnutím cti, hrdla i zboží svého děliti se od obce (t. j. od ná-

roda), ale raději zachovaje přirozenou víru a lásku k národu i ku koruně, má nápomocen býti v obecné jejich nouzi a potřebě.

Manifest tento sepsán byl v několika jazycích a v nesčetných opisech rozšířen po celé zemi i po cizině, vyvolávaje všady hluboký dojem.

16. Konec příměří — boj až na smrť!

Dnem 23. dubna 1420 vypršelo příměří mezi stranami královskou a husitskou zjednané a na všech stranách konaly se přípravy k nastávajícím bojům.

Předzvěstí válečných událostí bylo boření a pálení klášterů i kostelů, jež jali se zejména horlivě Táboři prováděti a při kterém nejedna vzácná i umělecká památka byla zničena. Dle učení kněží táborských pokládány totiž kostely za zbytečné, jelikož každý člověk má nositi zákon boží v prsou svých; je-li pak některý chrám nebo oltář postaven ku cti některého svatého, pak je to modloslužebnost ohavná, kterou ctitelé pravdy zákona božího jsou povinni zrušiti a vykořeniti. Proti klášterům zejména namířena byla zášť Táborů, neboť v těchto seznávali že sídlí nejen největší nepřátelé jejich, nýbrž i lenoši, kteří na újmu jsou lidu veškerého. Žižka nejvíce proslavil se v ničení klášterů, při čemž vojsko jeho nejedné ukrutnosti na schytaných mniších se dopouštělo.

Prvá výprava Žižkova z Tábora po přepadení tak zvaných »železných pánů« v Mladé Vožici namířena byla na bohatý klášter premonstrátů v Milevsku, kde na 300 mnichů sídlilo. Opat Svatomír sice učinil všeliké přípravy k obraně kláštera, jehož obyvatelé také, když dne 23. dubna Žižka s vojskem svým se tu objevil, zprvu tuhý odpor kladli než vidouce, že přemoci Táborů neodolají, útěkem v noci spasiti se chtěli. Táboři však vpadli do kláštera, kde co bylo vydrancovali a jak budovu klášterní, tak i oba kostely, P. Marie a sv. Jiljí, vypálili; kdo z lidí klášterních pak jim v ruce padl, toho zahubili. Odtud odebral se Žižka k Zelené Hoře, kde stával slavný cisterciánský klášter Nepomucký. Tento vzal 25. dubna útokem a mnichové, kteří útěkem se nespasili a jichž bylo prý asi přes 100 i s opatem, padli Táborům do rukou, kteří je na hranici upálili. Nádherné stavby klášterní byly pak vyloupeny a rozbořeny. Po zničení obou klášterů těch táhl Žižka ku hradu Rabí v Pracheňsku, který až do té doby za nedobytný byl považován, a v němž proto mnozí lidé duchovní i světští z celého okolí vše, co měli cenného, ukryli. Žižka po krátkém čase hradu dobyl a sedm mnichů a kněží tam dopadených bylo na hranici upáleno. Potom i všechny ve hradě nalezené poklady, vyjma zbraní, koní a hotových peněz, sne-

seny na hromadu a spáleny, načež posléz i sám hrad zapálen.

V téže době sestoupila se ve východních Cechách působením kněží Ambrože a Martina Lupáče ozbrojená hromada lidu husitského, která zřídila se na způsob sboru Žižkova pod jménem Orebitů a zvolilivši si za vůdce pana Hynka Krušinu z Lichtenburka, vytáhla do boje za věc kalicha. Tito Orebité nejprve obrátili se do Boleslavska, kde dne 30. dubna dobyli klášter cisterciánský v Hradišti nad Jizerou a vyloupivše i vypálivše jej, dali se na cestu ku Praze, kam již 2. května došli a slavně byli uvítáni a u sv. Apolináře na Větrově ubytováni, by posádce vyšehradské při jejích výpadech do Nového města čeliti mohli. Hynek Krušina pak brzy potom zvolen nejvyšším vůdcem vojsk pražských.

Také v západních Cechách zdvihli se Chodové a vedeni jistým knězem chtěli táhnouti na Plzeň. Než mezi Domažlicemi a Horšovým Týnem přepadl je Bohuslav ze Švamberka, několik set jich pobil, ostatní zajal a kněze je vedoucího dodal do Plzně, kde za velikého jásotu katolického obyvatelstva a za zvuků trub byl tento na náměstí upálen.

Řádění Táborů a Orebitů spočívající v bezuzdném ničení kostelů a klášterů i všech církevních nádob i ozdob, jakož i vra-

ždění mnichů a kněží zhnusilo se ovšem záhy i mírnějším Husitům, kteří sice přáli si obnovu církve, nikoli však zničení všech řádů církevních. A tu mnozí od výstředníků odpadali a v horlivosti pro kalich velmi ochábli.

Jedním z prvých byl pan Čeněk z Wartenberka, jemuž bylo se co nejvyššímu purkrabímu o pořádek v zemi starati. Vida, že nelze lid rozvášněný více na uzdě udržeti, litoval toho, že od krále odpadnul a stával se tím vrtkavějším, když donesla se mu pověst o velikých přípravách Sigmunda k tažení válečnému do Čech. Tento také skutečně již počátkem května zdvihl se s ohromným vojskem a překročiv ve Slezku hranice české táhl přes Kladsko a Náchod ku Hradci Králové. Prve nežli do Cech vkročil, rozeslal listy do všech zemí sousedních, vyzývaje knížata i národy ku pomoci své a k obraně církve i víry, dávaje jim výstrahy, že nepřipojí-li se k válce křížové, jejich vlastní země jedem kacířské zlosti nakaženy budou.

Od hranic poslal Sigmund do Prahy své dva plnomocníky, Viléma Zajíce z Hasenburka a Arnošta Flašku z Richenburka, aby s Pražany na dva týdny příměří ujednali. U Pražanů sice plnomocníci ti mnoho nepořídili, za to však byli tím ochotněji přijati na hradě od pana Čeňka z Wartenberka, který dav se s nimi v tajné vyjednávání, prohlásil, že jest ochoten postoupiti zase

králi hradu pražského, bude-li jemu i jeho dětem odpuštěno a zaručena mu svoboda i ochrana přijímání pod obojí na všech panstvích jeho. S tímto ujednáním pospíšil Arnošt Flaška ihned ku králi a dne 5. května se navrátiv vyřizoval již panu Čeňkovi, že král s podmínkami těmi úplně souhlasí. Po té vyjednával Flaška dne 6. května i s velikou obcí Starého i Nového města pražského, oznamuje vzkaz Sigmundův, že týž jest ochoten dopřáti pražským kněžím veřejné hádání o kalichu, o které ho žádali a přijati i splniti všechno, co zákonem božím odůvodněno bude. Čeněk z Wartenberka horlivě podporoval královského posla a docílil posléz toho, že Pražané svolili poslati několik mužů k Sigmundovi, aby s ním vše potřebné ujednali Ale nedošlo k tomu, jelikož již dne následujícího postoupil pan Čeněk bez vědomí Pražanů hrad pražský vojsku královskému, které jej v počtu asi 4000 za vedení Viléma Zajíce z Hasenburka, Václava z Dubé a Hynka Hlaváče z Dubé obsadilo. Když o tom Pražané zvěděli, byli velice popuzeni i postrašeni a rozezlený lid sběhnuv se na náměstí staroměstské za strašného lání strhnul s radního domu korouhev s erbem zrádného Čeňka, nohama ji pošlapal a posléz na pranýř postavil, připevniv na ni bláznovskou čepici místo rytířské helmy na znamení ohavné té zrady.

K večeru téhož dne pak obořil se tento lid sběhlý na přední velkou bránu hradu pražského a začal ji lámati. Tu Ceněk boje se zuřivosti lidu ujel postranní branou s něco oděnci, kterých Pražané stíhajíce několik pobili a koně i odění jim pobrali.

Než útok lidu nesorganisovaného a bez vůdce byl posádkou hradní snadno odražen, při čemž na 200 útočníků na místě ležet zůstalo.

Zbylí ustoupili a obsadili klášter strahovský, odkud mniši již před rokem byli vyhnáni. Odtud pokoušeli se Pražané ještě několikráte o dobytí hradu, pokaždé však marně, takže posléz rozhodli se vrátiti do měst pražských, leč před odchodem svým vypálili klášter strahovský, vše, co v něm bylo pobivše, vydrancovavše a zkazivše. Shořela při tom i drahocenná knihovna klášterní, jakož i kvostně vyzdobený kostel P. Marie.

Odtud rozezlený lid přešel na Malou Stranu, vypálil a zkazil klášter křižovnický sv. Jana u Matky boží konec mostu, klášter augustianský u sv. Tomáše a mnoho domů s kláštery těmi sousedících.

Stejnou dobou, co podniknut prvý útok na hrad pražský, pokusili se Pražané i o dobytí Vyšehradu, než královská posádka je zahnala a zapálila mnoho domů mezi klášterem na Slovanech a Vyšehradem se nalezajících. Bylo v těch dnech mnoho krve

prolito, i na Vyšehradě i na Malé Straně, ale celkem zůstal boj bezvýsledný, a Pražané, vidouce, že oba hrady zůstávají v moci královských, seznali, že proti velikému vojsku krále Sigmunda, jež ku Praze se chystalo, budou míti dosti práce s hájením Starého i Nového Města, a rozhodli se proto zničiti Malou Stranu, ku hradu otevřenou, aby nepříteli za úkryt sloužiti nemohla Vyzváno proto obyvatelstvo, aby se odtud vystěhovalo, což když se stalo, vypálena tato čtvrť města několikráte po sobě, takže až na některé domy byla úplně zničena.

V téže době zničen byl Žižkou cisterciacký klášter ve Zlaté Koruně, který po dobytí a vyloupení byl zapálen a větší část mnichů na lípách před klášterem stojících prý zvěšena. —

Král Sigmund překročil zatím s vojskem svým hranice Čech, zmocnil se Hradce Králové a okolo 12. května přitrhnul ke Kutné Hoře, kde byl s jásotem přijat. Sem vypravili poselství své i vrtkaví Pražené, kteří nezdarem při oblehání Vyšehradu i hradu Pražského zmalomyslněli a opětně se Sigmundem smír uzavřiti chtěli. Než špatně pochodili. Sigmund maje za jisté, že pomocí své armády tvrdošijné kacíře české zničí, na posly měst pražských před ním klečící a o milost prosící zle se osopil a rozhodně na nich žádal, aby Pražané všecky řetězy

a šraňky z ulic odstranili a všecku zbraň obyvatelů i s oděním a děly ze Starého města na hrad Pražský, z Nového na Vyšehrad dopravili, a pak teprve že do Prahy přijde a jim nějakou milost učiní.

Když s takovýmto vyřízením poslové se vrátili, rozezlil se lid pražský nemálo nad zpupností Sigmundovou a bojechtivost nabyla opětně vrchole. »Boj až na smrt!« stalo se heslem všech a každý kvapil přiložit ruce k práci, aby Praha co nejlépe opevněna byla, neboť nyní nebylo pochyby, že nastává boj těžký i krutý, kdy jednati se bude nejen o svobodu víry, ale i o bytí a práva celého národa českého.

Současně vypraveni také poslové k Žižkovi na Tábor, jakož i do Žatce, Písku a jiných měst husitských se snažnou prosbou, aby zanechajíce všeho ostatního, bez meškání v počtu co největším Praze ku pomoci přispíšili.

17. První výprava křižácká do Čech a neslavný konec její.

Vyzvání Sigmunda na okolní knížata německá nezůstalo bez účinku. Tato právem obávala se šíření učení husitského i wiklefismu, neboť vliv učení toho, směřujícího zejména proti pýše a rozmařilosti kněží vyšších i nižších stával se již dosti patrným v Polsku, na Slovensku, ano i v Německu samotném, což mělo za následek, že v Solnohradě konán byl veliký sněm biskupský, který co nejpřísněji zakázal kněžím hlásati lidu jakoukoli větu ve smyslu Wiklifově nebo Husově. Také vydán nálezem říšského sněmu příkaz, aby každý obyvatel Německa i Švýcar, starší 12 let, přísahal, že věrně státi bude při víře katolické a všemožně pomáhati proti kacířství v Čechách povstalému.

Přes všechny tyto zákazy i nařízení bylo však přece dosti duchovních, kteří hlásili se k husitismu, jak svědčí o tom pronásledování osob takových v Prusku, Braniborsku

i v Nizozemí Ano ani mučeníků nového učení nechybělo. Tak upáleni byli veřejně na hranici pro husitství mistr Jakub Bremer v Děvíně a Oldřich Grünleder v Řezně.

Papežská bulla, kterou vyhlášeno bylo křižácké tažení proti Čechům, slibovala plnomocné odpustky každému, kdo buď osobně válečného tažení se účastní nebo aspoň jiného za sebe na náklad svůj do boje vypraví. Dále přikazovala všem arcibiskupům, biskupům i prelátům, aby kdykoli je král Sigmund požádá, dali horlivě hlásati křížové tažení v krajinách jich péči svěřených. Což divu, že za takových okolností nejen z Německa, ale i z Polska, Anglie i Francie spěchalo dosti blouznivců potříti »kacířské« Čechy.

V Čechách tou dobou pod dojmem zpráv šířených o velikosti vojska křižáckého a jmenovitě když Sigmund s armádou 20.000 mužů čítající do země vtrhnul, ovládla sklíčenost a mnohá města i páni, obávajíce se vejíti ve zjevný odpor proti králi, spěchali složiti mu slib poslušenství. Nepoddajnými však zůstali Pražané, Táboři, žatečtí, lounští, klatovští, slánští i písečtí. Na nějakou akci výbojnou nebylo ovšem pomyšlení a veškerá péče bojovníků husitských musila býti obrácena v prvé řadě k uhájení Prahy, kdežto Sigmund usilovati musil, aby síly odpůrců jeho, kteří Praze ku pomoci spěchali, spojiti

se nemohly. Prvý pokus o potření vojů husitských stal se u Benešova dne 19. května 1420, kde střetl se Žižka mající asi 9000 bojovníků s vyslaným proti němu vojskem královským, čítajícím více nežli 11.000 jezdců. Žižka ještě dříve nežli královští mohli tomu zabrániti, vtrhl do města a toto vypálil, při čemž kostel i fara vyhořely, načež spěchal dále k Poříčí na Sázavě, kde přebrodil řeku a chtěl na pobřeží přenocovati.

Vojsko královské obklíčilo však za noci se tří stran bojovníky husitské, leč prve nežli k útoku se odhodlalo, vyrazili Táborští tak prudce, že asi 50 bojovníků strany protivné a několik korouhví křížem označených na bojišti zůstalo, ostatní pak valem na útěk se dali. Táboři po té bez překážky dorazili do Prahy dne 20. května.

Téměř současně táhlo na pomoc Pražanům i několik tisíc jízdních a pěších z okolí žateckého, lounského a slánského pod velením Záviše Bradatého a Petra Obrovce.

Když vojsko to táhlo mimo Postoloprty, učinilo bez vědomí vůdců svých útok na tamní bohatý klášter benediktinský, který posádkou jeho byv vydán, vypálen a zničen byl se vším, co vzácného v něm se nalezalo.

Sami Husité želeli znamenité knihovny i archivu, které byly tu v popel obráceny.

Jiného násilnictví dopustilo se vojsko to u Makotřas, kde zničena tvrz náleževší boha-

tému kupci pražskému Petru Meziřičskému a při tom upáleni i dva kněží, mezi nimi i Václav, bývalý kaplan na radnici staroměstské v Praze. Dne 23. května dospělo posléze vojsko to ku Praze za nemalého jásotu obyvatelstva husitského.

Sigmund po neúspěchu svého vojska u Poříčí vytáhl s celou brannou mocí svou od Kutné Hory a rozložil se táborem na polích u Litožic. Když však dověděl se, že spojená mezi tím vojska pražská chystají se proti němu vytrhnouti, nevyčkal jich útok a 24. května časně z rána opustil ležení své, zanechav na místě množství spíže i zavazadel a úprkem hnal se se svými Uhry ku Staré Boleslavi, rozkázav ostatnímu vojsku, aby rychle dalo se v pochod ku Hoře Kutné.

Vojsko husitské rozloženo bylo mezitím za Poříčskou branou na ostrově nade mlýnem Zárovským (na nynějších Benátkách) jsouc stále k boji pohotově.

Když pak dne 22. května někteří čeští páni chtěli dodati posilu posádce hradu pražského a s hojným vojskem i vozy nákladními k němu se blížili, tu Žižka přebrodiv rámě Vltavy, obořil se na ně nad Ovencem u Královské Obory a poraziv je, zajal jim mnoho lidu i dvacet vozů s kořistí, již dal na ostrov přepraviti. Sám pak stíhaje dále nepřátely, za pomoci Pražanů zmocnil se

kláštera břevnovského, který byl zapálen a devět zajatých mnichů do Prahy přivedeno.

V horlení proti klášterům nezůstávaly ani ženy táborské za muži svými a dne 25. května obořily se na klášter sv. Kateřiny na Novém Městě Pražském, z něhož jeptišky vyhnaly a klášter pobořily.

Ve fanatickém zápalu svém dopouštěli se však Táboři i různých výstředností. Tak zejména horlili proti nádherným krojům Pražanů i Pražanek, u kterýchžto hlavně nenáviděli kadeří a závojů, u mužů opětně t. zv. valousů, které na potkání kleštěmi vytrhávali »podsebitím« posměšně je nazývajíce. Z toho ovšem povstávaly nemalé mrzutosti mezi Pražany a starší táborští měli dosti práce, aby vření to utišili. Posléz, aby pořádek i dobrý mrav byl zjednán, sestoupili se duchovní i světští, pražští i přespolní spolu s obcí staro- i novoměstskou a dosadili nové konšely v obou městech, ujednavše s nimi, aby »všichni stáli za jednoho člověka proti králi uherskému Sigmundovi a proti každému, kdokoli by se protivil zákonu božímu a zvláště rozdávání pod obojí způsobou; potom aby navedli kněží opět k životu apoštolskému, rušíce u nich všeliké svatokupectví, lakomství, nádheru a jiné neřády dle možnosti a zjednajíce jim svobodu ve zvěstování slova božího i u vedení pravých řádů kněžských; pak aby hříchové smrtelní a zvláště veřejní, ja-

kožto přílišné sedání po krčmách ve svátky, přepych ve šatstvu a pod. skutečně rušeni a trestáni bývali.« — Ujednáním tím dán první zárodek ku pozdějším čtyrem artikulům čili článkům pražským.

Vedle toho ujednáno také, vyzkoumati a vypuditi z města všechny, kdož by se ku straně podobojí přistoupiti zpečovali, což se i s velikou přísností prováděti počalo.

Sigmund mezitím, očekávaje příchod vojska křižáckého, objížděl města i hrady v okolí pražském a navštíviv Mělník, Litoměřice, Slané, přes Křivoklát, Žebrák, Točník a Karlštejn vrátil se na Zbraslav a odtud na Vyšehrad, kam dospěl dne 31. května. Za pobytu jeho v Litoměřicích tamní purkmistr Pichl chtěje se králi zavděčiti, dal zjímati 17 měšťanů k husitismu nakloněných a po Sigmundově odchodu dne 30. května kázal je na rukou i nohou spoutané uvrhnouti do Labe. Mezi těmito nalezal se i ženich jeho jediné dcery, která když marně prosbami i jinak namáhala se jej zachrániti, posléz sama do řeky za ním skočila a v jeho objetí utonula.

Že ani u strany katolické na násilnostech nechybělo, dokazuje nejen tento případ, ale i událost ve Slaném. Města toho zmocnil se dne 25. května úskokem Vilém Zajíc z Hasenburka, který obsadiv vojskem svým horu nad Slaným, hrozbami, sliby i lživým

předstíráním, že již i Praha králi se vzala, přiměl bohaté měšťany, že otevřeli mu bránu městskou a vyhnali odtud kněze podobojí. Když pak Sigmund přijel tam se dvorem svým v průvodu papežského legáta Fernanda a arcibiskupa pražského Kunrata, tu oba tito fanatikové nejen kázali zničiti vše, co k obřadu podobojí se vztahovalo, ale i jednoho kněze a laika, kteří kalicha odříci se nechtěli, veřejně co kacíře neustupné upáliti nechali.

Násilnost jedna měla ovšem v zápětí násilnost druhou, a tak na odvetu upálili opět Táboři dne 6. června před hradem pražským dva mnichy břevnovské a jednoho kněze i jednoho vojína Němce; dne 12. června pak opět čtyry mnichy zbraslavské, kteří ku kalichu přistoupiti nechtěli.

Asi v polovici června na návod Sigmundův pokusil se Oldřich z Rosenberka o dobytí Tábora. Pán tento hlásil se sice ku straně podobojí, nicméně zlákán sliby královými oblehl Tábor s veškerou mocí a jal se ho dobývati, zapřisáhnuv se na hradě Žebráce ku věrnosti Sigmundovi a po návodu legáta Fernanda odpřisáhl se kalicha i s přátely svými, čehož následek byl, že vrátiv se ku vojsku svému, zahnal odtud kněží podobojí a svým poddaným přísně přikázal přijímati toliko pod jednou způsobou.

Táboři zvěděvše o zradě Rosenberkově, umínili si ji pomstíti a Mikuláš z Husi, vytáhnuv 25. června s 350 jezdci z Prahy, přitrhl dne 30. na úsvitě k Táboru a s vědomím bratří ve městě obořil se s jedné, oni pak s druhé strany na vojsko Rosenberkovo, takže toto po krátkém boji na útěk se dalo, při čemž mnoho bojovníků bylo pobito, zjímáno i raněno, vzdor tomu, že přesila vojska Rosenberkova byla taková, že na jednoho vojína husitského připadalo 20 Rosenberkových. Hanebná porážka ta, při které ukořistili Husité mnoho zlata, stříbra, spíže, zbroje i oděvů, popudila Oldřicha tou měrou, že dal na svých panstvích schytat všechny kněze podobojí a uvězniti je ve věžích hradů svých, kde různým způsobem byli trýzněni i mučeni, takže mnozí i životem útrapy ty zaplatili.

Jiný nezdar postihl Sigmunda opětným vzetím města Hradce Králové, což stalo se tím, že lid husitský, shromážděný dne 25. června na táboru na hoře Kunětické u Pardubic, vyzván byl knězem Ambrožem z Prahy k tažení na klášter podlažický v Chrudimsku. Za soumraku také celý tábor hnul se směrem k Podlažicům, což ukolébalo v klid měšťany královéhradecké, takže pro tuto noc ulevili v hlídání města Husité však v noci rychle změnili směr pochodu svého a dorazivše před úsvitem ku Hradci, bez velikého

odporu jej dobyli. Sigmund zvěděv o tom, vyslal sice rychle na 10.000 vybraných vojínů ku Hradci, ale tito shlédnuvše nemožnost i neprospěšnost útoku, po několikadenním vyjednávání vrátili se s nepořízenou ku Praze. —

První zástupy křižáků počaly se v Čechách objevovati po Janu Křtiteli. Byl to lid sehnaný téměř z celé Evropy, vyjma Italii a Skandinavii a celkový počet vojínů této prvé výpravy křižácké odhaduje se neméně než na 100.000 jízdných i pěších.

V neděli 30. června 1420 počalo obléhání Prahy. K boji opravdovému došlo však teprve za dvě neděle potom, když byl dříve před tím ještě papežský legát Fernand s vědomím Sigmunda poslal Pražanům přípis, v němž jim vytýká ohavnosti v kostelích, klášteřích i na kněžích páchané a na konec vybízí je, aby, chtějí li vším způsobem býti účastni kalicha, obrátili se s prosbou o to k papeži, ale ne ku králi Sigmundovi, jehož moc nevztahuje se ku věcem církevním, nýbrž jen ku světským. Na konec dopisu svého pak praví: »Protož chcete-li nestáti než o věci počestné, my hotovi jsme slyšeti vás o nich i o všem jiném, cokoli nám přednášeti budete; král zajisté nemohl ani nechtěl jednati s vámi bez nás o věcech, dotýkajících se víry. I oznamujeme vám, že týž král s volí naší dá vám dostatek gleitův pro ty osoby, které k tomu

cíli vyšlete: a budete-li volně i střízlivě smýšleti, budeť dáno místo nejen odpuštění, ale i milosti. Pakli ve zpouře se zatvrdíte, aniž přijímati budete cesty spasení, bude s vámi tím přísněji nakládáno, čím větší bylo dosavadní shovívání.«

Vyhrůžka tato však Pražany jen ještě více popudila proti Sigmundovi, čemuž dali i výraz v dopise ze dne 10. července zaslaném republice benátské, kterou vyzývali tu ku spolku proti společným nepřátelům: králi Sigmundovi a knížeti Albrechtu Rakouskému.

Vážnější boje svedeny byly 12. července před klášterem kartouzským v okolí nynějšího Smíchova a 13. července na Špitálském poli, kde nyní rozkládá se předměstí Karlín. V obou těch potyčkách byli však křižáci vojskem pražským zahnáni. Všeobecný útok na Prahu měl býti podniknut dne 14. července a to se všech stran. Žižkovi připadl důležitý úkol hájiti horu Vítkov (nynější vrch Žižkov) proti Míšňanům a Durynčanům. Žižka postřehnuv důležitost hory této pro hájení celého města, kázal ji opevniti a hájil ji velice hrdinsky proti přemoci nepřátel. V nejvážnější chvíli, kdy již téměř celé město zoufalo nad udržením hory, vyhrnul se poednou z brány městské za knězem svátost v rukou nesoucím zástup hrdinných bojovníků, který protloukl se řadami nepřátel až k hoře, kde spojil se se Žižkou a společnou

silou dolehli na Němce tak, že tito na pět set mrtvých zanechali na bojišti. Celé vojsko ve zmatek uvedené pak zděšeně utíkalo, při čemž mnozí i s koňmi s hory se káceli jedni na druhé, takže mnoho jich zahynulo. I na jiných stranách města podniknuté útoky skončily nezdarem křižáků a král Sigmund měl smutnou podívanou na neslavný konec vojska po tak dlouho se všech stran sháněného.

Druhého dne (15. července) konáno v Praze slavné procesí husitské v díky za docílené vítězství. Žižka pak ještě důkladněji nechal opevniti horu Vítkov a kázal tam vystavěti tvrz, již nazval Žižkovem a která neporušená udržela se po celý běh válek husitských. Po jejím vzniku zůstalo pak jméno to hoře Vítkovské a posléz přeneseno i na vznikající město na úpatí jejím.

Král Sigmund seznal po tomto nezdaru zbraní křižáckých, že nebude možno Čechy jen tak snadno pokořiti, jakož i to, že stěží dala by se udržeti kázeň ve vojsku, kde zejména Němci vytýkali spojeným s nimi Čechům zradu a přičítali jim na vrub porážku svou, takže hrozilo, že dojde ku krveprolití mezi spojenci. K tomu nemálo přispívaly i násilnosti Němců v okolních vesnicích a tvrzích páchané, neboť tito mstíce se za utrpěnou porážku, pálili a plenili vše, nač přišli, do ohně vrhajíce muže, ženy i děti bez rozdílu stáří jen proto, že Čechy

byli. Vzhledem k těmto okolnostem naklonil se Sigmund k vyjednávání s kacíři, a nedlouho po bitvě na hoře Vítkově došlo Pražany psaní legáta papežského a 24 pánů českých, v němž jménem krále bylo jim nabízeno slyšení, o které před tím několikráte marně žádali. Než Pražané neměli k tomu valné chuti a teprve po dlouhém váhání smluvili se s plnomocníky krále v ten smysl, aby bohoslovci obou stran sešli se na Malé Straně pod širým nebem, kde bylo by společně rozmlouváno o čtyřech artykulích čili článcích pražských, ve které strana pod obojí své požadavky vůči králi i vůči Římu shrnula.

Jelikož tyto artykule hrály později ještě vynikající roli ve sporech strany podobojí s církví římskou, nebude od místa uvésti je zde v plném znění.

Zněly pak následovně:

»Všem vůbec a každému křesťanu zvláště buď to vědomo i oznámeno, že obec Česká a v naději boží věrní křesťané stojí a s boží pomocí státi míní vším svým statkem i životem i smrtí, jakž nejdéle budou moci, proti každému jim v tom odpornému, nic o jiné se neposazujíc a vydávajíc, než o tyto kusy čtyry křesťanské a v novém zákoně přikázané od pána Jesu Krista:

Nejprve: aby slovo boží po království

Českém svobodně a bez překážky od křesťanských kněží bylo zvěstováno a kázáno.

Druhé: aby velebná svátost těla a krve boží pod oběma způsobama chleba i vína všem věrným křesťanům, jimž hřích smrtelný nepřekáží, svobodně byla dávána.

Třetí: že mnozí kněží a mniši světským právem panují nad velikým zbožím tělesným, proti přikázání Kristovu a na překážku svému úřadu kněžskému a k veliké škodě pánům stavu světského; aby takovým kněžím to neřádné panování odjato a staveno bylo, a aby podle evangelium nám příkladně živi byli a navedeni byli k stavu Kristovu a apoštolskému

Čtvrté: aby všichni hříchové smrtelní a zvláště zjevní a jiní neřádové zákonu božímu odporní, řádem a rozumně od těch, jenž úřad k tomu mají, v každém stavu byli stavováni a kaženi a zlá i křivá pověst o tejto zemi aby vyčistěna byla a tak aby se obecné dobré dálo království a jazyku Českému.«

V určitý den sešli se tudíž nejpřednější muži obou stran, aby názory své vzhledem k těmto čtyřem článkům vzájemně si objasnili Za hlavní řečníky zvoleni: se strany katolické M. Petr Pavel de Vergeriis, se strany podobojí mistr Jan z Příbrami. Po mnohých řečech docílena sice dohoda ohledně prvých třech článků, ale ohledně přijímání podobojí hlavním to bodu sporu, se strany shodnouti

nemohly a smíření proto nedocíleno, následkem čehož vzájemná nenávist u stran jenom ještě vzrostla.

Poněvadž pak Němci v ukrutenství nad českými vesničany páchaném neustávali, obořili se dne 22. července Pražané i Táboři na radnici staroměstskou a vyvedše odtud 46 zajatých Němců, spálili je za městem před očima všeho vojska křižáckého.

Sigmund vzdal se zatím myšlénky Prahy mocí dobýti a jediné, co pokiádal ještě za nutné a proč vojsko křižácké pohotově udržoval, byla touha vstaviti si na hlavu korunu českou, což také 28. července v kostele sv. Víta se stalo. Byla to ovšem smutná korunovace, o které se Pražané vyjádřili, že byla »nepořádná, jalová a planá«. Než Sigmund míniv tímto způsobem moc svou nad Čechy upevniti, dosti se sklamal, neboť jakmile stal se »korunovaným« králem českým, ihned páni čeští, kteří oděnce mu poskytli, žádali na něm vyplacení nebo pojištění žoldu a záškodného a Sigmund nemaje peněz, byl nucen mezi bojovníky v Čechách i v cizině najaté rozdati všechny klenoty po hradech královských sebrané, a když to nestačovalo, kázal oloupiti oltáře i obrazy v kostelích, zejména u sv. Víta na Hradčanech, jakož i otlouci všechno zlato a stříbro, jímž relikvie svatých byly ozdobeny. A když ani to ještě nestačovalo, jal se zastavovati práva,

důchody a statky královské v Čechách. Jednalo se mu totiž především, aby udržel ve službách svých české pány, o nichž dobře věděl, že k husitství jsou nakloněni a že jen hmotnými výhodami lze si jich pomoc zakoupiti. Tohoto jednání s Čechy těžce však nesli němečtí křižáci a posléz rozmrzeni spálili dne 30. července všechny stany a odtáhli od Prahy spílajíce Sigmundovi co ošemetnému příteli kacířů českých.

Tak smutně skončila prvá výprava křižácká, do které jak Sigmund, tak strana katolická v Čechách a zejména pak katolické kněžstvo tak veliké naděje skládali. Budoucnost ovšem poučila všechny tyto nepřátele lidu českého ještě o horším a dokázáno jim, že ani mečem, ani hrubým násilím nelze ze srdcí lidu vykořeniti již ono símě, které Hus v ně zasil a životem svým posvětil.

18. Dobytí a zničení Vyšehradu.

Po nezdaru s tak velikým úsilím sehnané prvé výpravy křižácké staral se Sigmund nejprve o to, aby veškeré klenoty zemské a říšské, jichž uložení na Vyšehradě i na hradě pražském nezdálo se mu více býti dosti bezpečným, uložil na místa bezpečnější, a tak kázal klenoty říše německé převézti na hrad Vyšehrad nad Dunajem v Uhrách, korunu českou i ostatní zemské klenoty na hrad Karlštejn. desky zemské pak na Křivoklát.

Mezitím stávala se finanční tíseň samozvaného krále českého stále větší, a zastavoval proto za dlužný žold i škody válečné jedno zemské zboží po druhém, a když již tohoto se nedostávalo, tu neváhal sáhnouti i na statky k n ě ž s k é, kterých měl býti mocným ochráncem. Počátek učinil při kláštеře nepomuckém, jehož veškerý majetek zastavil dne 22. srpna na 5200 kop grošů bratřím Bohuslavu i Hynkovi Krušinovi ze Švamberka pod tou podmínkou, že povinni

*

budou vydržovati osm mnichů tohoto kláštera. Počátek byl tedy šťastně učiněn a za nedlouho podařený ten »ochránce« církve římské zastavil téměř všecky statky kněžské přes veškeré protesty královského kancléře Jiřího z Hohenlohe, biskupa pasovského, který v jednání takovém spatřoval svatokrádež.

Pražané po odchodu vojsk křižáckých nemeškali, a obávajíce se opětného obležení, snažili se opatřiti město dostatečnými zásobami, zmocňujíce se tvrzí i dvorů v okolí pražském, jichž katoličtí držitelé opustili. I sehnali do Prahy dobytka i spíže zásoby veliké. V té době dobyli hradu Bezděkova, jehož posádka jich spojencům žateckým značné škody činila. Na větší výpravy ovšem odvážiti se nemohli, jsouce ohroženi jednak posádkou na hradě pražském, jednak na Vyšehradě. Za to v Praze řádili radikální Táborité po svém způsobu k neveliké radosti Pražanů, bořice a ničíce vše, co po jich názoru bylo dílem antikrista nebo zavdávalo příležitost k modloslužbě. Tak dne 6. srpna zbořili proboštství na Zderaze, dne následujícího pak klášter dominikánský sv. Klimenta u mostu. Dne 16. srpna pak táhly šiky bojovníků táborských vedené fanatickým knězem Korandou k nádhernému klášteru zbraslavskému, kde rozbity jsou všechny jeho umělé výzdoby, hroby královské, sklepy i spižírny vyloupeny a vše co mělo cenu do

Prahy odneseno. Řádění toto sice Pražané nemile nesli, vzhledem však ku hrozícímu nebezpečí přece z města propustiti je nechtěli, až tito posléz sami dne 22. srpna Prahu opustili a za vedení Žižky do jižních Čech se odebrali. —

Nadutý Sigmund, který zprvu o vyjednávání s kacířskými Čechy ani slyšeti nechtěl, vehnán jsa nyní do úzkých, stěžoval si celému světu na tvrdohlavé Pražany a Čechy vůbec, že zamítají nabízené jim pokojné slyšení a chtějí ho zbaviti dědičné koruny a jiného krále si vyhledati. Prosil proto papeže i všechna knížata křesťanská, aby mu nápomocni byli v boji s kacíři a uchvatiteli jeho království, vůči nimž cítí se býti slabým, současně však přikazoval i pánům a městům jemu oddaným v Čechách i na Moravě, by depsali Pražanům, aby tito uzavřeli s ním příměří. Pražané nejevili však k něčemu podobnému žádné chuti, a to tím méně, když zvěděli, že vše to je jenom šalebná hra, za kterou skrývá se papežský legát, který Sigmundovi poradil, by jenom Pražanům všechno slíbil a tak během zjednaného příměří dostatečného vojska na jich úplné vyhlazení získal, splniti že jim, jako kacířům, není nic povinen.

Zatím Pražané a s nimi spojení mírní kališníci přes odpor většiny Táborů, kteří vůbec nepokládali za nutné míti krále, nabídli korunu českou polskému králi Vladislavu

Jagejlovci, kteréžto jednání však prozatím nevedlo k cíli. —

Dne 15. září jali se Pražané vážně oblehati Vyšehrad, vyzvavše současně obec táborskou i pány Hynka Krušinu z Lichtenburka a Viktorina Bočka z Poděbrad, by jim ku pomoci přispěli, což tito i s jinými ještě pány a s některými lounskými a žateckými učinili. Za vrchního vůdce vojsk husitských před Vyšehradem zvolen pak Hynek Krušina, kdežto Vyšehrad hájil Jan Šembera z Boskovic, který nalézaje se ve stísněném postavení, častými poselstvími dožadoval se pomoci u Sigmunda, leč marně. Tento zatím řádil hrozně na Boleslavsku, kde nechal vypáliti svými Uhry 24 vesnic, při čemž i několik žen a dětí do ohně vmetáno.

V hrozné této situaci, kdy nová krutá válka hrozila v Čechách a najmě v Praze vypuknouti, učinilo několik šlechticů a měšťanů kraje hradeckého pokus, aby znepřátelené strany smířili, než pokus ten se nezdařil, neboť poslům v té věci vyslaným kladl Sigmund podmínkou, aby nejprve Pražané od oblehání Vyšehradu upustili, kdežto Pražané opětně požadovali, aby hrad tento postoupen byl Hradeckým po dobu jednání co prostředníkům. Když Sigmund, tou dobou dlící v Berouně, byl o této podmínce Pražanů zvláštním poslem vyrozuměn, rozlítil se nemálo a vzkřikl: »vys—u se jim dříve na

nos, nežli jim Vyšehradu postoupím; postupte oni mi chlapi Hradce města, kteréhož oukladem se zmocnili!« Vztekem soptě chtěl pak posla na místě nechat stíti, v čemž jedině rozvážní pánové mu zabránili.

Ještě téhož dne (28. října) vytáhl pak Sigmund z Berouna přes Karlštejn ku Praze, kázav vesnice i dvory a lisy viničné u Zlíchova vypáliti na znamení vyšehradským, že se jim pomoc blíží. Zatím však, dodav něco spíže na hrad pražský, aniž by se byl s Pražany utkal, táhl dále přes Mělník a Nymburk do Čáslavi a Hory Kutné, shromažďuje všude nové vojsko.

Na Vyšehradě bylo však obleženým čím dále hůře, neboť hladem již takřka mříti počínali. I rozhodnul se pan Šembera a vyjednal s oblehateli, že když do večera 31. října nebude jim králem pomoženo, pod ztrátou cti a víry postoupí dne 1. listopadu Vyšehradu panu Krušinovi a Pražanům »se všemi puškami, prachem i vší střelbou, kromě ručnic vlastních«. Do té chvíle pak mělo býti zachováno příměří mezi nimi a Pražany.

Sigmund přitáhl dne 31. října k poledni s vojskem svým na hrad kunratický, a když pak u večer téhož dne přirazila k němu i větší část vojska z Moravy, odhodlal se druhého dne na Pražany udeřiti, o čemž ještě v noci vyrozuměti chtěl posádku na hradě pražském, aby i tato sejdouc s hradu

na voje husitské udeřila. Než posla Pražané zachytili a zvěděvše tak úmysl Sigmundův, dle toho jednání své zařídili.

Dne 1. listopadu časně z rána vytrhl Sigmund od Kunratic ku Praze s vojskem čítajícím 16—20 tisíc mužů a když přiblíživ se k Pankráci, mečem svým dával znamení vyšehradským, aby i oni na Pražany udeřili, než tito osadivše brány, nikoho z Vyšehradu proti Pražanům nevyslali. To vidouce páni ve vojště královském a seznavše, že Pražané velmi dobře jsou opevněni, radili Sigmundovi, aby do boje se nepouštěl, než tento hrdě prohlásil: ját dnes musím s těmi sedláky bojovati! A přes opětné varování Jindřicha z Plumlova kázal učiniti útok na Pražany. Tito nejprve sice zastrašeni dali se na útěk, ale posléze zadrženi panem Krušinou, na Pankráci se obrátili a obořili se na nepřátely své tak prudce, že tito zmatení dali se na útěk, při čemž mnoho zahynulo jich v močálech a rybnících, jiní pak cepy selskými na polích a vinicích byli ubíjeni. Osud litý, jak se praví, rozhodnul velitel vojska královského Mikeš Divůšek z Jemniště, mincmistr na Horách Kutných, který prý s patnácti sty jezdci dal se na útěk. Porážka Sigmundova byla úplná, a tím žalostnější, že ačkoli jen asi 500 osob v bitvě té zahynulo, čítá se tato přece mezi nejhroznější v tomto období, neboť zahynul tu výkvět šlechty české a mo-

ravské. Nejvíce želeno tu pana Jindřicha z Plumlova, hejtmana moravského, který přijel sobě ku králi pro nevěstu, ale smrtelně raněn upadl v zajetí a na hřbitově pankráckém život dokonal. Dále zahynul tu i někdejší miláček krále Václava, pan Jindřich Lefl z Lažan, ruský kníže Jiří ze Smolenska a četně pánů jiných. Ztráty Pražanů byly zcela nepatrné, neboť čítalo se všeho všudy asi 30 padlých.

Obhajci Vyšehradu, stojíce v daném slovu, vydali hrad po útěku krále Pražanům, načež tito, uznávajíce jich čestné jednání v čas bitvy, dali jim průvod i propůjčili vozů k odvezení jejich věcí až do Kouřimi.

Ještě téhož dne, kdy byl Vyšehrad vydán Pražanům, vniknul lid obecný do hradu a jal se v kostelích rozbíjeti obrazy, oltáře, varhany i všeliké ozdoby. Druhého dne, 2. listopadu, táhlo pak téměř veškeré obyvatelstvo pražské na Vyšehrad a jalo se nejprve bořiti zdi hradební proti Novému městu čelící, později i kostely a domy kanovníků, a posléz i samotný hrad královský, takže z někdejší kolébky králů českých zůstaly pouhé ssutiny. Věci zde nalezené za hlučného jásání odnášeny do Prahy.

V neděli 3. listopadu uspořádali pak kněží husitští slavné procesí na bojiště v dík za dosažené vítězství.

Sigmund, aby zakryl hoře nad porážkou svou, snažil se po návratu svém do Kutné Hory rozhlásiti, že ne on, ale Pražané porážku utrpěli, a na oslavu tohoto »vítězství« musily obě královny (manželka jeho i Žofie, vdova po Václavu) nositi zelené věnce. Sigmund sám pak rovněž věnec podobný nosil. Smutné to věru bylo vítězství! Aby pak ulevil zlobě své, jal se hubiti statky p. Viktorina Bočka z Poděbrad (otce Jiřího krále) za pomoc jeho Pražanům poskytnutou. A tak dne 5. listopadu a ve dnech následujících zhuben celý úrodný a velmi lidnatý tehdy kraj okolo Poděbrad, Nymburka i Kostomlat.

Pražané a s nimi spojení páni vyslali zatím dne 5. listopadu psaní ke všem Čechům, v němž »žalují na Sigmunda Uherského, který oddal se na ukrutnost neslýchanou, jížto koruně České ukazuje pálením, panen i paní ohavným násilím, lidí i dítek mordováním i všelijakou jinou bezprávností; a to konečně a lstivě pod hájením kostela římského ukládá (kříž krvavý, v řádu křesťanském nikdy nezaložený, sobě od papeže bezprávně na nás vydaný ku pomoci bera), kudyžby jazyk český, od něho nejohavnější potupou a kacířstvím po všem světě nevinně zhaněný, zhladiti mohl, a cizozemce v této zemi zvelebiti a místa Čechů vyhnaných jimi osaditi . . .«

List tento pak končil slovy: »Protož milí přátelé! vást ještě z lásky a slitování napomínáme, byste se sami nad sebou slitujíc a nad jazykem svým přirozeným, i k tomu se vedle nás přičinili, ať by zákon boží ve všech pravdách spasitelných a písmem svatým důvodných svobodu vedl bez utlačování, o kteréž ten král s svými pomocníky se zasazuje, chtěje nás k své víře kacířské v Konstancii ohlášené přivésti a k zatracení připraviti. Jestliže byste však vždy jemu nákladni býti chtěli, jeho očitá ukrutenství a záhubu vidouce přílišnou a bezprávnou této země: tehdy bychom za to měli, žebyste i vy o zhlazení jazyka stáli českého. I musili bychom se proti vám tak opatřiti s pomocí boží, jako proti božím a jazyka našeho zjevným nepřátelům.«

Bitvou u Vyšehradu dovršena porážka prvé výpravy křižácké, a jest ona proto vážnou epochou v době husitské, neboť znamená konečné vítězství nové doby nad zkostnatělou autoritou papežskou i císařskou nad duchem lidským. Vítězstvím tímto poražen Řím a zjednán průchod svobodě jak duchovní, tak světské. Husité zbavili se tu konečně i svrchovanosti královské a požívali úplné svéprávnosti národní.

Žel, že nedovedli vítězství svého plnou měrou využitkovati k uchránění svobody sebeurčení národa, a že objevila se tu stará neblahá vlastnost všech Slovanů, kteří sice

v dobách nebezpečenství dovedli býti svornými, ale jakmile nebezpečí minulo, opětně každý šel cestou svou a navzájem se potírali.

A tak i zde: na místě, co byli by se Husité měli snažit odstraniti veškeré rozpory mezi sebou a připraviti se na zápas další, který je očekával, počali se tříditi v různé strany a tím jenom připravovali konečný úpadek hnutí husitského, který dovršen byl bitvou u Lipan, kde proti sobě nepřátelsky stáli právě ti, kteří v dobách dřívějších tak často po boku druh druhu bojovali a cizácké voje poráželi.

19. Tvoření stran mezi Husity a spory z toho vzešlé. „Kacíři" Martinek Húska a Petr Kániš.

Bible byla Husitům vším. Zavrhnuvše autoritu papeže i krále, uznávali výhradně autoritu bible ve všech případech životních. V ní hloubali, v ní rozumovali a na základě studia bible rozhodovali všechny sporné otázky. Jelikož bible však je spisem jinak oplývajícím hlubokými pravdami životními i mudroslovnými sentencemi, ale současně i plným odporů a protikladů, spisem, v němž tak mnohá místa připouštějí různý výklad, je samozřejmo, že při tomto filosofování na základě písma záhy vyskytly se různé názory, které dle zastanců svých získávaly také více či méně stoupenců, a tak záhy počaly se tvořiti strany (o kterých zmínili jsme se již na jiném místě), které sice vycházely z jednoho bodu základního, který bible představovala, ale přece jenom velice se mezi

sebou různily, a jak v dalším ukážeme, často způsobem ne právě nejmírnějším se potíraly a zásady své jedna druhé vnucovaly.

Ze svrchované autority bible vyvrátili Husité v červenci 1420 námi již citované čtyry články či artykule pražské, které stanovili co základ své věrouky. Tyto články staly se jim autoritou a kacířem slul jim každý, kdo proti některému z těchto článků se vzepřel a jej byl neuznával. Nejmenší míru toho, co se na věrném příteli »pravdy a zákona božího« požadovalo, bylo, aby 1. horlil pro svobodu slova božího, 2. pro přijímání podobojí, 3. bojoval proti světáctví kněží a 4. proti hovění hříchům zjevným. Tyto požadavky uznávali stejně Husité nejmírnější jako nejvýstřednější, ale různé bylo jich pojímání i výklad a tato různost v názorech zavdávala právě příčin ku sporům, k jichž urovnání marny byly všechny pokusy o sjednocení stran v národu podnikané.

Abychom doplnili to, co již dříve o různění se a stranách mezi Husity jsme uvedli, jest nutno podati přehled stran těchto i toho, v čem jedna od druhé se různily.

Většinu národa přidržující se mistra Jakoubka ze Stříbra tvořili kališníci, kteří nezamítali vesměs podání církevního, nýbrž pouze v těch bodech, kde se toto různilo od bible, resp. Nového zákona. Menšinu tvořili

Táboři, kteří zamítali všechny tradice a chtěli míti církev vytvořenu výhradně na základě písma. Z této strany vytvořily se však i jiné strany, kterým bible již nepostačovala a doplňovaly ji proto výmysly svými.

Souvěký spisovatel zahraničný o věcech českých, bratr Ondřej Řezenský, napočítal ještě v r. 1430, po mnohaletém vnitřním kvasení i třídění Husitů ještě patero hlavních sekt či stran mezi nimi, a sice: 1. Pražany, 2. aristokraty, 3. Tábory, 4. Sirotky a 5. demokraty. To však byly strany konečně ustálené po mnohých bojích i zápasech vnitřních, v pravdě však bylo na počátku hnutí husitského, a zejména v r. 1420 stran takových mnohem více.

Z blouznění chiliastického, o kterém jsme se také na jiném místě již zmínili, vyvinul se pro nás zejména zajímavý zjev mezi Tábory, totiž uplatnění zásad humanistických a socialistických, jichž základ patrně spočíval na starém zřízení prvotní církve křesťanské. Na Táboře i v jiných obcích učeno v r. 1420, že nemá již býti na zemi žádného kralování nebo panování ani poddání, že mají přestati všechny daně i poplatky a všichni lidé mají si býti rovni co bratři a sestry. Soukromý majetek byl tu odstraněn, všechno náleželo obci, t. j. všem a prohlášeno, že ten, kdo měl by něco svého, hřešil by smrtelně.

V obcích byly společné pokladny, či jak jim říkali »káděc, z nichž jedna byla na Táboře, jiná v Písku a třetí ve Vodňanech, do kterých ukládal se veškerý majetek. Dále hlásáno, že nesluší míti krále ani jej voliti, jelikož vláda náleží lidu veškerému. Veškeré světské panství že má býti odstraněno a páni, panoši i rytíři jako výstavci že mají býti podřezáni a vypleněni; zrušiti mají se i veškerá práva městská, panská i selská, jakožto nálezové lidští a také posavadní zákon boží měl v jednotlivých odstavcích býti prohlášen za neplatný, zejména pokud nakazoval trpělivost, poddanost vůči králům a pánům, odvádění daní atd.

Co do zřízení sociálního dělily se obce táborské a později i sirotčí na »obec domácí« a »obec polní« neboli »polem pracující«. Obce polní obíraly se výhradně válčením, kdežto obce domácí provozovaly řemeslo a hospodářství a měly za povinnost dodávati polním obcím všechny potřeby k vedení války nutné.

Největších rozporů vyskytlo se ovšem mezi Tábory co do článků věroučných. Tu utvořily se záhy tři strany a sice: 1. Táborů mírných, 2. středních a 3. výstředních, kterážto poslední třídila se opětně v několik odstínů. Strany ty vzájemně se svářily o pojímání a výklad písma a zejména o učení o transsubstancii čili

přepodstatnění. Nejvýstřednější z nich a od ostatních Táborů i zuřivě pronásledovaní byli t. zv. »pikharti«, kteří vůbec zavrhovali klanění se svátosti oltářní, pokládajíce to za modloslužbu. Prvním hlasatelem tohoto učení byl asi vladyka Sigmund Řepanský (od r. 1418), který získal hojně přívrženců mezi lidem v Žatecku, Plzeňsku i v Praze, ale posléz navrátil se přece zase k učení kališnickému, prohlásiv, že k domnění svému přiveden byl původně od kněží táborských. Z kněží těchto byli nejhorlivějšími hlasateli učení pikhartského Martinek Húska a Petr Kániš. Martinek pocházel z Moravy a vynikal učeností i důmyslem nad všechny kněze táborské. Pro jeho neobyčejnou výmluvnost pak dali mu současníci příjmí Loquis, t. j mluvka. O něm svědčí mistr Příbram, že pro svůj vtip a rozum byl jedněmi nazýván »andělem zástupů božích«, jinými »Danielem prorokem«; on že byl všech bludů jako mistr a počátek, neboť napsal k obci písecké traktáty, v nichž hanil každého, kdo ctil Krista ve svátosti oltářní, neušetřiv ani památky mistra Matěje z Janova, skrze něhož prý nejvíce vzešlo v Čechách »klekání před tím chlebem«. Mistr Příbram uvádí i veškeré výpisky z prvého traktátu, ve kterém Martinek vytýkal kališníkům následujících šestero bodů: 1. že učí, že by večeře páně měla činěna býti ve chlebě nekvašeném,

za důvod přijímajíce obyčej židovský; 2. že ji chtějí pamatovati toliko v malém kousku chleba a v malém napití vína, kdežto Kristus dával apoštolům ten chléb a to víno mezi jinými krměmi; 3 že věří, když se řekne pět slov nad chlebem, že mocí těch slov a znamení kříže obracuje se hned v maso; 4. že praví, že by klekáno mělo býti před tím chlebem, majíce za to, že ten chléb jest pravý Kristus, a jiní za to, že jest v tom chlebě, jiní že pod tím chlebem, jiní že za ním a jiní že jest s tím chlebem aneb při chlebě; 5. že kněží nedávajíce v ruce lidu, v ústa kladou malé kousky, čehož Kristus neustanovil; 6. že neznají rozdílu mezi chlebem věčným a chlebem trvajícím na čas.

Takovéto učení šířil Martinek na Táboře po několik let, až teprve v měsíci září 1420 za biskupa táborského zvolený kněz Mikuláš z Pelhřimova, později »Biskupec« zvaný, jal se jej pronásledovati, takže Martinek asi okolo nového roku 1421 musil s přívrženci svými, asi 300 mužů čítajícími, z Tábora utéci se na hrad Přibenice. Odtud byl povolán opětně do Tábora, kde musil některé články své odvolati a posléz i co hříšník veřejné pokání v kostele činiti. Než ani to jej nezachránilo, neboť dne 29. ledna 1421 kázal jej zatknouti horlivý kališník Oldřich Vavák z Hradce a vsaditi do věže proto, proto že při přijímání podával chléb do rukou a ne

do úst. Táboři však tehdy vyprostili ho z vězení. Po valném sněmu čáslavském v červnu 1421 však Martinek seznávaje, že nebezpečí pro něho vzrůstá, utéci chtěl na Moravu, byl však ve Chrudimi i se společníkem svým knězem Prokopem jednookým zajat hejtmanem městským Divišem Bořkem z Miletínka. Tento jal se jej sám zkoušeti o tom, jak smýšlí o svátosti těla a krve Kristovy, a když Martinek odpověděl, že pravé tělo Kristovo jest na nebi a že nemohou jím tudíž býti hostie na oltáři, tu rozlícený hejtman jal se jej pěstí tlouci a byl by jej na místě dal upáliti, kdyby si jej byl nevyprosil kněz Ambrož z Hradce k sobě na Hradec k lepšímu poučení. Když však po dvou nedělích seznal Ambrož, že oba »kacíři« jsou nepolepšitelní, odvezl je spoutané do Roudnice a odevzdal arcibiskupu Kunratovi, tehdy již husitskému, aby s nimi naložil dle úřadu svého. Tu byli po osm týdnů krutě věznění, aniž by se »polepšili«, a tu sám Žižka dolehal na Pražany, aby byli do Prahy převezeni a na výstrahu jiným veřejně upáleni. Než konšelé pražští báli se cos podobného provésti, vědouce, že Martinek má mnoho přátel i ctitelů ve městě, a vyslali proto raději jednoho posla s katem do Roudnice. Kat zmocniv se vězňů, propálil jim boky až ke střevám, nutě je, aby vyznali, od koho měli by své kacířství a kdo

jsou spoluvěrci jejich. A tu udali jména několika svých přívržencŭ v Praze. Napomínáni jsouce, by kajicně vrátili se k jednotě církve, odpověděli s úsměvem: »Ne my, ale vy kněžími svedeni blouznite a před tvorem (výrobkem), totiž chlebem posvátným klekáte.« Konečně když všechno napomínání ukázalo se marným, vyvedeni Martinek i se společníkem svým dne 21. srpna 1421 na popraviště a zabedněni byvše do sudu, oba byli upáleni.

Tak i Husité dovedli pronásledovati kacíře, t. j. ty, kdož v názorech od nich se různili a stejně jednali s nimi, jako římští katolíci s Husity. Náboženský fanatismus slavil orgie na všech stranách.

Přívrženci Martinkovi vyhnáni byli pak i z Přibenic a skrývali se po delší dobu v lesích dražických i se zbylými dvěma knězi svými, z nichž jeden byl Petr Kániš. Pronásledováním, hojným postem i modlitbami přivedeni byli až k náboženskému šílenství, domnívajíce se žíti již v novém Kristovu království a ve stavu rajské nevinnosti. Uslyšev o nich Žižka, byl nemálo popuzen a po dobytí Berouna (1. dubna 1421) přichvátal na Tábor a vší mocí obořil se na tyto »kacíře«, z nichž ti, jimž nepodařilo se utéci, schytáni a přivedeni do vsi Klokot u Tábora. Když pak marně byli zase napomínáni, by se »bludů« svých odřekli, kázal

jich Žižka na padesát, mužů i žen, mezi nimi i Petra Kániše upáliti. S úsměvem šli prý na smrt, těšíce se, že ještě téhož dne budou s Kristem v nebi kralovati. Po odchodu Žižky bylo jich pak ještě 25 schytáno a upáleno.

Nejvýstřednější sektou mezi Husity byli tak zvaní Adamníci či Naháči, jinak také po svém vůdci, sedláku Mikuláši zvaní Mikulášenci. Tito ve svém duševním nazírání přiblížili se nejvíce modernímu názoru na náboženství vůbec, neboť zprvu řídili se zásadou, že »bůh jest vše, cokoli jest« a člověk nehřeší, pokud neoddělí se od přírody či od celku všehomíra. Všechny přírodní pravdy jsou božské, pokud vedou ku spojování a ne k různění se. Hřích spatřovali pouze v osobování si nějaké věci čili v sobectví. Přirozeně že pokládali všechny věci za společné, ano i také ženy byly jim společné. Dalším vývojem učení svého dospěli k tomu, že zřekli se všeho positivního náboženství, prohlašujíce, že není boha ani čerta, leda v dobrých a zlých lidech. Sebe pokládali za syny boží a ducha svého za ducha svatého; věřili, že neumrou na věky a Krista nazývali bratrem svým, ale nedověřilým, poněvadž umřel. Modlitba jejich zněla: »Otče náš, jenž jsi v nás, osvěť nás a buď vůle tvá.« Manželství pokládali za hřích a ve schůzkách svých uplatňovali volnou lásku

v nejvýstřednějším smyslu slova. Někteří z nich pokoušeli se i choditi nazí, přičítajíce sobě rajskou blaženost. Poslední útočiště jejich bylo na ostrově řeky Nežárky, tam, kde nyní stojí ves Hamry, mezi Stráží a Veselím. Tam pevně se ohradili, a ač počtem nehojní, činili přece značné škody svými výpady do Veselí, Řečice, Pleši a Stráže. Když zvěděl o nich Žižka od Oldřicha mladšího z Hradce, poslal hejtmana Bořka Klatovského se 400 oděnci k jich vyhlazení. Adamníci bránili se zoufale na ostrově svém a nejen mnoho útočníků, ale i samého hejtmana Bořka zahubili, posléze však přece byli přemoženi a mečem i ohněm vyhlazeni všichni až na jednoho, jehož kázal prý Žižka ušetřiti, aby učinil vyznání o víře stoupenců svých, které pak sepsané mistrům do Prahy posláno.

Dále dělili se Táboři na střední (vlastně pravé), kteří od r. 1422 do r. 1452 tvořili zvláštní jednotnou sektu a jejichž hlavním sídlem bylo město Tábor, a na Tábory mírné, kteří oddělili se od středních a po smrti Žižkově přijali jméno Sirotci, po r. 1434 pak rozešli se jednak ku kališníkům, jednak k Táborům pravým.

Učení táborské, jímž různili se od katolíků, spočívalo hlavně na zásadě, že nesluší se věřiti ani činiti, co není výslovně učeno nebo přikázáno písmem svatým, zejména novým zákonem. Pouze věk apoštolský byl

jim hodný následování. Zavrhovali proto všechny obřady i veškeru nádheru při bohoslužbě. Kněží jejich co do oděvu i vousů rovnali se laikům. Hodností kněžských, vyjma biskupa ku svěcení kněží ustanoveného, neuznávali jiných nežli kněží a jáhnů. Bohoslužby sestávaly z kázání, modlení, zpívání nábožných písní a sloužení mše. Latina byla při obřadech vůbec zavržena. Bohoslužby mohly se sice díti v každém domě, ale nebráněno užívati k tomu i kostelů, v nichž však neměl býti nežli stůl pokrytý ubrusem a ku sloužení mše určený. Oltáře, obrazy, ornáty, roucha obřadní i ozdoby všeliké zavrhovali a ničili. Při mši používáno oplatek jakékoli formy a také víno podáváno v jakýchkoli číších. Přijímání bylo pro všechny věřící pod obojí způsobou. Neuznávali očistec a zavrhovali proto i zádušní mše, modlitby, almužny a jiné dobročinné skutky za zemřelé. Rozhodně zakazovali vzývání svatých, ctění obrazů a relikvií. Zavrhovali posty a všeliké obřady církevní, odsuzovali život klášterní i všechny jeho řády. Ohledně učení o přepodstatnění (transsubstanciaci) chleba a vína při mši v tělo a krev Kristovu se mínění dosti dlouho různilo a k jakým důsledkům rozpory v názorech těch vedly, viděli jsme v osudu Martina Húsky a Petra Kániše i jejich stoupenců, zvaných »pikhartů«. Nicméně po sněmu kněží táborských v Písku

v druhé polovici měsíce února 1422 přičiněním kněze Korandy podrželo v tom směru vrchu právě učení pikhartské a dotyčný článek věroučný formulován tím způsobem, že »co do svátosti té má činiti se rozdíl znamenitý mezi chlebem obecným, chlebem svátostním a chlebem živým, věčným i nebeským, a že sluší varovati se, aby slova písma svatého (evang. Jana, kap. 6.), hledící jen ku chlebu živému, nebeskému a věčnému, nebyla chýlena ku chlebu svátostnímu, a to proto, aby lid neupadal tudy v modloslužbu, vzdávaje snad chlebu tomuto, jako by hmotně byl totožný s Kristem, čest jediné Kristovi samému povinnou«.

Následkem přijetí tohoto článku, který v podstatě znamenal vrácení se k učení kněze Martinka, odštěpili se od Táborů pravých všichni ti, které nazvali jsme Tábory mírnými a kteří po smrti náčelníka svého Žižky přijali jméno »Sirotci«. Tito věřili v přepodstatnění, zachovávali půst, uctívali svaté a konali bohoslužby o svátcích, což praví Táboři všechno zamítali.

Rozdvojení Táborů a Sirotků, ačkoli bylo opravdové, nejevilo se přece tak příkře na venek, aby na se obracelo všeobecnou pozornost. Příčinou toho bylo jednak, že katolíci i cizozemci pokládali za »kacíře« všechny Husity, kteří jakkoli uchylovali se od věrouky církve římské, nečinice mezi nimi roz-

dílů, a tudíž v čas nebezpečenství přes všecky rozdíly u víře spojovali se Husité vždy v jedno na obranu proti nepříteli. Jednak jevil se na Táboře i vzácný zjev náboženské snášelivosti ke všem těm, kdož se sousedy svými pokojně žíti chtěli.

Také již dříve námi vzpomenutí Orebité či bratří orebští netvořili zvláštní sektu, souhlasivše celkem s mírnými Husity. Mezi těmito však nejprve zjevily se rozdíly mezi aristokracií a demokracií, které způsobily rozpadnutí celé této strany, neboť jedni připojili se pak k Pražanům, druzí k Sirotkům. Jich vůdce Hynek Krušina z Lichtenburka změnil během několika let přesvědčení své do té míry, že posléz ocitnul se až po boku Sigmunda.

Jinou příčinou vášnivých rozporů mezi stranami husitskými, která posléz přivodila i pád celého hnutí, byl rozpor sociální. Táboři i Sirotci sice uznávali šlechtické tituly těch, kdo k nim se přidali, ale neuznávali práv stavovských a k náčelnictví byli povoláváni vždy osoby nejschopnější bez ohledu na stav či jmění. Nejednou proto vytýkal a dráždil Sigmund pány české tím, že dávali se prý vyvésti z práv svých tou měrou, aby je již měšťané a chlapi soudili. Následek sporů aristokratů s demokraty byl pak, že živel aristokratický spojil se s cizinci

a v bitvě u Lipan přivodil porážku Husitů vůbec.

Pokud se týče Pražanů či kališníků, dělili se i tito na tři strany, totiž mírné, střední a výstřední. Mírní usilovali co nejvíce po opětném spojení s církví římskou, od které je takřka dělil pouze způsob přijímání pod obojí způsobou. Vůdcem jejich byl mistr Jan z Příbrami. Střední či praví katolíci zasazovali se o nápravu církve ve smyslu čtyř článků pražských a vedeni byli nejprve Jakoubkem ze Stříbra, později Janem z Rokycan. Početně byli nejsilnější. Výstřední kališníci vedení Janem ze Želiva lnuli celým smýšlením k Táborům.

Za účelem doplnění obrazu společenského života Husitů jest se nám zmíniti i o způsobu vlády v Praze po vypuzení Sigmunda. Vrch politické moci spočíval v »obci veliké«, která nade vším rozhodovala a ku které přináleželi nejen měšťané a majitelé domů, ale i podruhové a řemeslníci. »Výnosy obce veliké«, jež dle potřeby na náměstí se provolávaly, měly pro město platnost zákona a nikdo nesměl se z nich vyjímati. Výbor obecní k vyřizování běžných záležitostí tvořili »obecní starší«, k nimž počítáni byli i cechmistři. Výkonná moc byla v rukou purkmistra a konšelů velikou obcí volených. Výnosy veliké obce vztahovaly se na Staré

i Nové Město, ač jinak obě města měla své samostatné úřady. Rychtář městský byl nejvyšším úředníkem policejním a jeho úkolem bylo dbáti o pořádek i bezpečnost ve městě. V čas potřeby ustanoven byl konečně i nejvyšší městský hejtman, který velel veškeré branné moci městské.

20. Usilování o smír mezi stranami a nezdar toho. — Smrt Mikuláše z Husi.

Prvý spor mezi Pražany a Tábory vzniknul tím, že obec táborská podala dne 5. srpna 1420 Pražanům 12 článků, ve kterých naléhalo se na dodržení úmluv mezi obcemi těmi učiněných a vedle toho i na přísnější dodržování třetího a čtvrtého článku pražského, zejména pokud se týče sedání v krčmách, přepychu v šatstvu, podvodných obchodů atd. Dále žádalo se tam, aby kláštery a chrámy zbytečné, též obrazy a ornáty bohaté byly kaženy atd.

Novoměstští projevili sice ihned ochotu přistoupiti ku článkům těm, staroměstští přivolili k nim však jen v obmezeném smyslu a s výminkami.

Ještě větší odpor objevil se pak mezi stranami, když dne 14. listopadu jednala »obec veliká« o vypravení poselství ku králi

polskému a opětné nabídnutí mu české koruny. Tu Mikuláš z Husi jal se tomu odpor klásti, pravě, že bratří táborští nechtěli míti cizozemce za krále. Když pak v téže hromadě »veliké obce« byla následkem novot zaváděných knězi táborskými ustanovena v Praze censura, tak aby nikdo nic psáti a vydávati nesměl, pokud by čtyři mistři pražští obcí zvolení spis jeho nepřečetli a schválili, a posléz usneseno, aby zachován byl dosavadní obyčej sloužiti mši v ornátech a s kalichy, tu rozmrzelý tím Mikuláš z Husi opustil dne 17. listopadu Prahu a odebral se k »bratřím«, kteří tou dobou dobývali hrad Leštno náležející Václavu z Dubé. Když pak Pražané dne 19. listopadu sesadili i konšely své Táborům příznivé a nahradili je mírnými kališníky, pokládáno to od Táborů za příkoří přílišné, a proto ustavše od oblehání Leštna, povolali Žižku z jihu ku Praze a sami oblehli hrad Říčany, odkud Pražanům mnohé škody se dály. Pražané dle společné smlouvy přišli sice Táborům na pomoc při dobývání Říčan, ale pan Krušina, hejtman vojsk pražských, nechtěje již více bojovati s Tábory společně, vzdal se velitelství a vrátil se na své panství; podobně učinil i Viktorin Boček z Kunštátu. Když pak při dobývání Říčan kněží pražští mši v ornátech sloužiti se jali, bylo by vinou několika Táborů došlo snad až k půtce krvavé, kdyby starší z obou stran

prosbou i hrozbou nebyli utišili zuřivců, slibujíce, že spor ten co nejdříve v Praze bude urovnán.

Když zatím Žižka přibyl před Říčany a pan Diviš z Říčan nahlédl, že přesile takové se neubrání, jal se vyjednávati a slíbil posléz vzdáti se i s čeledí svou, nebude-li nikomu na životě ublíženo. Pod tou podmínkou dne 4. prosince hrad vydán, načež 6. prosince pan Diviš s rodinou a s jinými 54 lidmi převeden do vazby na radnici pražskou. Na hradě však přistižených devět kněží vydal Žižka práčatům svým, kteří zavřevše je do jedné selské chatrče, za živa je všechny upálili.

Po dobytí Říčan pak dohodou zástupců obcí staroměstské, novoměstské a táborské konáno dne 10. prosince 1420 památné shromáždění v domě Petra Zmrzlíka naproti kostelu Jakubskému na Starém Městě, kde mělo jednati se o smíření všech stran.

Tam shromáždili se všichni přední mužové světští a duchovní a rektor university pražské mistr Prokop Plzenský obvinil tu v 76 článcích kněze táborské z kacířství neb aspoň učení bludného. Články ty předčítal mistr Petr z Mladenovic a vytýkalo se v nich zejména kněžím táborským učení o chiliasmu (tisícileté říši Kristově), dále články směřující k republice, ke zrušení rozdílů stavů i ku komunismu, kněží táborští

že také velice tupí učení školní a latinská, všecky zpěvy kostelní že potupili a toliko písně české, které sami složili, velebí; hodinám duchovním že se posmívají, posty a zpovědi že haní, křížem znamenati se brání, biskupa že sami sobě zvolili, kněží jejich laiky že světili, že chtějí z hodností kněžských podržeti jenom kněžskou a jáhenskou, všechna jiná důstojenství zavrhujíce, kněží jejich že nosí vousy jako laikové a někteří i v manželství vstupují atd.

Po přečtení této obžaloby táborský hejtman Chval Řepický z Machovic prohlásil, že přiznával se úplně ku článkům těm a Jan Roháč z Dubé želel, že v Kostnici vytknuto bylo Čechům jen 40 článků bludných, zde však napočetlo se jich přes 70. Kněží táborští však prohlásili, že v podstatě úplně souhlasí se články těmi, načež mistři pražští prohlásili, že jsou ochotni dokázati zjevně nepravdu článků těch, když někdo podvolí se veřejnému o nich hádání na universitě pražské.

Po té biskup táborský Mikuláš z Pelhřimova dokazoval obšírnými důvody správnost jednání kněží táborských, naproti němuž Jakoubek ze Stříbra žalobu opětně zastával a posléz po mnohých řečech vynesli páni předsedající nařízení, aby obě strany podaly při svou do rukou purkmistra staroměstského ode dne hádky do měsíce počítajíc. Shromá-

ždění pak rozešlo se bez všelikého účinku zjevného.

Téhož dne, když p. Mikuláš z Husi roztrpčen výsledkem hádání z Prahy se ubíral, spadl poblíž Vyšehradu s koněm do jámy a tento pádem svým zlámal mu nohu, takže ač zapřísahal se, že již nikdy do Prahy nevkročí, musil býti zpátky odnesen, a když již noha hojiti se počínala, skonal náhle záduchou dne 24. prosince 1420. Ztrátou jeho citelně postižena byla radikální strana táborská, ač jinak popříti se nedá, že smrt jeho, která postavila Žižku v čelo Táborů, nemálo přispěla ku smíru s Pražany a válečnému štěstí Husitů vůbec.

21. Další boje v Čechách.

Zatím co v Praze dály se hádky o víru, Zižka na jihu Čech sváděl mnohé půtky s nepřáteli kalicha. Jedním z nejurputnějších a nejmocnějších byl pan Oldřich z Rosenberka, bývalý Husita, který po porážce utrpené při nezdařeném útoku na Tábor stal se zapřísáhlým nepřítelem Husitů. Žižka po krátkém pobytu v Písku obrátil se nejprve k Vodňanům, které po smrti krále Václava sice horlivě osvědčovaly husitské své smýšlení pronásledováním kněží katolických, ale byvše p. Oldřichem dobyty, staly se baštou katolíků a Husitům mnohá příkoří činily. Žižka dobyl města bez veliké nesnáze, při čemž značně lidí přišlo o život a několik kněží, kteří dříve pod obojí podávali, ale pak se obrátili, uvrženo bylo do vápenice a za živa upáleno.

Od Vodňan obrátil se Žižka k Prachaticům, které za krátko se vzdaly a měšťané jich přislíbili úplnou volnost čtyřem člán-

kům pražským. Tím Žižka se spokojil a táhl k městu a hradu Lomnici poblíž Třeboně. Také toto místo po třech dnech obléhání se vzdalo, načež velký vojevůdce Husitů postupoval dále proti Bystřici, městu a hradu náležejícímu p. Lipoltu Krajíři, velikému nepříteli Husitů. Také tento hrad i město za nedlouho vzal útokem, při čemž zajal manželku i děti Krajíře, město ihned kázal pak sbořiti a ohněm zničiti. Dále oblehl tvrz Bor za Horaždovicemi, kterou po vzdání se vypálil. U místa toho napadnul jej dne 12. října pán z Rosenberka s četným vojskem, z druhé strany pak Bohuslav ze Švamberka, ale Žižka způsobil jim těžkou porážku, takže musili z bojiště utéci.

Krutě ztrestal pak Žižka město Prachatice, jehožto obyvatelé nedodrževše daného slibu, jali se horlivě pronásledovati vyznavače podobojí, k odpřisáhnutí kalicha je nutíce, statky jim berouce a z města je vyhánějíce; kromě toho byli tu dva nebo tři horlivější Husité upáleni, a proto Žižka sebrav hojně lidu, přitáhl 12. listopadu k městu, vyzval obhájce jeho ku vzdání se, slibuje jim ušetření na životě i statcích. Tito však odmítli, načež Žižka rozezlen prohlásil, jestliže mocí města dobude, nenechá nikoho na živu. A tak se stalo, že po dobytí města pobiti byli všichni mužští, kdekoli byli dopadeni, takže ve městě našlo se 230 osob

pobitých. Ze zajatých vybral pak Žižka pouze asi 7 mužů za věrné Husity uznaných, ostatních asi 85 dal zavříti do kostelní sakristie a upáliti. Táboři po té město osadili a znovu opevnili.

Dne 13. listopadu podařilo se Táborům zmocniti se lstí dvou hradů p. Rosenberka, umístěných na obou stranách řeky Lužnice, a mostem spojených. Hrady ty nazývaly se Přibenice a pokládány za nedobytné, pročež uschovány v nich cenné předměty z celého okolí. Ve hradě větším na levém břehu uvězněn byl táborský kněz Václav Koranda, který v noci přede dnem uvedeným náhodou sprostil se svých okovů a osvobodil i jiné spoluvězně, načež za jich pomoci zmocnil se hlídačů svých a tyto spoutal. Odolen, jeden z nich, přislíbil, že učiní vše, když na svobodě ho ponechají, načež poslán byl do Tábora zpravit bratří o tom, co se stalo. A tu táborský hejtman Zbyněk z Buchova bez meškání vytrhnul s lidem svým a jal se hrad dobývati. V téže době zaznělo i s hradní věže hrozné heslo »Tábor hurrá! Tábor!« a počalo se sypati kamení na zaraženou posádku, která se také za nedlouho vzdala, posádka druhého hradu pak nedočkavši ani útoku, sama dala se na útěk. Mezi zajatými na hradě byl také mnich Heřman, biskup nikopolský a tehdy farář milčinský, který v r. 1417 na hradě Lipnici

z přinucení p. Čeňka z Wartenberka četně kněží husitských vysvětil, ale od té doby krutým jich pronásledovatelem se stal. Tento prosil a sliboval vše učiniti, bude-li při životu zachován, než Táboři nic nedbajíce, utopili ho pod mostem v řece.

Po Přibenicích ztratil Oldřich z Rosenberka i město Soběslav a jal se vyjednávati o mír, který také 18. listopadu ujednán až do úterý masopustního (4. února 1421) pod zárukou 10.000 kop grošů pražských.

Zatím co na jihu dobývali Husité jedno vítězství za druhým, nedařilo se jim na východě a severu valně. Po dobytí a sboření cisterciáckého kláštera Svatého pole na Opočensku obrátili se bratří orebští a hradečtí k Opatovicům, byli však dne 18. prosince krvavě odraženi. Dne 26. prosince pak utrpěl těžkou porážku od vojska královského p. Hynek z Kunštátu u hradu svého Poděbrad.

Dne 14. ledna 1421 Jan Městecký z Opočna vpadl u veliké síle s kutnohorskými do města Přelouče, kde houf Táborů v kostele se ohradil, byli však všichni zjímáni a pobiti; 125 zajatých s knězem Valentinem přivedeno do Hory a vmetáno do šachet.

Brzy po té oblehli kutnohorští u valném počtu město Chotěboř, kterého byl nedlouho před tím dobyl táborský hejtman Hromádka z Jistebnice. Tento seznav, že přesile se ne-

ubrání, jal se vyjednávati a vzdal se dne 3. února pod zárukou cti a víry, že posádce ublíženo na životě nebude. Než vítězové daného slibu nedodrželi a na doléhání Němců kutnohorských vehnáno v Chotěboři asi 300 zajatých do stodol a spáleno, jiní utraceni podobnou smrtí v Laších mezi Horou Kutnou a Čáslaví a ostatní vmetáni do šachet, takže takovýmto způsobem na 700 lidí utraceno. Hromádka s dvěma kněžími táborskými zavezen pak do Chrudimi a tam veřejně na náměstí upáleni. Byl to čin věrolomný, jakého se Táboři nikdy nedopustili.

Neúspěchy tyto vyváženy byly ovšem vítězstvími, kterých stejnou dobou Pražané a Žižka na jiných místech dobyli. Tak dne 26. ledna vzdal se Pražanům obléhajícím hrad Kunratický velitel hradu rytíř Fulštein, načež po odchodu posádky nádherný tento hrad »Wencelstein« králem Václavem nazvaný zapálen a do základů pobořen.

O novém roce 1421 dobyl Žižka kláštera Chotěšovského, záhy pak i Kladrub a obrátil se ku Stříbru, chtěje města dobýti. To zvěděv Bohuslav ze Švamberka, zapřísáhlý nepřítel Táborů, přijel s něco lidem na nedaleký svůj hrad Krasikov, a tu Táboři zanechavše obléhání Stříbra, obrátili se ku hradu tomu a jali se jej dobývati. Pan Bohuslav vida, že hradu neubrání, jal se prositi, aby posláno bylo pro Petra Zmrzlíka, jemuž vzdáti se

chce. Žižka velikomyslně, přes odpor lidu svého, který hořel dychtivostí pomstíti se na úhlavním svém nepříteli, k podmínce té svolil, načež p. Bohuslav Zmrzlíkovi také hrad vydal a převezen do vězení na Přibenice, kde po delší dobu setrval, seznav pak čestné s ním zacházení se strany Táborů, přihlásil se v roce 1422 ku straně jejich a stal se brzy jedním z nejčelnějších jejich vůdců.

Po dobytí Krasikova táhl Žižka k městu Tachovu, jehož předměstí také snadno dobyl. Tachovští jati strachem, rychle vypravili posly k Sigmundovi s prosbou o pomoc. Tento přichvátav do Plzně, sbíral ze všech stran vojsko a psal také knížatům bavorským o posilu. To dověděv se Žižka, učinil nutná opatření a osobně vydal se do Tábora, aby sebral tam větší moc válečnou, požádav současně Pražany, aby bez meškání ku pomoci mu přispěli. Sigmund zatím asi s 12.000 muži přitrhl do Stříbra a již před 29. lednem jal se dobývati kláštera kladrubského, v jehož držení byl táborský hejtman Chval Řepický z Machovic, který bránil se však tak udatně, že nepřátelé dne 10. února bez úspěchu od obléhání upustili.

Pražané zatím na rychlo vypravili dne 6. února asi 7000 jízdných i pěších se 320 vozy válečnými, kteréžto vojsko v Dobříši spojilo se se Žižkou, zmocnivše se pak bez

odporu Rokycan i hradu Wilštejnu, táhli vstříc Sigmundovi, který ale jich nedočkav, rozpustil lid svůj a uchýlil se do Litoměřic a po krátkém tam pobytu dospěl 26. do Hory Kutné, odtud obrátil se do Čáslavi, kterou opustil 6. března a odebral se do Znojma, kde pobyl od 9.—31. března.

Po útěku Sigmunda spojené vojsko české obléhalo Plzeň a po prvém útoku zmocnilo se předměstí i mlýnů. Po čtyřnedělním obléhání uzavřeli plzeňští s oblehately příměří do nového roku 1422 pod podmínkou, že plzeňští ihned vypraví posly k Sigmundovi se žádostí, aby uznal čtyry články pražské nebo aspoň jim k nim přistoupiti dovolil; ať již král pak učiní tak či nic, zavazovali se plzeňští do měsíce od uzavření smlouvy dáti svobodu článkům těm ve všech městech, městečkách i vesnicích svých, jakož i dovoliti kněžím pražským, aby bez překážky tam kázati směli a každému, kdo by chtěl, podobojí mohli přisluhovati. Po uzavření smlouvy vojsko husitské táhlo k Chomutovu, než plzeňští vypravili sice posly ku králi, ale žádného kněze husitského do města nepustili, rušíce tím zjevně smlouvu učiněnou.

Chomutova, města již tehdy ryze německého, dobyli Husité po mnohých ztrátách o květnou neděli r. 1421 a rozlíceni předchozím posměchem i rubáním nepřátel, jali se krutě vražditi, koho v městě postihli.

Pouze některé ženy a děti a asi třicet mužů ušetřili, aby prý spoluobčany své pochovati mohli. Počet zabitých a upálených toho dne udává se mezi 1363 až 2500 osobami. Celé město při tom vyloupeno a velká část i v popel obrácena.

Hrůzou jata povzdávala se pak okolní města i hrady bez boje napořád. Tak učinily Louny i Slané a spojené vojsko vrátilo se pak vítězoslavně do Prahy dne 22. března.

Dne 26. března vytáhli opětně Pražané Žižkou vedení do Berouna a dne 1. dubna zmocnili se útokem města toho, při čemž mnoho osob o život přišlo, mezi nimi Rudolf z Bece, bývalý říšský vikář. Na rozkaz Žižkův pak 37 osob, hlavně kněží, mnichů a měšťanů pražských, v jedné jizbě spáleno, načež vítězové vrátili se 3. dubna do Prahy.

Smutný osud Berouna přiměl měšťany mělnické ku vzdání se Pražanům pod závazkem, že budou hájiti a brániti čtyř článků pražských proti každému až do hrdel a statků svých, Sigmunda za krále českého nepřijmou, aniž královnu Žofii bez vůle Pražanů do města svého pustí.

Mezitím utrpěli značnou porážku bratří Hradečtí 22. března při opětném dobývání kláštera opatovského. Vojsko královské potřelo je u Podolšan, při čemž nejen hejtman jejich Lukáš zabit, ale i na tři sta zajatců na klášter zavedeno. To bylo příčinou, že

dne 13. dubna vytáhlo vojsko husitské vysvobodit východní Čechy a Moravu z rukou Sigmunda. Nejprve dobyt hrad Toušeň u Brandýsa a 17. dubna Český Brod, při čemž žoldnéři němečtí vidouce, že město je ztraceno, utekli se do kostela a na zvonici. Husité však kostel i zvonici zapálili, při čemž zahynulo na 200 osob, které pak přes to na živu zůstaly, vyvedeny za město a tam buď upáleny nebo od cepníků ubity. Mezi zahynulými bylo 18 kněží i s farářem městským.

Pod dojmem této události vzdala se pak města Kouřim a Kolín, kde však klášter žebravých mnichů i se šesti kněžími spálen, dále Nymburk a Čáslav, kláštery: skalický, sedlecký, sázavský, vilimovský a opatovský, z nichž většina vypálena.

Nyní obrátili se Husité s celou silou k Hoře Kutné, odkud déle tří let bylo jim snášeti příkoří nejtěžší. Horníci nejprve chtěli brániti se zoufale, ale seznavše sílu nepřátel, jali se dne 24. dubna pokorně prosit o milost i dovolení, aby bylo možno v určité lhůtě beze škody na životě i jmění vystěhovati se z města všem, kdož by ku straně podobojí přistoupiti nechtěli. Pražané svolili k tomu a určili lhůtu do 1. května, ale pod tou podmínkou, když všechno obyvatelstvo města vyjde Husitům před město vstříc a prositi je bude o milost za provi-

nění své. Druhého dne, v pátek 25. dubna, vyšlo tedy obyvatelstvo Hory s kněžstvem v čele až ku klášteru sedleckému, a když přiblížili se ku Pražanům, pokleli všichni na kolena, jeden z nich pak prosil boha i Pražany za odpuštění vin jejich. Po té kněz Jan ze Želiva jménem Pražanů vytýkal jim zprvu všechno zlé, které na Husitech spáchali, domlouvaje, aby více tak nečinili a posléze ohlásil jim pokoj i milost, jak bylo umluveno. Po vzájemnám smíření uvedeni pak Pražané do města, jehož správcem na žádost kutnohorských ustanoven Petr Zmrzlík ze Svojšína.

Pražané po vzdání se Hory Kutné odtáhli k dobývání hradů Žleby a Lichtenburk, které se však bez boje vzdaly, načež postoupili dále k Chrudimi, kam dne 27. dubna přitrhnul i Žižka s Tábory. Velitel města, p. Jan Městecký z Opočna, seznav převahu nepřítele, vydal město dne 28. dubna. Odtud voje husitské táhly dále k Moravě, zničivše na cestě kláštery pardubský, sezemický a podlažický. — Na Moravě hned na počátku jevilo se dosti silné hnutí husitské, ale přičiněním zvláště Jana Železného, biskupa olomouckého, nemohlo se veřejně rozvinouti. Teprve v měsíci únoru 1421 utvořen také na Moravě »nový Tábor« na ostrově řeky Moravy pod městem Hradištěm. Odtud obořil se lid selský na blízký klášter Velehrad a

spálil ho i s několika mnichy a vzácnou knihovnou. Biskup i páni moravští sice za pomoci Rakušanů vytáhli polem proti těmto »Táborům«, byli však se značnými ztrátami odraženi. Když pak spojené vojsko husitské k Moravě se přiblížilo, tu aby země tato byla od pohromy ušetřena, vysláni mu vstříc páni Petr z Kravař a Jan z Lomnice, kteří jménem pánů moravských přistoupili ku čtyřem článkům pražským, i k tomu, že Sigmunda za krále a vladaře neuznávají a současně ujednáno, aby na den 1. června svolán byl obecný sněm z Čech i Moravy do Čáslavi, kde by se nutné záležitosti pro obě země vyřídily.

Husité po ujednání tom obrátili se nazpět do Čech a táhli k Jaroměři, kteréžto město, tehdy zcela německé, bylo proslulé nenávistí proti Husitům a Čechům vůbec. Tamější královský hejtman Hynek Červenohorský z Náchoda pak zejména popudil proti sobě všechny stoupence podobojí tím, že s vojskem přepadnul městečko Krčín, sídlo Orebitů, a lidi v kostele povraždiv nebo rozplašiv, nechal koně svého napájeti z kalicha, pravě, že i ten jest »podobojí«. Jaroměřští zprvu kladli houževnatý odpor, ale seznavše, že města neubrání, prosili, by jim aspoň bylo dovoleno vystěhovati se s holým životem. A když k tomu svoleno, vytáhli dne 15. května všichni měšťané s ro-

dinami svými z bran městských, leč rozezlený lid táborský nenechal se zadržeti, aby některé z nich neschytal a buď v Labi neutopil nebo v poli nespálil. Zejména upáleni kněží s proboštem Štěpánem v čele, kteří ku čtyřem článkům pražským přistoupiti nechtěli, celkem 21 osob.

Po pádu Jaroměře vzdal se i Dvůr Králové a dobyt Trutnov, načež vzdalo se i četně městeček i tvrzí okolních.

Před Jaroměří měřil se s Pražany i pan Čeněk z Wartenberka a toto poddání se náčelníka české šlechty mělo veliký význam pro další vývoj věcí. Již 25. dubna vyhlásil Oldřich z Rosenberka jménem krále Sigmunda po celých Čechách, že uznává čtyry články pražské a před tím dokonce učinil tak veřejně i sám arcibiskup pražský Kunrat, což byla ovšem pro církev římskou rána nemalá, jelikož tím nejen všechna rozsáhlá panství arcibiskupská, ale i všechny úřady církevní dostaly se do rukou podobojích. Kanovníci pražští, žijící tou dobou v Žitavě a v Olomouci, nebyli ovšem s takovýmto jednáním arcibiskupa spokojeni, odřekli mu veřejně poslušenství a prosili papeže Martina V., aby zvoliti si mohli arcibiskupa nového.

Konečně dne 7. června vzdal se i hrad pražský, když obhájci jeho marně u Sigmunda pomoci se dovolávali. Po odejití po-

sádky královské přes odpor rozumnějších Husitů rozbity a spáleny okrasy v chrámu svatovítském a jenom snažnými prosbami některých pánů a starších zabráněno rozbo-ření všech staveb.

Vzdáním se Litoměřic dne 29. května 1421 dovršeno pak vítězství vojsk husitských v Čechách.

22. Sněmování.

Když takto celá téměř země česká byla Husity opanována, jednalo se o obnovení řádů i pokoje na cestě zákonné a k tomu účeli svolán byl vzpomenutý již sněm čáslavský, jehož súčastnil se nejen velký počet stavů husitských, nýbrž i katolických. Jednání jeho zahájeno dne 3. června v kostele čáslavském a trvalo po tři dny. Bylo pak tu zejména ujednáno a účastníci zavázáni k tomu, aby 1 hájili a bránili čtyř článků pražských, 2. Sigmunda za krále nepřijímali, dále 3. zvoleno 20 mužů za vladaře a správce království, 4. usneseno, aby svolán byl valný sbor všech starších kněží za účelem uspořádání věcí duchovních a 5. za nepřítele vyhlášen každý, kdo by k úmluvě této a ku čtyřem článkům pražským přistoupiti nechtěl. — Dne 4. července sešel se pak v Praze v Karolině sbor kněžský, který však po třídenním rokování usnesl se pouze na zachovávání čtyř článků pražských, zavrhnuv všechno další učení kněží táborských.

Zatím co se toto dálo v Čechách, svolán do Norimberka říšský sjezd stavů německých, který byl dosti četně obeslán a měl raditi se o nových prostředcích k naprostému vyhubení kacířů českých. Ježto však marně čekáno bylo na krále Sigmunda, který byl tou dobou vpádem Turků do Uher zaměstnán, rozešel se ku konci dubna sněm tento, aniž byl by na něčem se usnesl.

Za to však zavázalo se četně kurfirstů, knížat a biskupů smlouvou ve Wircpurku dne 21. května ku spolku proti Husitům a na novém sněmu v městě Wesalii ku konci května konaném podařilo se novému papežskému legátu říše německé, kardinálovi Brandu Placentinskému, roznítit mysli knížat německých do té míry, že uzavřena nová veliká výprava proti Husitům a rozkázáno nové hlučné a slavné hlásání křížové výpravy ve všech farních kostelích, při čemž zároveň všechny osoby mužské starší 12 let měly před oltářem přísahati, že setrvají po celý život ve víře otců, zprotiví se každé novotě a oznámí úřadům i pomáhati budou vůči každému, kdo by jakýmkoli bludům hověl. Těm pak, kdo buď osobně křížového tažení se súčastní nebo na svůj náklad oděnce vypraví, slíbeny papežským legátem úplné odpustky všech hříchů, a to i takových, o nichž jindy jen papež sám rozhodovati mohl.

Podobný sjezd šlechty z východních krajin Německa sešel se pak ku dni 24. června ve Zhořelci, kde rovněž usneseno uspořádati válečné tažení proti Čechům a »neopustiti země té, pokud by nevykořenili z ní všelikou kacířskou nevěru«.

Dále ještě konány schůze podobné v Mohuči 29. června a v Boppardu 19. července, takže posléz téměř celá říše německá byla odhodlána o sv. Bartoloměji vytáhnouti do boje proti Cechům.

Dříve však, nežli tato křížová výprava uspořádána, vytáhla knížata i města slezská po návratě Sigmunda s vojskem 20.000 mužů, kteréž vedl biskup vratislavský, do Čech a jala se v okolí Police, Trutnova a Náchoda s neslýchanou ukrutností vražditi všechny obyvatele napořád anebo jim aspoň usekávati nohy, ruce a nosy. Po vypálení Police hnalo vojsko to dne 27. května na opevněné městečko Ostaš, které bylo zničeno a později vypálena jimi i Úpice. Proto sněm čáslavský nařídil všeobecnou hotovost proti vojsku tomu, které jakmile se dovědělo, že Čechové na ně táhnou v síle asi 30.000 mužů a 2000 jezdců, nemeškalo zemi opustiti.

23. Další boje v Čechách a smutný konec druhé výpravy křižácké.

Na počátku měsíce července na žádost žateckých a lounských vypravili Pražané vojsko do kraje bílinského, kde nejprve dobyt a vypálen klášter jeptišek v Doksanech, pak klášter benediktinek v Teplicích, dále klášter osecký, městečko Duchcov a dne 12. července město Bílina, při kteréžto útoku četně německých rytířů, kněží i lidu obecného, který útočiště na hradu bílinském hledal, upáleno. Posléz po 22. červenci jalo se mezitím sesílené vojsko husitské dobývati pevný hrad Landeswart u Mostu, jemuž však 5. srpna přitáhl na pomoc markrabě míšenský Fridrich bojovný s vojskem mnoha pánů českých se strany Sigmundovy, který porazil vojsko pražské a k útěku je donutil. V nešťastném boji tom Žižka súčastněn nebyl, jelikož při dobývání hradu Rabí v Prachensku v polovici července střelou poraněn byl na druhém oku svém a tou dobou v Praze se léčil, ač bez úspěchu, takže od té doby

zůstal na obě oči slepým. Jedva však doslechl o porážce u Mostu utrpěné, rozhodl se, ač dosud nevyléčen, vytrhnouti ihned s vojskem svým k Mostu, aby pomstil porážku tu. Než dříve nežli vojsko to mohlo na nepřítele udeřiti, míšenští již z Čech utekli.

Zatím sbírala se druhá výprava křižácká a dne 28. srpna hnalo se vojsko to v nebývalé dosud síle více jak 200.000 mužů dvěma proudy od Chebu do Čech a po dobytí Žlutice přitáhlo dne 2. září ku hradu Moštovu, jehož posádka vzdala se přesile a hejtman hradu s 8 muži vzati do vazby, jiných 84 osob však bez milosti povražděno a upáleno. Při prohledávání hradu našli pak Němci ještě jednoho kněze a tři osoby, které rovněž upálili.

Zatím také vojsko míšenské se spojenými českými pány se strany Sigmundovy vytáhlo opětně proti Čechům a zmocnilo se Chomutova i Kadaně, jejichž české posádky před přesilou nepřátel ustoupily k Žatci. Jediný rytíř Ojíř z Očedělic, který nechtěl Kadaně opustit, i s věží, ve které se bránil, byl od Němců spálen. Němci po té postoupili k Bílině a jali se dobývati města i hradu Koldic, když však zvěděli, že značná část vojska pražského táhne k Bílině, nevyčkavše tohoto odtáhli, aby spojili se s vojskem říšským, které tou dobou již obléhalo Žatec, v němž bylo na šest tisíc bojovníků husitských, mezi

nimi asi 400 jezdců. Nejkrutější boj byl tu sveden dne 19. září, kdy Němci šestkráte po sobě hnali útokem na město, ale vždy s velikými ztrátami byli odraženi, při čemž ještě 60 Němců bylo zajato. Od té doby knížata německá o dobytí města již se nepokoušela, ale jala se vypalovati městečka, vsi i tvrze v okolí, při čemž vražděno bylo napořád obyvatelstvo obého pohlaví bez rozdílu věku.

Současně vtrhli do země i Slezané, kteří 19. září vylákali Čechy proti sobě a u vsi Petrovic mezi Policí a Náchodem jich do tří set na místě pobili.

Zatím hnalo se hlavní vojsko české, do té doby v okolí Slaného shromážděné, na pomoc Zatci. Mezi knížaty německými tou dobou povstaly spory o vrchní velitelství a jakmile uslyšeli, že táhne na ně sám Žižka v čele velikého vojska, nesečkavše Husitů, dne 2. října 1421 zapálili sami stany své a v divokém zmatku dali se na útěk. Čechové pak stíhavše je, na dva tisíce jich pobili a zajali.

Tato porážka neobyčejně silného vojska křižáckého vyvolala veliké roztrpčení v Německu a vlastencové tamní posmívali se nestatečnosti svých knížat, která prý tak zošklivěla si Čechy nevěrné, že nejen v boji s nimi utkati, ale ani podívati na ně se nechtěla.

Tak smutně skončila tedy druhá výprava křižácká, která měla všecky Čechy vyhubiti.

24. Usilování o dosazení krále a povstalé z toho rozbroje.

Po odmítnutí trůnu českého Vladislavem Jagejlovcem obrátily se tužby feudálních šlechticů českých k velkoknížeti litevskému Alexandru Vitoldovi, u něhož vyslané české poselství také příznivého sluchu našlo a dne 10 června 1421 do Prahy zavítavší poselství přineslo po králi toužícím pánům radostnou zvěst, že velkokníže tento projevil ochotu přijati korunu českou.

Ovšem pro krále horlili pouze kališníci, kdežto demokratická strana kněze Jana Želivského projevovala v záležitosti té zřejmou nedůvěru i neochotu. Usneseno proto, že má se celá věc přenésti na sněm, který svolán byl na den 17. srpna 1421 do Českého Brodu. Než sněm tento následkem odporu husitské obce pražské, jež podléhala vlivu Želivského, zůstal bezvýsledný a svolán proto nový sněm do Hory Kutné, kde konečně 4. září byl Vitold »požádán« za krále a usneseno vypraviti k němu slavné poselství.

Zatím však také Sigmund nelenil, aby zmařil úsilí české šlechty o dosazení nového krále a po nezdařených pokusech získati pro sebe Vladislava Polského, uzavřel jednotu brannou s vévodou Albrechtem Rakouským, jemuž slíbil všechny hrady i kraje, které v Čechách na Husitech dobude, naproti čemuž Albrecht zavázal se Sigmundovi nejen vší mocí válečnou pomáhati, ale zapůjčiti mu i 60.000 dukátů na potřeby válečné.

Poselství české vypravené k velkoknížeti Vitoldovi postihl však v městě Ratiboři ve Slezsku smutný osud. Bylo tamními měšťany zajato a přes protesty Vitolda a synovce jeho Sigmunda Korybuta, ano i krále Vladislava, poslal držitel města Hanuš, kníže opavský, zajatce na Špilberk v moc Sigmunda, který pány z poselstva kázal dopraviti co vězně na hrad Trenčín v Uhrách, čeleď jejich pak v Brně nechal postínati.

Co se toto dálo ve Slezsku, vzmáhaly se v Praze nepokoje vyvolané nespokojeností s jednáním šlechty. Na den 19. října sezval Jan Želivský obec staro- i novoměstskou do kostela štěpánského na Rybníčku, kde trpce žaloval na neupřímnost pánů a radil, aby zvolen byl vhodný náčelník, jemuž dána by byla plná moc ku zakročení proti nevěrným a neposiušným. Za tohoto zvolen pak vladyka Jan Hvězda z Vícemilic, přijímím Bzdinka, jemuž dáno právo nade všemi úřed-

níky městskými. Za nedlouho sesazeno i pět konšelů strany mírnější a nahraženi přívrženci strany radikální. Tím ocitla se Praha v držení výstředních Husitů.

V té době přijel do města pan Jan Sádlo ze Smilkova, jeden z vůdců strany aristokratické, aby ospravedlnil se z vytýkané mu zrady nad národem. Konšelé však, pokládajíce jej za rozhodného nepřítele strany vládnoucí, když dne 20 října pod večer na radnici mezi ně přišel, aniž by jej vyslechli, kázali ho stíti.

Touto nešlechetností pobouření čeští pánové počali nyní zjevně straniti Sigmundovi. Když pak v měsíci říjnu knížata slezská po třetí do Čech vpadla a jala se pleniti kraje okolo Litic a Žampachu, pomáhali jim pánové Půta z Castolovic, Jan Svídnický z Chotěnic a Jan Městecký z Opočna. V listopadu téhož roku pak veřejně oddělili se od Pražanů i podobojích páni Čeněk z Wartenberka, Oldřich z Rosenberka i jiní a slíbili opětně poslušenství Sigmundovi, který sbíral za pomocí Albrechta veliké vojsko proti Čechům. Dříve však nežli s tímto do země vtrhnul, poslal svého vojevůdce Pipu Florentinského na Moravu, kde týž plenil statky předních pánů husitských. Dne 21. října oblehl pak Albrecht hrad a město Jenšovice, majetek to Sezimy z Kunštátu, a dobyv jich, zajal pána i s rodinou jeho. Zatím Pipa řádil

strašně na Moravě a přinutil tak panstvo i města moravská k povolnosti, takže když dostavil se Sigmund na sněm, okolo 10. listopadu do Brna jím svolaný, odpřisáhli sněmovníci čtyry články pražské i všechno učení husitské a zavázali se králi vší mocí pomáhati v boji proti Husitům, za což dostali od přítomného vicelegáta papežského slavné rozřešení. Odměna to za jejich poddajnost zajisté nevalná.

Po sněmu tom jedna část vojska obrátila se do Čech, Sigmund sám s částí druhou táhnul k Jihlavě.

Vzhledem k nebezpečí, jaké tu Cechám hrozilo, nemeškali Pražané a vypravili rychle posly na všecky strany k vyznavačům podobojí, zejména k Žižkovi, aby pomohli zachrániti ohroženou vlast. Žižka v té době zaměstnán byl pokusy o osvobození hradu Krasikova, který plzeňští obléhali, a byl by asi úkolu tomu dostál, kdyby nebyl plzeňským přispěchal ku pomoci pán z Plavna s velikým houfem jezdců, čímž Žižka donucen ustoupiti k Žatci. Plzeňští i pán z Plavna jsouce však početnější pronásledovali jej, a tu Žižka nemoha se boji vyhnouti, kázal vojsku svému zastaviti na hoře Vladaři poblíž Žlutic a k boji se připraviti. Po tři dny pokoušeli se nepřátelé ztéci jeho vozovou hradbu, ale posléze po velikých ztrátách byli nuceni ustoupiti a Žižka slavně vtáhnul do

Žatce, kde však dlouho se nezdržel a zvěděv od Pražanů o nebezpečí zemi hrozící, vytáhnul ku Praze, kam přibyl 1. prosince a pozdržev se zde týden vytrhnul hojně zásobami i lidem opatřen 8. prosince k Hoře Kutné, kam jej druhého dne i Pražané následovali.

Zvěděv Žižka, že vojsko Sigmundovo pleněním a týráním obyvatelstva obmeškává se v okolí Humpolce a Ledče, nejprve jal se s lidem svým opravovati hradby města Čáslavi, a teprve 20. prosince, posílen lidem některých pánů moravských, vrátil se k Hoře Kutné zpět, odkud 21. prosince voje jeho vytrhly proti Sigmundovi, s nímž nedaleko města se srazily.

Uhři s neobyčejnou zuřivostí útočili na Žižkovy hradby vozové, byli však vždy zahnáni. Co se toto dálo nedaleko města, několik obyvatelů Hory Kutné otevřelo Sigmundovi městskou bránu kolínskou a tu královští vtrhnuvše tam s mnohými Horníky, kteří z jara před Pražany byli utekli, jali se vraždit každého, kdo znamení neměl a hesla neznal.

Druhého dne ráno voje husitské, rozložené u města Kaňku, obklíčeny byly vojskem Sigmundovým. Žižka pozdržel však bojovníky své v klidu až do noci, a teprve po půlnoci vyrazil stranou ku Kolínu s takovou silou, že vojsko Sigmundovo ani na odpor se postaviti neodvážilo a tak podařilo

se Žižkovi uniknouti beze škody vojsku mnohem silnějšímu.

Chrabrý vůdce seznal však, že s jeho vojskem nemůže čeliti vojům Sigmundovým, a odebral se proto do Jičínska a Turnovska, odkud po novém roce vrátil se s mocí takovou, jež mohla boj se Sigmundem podstoupiti. A nemeškaje, udeřil také 6. ledna 1422 na nic netušícího Sigmunda a celé vojsko jeho rozprášil.

Sigmund nad utrpěnou porážkou rozezlil se tak, že kázal zjímat podezřelé mu starší Horníky a k vozům svým je přivázat; při útěku svém u večer téhož dne nechal pak město na několika stranách zapálit.

Královský vůdce Pipa pokusil se sice ještě 8. ledna poblíž Habrů svésti bitvu se Žižkou, leč sotva Čechové na jeho voje narazili, Uhři dali se na útěk a teprve u Německého Brodu se zastavili. Žižka přitrhnuv k Brodu podvečer, bez meškání na nepřátele udeřil a po krátkém boji mnoho jich pobil i zjímal. Ostatní buď se uchýlili do města nebo dali se na útěk, při čemž množství jich zahynulo v řece Sázavě, kde pod jich tíhou led se prolomil. Čechové přenocovavše u Brodu, hned z rána jali se města dobývati. Dne 10. ledna vyjednáváno pak o vzdání se města, ale dříve než bylo jednání skončeno, vojsko husitské vpadlo do města a na několik set lidí pobilo, četně bylo jich také

smetáno s domu radního a dole nabodáno na meče, oštěpy i sudlice. Město při tom spustošeno tak, že zůstalo po sedm let liduprázdným. Zižka sám odsoudil toto jednání bojovníků svých, nemoha jim odpustit, že město stekli a obyvatele povraždili v době, kdy bylo již o vzdání se vyjednáváno.

Porážka Sigmundova byla hrozná. Ztratiť v tažení tom nejen na 12 000 bojovníků, ale i četně vynikajících osobností ocitlo se v zajetí, za něž výměnou musil propustiti všechny české vězně, kteří zejména byli v Ratiboři zjímáni. Vedle toho i kořist, jíž se Čechové u Brodu zmocnili, byla velice bohatá, čítalo se přes 500 vozů s nákladem rozmanitým, mezi nimi i několik s knihami vzácnými.

Touto porážkou Sigmunda značně byl posílen litevský kníže Alexandr Vitold ve snaze své po zmocnění se koruny české. Ovšem mínil tak učiniti jenom tehdy, když Čechové smíří se s církví římskou, a věda, že výstřední Táboři nikdy tak neučiní, přiklonil se k té části šlechty, jež jevila k tomu ochotu a které stal se kněz Jan ze Zeliva tak nepohodlným, že umínila se ho za každou cenu zbaviti. Prvým úkolem této strany kališnické bylo proto zmocniti se zase vlády v Praze, což podařilo se jí okolo Hromnic r. 1422, kdy Hvězda z Vícemilic sesazen z hejtmanství městského a dne 5. února uči-

něno tak i se všemi konšely a úředníky Starého i Nového Města a nařízena volba nová. Při tom vydán i rozhodující již tehdy stranou kališnickou zákaz, že žádný mistr ani kněz nesmí docházeti do rady městské. To bylo namířeno přímo proti knězi Janovi. Vědouce pak, že pokud týž bude na živu, bude obyvatelstvo pražské ovládati, ukládali pánové o jeho bezživotí a posléz i zrádným způsobem jej o život připravili.

O tom, jak se to stalo, vypravuje očitý svědek následovně: Z jitra dne 9. března povolali páni radní kněze Jana na radnici staroměstskou, radíce se s ním nejprve o tom, kam by měla vojska husitská na válečné tažení se vydat. A zatím, co tento dobromyslně jim vykládal své mínění, poslal purkmistr Starého města pro nově dosazeného městského hejtmana Hoška Ostravského z Valštejna a pro purkmistra i konšely novoměstské. A když všichni se dostavili, vešel po nedlouhé chvíli rychtář městský s biřiči svými a prohlásili knězi Janu i jeho přátelům, že jsou zajati. Jan ze Želiva, pochopiv co se děje, odmítnul těch, kdož chtěli ho vázati a odešel ku dveřím, jimiž vstupovalo se do poradní síně, kde pokleknul a vyžádal si, by směl jíti ku knězi, který ho do radnice provázel. Tomu vyznal hříchy své a učiniv poslední pořízení, vyšel ze světnice i s přátely svými a ubíral se klidně k místu poprav-

nímu, kde poklekl a hlavu pod meč katův složil.

Sotva rozlétla se zpráva o násilné smrti oblíbeného kazatele, zvoněno na poplach u Matky boží Sněžné a lid seběhnuv se a zvěděv, oč se jedná, valem pospíchal k staroměstské radnici a po nedlouhém odporu jí také dobyl. Hošek i se zrádnými konšely před rozlíceným lidem zbaběle utekli. Lid vniknuv do radnice, nalezl brzo hlavu Janovu a vypukl při spatření téže v nářek veliký, načež nesena tato po ulicích, až posléz farář Jan z Březnice jí k sobě vzal. Tělo Janovo druhého dne slavně pohřbeno pod kazatelnou v kostele Matky boží Sněžné.

Zrádní konšelé staroměstští těžce odpykali ohavný svůj čin. Rozlícený lid vybil mnoho domů v Praze, pátraje po konšelích a kterého postihl, bez milosti ho zabil. Po té obrátila se vášeň lidu proti židům, jichž domy vyloupeny a posléz přepadeny i všechny koleje a mnoho knih vzácných v nich pobráno a zničeno; také domy kněžské vybity a mistři, kteří neutekli, zjímáni a na radnici uvězněni. Dne 10 března vykonána pak volba nových konšelů a ve středu 11. března sťato pět konšelů a měšťanů, jimž za vinu kladena smrt Želivského.

Smrtí kněze Jana byla naprosto porušena součinnost Pražanů s Tábory oproti cizincům, a Žižka zanevřel na Pražany velice. Jediné

štěstí pro Čechy té doby bylo, že nepřátelé zahraniční ochromeni jsouce posledními porážkami, nemohli využitkovati domácích svárů k potření hnutí husitského.

Celá naděje Pražanů i pánů podobojí, zavinivších smrt Jana ze Želiva upínala se nyní k Alexandru Vitoldovi, který také poznovu pokusil se smířiti národ český s církví římskou a vyslal 5. března 1422 Martina, kanovníka hnězdenského, se psaním k papeži Martinu V., žádaje ho, aby kletby i kříž proti Čechům vyhlášený zdvihnul a poslům českým, kteří k němu o vyjednávání vysláni býti měli, průvod bezpečný propůjčil. Současně oznamoval papeži, že rozhodnul se do Čech vyslati synovce svého knížete Sigmunda Korybuta, aby v zemi pořádek a pokoj zavedl.

Na vyzvání Vitoldovo sebrala se potom zakrátko družina asi 5000 bojovníků, která odhodlala se s Korybutem do Čech táhnouti. Týž vydal se na pochod v polovici měsíce dubna, avšak u Olomouce utrpěl značnou porážku od tamních měšťanů, takže byl nucen obrátiti se k Opočnu, jehož dobyl, a odtud ohlásil psaními po Čechách i Moravě, že přichází jménem Alexandra Vitolda, požadovaného krále českého, co správce s plnou mocí ustanovený, aby v zemi se uvázal a ji bránil i hájil proti nepřátelům cizím i domácím. Zároveň vyzval všechny

stavy i strany na sněm do Čáslavi, kde pak také učinil slavný slib, že hájiti bude zákona božího i čtyř článků pražských, načež od pánů i měst tu zastoupených přijat za správce zemského.

V Praze zatím poměry valně se změnily. Až do příchodu Korybuta byla sice vláda města v rukou konšelů strany demokratické, ale jakmile týž do Prahy přijel a druhého dne v neděli 17. května na Nové město zavítal, seběhla se k němu veliká obec a lid ujav koně jeho za uzdu, vedl jej slavně na radnici staroměstskou, což když konšelé viděli, ihned složili úřady své a vydali knížeti pečeť i klíče města, aby nové konšely ustanovil, což se i druhého dne stalo. Noví konšelé, náležející ku straně kališnické, slíbili Korybutovi věrnost a vyslali ihned posly pro mistry do Hradce Králové, aby do Prahy se navrátili.

Korybut poctivě snažil se o zjednání klidu a míru v zemi, jakož i obnovení pokoje a pořádku v Praze a vydal za tou příčinou 28. května výnos, v němž zejména žádal, aby pominuly veškeré nechuti mezi bratřími pro smrt kněze Jana povstalé a aby všichni, kdož se strachu z města utekli, opětně se vrátili. Dále aby arcibiskup, všichni mistři a kněží v neděli 31. května sešli se na sněm, kde by se všechny věci duchovní uspořádaly. Také Žižkovi psal Korybut již z Unčova,

aby země nehubil a poslušně se měl k novému králi svému. Veliký válečník cítil se však tonem dopisu uraženým a příkře mu odpověděl. Než Korybut svou mírností dovedl uraženého vůdce uchlácholiti tak, že týž poslal mu pak psaní, v němž uznává knížete za nejvyššího správce země české.

Brzy po příjezdu Korybutově do Prahy vypraveno vojsko pražské za pomocí Poláků k dobývání hradu Karlštejna, leč oblehání to, jež trvalo až do podzimu, setkalo se s nezdarem. Podobně nevalně dařilo se i vojsku husitskému při oblehání města Horšova Týna, kde všechny útoky byly obleženými odraženy a oblehatelé musili posléz ustoupiti.

V Německu tou dobou panovala veliká rozháranost mezi jednotlivými pány a vladaři a marně namáhal se Sigmund, aby spory ty uklidnil. Jediná nenávist proti kacířským Čechům byla ještě pojítkem mezi rozvaděnými knížaty říše Německé. Této také dovedl využiti Sigmund a způsobil, že na sjezdě říšském, po 25. červenci v Norimberce konaném, usneseno, aby kromě výpravy, která o sv. Michalu měla se do Čech vydati k osvobození Karlštejna, vedla se i »denní válka« proti Husitům stálým vojskem na žold do služby najatým, jež setrvalo by v poli až do konečného vyhubení kacířů. Za pomoc při jednání tom kněžstvem Sigmundovi činěnou odměnil se tento tím, že 23. srpna odvolal

a za neplatné prohlásil všechny zástavy statků kostelních a klášterních, které v Čechách od roku 1420 zápisy svými stvrdil. Z vděčnosti za to zase kardinál Branda všemi prostředky církevními popuzoval k bojechtivosti. Dne 4. září odevzdal v kostele sv. Salvatora v Norimberce Sigmundovi válečnou korouhev samotným papežem »posvěcenou«, kterou pak Sigmund druhého dne předal Fridrichu Braniborskému, ustanoviv jej nejvyšším velitelem říšského vojska, jež mělo býti proti Čechům vypraveno. Vůdce tedy sice byl, ale hůře šlo to se sháněním vojska, takže posléz biskup Wircburský, seznávaje, že by sebe lepší velitel s takovou hrstkou vojska v Čechách nepořídil, radil dopisem 29. září nejvyššímu veliteli zaslaným, že bude lépe do Čech ani netáhnouti nežli s nepořízenou se vrátit.

Zatím však udála se v Praze příhoda, která měla veliký vliv na vývoj dalších poměrů. Strana, druhdy kněze Jana, nemohouc oželeti ztracené vlády ve městě, spojila se potají s Tábory a smluvila se s nimi o přepadení Prahy, což stalo se 29. září. Táboři přijeli do Prahy a rozložili se s vozy svými na Novém městě. Dne 1. října vypravili se pak starší na radnici staroměstskou a žádali za svolání velké obce, což bylo jim však odepřeno, načež Táboři vrátili se na Nové město a vzavše zbraně vtrhli do Starého

města, kde několik domů osadili. Staroměští však nemeškali, vytáhli proti nim a vyhnali je z města svého na Nové město na Koňský trh (Václavské náměstí). Při tom bylo i zjímáno značně Táborů, kteří do města vpadli.

Třetího dne po té svolána velká obec pražská, jež kázala vyhnati z města každého, kdo by Vitolda nebo Korybuta pomlouval a vzala v plenu statky těch, kdo s Tábory drželi a s nimi také utekli.

Korybut, dověděv se o těchto událostech, pospíšil od Karlštejna do Prahy a brzy po té konal soud nad vzbouřenci, z nichž pět bylo sťato.

Za takových okolností jest pochopitelno, že Korybut a kališníci stali se ochotnými ku vyjednávání o příměří se stranou krále Sigmunda, k čemuž značně přispěl i neúspěch při dobývání hradu Karlštejna.

Konečně 8. listopadu 1422 uzavřeno příměří na jeden rok v tom smyslu, že po dobu tu žádná strana druhé škoditi nebude, aniž by pánové katoličtí pomáhali Sigmundovi, kdyby mezi tou dobou do Čech vtrhnul, proti Korybutovi a Pražanům.

25. Dohoda Sigmunda s Poláky a odchod Korybuta z Čech.

V Německu tou dobou panovaly roztržky mezi domácími knížaty, takže třetí výprava křížová proti Čechům přes veškerou námahu Sigmunda nevedla k cíli, a tento snažil se proto navázati styky s Poláky a zbaviti Čechy mocných spojenců. Po delší námaze se mu to také podařilo a 30. listopadu 1422 konán v uherském městečku Lubici sjezd předních pánů uherských a polských, na kterém učiněny kroky ku smíření králů Sigmunda i Vladislava a umluveno jich sejití se v příštím středopostí na hranicích zemí jejich.

Po této dohodě snažil se Sigmund docíliti shody i s litevským Vitoldem, v čemž nemálo podporovali ho kněží polští, kteří obávajíce se rostoucího v Polsku husitství, všemi prostředky usilovali o přerušení přátelství s Čechy.

Důsledkem toho bylo, že Korybut a Poláci dne 24. prosince opustili Prahu a po

několika týdnech i Čechy vůbec. Když pak pánové čeští u Vitolda si na to stěžovali, vytýkal jim týž, že nedostáli danému slibu, že vrátí se v poslušenství papeži římskému, čehož důsledkem jest i on všech závazků k nim prost.

Konečně dospěly věci tak daleko, že 21. března 1423 sešli se králové Sigmund, Vladislav a Vitold ve Staré Vsi na hranicích polských a uherských a smlouvou dne 25. března učiněnou smířili se úplně, zavázavše se vší mocí zemí svých táhnouti do Čech proti kacířům a hned ze sjezdu poslali Čechům odpovědné listy. Brzy potom vypsali v zemích svých proti nim válečnou výpravu.

Následkem toho zhoršila se situace Čechů velice, neboť vedle Polska a Litvy chystalo se proti nim vojsko i ze Švédska, Norvéžska a Dánska, papež nechal v Německu vyhlásiti proti nim nové křížové tažení, Albrecht rakouský táhnul do Čech s veškerou brannou mocí a král Sigmund sliboval vedle Uhrů připojiti k vojům svým i vojska knížat slezských a všechny katolické jednoty v Čechách a na Moravě.

Z toho měl papež Martin V. nemalou radost, neboť již již viděl splněny své »posvátné« naděje, že kacířští Čechové budou na padrť rozdrceni a »vypleněn neduh kazící církev páně«, než naděje jeho rozplynuly se v nivec, když seznal, že přes všechno na-

pomínání, vyzývání i vyhrožování přece jenom všade nevalná chuť jeví se do boje s Čechy.

Žel, že poznovu osvědčilo se, že v dobách, kdy zažehnáno bylo nebezpečí z venčí hrozící, Čechové zabředali do různic domácích. V Praze po odchodu Korybutově zmocnili se vlády p. Hašek z Waldšteina a Vilém Kostka z Postupic, kteří chtěli prostředkovati mezi Žižkou a kališníky, než dílo to se jim nedařilo, zejména když Pražané stále více počínali se přáteliti se stranou Sigmundovou v Čechách.

Posléze došlo to tak daleko, že Žižka vytrhnul do pole proti šlechticům českým, Pražané pak proti táborské posádce na tvrzi Křižanci. Příčinou bojů mezi Žižkou a šlechtou českou byla roztržka bratří Bartoše a Bernarda z Valečova s p. Čeňkem z Wartenberku. Žižka svolav bojovníky své k Německému Brodu na den 8. dubna, vytáhl na pomoc bratřím Valečovským; z toho pak vyvinuly se dlouhé a kruté boje mezi ním a šlechtou českou. První větší bitva strhla se u Hořic 20. dubna, ve které Žižka p. Čeňka i spojené s ním šlechtice porazil a mnoho vozů i pušek jim pobral.

Nevalně také dařilo se Pražanům při dobývání tvrze Křižence, kterou po několik týdnů marně obléhali a když potom Bohuslav se Švamberka přitrhnul s obcemi táborskými obleženým ku pomoci, uznali Pražané

za lepší jednati o mír a ujednali společný sjezd poblíž hradu Konopiště, kde také jednali o sporné otázce, totiž o potřebě či nepotřebě ornátů a ceremonií při bohoslužbě, pro co vlastně půtky mezi Pražany a Tábory se vedly. Tu stalo se dohodnutí, že ne z příkazu božího, nýbrž jen z nařízení a obyčejů církve užívá se ornátů a ceremonií všelikých a na důkaz svobody a snášelivosti že mají Táboři hned na místě sloužiti mši v ornátech, kněží pražští pak odložiti svá »superpellicia« a o celé věci že má se konati důkladné hádání o sv. Janě roku příštího na hradě Konopišti a bude-li tu dokázáno z písma a z doktorů na písmě sv. právě se zakládajících, že potřebí jest ornátův a ceremonií, obě strany jsou povinny tomu se podříditi. Hádání to potom na Konopišti se také 24. června 1423 konalo a trvalo několik dní, leč bez jakéhokoli výsledku. — Člověk moderní doby musí opravdu trpce jen se pousmáti nad tím, že pro takové hlouposti mohli se lidé mezi sebou nepřáteliti, ano i navzájem se zabíjeti.

26. Boje za hranicemi.

Zatím, co u Konopiště byl aspoň pro nějaký čas zjednán smír mezi svářícími se stranami, vyvíjely se na Moravě věcí vážné. V čele tamní jednoty pánů a měst Římu oddaných stál Jan Železný, biskup olomoucký, Přemek, kníže opavský, Petr z Kravař, hejtman zemský a Václav z Dubé i z Leštova. Když blížil se čas naznačený Sigmundem k velikému tažení proti Čechům, tu Husité pod vedením Diviše Bořka z Miletínka a jiných pánů, aby předešli nepřátely své, vtrhli do Moravy a dobyvše tam mimo jiné i města Přerova a hradu Kvasic, obléhli u veliké síle město Kroměříž. Proti nim vytrhli biskup a páni strany Sigmundovy s vojsky svými, byli však v krvavé bitvě poraženi a druhého dne se Kroměříž vzdala; leč nezůstala dlouho v moci husitské, neboť když biskup s novým vojskem přitrhnul, město po krátkém boji se mu vzdalo.

Příčina, proč Čechové vydatněji Kroměříž nehájili, byla ta, že vládu ve městě Hradci Král. měl tou dobou Diviš Bořek

z Miletínka, vůdce výpravy českých pánů na Moravu; lid obecný klonil se však ode dávna k Táborům, a jakmile Diviš odtáhl na Moravu, svěřiv správu hradu i města bratru svému Jetřichu, vypravila obec hradecká tajné posly k Žižkovi, dlícímu tou dobou na hradě svém Kalichu u Litoměřic, s prosbou, aby ujal se vlády ve městě. A když Žižka s vojskem svým k městu se přiblížil, obec vzbouřivši se, otevřela mu brány městské a Jetřicha z Miletínka vyhnala. Hrad tamní potom sbořen, aby z něho více městu vládnouti se nemohlo.

Když o tom všem dověděli se pánové na Moravě, pospíšili rychle do vlasti a p. Diviš spojiv se s Pražany i jinými pány, táhl proti Žižkovi; tento ašak nemeškal a vytrhl mu vstříc. Dne 4. srpna srazila se obě vojska u Strachova dvora poblíž Hradce, při čemž Pražané byli Žižkou poraženi a zanechavše na poli značně padlých i na 200 zajatých, byli nuceni ustoupiti k Hoře Kutné. Když však Žižka po několika dnech odebral se z Hradce do Čáslavi, tu Pražané a spojení s nimi páni sešikovavše opět voje své v síle nemalé, jali se dobývati Čáslavi, ale bez úspěchu. Naproti tomu však značnou porážku utrpěl hejtman táborský Martin Lupák, jehož Zižka v Hradci zůstavil a který pospíchal ohroženému vůdci na pomoc s lidem svým. Proti němu vytáhnul však dne

22. srpna p. Hašek s vojskem svým z Kolína a způsobil mu u Týnce na L. porážku tak značnou, že nejen na 300 lidí tu pobito neb zjímáno, ale i sám Lupák rytířem Janem z Černína zabit byl.

Po té obě strany uzavřely příměří a Žižka s veškerou svou ozbrojenou mocí odebral se na Moravu, kde nejprve napaden byl od Jihlavanů, ale zahnal je do města zpět. Delší dobu pozdržel se u Kroměříže a odtud přešel do Uher, vnikaje stále hlouběji do země a porážeje Uhry, kdykoli pokusili se na voje jeho útočiti, takže posléz od úmyslu takového vůbec upustili, pravíce o něm, že »to není člověk, nýbrž čert«. Žižka nabaživ se konečně dobrodružného tohoto tažení, vrátil se na Moravu.

27. Jednání o smír mezi stranami českými a církví římskou.

Zatím co Žižka prodléval za hranicemi Čech, usilovali páni čeští i Pražané, aby jednak rozvaděné strany české opětně se smířily, jednak aby zjednána byla dohoda s Římem, jakož i aby v zemi pořádek byl obnoven. Za tou příčinou konáno několik sjezdů, z nichž zejména na sjezdu v Kolíně v měsíci září usneseno, aby na straně římské bylo opětně vyžádáno slyšení a hádání pokojné o čtyry články pražské, o nichž dohoda státi se měla. Aby pak věc ta s větším důrazem a jménem celé země provésti se mohla, svolán pro všechny strany i stavy sněm obecný a valný ku dni 16. října 1423 do Prahy, ku kterémuž pozváni i zástupci strany římské a kraje plzeňského pod průvodem bezpečným. Sněm tento byl velmi četně obeslán jak se strany královské, tak i podobojí, avšak se strany táborské, vyjma obojetného Heřmana z Landšteina, nedostavil se nikdo. Jednání trvalo až do 1. listopadu

a sněmovníci dohodli se zejména: 1. Aby na nový rok 1424 konalo se v Brně hádání na sněmu kolínském usnesené, za kterýmž účelem zavazují se pánové strany královské dáti bezpečný průvod i ochranu osobám podobojí do Brna a odtud do Kolína zpět, jakož i přistoupiti k těm pravdám, které tam z písma jasně dovozeny budou, což i druhá strana jest povinna učiniti; 2. zvoleno 12 správců a hejtmanů — po šesti z každé strany — k řízení a upokojení celé země české, jichž všichni bez vyjimky měli poslouchati; 3. k tomuto zápisu měli se přiznati všichni obyvatelé království Českého a kdo by tak učiniti nechtěl, měl mocí býti k tomu donucen; 4. úmluvy tyto a všeobecné příměří trvati měly do 11. listopadu 1424; 5. silnice všechny měly býti svobodny, aby kupci a obchodníci bez překážky jednati a vésti mohli koupě své; 6. kování a dělání peněz kromě Hory Kutné zapovězeno pod ztrátou hrdla a statku.

Po skončení sněmu odebrali se dva páni strany královy, Půta z Čestolovic a Jan z Opočna do Stolního Bělehradu v Uhrách k Sigmundovi, aby zjednali od něho potřebné průvodní listy pro podobojí, kteří by se hádání v Brně súčastnili, současně pak aby hádání to jak od krále tak i od meškajícího v Uhrách papežského legáta kardinála Brandy obesláno bylo. Král sice přednesené

mu žádosti vyhověl, ale k hádání nedošlo, neboť strany nemohly se dohodnouti o soudce, který by věroučné hádky právoplatně rozhodnouti měl, a vedle toho prohlásili i Pražané, že se hádání v Brně nesúčastní.

Podle usnesení sboru kostnického konán býti měl v Pavii v r. 1424 opětně všeobecný sjezd církevní, avšak papež Martin V. nejevil valné chuti k jeho svolání a musil posléz téměř násilím býti k tomu donucen. Konečně svolán sněm ten na 21. července do Sieny, ale když papež prostřednictvím svých legátů osoboval sobě a dvoru svému veškerou moc i vládu policejní nad koncilem, mařen valný čas jenom hádkami o otázce, má-li papež vládnouti sboru či sbor papeži? Většina měla za to, že sbor představuje celou církev Kristovu, a papež, byv sborem kostnickým dosazen, že má chovati se dle dekretů jeho; jiní zase ptali se, jak by hlava mohla býti podrobena tělu? V jedné věci byli však obě strany svorny: aby co nejpřísněji bylo zakročeno proti husitskému kacířství. Dne 8. listopadu vydal sbor celému křesťanstvu rozkaz, jímž zapovězen nejen obchod kupecký s husitskými Čechy, a l e i v š e c h n o m í r n é s n i m i o b c o v á n í; klatba církevní i světská pokuta uložena každému, kdo dodával by do Čech buď potravu nebo sůl, zbraň nebo jinou potřebu; každý takový měl trestán býti co přítel kacířství; naproti tomu nabízeny

veliké odpustky každému, kdo by kacíře chytiv ku potrestání odevzal anebo nemoha ho snad chytit, aspoň z bytu a ze jmění ho vyhnal.

Vyjma tohoto projevu bezmezné zášti proti Čechům, nestalo se na sněmu tom ani nejmenšího k opravě církve a za velikých sporů a bouří dne 7. března 1424 sbor rozpuštěn po usnesení, že v sedmi letech má se opět sejíti všeobecný sněm církevní v Basileji. —

28. Poslední rok života Žižkova.

Po smíru, učiněném mezi stranami na sněmu pražském, zanevřel Žižka velice na všechny kališníky, vytýkaje jim zrádné pokrytectví, jež nenáviděl ještě více nežli zjevnou bezbožnost. Jeho zášť byla pak ještě podnícena zprávou, již dali mu Jan Hvězda z Vícemilic a kněz Ambrož Hradecký, že strana kališnická ukládá o jeho bezživotí a k témuž účelu najala člověka, který za jidášskou odměnu je ochoten slepého vůdce zavražditi a již také ve vojště jeho se nalézá. Nad tím rozezlil se Žižka nemálo a stal se odpovědným nepřítelem kališnických pánů. Hned po svém návratu z Uher a Moravy obořil se 6. ledna 1424 na pány Jana Opočenského, Půtu Červenohorského a Arnošta z Cerničic a porazil je u Skalice za Jaroměří. Vedle toho vypálil v témž roce mnoho městeček a vsí v Čechách, v turnovském klášteře spálil mnichy, dobývaje Hostinné, mnoho lidí pobil a zranil a odtud odtáhnul ku Šmidarům, jichž dobyl a vypálil.

Dne 11. června ocitnul se Žižka s vojskem svým u Kostelce n. L., kde obklíčen byl

od Pražanů a s nimi spojené jednoty panské; početně nad ním vojskem mnohem silnějším. V nejkritičtějšími okamžiku přispěli mu ku pomoci bratří Viktorin a Hynek z Poděbrad a Jan Hvězda z Vícemilic a z nebezpečí jej osvobodili. Unikaje z dosahu nepřátel, zastavil se posléz u Malešova poblíž Hory Kutné, kde 7. června vyhledal vhodné místo k boji a vyčkal nepřátel. Byla to jedna z nejkrvavějších bitev, jaká byla v době té svedena, ve které Žižka dosáhl skvělého vítězství nad Pražany, jichž padlo tu na 1400, mezi nimi četně osob vynikajících. Také Žižkův zeť Ondřej z Dubé, bojující ve vojsku pražském proti svému tchánovi, tu zahynul.

Po bitvě u Malešova obořil se Žižka na Horu Kutnou a bez obtíží ji opanoval, načež táhl ku Kouřími, Českému Brodu a Nymburku, kterýchžto měst rovněž bez velikého odporu dobyl. Hůře dařilo se mu na Plzeňsku, kde postavili se proti němu páni z kraje plzeňského a jejich pomocníci z Plzně, Karlštejna a z kraje Podbrdského v takové síle, že nechtěje se s nimi v boji utkati, pospíchal do Žatce, kde našel bezpečné útočiště.

Jedna z posledních zpráv o Žižkovi zachovaných uvádí, že 1. září 1424 kázal v Libochovicích upáliti čtyry světské kněze, protože byli násilníci panen a paní. Odtud ubíral se s lounskými, žateckými, klatovskými a mnoha jinými městy u veliké síle ku Praze,

chtěje tuto potrestati co hlavní závadu rozšíření zákona božího a nevěrnou jednotnici šlechty, ano, zařekl prý se, že v ní nezůstaví kámen na kameni. Když však dostavili se do tábora jeho u Libně poslové pražští, žádajíce jménem knížete Korybuta, tehdy podruhé v Praze meškajícího, za pokoj a smír, obměkčil se a dne 14. září mír uzavřel, ačkoli vyslovil se, že mír ten sotva bude trvati déle nežli onen u Konopiště uzavřený.

V téže době i strana táborská na jihu Čech vstoupila v příměří se stranou krále Sigmunda. Následek těchto smírů byl, že utichly všechny bouře v zemi a brzy po sv. Václavě vypravila se všechna vojska husitská k osvobození Moravy. Když přitáhla ku hradu Přibyslavi, oblehla jej a jala se ho dobývati. A tu na poli podál hradu »bratr Jan Žižka«, jak vypravuje starý letopisec, »roznemohl se nemocí smrtelnou od hlíz, a poručenství učinil svým milým věrným bratřím a Čechům, panu Viktorinovi, Janu Bzdinkovi a Kunšovi, aby se milého boha bojíce, stále a věrně bránili pravdy boží pro věčnou odplatu. A tu již bratr Žižka poručiv se milému bohu, život svůj dokonal v tu středu před sv. Havlem (11. října). A tu lid jeho vzali sobě to jmeno Sirotci, jako by jim otec umřel; a dobyvše hradu Přibyslavě, upálili těch, ježto se na něm bránili, na 60 lidu branného, a hrad také vypálili a zbořili.

A potom provodili bratra Žižku kněz Prokópek a kněz Ambrož již mrtvého až do Hradce, a tu jsou jej pochovali v kostele u sv. Ducha u velikého oltáře.« Později převezeno tělo jeho do Čáslavi a pohřbeno v kostele sv. Petra a Pavla.

Tak skončil život svůj muž, který jest ve hnutí husitském nejvýznačnějším typem vedle mistra Jana Husa. Bez jeho geniálnosti válečnické, bez jeho fanatického přesvědčení o správnosti učení husitského sotva bylo by hnutí to nabylo svého světodějného významu. To, co Hus hlásal, Žižka svou fanatickou horlivostí, neohrožeností a důmyslem vojevůdce uváděl ve skutek, a ačkoli jeho náboženský fanatism nejednou sváděl jej k činům, při nichž genius lidskosti zastíral tvář svoji, přece na straně druhé nedá se popříti, že při všech činech jeho bylo mu vodítkem poctivé přesvědčení a hluboký smysl pro pravdu a zákon boží. Podle jeho přesvědčení byli největšími hříšníky pokrytci a licoměrníci, a proto byla u něho bezmezná zášť proti mnichům a kněžím, kteří byli v dobách jeho výlupkem vší neřesti. Byl demokrat nejčistšího zrna, který nebažil nikdy po jmění, vládě ani slávě. Byl rozhodným nepřítelem obojetnosti, necelosti a rozpačitosti; chtěl míti v Čechách jenom lidi upřímné a pevné. To vše jsou vlastnosti, zajišťující mu povždy čestné místo v dějinách českých.

29. Po smrti Žižkově.

Úmrtím Jana Žižky utrpěla strana táborská těžkou ztrátu nejen co ducha vůdčího se týče, ale pozbyla i jeden z nejradikálnějších živlů, ryze demokratický, nepřístupný jakémukoli kompromisu s Římem, ani s pány Sigmundovi a papeži oddanými. Což divu tedy, že záhy po smrti velikého vojevůdce množily se pokusy o mír, o což zejména i sám Korybut usiloval. Jedním z pokusů takových, čelícím k dohodě mezi Sigmundem a Husity, byl 16. října 1424 konaný sněm ve Zdicích, který však zůstal bezvýsledným pro odpor Sigmunda a zejména legáta papežského, kardinála Brandy, jenž psal plnomocníku Sigmundovu, Oldřichu z Rosenberka, aby »míru s Husity vystříhal se jako nákazy zhoubné a potvory pekelné pod uvarováním těžkého soudu božího.« — Panovala-li takováto »smířlivá« nálada mezi papeženci, nelze se diviti, že všechny pokusy o smír se stroskotaly.

Než ani Sigmundovi nedařilo se svolávání sněmů říšských, které měly opětně poskytnouti peníze i vojsko proti Husitům, takže posléz zavilý tento nepřítel Čechů přímo vytýkal kurfirstům říšským, že v boji proti kacířům jen překážky mu činí. Také bully papežské hlásající odboj proti Čechům ztrácely svého významu a posléz zbavil papež úřadu i legáta svého Brandu, rozmrzen jsa jeho neúspěchy. — Spojená vojska husitská pokračovala po smrti Žižkově v tažení na Moravu, kde dobyla zejména pevný klášter Třebíč a město Ivančice, v němž mnoho lidí upadlo do zajetí. Dále dobyty hrady a města Boskovice, Letovice a Mohelnice, ve kterémžto posledním téměř všichni mužští obyvatelé byli buď mečem nebo ohněm zahubeni. Po té vrátila se vojska ta zase do Čech.

Mezi tou dobou nastalo mezi Husity opětně veliké tvoření stran nových i přeměna dosavadních, takže z dřívějších spojenců stávali se pojednou úhlavní nepřátelé. Ona část Táborů, jež po smrti Žižkově nazvala se Sirotci, měla vůdcem Kunše z Bělovic, vlastním Táborům veleli Jan Hvězda z Vícemilic, Bohuslav ze Švamberka, Jan Roháč z Dubé a Jan Bleh z Těšnice; později ujali se velitelství kněží Prokop Holý a Prokůpek. Strana kdysi o r e b s k á rozpadla se úplně tím, že většina šlechticů přešla k Pra-

žanům, lid obecný k Sirotkům a Táborům. Vážnou ztrátu utrpěla strana táborská i přejitím pánů Viktorina a Hynka z Poděbrad k Pražanům. Následek proměn těchto byla řada menších bojů a potyček na Hradecku, Chrudimsku, Litomyšlsku a u Vysokého Mýta. Zmínky zasluhuje tu událost při dobývání města Radkova na Kladsku, jež Husité oblehli a pobořivše zdi městské, pronikli dovnitř. Obyvatelstvo obého pohlaví uteklo se do velikého kamenného domu fojtova (starosty) a samo město zapálilo, aby Čechové k němu nemohli. Než tito nedbajíce ohně, jali se podkopávati dům fojtův a tak přiměli obyvatele k vyjednávání. Za tím účelem spuštěn oknem dolů fojt k Husitům a po delší době ujednal s nimi, že všechny ženy a děti budou propuštěny na svobodu, mužští však budou šacováni (zajati). To když uslyšel místní farář, rychle tázal se, zdali týká se to i jeho a přítomných dvou kaplanů. Obdržel však za odpověď, že nikoli, poněvadž: »Husité kněží na milost nepřijímají!« Tu jal se farář velice hořekovati, že byl bídně zrazen, neboť když chtěl prý utéci, zdržovali ho, vytýkajíce, že nebylo by dobré, aby pastýř utekl od stáda svého. Ale nyní ovce utíkají od pastýře. Paní městské, jimž bylo faráře líto, chtěly jej i kaplany přestrojiti za ženské a odvésti na místo bezpečné, leč farář to odmítnul s po-

*

ukazem na úřad i důstojenství své. Za to však kaplani málo se na to ohlíželi a obléknuvše šaty ženské i závoje, vzali do náručí každý dítě a tak vyšli z domu; leč jedno z dětí dalo se do pláče a když kaplan je utišiti chtěl, tu poznali Husité po hlase mužského a strhli mu závoj s tváře. Postižený pustil děcko na zem a jal se prchati, byl však postižen a ubit. Druhému podařilo se šťastně uniknouti. Hůře dopadlo to však s farářem. Když všichni obyvatelé sešli již z domu dolů, zůstal tam pouze farář s jedním starým knězem selským. Tyto přivedli Husité před kněze Ambrože Hradeckého, který vyzval faráře, aby přistoupil k učení táborskému, jinak že půjde do ohně. Když farář rozhodně to odepřel, přineseny otepě slámy, tělo jeho obloženo a obvázáno jimi, načež sláma zapálena a ubohý farář nechal se pobíhati tak dlouho mezi vojskem, až se zadusil; po té jeho tělo mrtvé hozeno do vařící vody v pivovaru a za ním i kněz selský. — K tak hrozným výbuchům ukrutnosti sváděla lid fanatičnost náboženská!

Na jaře 1425 válčili Táboři na jihu i ve středu Čech, při čemž i o Prahu se pokoušeli, byli však se značnými ztrátami zahnáni. Za to dobyto Slané, kde mnoho lidí povražděno, mezi nimi i farář podobojí Kříšťan. Město samo pak vypáleno; rovněž tak i Roudnice, Žebrák i Hořovice. V máji 1425 do-

bývali Táboři město Třeboň, leč bez úspěchu, načež obrátili se k Novému Hradu, který dobyli a vypálili, při čemž mnoho vzácných písemností a jiných věcí, náležejících Oldřichu z Rosenberka, bylo zničeno. Dne 4. května dobyta tvrz Obořiště za Dobříší a upálen tam držitel její Jindřich z Křikavy i s čeledí svou.

Po dobu letní utichla poněkud lítice válečná, za to však zuřil v Čechách mor, který si četně obětí na životech vyžádal. Na sklonku leta (17. září 1425) zemřel také znamenitý, ale vrtkavý jinak Čeněk z Wartenberka, který tak význačnou roli ve hnutí husitském hrál. Na podzim opětně bojováno u Vlašimi, Sedlčan, na Plzensku a zejmena u Vožice, kterou po pět týdnů dobýval Jan Hvězda z Vícemilic, při čemž byl smrtelně postřelen. Ještě před smrtí svou dočkal se však vzdání hradu; velikomyslně kázal všechny zajaté propustiti na svobodu, hrad nechal však rozbořiti. Na místě zemřelého zvolen po té nejvyšším velitelem Táborů Bohuslav ze Švamberka.

U Vožice uzavřen dne 18. října smír mezi Tábory a Sirotky s jedné a Pražany a jednotou jejich s druhé strany, který potrvati měl po celý rok a zavazoval i ku společné výpravě na Moravu a do Rakous proti Sigmundovi a Albrechtovi. Také četně pánů a zemanů katolických krajů plzeňského a

podbrdského uzavřelo příměří s knížetem Korybutem a se stranou podobojí na dobu jednoho roku s podmínkou, aby čtyři články pražské po tu dobu měly na statcích jejich úplnou svobodu.

Od Vožice hnulo se vojsko táborské ke hradu Kamenici, tou dobou majetku Menharta z Hradce, odpovědného nepřítele Husitů, který byl tu na hlavu poražen, načež hrad rozbořen. U Moravských Budějovic spojili se Táboři s Pražany a 12. listopadu 1425 dobylo vojsko to kláštera Louky u Znojma, který zbořen a někteří klášterníci upáleni. Odtud spojené voje táhly do Rakous a jaly se dobývati města i hradu Rece, majetku to hraběte Jana z Hardeku, který statečně se bránil, posléz však přece dne 24. listopadu musil se vzdáti i s rodinou svou. Ztráty na obou stranách byly značné; Čechové utrpěli pak velikou škodu tím, že byl tu smrtelně poraněn Bohuslav ze Švamberka a po několika dnech zamřel. Rozjitření ztrátou tou Táboři zničili dobyté město a hrabě recký s manželkou i synem a mnohými rytíři i jiným lidem přivezen na hrad pražský, kde dán v zajetí Hynkovi Kolšteinskému. Hrabě nemoha se z vězení vykoupiti, po dvou letech zde zemřel.

Zatím, co v zimě zbraně odpočívaly, rokováno na různých sněmích o mír i nové výpravy válečné. Tak po novém roce 1426

sešel se sjezd strany podobojí na hradě pražském, kde mimo jiné stala se dohoda mezi arcibiskupem pražským Kunratem a kněžstvem podobojí v tom smyslu, že kněži slíbili mu poslušenství, on jim pilné a věrné zachování čtyr artykulů pražských. Arcibiskup ten byl dne 2. ledna dán papežem do nejtěžší klatby proto, že spolčil se s kacíři českými a proto mu nyní již na Římu nezáleželo.

Dne 6. února konali v Písku sněm svůj Táboři. Ze zápisu o sjezdu tom vychází na jevo, že tito byli jinak lidé mírumilovní, chtějící v pokoji žíti s každým, kdo u víře by jim byl nepřekážel. Zcela jiným tonem nesly se zápisy pánů katolických, jak o tom svědčí snesení pánů, zemanů i měst kraje plzeňského, kteří v témž roce zavázali se, že žádný z nich nesmí hleděti k úmluvám nebo příměří s nepřátely církve, »než je hubiti stále a statečně až do toho všeho, což máme, svých hrdel v tom nižádném směru nelitujíce.« Ještě pěknější vyznání učinil Oldřich z Rosenberka, bráně se proti výtkám Sigmunda, že málo proti Husitům podniká. »Jáť již,« píše, »tak znamenitě jako prve nepřátelům pro jich velikou sílu nemohu překážeti, tak mnoho jako prve lidí nemaje, než což kradí mohou okolo vojska, i také jinde, kázal jsem překážeti. Byť je věšeli jako prve zjevně, nesmíme: než podtají,

kohož lapí, toho utopí nebo umoří.« Čistý ten pán nemaje tedy dosti síly ani odvahy postaviti se Husitům v otevřeném boji, provozoval ohavné zákeřnictví.

Počátkem r. 1426 vypravilo se opětně spojené vojsko husitské na Moravu, kde zmocnilo se města Podivína, vypálilo Mikulov a Valtice a znovu opanovalo město Břeclav, načež vrátilo se zase do Čech. Některé šiky obrátily se do Bavor a dne 12. března oblehly Mnichov nad lesy, ale již druhého dne vrátily se, byvše volány do severních Čech, kde od vojsk saských velké škody obyvatelstvu působeny. V dubnu 1426 byla pak již všechna vojska táborská i sirotčí v severních Čechách, operujíce na různých místech proti městům a hradům strany královské. Jan Roháč z Dubé dobyl města Bělé, dav větší díl obyvatelstva mužského povražditi; město Lipé i s hradem dobyto a z větší části vypáleno 1. května. Prokop Holý zmocnil se Třebenic, Teplice, Krupky a Duchcova, který dal zapáliti i s kostelem a s lidmi, kteří v něm útočiště hledali. Při té příležitosti pobili Táboři i značně Sasíků, kteří opodál městečka v záloze byli ukryti a před voji husitskými na útěk se dali.

Co tyto věci dály se v Čechách radil se v Norimberce sněm knížat a měst říšských o vypravení nové armády proti Čechům, ale bezvýsledně. Leč sotva sněm ten

se rozešel, nová těžká porážka stihla voje německé. Město Ústí n. L. obléhal totiž již po tři měsíce Jakoubek z Vřesovic s vojskem Pražanů a Táborů. Obležená posádka saská dožadovala se rychlé pomoci z říše, a tu kněžna Kateřina za nepřítomnosti manžela svého, na sněmu norimberském meškajícího, sebrala vojsko ze zemí saských, durynských, míšenských a lužických v síle asi 70.000 bojovníků, 3000 vozů a 180 děl. Čechové ovšem také nemeškali sesíliti voje své a tak již 14. června čítalo se asi 25.000 bojovníků českých. Ještě před započetím boje 16. června žádali Čechové zaslanými listy Němce, aby šetřili zajatých, jakož i oni činiti budou; tito však jim zpupně odpověděli, že »kacířů živiti nebudou«. A tu i Čechové zavázali se nikoho nepardonovati. Vrchní velitelství svěřeno Prokopovi Holému, který na výšině Běhání u vsí Předlice a Hrbovic kázal ve hradbě vozové vyčkati útoku nepřátelského, který podniknut byl před polednem za velikého parna. Čechové, odrazivše útok ten, způsobili za krátko Němcům porážku ukrutnou. Pamětlivi jsouce společné úmluvy, neživili toho dne žádného Němce, a tak marně prosilo četně hrabat a pánů u vsi Hrbovic o milost, pokleknuvše před vítězi a zatknuvše v zemi meče své. Také ti, kteří utekli do vsí Předlice a Hrbovic, byli tam spáleni. Ztráty Němců v bitvě

této udávají se na 15 000 mužů, kdežto Čechové ztratili prý pouze 30 mužů. Druhého dne po bitvě dobyto město Ústí, mnoho lidí povražděno a město vypáleno i vyhubeno tak, že zůstalo po tři leta pustým.

Porážka tato vyburcovala z netečnosti knížata německá, a nežli minuly tři neděle, již nová vojska táhla ku hranicím českým. Za to však Češi neměli velikého užitku z vítězství, neboť následkem nastalých mezi vůdci sporů vystoupil tu zjevně nepřátelsky proti Táborům p. Hynek Boček z Kunštátu, což vedlo k tomu, že Táboři a Sirotci v odvetu oblehli jej na hradě Poděbradech, avšak marně jej po 13 týdnů oblehavše, s hanbou odtáhnouti musili. Ale znamenitý bojovník ten také dlouho nepřežil vítězství svého, byv 16. října 1426 při dobývání města Nymburka zabit.

Brzy po bitvě u Ústí sebral Albrecht Rakouský asi 40.000 vojska a okolo 24. srpna oblehl město Břeclav, kde nalézala se posádka táborská, jež udatně se bránila, až posléze byla dne 19. listopadu osvobozena Prokopem Velikým. Podobným nezdarem skončil i vpád vévody Jana Bavorského do západních Čech, kde statečně si vedl Přibík z Klenového.

Co takto voje husitské všude vítězily, byli odpůrci značně skličeni. Sám mocný Oldřich z Rosenberka, nejhorlivější stoupenec

Sigmundův, jal se přáteliti s Tábory, až mu to i pánem a velitelem jeho co zrada bylo vytýkáno.

Avšak i mezi příslušníky podobojí stále více bylo těch, kdož chtěli se Sigmundem i s Římem se přátelit. Ano, v Praze dokonce ozývaly se již i veřejně hlasy odsuzující dřívější boření klášterů a kostelů a ničení obrazů a za nespravedlivé, ano svatokrádežné vyhlašující držení a přivlastňování si statků církevních osobami světskými, dokazována nutnost poslouchati církve i papeže atd. Jak vidno, sotva památka Husova počala poněkud blednout, zapomínalo se valem, co on hlásal a zač život obětoval. Vždyť i všechny smělejší články učení bratří táborských, ano i Wiklifovy vyhlašovány za bludné a pohoršlivé. Ve směru tom zejména příkře vystupoval M. Příbram, který o vánocích 1426 měl veliké hádání s M. Petrem Paynem, jinak Englišem zvaným, jenž horlivě obhajoval učení svého krajana Wiklifa. V této době nových rozporů o víru pokládal kníže Korybut, že nejvhodnější je čas ku smíření Čechů s Římem, a dožádal strýce své Vladislava a Vitolda, aby zakročili u papeže Martina, by poskytl slyšení vyslancům Čechů, kteří byli by ochotni do lůna církve se vrátit. Než papež trval na tom, aby Čechové přišli a pokořili se mu a ne aby se hádali o víru. Tak daleko arci předkové naši ještě neklesli, aby

jako vítězové nechali si diktovat pokání, a proto nevelikou měl práci nadaný, výmluvný a všeobecné vážnosti již tou dobou požívající M. Jan Rokycana, který z rána 17. dubna vyjevil lidu v chrámu týnském úmysl Korybutův, aby docílil zamítnutí jeho. Ihned zvoněno na poplach, lid sbíhal se a posléz dva knížecí dvořané v čele ozbrojenců zmocnili se Korybuta a odvedli ho do vězení na hrad pražský. Současně zatčeni i 4 mistři ku smíru naklonění a četně osob jiných. Strana Rokycanova opanovala pak ve městě a marné byly naděje, že by tak brzo opět k nějakému smíru s Římem došlo.

30. Obrat ve hnutí husitském. Od obrany k výboji.

Volbu kněze Prokopa Holého či jak později nazýván, Velikého, za vojevodu vojsk husitských lze označiti v každém ohledu za šťastnou. Byltě to muž vynikající nejen osobní statečností, poctivostí charakteru i válečnickým věhlasem, ale i politik prozíravý a diplomat obratný. Prokop záhy vystihl chybu, jíž Čechové až dosud se dopouštěli, neuměvše využitkovati získaných vítězství, takže přes veškerou jich statečnost zůstávaly vždy bezúspěšnými nabídky jejich k jednání s Římem, který nechtěl s kacíři vůbec vyjednávati, trvaje na bezpodmínečném jich podrobení se. Poněvadž však i země česká hrozně trpěla pod následky dlouholetých bojů, kdy orba i průmysl byly nejvýše zanedbány, uznal Prokop za nutné změniti dosavadní taktiku a neobmezovati se více na obranu, nýbrž přistoupiti k výboji. Tím pevně doufal, že nejen země bude

škody uchráněna, ale následkem účinků vojsky českými u spojenců Říma přivoděnými donucena bude i římská hierarchie k povolnosti.

Ku zdaru výprav za hranice Cech, které ovšem vedle hlavní pohnutky: škoditi nepřátelům kalicha, lákaly i nadějí na vydatnou kořist, nemálo přispělo i to, že po uvěznění Korybuta získaly opětně vlády nad Prahou živly radikální, Táboři a Sirotci.

Již o novém roce 1427 vtrhly voje husitské do Rakous, kde vypálily kláštery Světlou a Altenburk a několik jiných míst. V březnu téhož roku vrátily se pak zase do Rakous v síle asi 16.000 mužů a jaly se dobývati město Světlou, utrpěly však zprvu citelnou porážku od vojska rakouského, ale posléz zvítězily nad ním tou měrou, že na bojišti zůstalo na 9000 nepřátel a Čechové s hojnou kořistí se vrátili. V květnu téhož roku táhlo vojsko táborské i sirotčí v síle 18.000 mužů do Slezska mimo Žitavu k Hiršfeldu, Ostrohu a Lubnu, které dne 16. května dobylo a vypálilo, obyvatelstvo pro odpor zprvu kladený bez milosrdenství pobivši; zejména upálilo v kostele všechny kněze, kteří měšťany k houževnatému odporu byli nabádali.

Od Lubna táhli Čechové k Lemberku a Kolperku a odtud přes Javor vraceli se do Čech. Kořist na prvé výpravě té zabraná

byla neobyčejně hojná jak na zlatě, stříbře, knihách i oděvu, tak i na dobytku.

Pádem Korybuta značně ochably i snahy po dohodě s Římem, což dobře vystihl i vychytralý papež Martin V. a usiloval proto, aby nové křížové tažení bylo proti Čechům podniknuto. Za nástroj k provedení toho vyvolil si Jindřicha z Belfortu, bratra anglického krále Jindřicha IV., jehož povýšil na kardinála a 18. března 1427 jmenoval legátem apoštolské stolice v Čechách, Uhřích a Němcích, vyhradiv mu nejrozsáhlejší moc k jednání. Nový legát také horlivě ujal se úkolu svého a pracoval k tomu, aby zejména knížata německá nadchnul k nové výpravě křížové proti kacířským Čechům. »Bohulibá« snaha jeho setkala se nad očekávání se zdarem, jelikož v Němcích ještě v živé paměti byla porážka ústecká, která volala po odvetě. A tu na sněmu ve Frankfurtě učiněn 4. května 1427 zápis, jímž všichni stavové říše německé zavazovali se do boje proti Čechům, do jejichž země ze čtyř stran vtrhnouti se mělo. Na úhradu nákladů válečných vypsána býti měla »daň husitská«, se které však sešlo a sněm usnesl se pouze, že každý žid v říši přispěti má k účelu tomu 1 zl., ostatek měl se uhraditi prodejem odpustků po Němcích, Italii, Dánsku, Skandinavsku a Polsku. Po 29. červnu stála již četná vojska na hranicích

českých, dle jedněch na 80.000 jezdců, dle jiných na 200.000 lidu branného. Poněvadž však čekalo se ještě na některé posily a také pan kardinál legát bavil se ještě 13. července v Norimberku, hnula se celá výprava za vedení arcibiskupa Otty trierského teprve po 12. červenci k Tachovu a položila se polem u Plané, vyčkávajíc ještě pořád příchodu spojenců. Konečně po opanování měst Mašťova a Žlutice, jala se spojená vojska německá dobývati Stříbra, jehož hájil Přibík z Klenové a kterému ku pomoci s hrstkou bojovníků přišel Petr Zmrzlík ze Svojšína. Oba neměli více nežli 200 bojovníků, ale hájili města tak statečně, že dovedli obrovskou tu armádu zdržeti zde až do 2. srpna, kdy objevilo se na obzoru od Prahy přitrhnuvší, tou dobou již zase spojené vojsko české pod velením Prokopa Velkého v síle asi 16.000 pěších a 1500 jezdců. Jedva Němci spatřili obávané šiky Husitů, upustili od dobývání Stříbra a horem pádem dali se na útěk k Tachovu, kde právě papežský legát Jindřich do Čech vstupoval a podivil se velice tomuto překvapení. Prosil a zapřísahal prchající, aby se vrátili a nebáli se vojska daleko menšího a posléze dal rozvinouti i papežské korouhve a s krucifixem v ruce postavil se v čelo těch, které podařilo se mu zadržeti. Tak konečně dne 4. srpna sešikovalo se ještě

jednou vojsko německé u Tachova, ale hrdinství jeho potrvalo zase jenom potud, nežli Čechové se objevili. Jakmile se tak stalo, stateční křižáci ani boje nevyčkavše, v pustém zmatku dali se na útěk a marně pan legát prosil i hrozil, prchajících nezadržel. Soptě hněvem, se strašným láteřením roztrhl říšské korouhve a hodil je knížatům pod nohy. Nicméně posléze, nechtěje sám padnouti v ruce kacířů, musil rovněž vzíti nohy na ramena. Tak smutně skončila čtvrtá výprava křížová, při které mnoho tisíc Němců bylo v lesích šumavských pronásledujícími je Čechy pobito.

Ještě téhož dne oblehnuto město Tachov a 11. srpna vzato útokem, při čemž drahně lidí v něm povražděno. Na hradě tamním zajato pak bylo 1400 lidí, mezi nimi i mnohé vzácné osobnosti. Také kořisť byla neobyčejně bohatá.

Po dobytí Tachova obrátily se voje táborské k Plzni, kteréhož města však marně po několik dní dobývaly a posléz uzavřely válčící strany mezi sebou příměří až do 23. dubna 1428, shodnuvše se, že o příštích vánocích má konati se na hradu Žebráku hádání mistrů a kněží o sporné věci víry, a co by tam rozhodnuto bylo, že má býti pro obě strany závazné. Když později papež dověděl se o tomto ujednání, napomínal plzeňských bullou 11. listopadu danou, aby s ka-

cíři do hádek o víru se nepouštěli, kteréž duším jejich více škody nežli užitku přivésti by mohly; také prý pravda víry katolické stvrzená tolikerými mučeníky, vyjevená na tolikerých koncilech, objasněná spisy tolika svatých doktorů, nepotřebuje dokladů nových. Současně psal i Janu Železnému, té doby již kardinálu svému, aby hleděl hádání to zameziti a nebylo-li by možno, by povolal k němu doktory z university vídeňské.

Než přes odpor papežův konalo se hádání to na Žebráce 29. prosince, ale opětně bez jakéhokoli úspěchu pro smíření stran.

Co toto dálo se u Tachova a Plzně, přitrhli Slezané s velikou mocí k Náchodu a svedli zde 9. srpna bitvu s vojskem sirotčím, jež neopatrností hejtmana Čapka ze Sán, který nechal se do záloh vylákati, skončila porážkou Čechů. Slezané však vítězství svého nevyužitkovali, nýbrž doslechnuvše o porážce křižáků u Tachova, vypálili předměstí náchodská a povraždivše drahně lidí chudých i nemocných ve špitále, ze země zase ustoupili.

Zatím, co lid husitský zaměstnán byl odrážením utoků zahraničných nepřátel, sosnovali stoupenci Korybutovi za vedení Hynka z Walšteina, Jana Smiřického a Viléma Kostky z Postupic plán na osvobození knížete, směřující k přepadení a opanování Prahy. Než když dne 6. září Walšteinský se Smiřickým

vtrhli se 600 jezdci do Prahy byli překvapeni obcí, jež je již očekávala připravena, jsouc o zámyslech jejich před tím zpravena Kostkou z Postupic, který nechtěl, aby Praha dostala se v ruce strany královské. Důsledkem toho bylo, že v nastalém boji pobito asi 100 přívrženců Korybutových a přes 250 jich zjímáno. Pan Smiřický odveden do vězení na radnici, Valštejnský pak zabit v domě u Slona, kam byl se ukryl, panošem Janem Makovcem, jehož byl nedlouho před tím od šibenice osvobodil. Brzy potom sťat v Praze rytíř Václav z Jinec, jako přední účastník přepadu a několik měšťanů co pomahačů při tom. Smiřickému podařilo se utéci z vězení pomocí nějaké dívky.

Korybutovi nicméně podniknutí to prospělo, neboť Husité nechtěvše dále chovati mezi sebou příčinu takovýchto svárů, propustili dne 9. září sami knížete z vězení na hradě Waldšteině a pod bezpečnou stráží vyprovodili ho přes hranice české. —

Přes citelný výprask, jakého se německým křižákům u Tachova dostalo, nepřestával Martin V. podněcovati k další válce proti Čechům a vybízel vždy znovu legáta svého, aby pobádal jak knížata německá, tak zvláště preláty, jichž věc ta blíže prý se dotýká, aby horlivě působili ku zřízení stálého vojska proti kacířům českým. K tomu cíli vydal 25. října nařízení pro celý svět

křesťanský, aby všude biskupové vybírali u kněžstva desátky na vydržování vojska toho a sám určil k tomuto »zbožnému« účelu pátý díl důchodů celních komory apoštolské. Ale co platno bylo všechno vybízení, když peníze po čertech špatně se scházely, a přes několikeré úrady knížat německých i přes rozmrzelost papežovu nebylo možno v r. 1428 již nějakou výpravu proti Čechům podniknouti.

Za to tím horlivěji podnikala spojená vojska husitská jízdy za hranice. Tak koncem téhož roku vydala se na jízdu do Moravy a odtud táhla do Uher až k Přešpurku, všade zemi plenivše. Při zpáteční cestě jedna část vojska vrátila se s kořistí do Čech, druhá přes Moravu táhla k Opavě, která se vzdala. Dne 18. března svedena krvavá bitva u Nisy, kde v odpor postavili se biskup vratislavský a některá knížata i města slezská. Než Čechové dobyli tu skvělého vítězství a vtrhnuvše do předměstí, spálili je i s vozy nepřátelskými v něm. Následkem této porážky Slezanů, jichž padlo tu na 2000, neměl nikdo více odvahy kacířům českým v odpor se postaviti, a tak celá řada měst vzdala se jim bez boje. Proniknuvše až za Vratislavu, vrátily se voje ty asi v polovici května do Čech s hojnou kořistí, avšak část, asi 10.000 lidu branného, obrátila se přes Moravu do Rakous, kde po

několik dní ještě zemi plenila, nežli do Čech se vrátila.

Jiný zástup Sirotků a Pražanů v síle asi 6000 překročil 25. května hranice bavorské u Tachova a plenil tam po celý měsíc bez značného odporu. Při jízdě té vzato útokem město Mosbach, kde pobito na 300 mužů, dne 7. června vypáleno městečko Nitenov, zničen klášter Walderbach a konečně po dobytí městečka Mnichova u lesů vrátilo se vojsko to 13. července do Prahy.

O Jakubě 1428 oblehlo vojsko sirotčí opětně hrad Lichtenburk na Čáslavsku, tou dobou majetek Jana z Opočna. Po několika marných útocích rozhodli se hejtmanové sirotčí posádku hradu vyhladověti, a učinivše potřebná opatření, déle jednoho roku obléhali hrad, v němž zavřen byl hejtman Liška se 300 zbrojnoši. Když pak mezi tím samotni Sirotci počali trpěti nouzi, vydala se část vojska do Žitavska na spížování. Ale když vracela se s hojným plenem do Čech, byla z rána 11. listopadu u Machendorfu poblíž Liberce přepadena Zhořelskými a Žitavskými, a nejen četně vozů jí pobráno, ale i na 400 Čechů bylo buď pobito nebo v řece Nise se utopilo; někteří také ve stodolách byli upáleni. Sirotci vzpamatovavše se posléze z nemilého toho překvapení, odrazili Němce se značnými ztrátami, zabivše při tom i hejtmana žitavského.

V polovici měsíce prosince podnikli Sirotci zase podobné dobrodružné tažení do Kladska u Slezska. Poblíž Štivnice postavil se jim však dne 27. prosince na odpor kníže Jan Minsterberský s vojskem biskupa z Nisy a hejtmanem svídnickým i celým krajem jeho; než Sirotci dočkavše útoku nepřátelského, přivítali Němce tak prudkou střelbou z děl, že tito poděšeni kvapem dali se na útěk. Při tom zvrátil se kníže Minsterberský s koněm do příkopu a dostižen byv, ubit Husity i s četně jinými; hejtman svídnický i mnoho jiných pak zajato a do Čech odvedeno. Sirotci potom táhli bez odporu dále do země, zdrževse se tam asi 10 neděl, načež s hojnou kořistí vrátili se do Čech.

Ve druhé polovici měsíce března 1429 přesídlil král Sigmund do Prešpurku, a asi v téže době vydal se i Prokop Veliký s vojskem svým na jízdu do Rakous. Této příležitosti použ li pánové čeští i moravští, jimž v čele byl Menhart z Hradce, tou dobou z přinucení již opětně kališník, aby pohnuli Prokopa k osobnímu jednání se Sigmundem. Tento se tomu nevzpíral a maje dostatečné záruky za bezpečnost osoby své, přijel dne 4. dubna provázen M. Petrem Paynem, p. Menhartem, Václavem Strážnickým z Kravař a některými měšťany pražskými do Prešpurku, kde vedle krále přítomni byli i vévoda Albrecht Rakouský,

Vilém kníže bavorský, několik knížat slezských, četně českých pánů, několik biskupů uherských a mnoho mužů učených. Sigmund přijal Husity vlídně, prose je, aby bouří zanechali a vrátili se k víře otců svých a nechtějí-li tak učiniti hned, aby uzavřeli aspoň dvouleté příměří se všemi zeměmi křesťanskými a při svou aby vnesli na církevní sbor, který nejdéle ve dvou letech sejíti se má v Basileji a tento aby právoplatně o ní rozhodnul. Čechové odvětili, že ne oni, ale strana protivná odpadla od staré pravé víry křesťanské, a pokoje že dříve nebude, pokud církev k učení a příkladu Krista a apoštolů jeho se nevrátí. Sboru církevnímu, bude li kostnickému podoben, podrobiti se nemohou, jelikož tam právě nejhorší nepřátelé jejich budou dávati zákony, a bylo by bláznovstvím státi k soudu svého soupeře. Soudcem mezi sborem a jimi že musí býti písmo svaté a doktorů v něm právě i neuchylně se zakládajících.

Posléze nedocíleno jiného, nežli že poslové čeští projevili ochotu svolati valný sjezd do Prahy, k němuž by král vypravil posly své, kteří by žádosti jeho shromážděnému národu přednesli. Sněm ten konal se 23. května v Karolíně a trval po celý týden. Jednalo se tu hlavně o dvou věcech: o poměru a podvolení se Cechů pod obojí k budoucímu obecnému koncilu a o dvouletém

příměří s králem Sigmundem a všemi jeho poddanými v zemích okolních. — Ačkoli pak sněm se shodnul na podmínkách, za jakých mohlo by se narovnání státi, stalo se toto přece bezpředmětným pro odpor Sigmundův, který, jak z jeho dopisu do Němec poslaného vysvítá, »jednal s kacíři jenom proto, aby se cele podrobili rozsudku a naučení budoucího svatého koncilium«, a jak upřímně jednalo se mu o mír s Čechy, zjevno i z toho, že hned po prvním setkání v Prešpurku vydal do říše nařízení, aby všechna knížata byla opětně pohotově ku dni 24. června s vojsky svými vytáhnouti do Čech. Než ačkoli i papež Martin vřele přál si nového křížového tažení proti Čechům, přece k němu v r. 1429 již nedošlo.

Také uvnitř země české nebylo v roce tom větších udajů válečných, za to však zjevně propukla opětně stará zášť mezi Starým a Novým městem pražským, čehož hlavní příčinou bylo jednání valného sněmu o mír se Sigmundem Staroměstští s farářem svým M. Janem Rokycanou v čele byli totiž ochotni mnohem více povoliti, nežli chtěli učiniti novoměstští vedení knězem Jakubem Vlkem. Z toho povstalá nevraživost vedla až tak daleko, že s obou stran nadělána opevnění mezi městy jako proti nepřátelům a když dne 14. září 1429 hejtman sirotčí Velek přijel s vojskem na Nové město a

chystal se k útoku na Staré, tu staroměstští uzavřeli se a navzájem bylo na sebe střileno z pušek a samostřílů, až i několik osob při tom zabito. Posléze však přece na obou stranách přišli k rozumu a dne 25. září ujednali konšelé obou měst mír, podavše si ruce před kněžími i velikým počtem lidu strany obojí a zavázavše se, zanechati rozbrojů mezi sebou a vyjeti společně na vojnu proti Němcům.

Aby pak docíleno bylo dohody i mezi mistry strany podobojí o víru se svářícími, nařízeno opět veřejné hádání o sv. Václavě v Karolíně, které trvalo po celé tři neděle a posléz zvolení rozhodčí, po čtyřech z každé strany, učinili výnos, aby obě strany při učení o svátosti oltářní držely se písma svatého a doktorů v něm se právě zakládajících; obě sporné strany neměly však nijak haniti ani tupiti zemřelých Wiklifa, Husa i Jakoubka, ani žijících, totiž M. Payna a Příbrama; těmto oběma pak zakázáno o při své vydávati vůbec jakékoli spisy, pokud by je dříve rozsudím k dobrozdání nepředložili, a oba měli chovati se k sobě pokojně až do letnic nejprve příštích. Než kněží nedali si brániti a Příbram ještě před uplynutím doby vytčené sepsal a vydal traktát hanobící nejen Wiklifa a Payne, ale i všechny kněze táborské vůbec. Naproti tomu zase Táboři po usnesení shromáždění svého ve

dnech 6. až 13. ledna 1430 v Táboře konaného vydali rozkaz přísný do všech obcí svých, aby kněží strany Příbramovy nikde trpěni nebyli.

Co takto kněží navzájem se hašteřili, válečníci obou stran svorně podnikali výpravy do ciziny. Tak ještě před vypuknutím sporu byli Táboři ve Slezsku, kde 18. června 1429 dobyli města Boleslavi a přivedli odtud do Jaroměře 200 zajatých Slezanů kromě kořisti hojné. Po zjednání příměří mezi staro- a novoměstskými vytáhl pak 27. září Prokop Veliký s vojskem nyní z Prahy k Žitavě a za ním i jiní hejtmané, takže bylo tu pohromadě asi tisíc jezdců a 10.000 mužů pěchoty s potřebnými vozy i děly. Vojsko to proniklo až ku hlavnímu městu lužickému Kolínu nad Nisou, které 27. října vzato útokem a mnoho lidu v něm pobito, četně jich odvezeno do zajetí a město do základů vypáleno. Poplenivše po té okolí až pod Krosno na řece Odře, vrátili se bojovníci husitští přes Lubno zase do Čech s kořistí znamenitou.

Jiná jízda u větší ještě síle podniknuta do zemí saských, které súčastnila se téměř veškerá armáda česká, čítající na 4000 jezdců, asi 40.000 pěších a 2500 válečných vozů za vrchního vedení Prokopa Velikého. Výjezd z Prahy stal se 14. prosince přes Teplici a Krupou k Pernu a Drážďanům, jejichžto

předměstí i okolí popleněno; podobně učiněno i u města a hradu Míšně. Jednotlivé houfy rozběhly se potom pořícím labským až po Torgavu. Poblíž Lipska postavilo se na 100.000 bojovníků německých pod vedením Fridricha, vévody saského, arcibiskupa magdeburského a jiných na odpor Čechům. U města Grimy došlo ku srážce, ale jedva Němci setkali se s Husity, dali se na útěk a při pronásledování mnoho jich pobito a zjímáno. Větší část vojska i s knížaty utekla pak do Lipska, kam Čechové je pronásledovali až do předměstí, jež vévoda saský sám spáliti kázal. Čechové rozdělili potom armádu svou na pět vojů, které na míli cesty od sebe všecku zemi projížděly, značnou škodu všude působivše. Zaujali tak Altenburk, město Gerovo, dále obrátili se k Plavnu, jehožto chtěli ušetřiti a jen pod úmluvou a glejtem poslali tam několik lidí pro nutné potřeby. Avšak lid městský spatřiv nenáviděné kacíře, vrhnul se na ně a povraždil je všechny. Když Čechové to zvěděli, obořili se na město se všech stran a zmocnivše se ho, neodpustili v něm živé duši. Mnoho obyvatel pobito na hradě, kam byli se utekli, a sházeno i se zdí hradních, četně odvezeno jich také do zajetí. Následek události té byl hrozný strach před Čechy, takže jakmile obyvatelé němečtí jen zaslechli, že obávaní Husité se blíží, prchali z měst

o překot. Čechové dobyli pak město Hof, jež vypálili a četně měst jiných, všude šíříce zhoubu a zkázu. V největší tísni dostavil se konečně braniborský kurfirst Fridrich dne 3. února 1430 do ležení husitského u Kulmbachu jednaje o příměří, jehož podařilo se mu zjednati nejprve mezi Čechy a biskupstvím bamberským za 12.000 zl. rýnských a dne 12. února ujednán pak mír na hradě Beheimšteině mezi Čechy a Norimberčany, kteří uvolili se zaplatiti rovněž 12.000 zl, vedle nich pak kurfirst Fridrich 9000 zlatých, kníže Hanuš bavorský 8000 zl. a někteří jiní sumy menší. Vedle toho hlavní podmínkou příměří bylo, že o svatém Jiří konán bude v Norimberce všeobecný sjezd strany katolické i husitské za účelem pokojného hádání o čtyry články pražské, a cožkoli by tam dokázáno bylo, mělo oběma stranami přijato a uznáno býti za víru křesťanskou. Tím Husité upokojeni, vrátili se do vlasti, byvše až na hranice provázeni kurfirstem Fridrichem. Bylo to jedno z nejslavnějších tažení do Němec, nejen na kořist neobyčejně bohaté, ale mající i značný význam mravní tím, že donuceni byli stavové němečtí k jednání smírnému s nenáviděnými kacíři českými. oč hlavně předkům našim běželo, neboť nespouštěli nikdy se zřetele smírné vyřízení sporu svého s Římem.

31. Páté a poslední křížové tažení proti Husitům.

Válečné štěstí Husitů obracelo na se pozornost celé Evropy a v cizině maně vynořovaly se otázky, co je to za národ, který v boji jest nepřemožitelný a proč vlastně s tak velikou přemocí již po tolik let zápasí. Čechové ovšem neopomíjeli manifesty do ciziny posílanými objasňovati příčiny sporu svého s církví římskou, a jak ve Francii, tak ve Španělích nabývali dosti sympatií pro horlení své proti světské moci kněžstva i proti panství šlechty a porobě lidu obecného. Tím ovšem vznikalo vážné nebezpečí nejen pro římskou hierarchii, jejíž světovládným panstvím bylo tu otřásáno, ale i pro autoritu státní i šlechtickou, a přirozeno, že všem, jimž jednalo se o udržení lidu v poddanství, záleželo na tom, aby pokořeni byli ti, kdo zásady tak nebezpečné hlásali.

Naproti tomu neustálé vedení války i rozbroje domácí oslabovaly národ český i co

do počtu i co do majetku; také úpadek mravní stával se vždy většími a vojska husitská pozbývala své původní ryzosti, na které Žižka vždy byl si tak zakládal, chtěje, aby bojovníci jeho byli první »bojovníci boží« pro víru a přesvědčení. Postupem doby přimísilo se mezi bojovníky husitské i četně dobrodruhů z Polska, Ruska a Německa, kteří ovšem nijak nebyli vojsku českému k ozdobě. Nebylo tudíž divu, že prozíraví lidé v obou táborech přáli si, aby konečně k nějakému rozřešení otázky české došlo. Tato stala se palčivou jak pro další trvání hierarchie římské, tak i pro udržení spořádaných řádů v národě českém. A dosti bylo těch, kdo míru si přáli; zejména na straně Čechů jevila se vždy ochota k tomu, avšak nejurputněji počínal si tu vždy papež, který stál na tom, že s kacíři nelze vyjednávati, ti že musí se jenom bezpodmínečně podrobit a o milost prositi. Proto také nedošlo ani k umluvenému hádání s Husity o víře, jež konati se mělo 6. února 1430, neboť Martin V. rozhodně zapověděl každé takové hádání se s kacíři. Za to horlivě přičiňoval se, aby mečem přivedeni byli Čechové na cestu pravou, obraceje se ku králi polskému i knížeti litevskému, aby »pustili se do boje proti zhoubcům církve a očistili konečně zemi českou od poskvrny nakažlivé a nebezpečné.« Než pokusy ty dařily se pa-

peži právě tak málo, jako usilování Sigmunda pohnouti knížata německá k velikému tažení proti Čechům.

Co zatím nepřátelé Husitů různě namáhali se vymýšlením způsobů na jich pokoření, tito podnikali nové skvělé výpravy válečné do Moravy, Slezska, Rakous i Uher, vracejíce se vždy s kořistí hojnou do vlasti.

Že Husité nebyli pouhými rotami loupeživými, ano, že v každém případu jevili více soucitu nežli nepřátelé jejich, o tom podávají doklady následující dvě písemnosti. Když voje husitské oblehaly město Namyslavu ve Slezsku, posláno bylo dne 28. listopadu 1430 purkmistrovi, konšelům i celé obci psaní tohoto smyslu: »Žádajíce viděti spasení Vaše, divíme se velice, že duchem zatvrzelým nedbáte ani zvěděti, proč od nás tyto škody a záhuby dějí se Vám i okolí Vašemu Vězte, že nám líto jest škod Vašich, kterýchž Vy ani sama sebe, ani obcí okolních ušetřiti nechcete. Hledajíce Vašeho dobrého, přáli bychom si sjeti se s Vámi, abychom oznámili Vám, pro které příčiny my Vás a Vaše lidi, ač ne bez milosrdenství, hubíme. Kolikkoliv osob k takovému sjezdu vypravíte k nám, budou míti průvod bezpečný sem i tam. Neučiníte-li dle toho, rozmnožíte utrpení Vaše atd.«

Jiný doklad o duchu smířlivém podán při obléhání městečka Bernartic v Žitavsku

vojskem sirotčím 27. prosince 1430. Obyvatelé téhož v kostele ukrytí vzdali se hned při prvém útoku. A tu Sirotci ušetřivše jich, propustili všechny zajaté na svobodu bez výplaty, spokojivše se pouhým závazkem písemným, že Bernartičtí nebudou se protiviti pravdám slova božího a odváděti budou Sirotkům týž plat, který dosud odváděli dědičným pánům svým. — Toto obé nesvědčí zajisté o veliké té ukrutnosti, s jakou Husité prý k nepřátelům svým se chovali. —

Na popud polského krále Vladislava konáno dne 19. března 1431 v Krakově hádání o víru, k němuž dostavili se s p. Vilémem Kostkou kněží a mistři čeští, Prokop, Petr Payne, Bedřich ze Strážnice a jiní. Hádání to konalo se na hradě královském a vedeno mezi mistry university krakovské a theology českými ponejvíce v jazyku českém po kolik dní s tím jediným výsledkem, že každá strana vítězství si připisovala, aniž od druhé se přesvědčiti dala. Za této návštěvy českých mistrů osvědčil biskup krakovský Zbyhněv z Olešnice náboženskou svoji nesnášelivost tím, že po tu dobu, co Čechové v Krakově meškali, kázal zastaviti bohoslužby ve všech kostelích, aniž dal se obměkčiti prosbami či výhrůžkami, takže král, nechtěl-li, aby na hod velikonoční město zůstalo bez slavností církevních, musil Čechy na den ten dáti odvézt do Kaziměře.

Předpoklad Prokopa Velik., že nepodaří-li se Čechy pokořiti mečem, a budou-li nad to škoditi nepřátelům svým v zemích jejich, stanou se pokusy o dohodu cestou smírnou, osvědčil se správným. Vždy více uznávalo se, že je potřebí s Čechy nějak se shodnouti, a za nejlepší k tomu prostředek uznáván sbor církevní, který dle usnesení sboru sienského měl se konati v Basileji 3. března 1431. Než největším odpůrcem jak svolání koncilu, tak i pozvání Čechů naň byl papež Martin sám, který spíše ještě pohnouti chtěl stavy říše německé, aby kacířské Čechy mečem pokořily, a zvěděv, že dne 9. února 1431 konati se má opětně sněm říšský v Norimberce, jmenoval dne 11. ledna novým legátem svým kardinála Julia Cesariniho, pověřiv ho mocí nejrozsáhlejší, aby do Norimberka se odebral a pod znamením kříže veškery síly národa německého do boje proti kacířům vyzval.

Nový legát Julian horlivě ujal se na říšském sněmu v Norimberce, 9. února 1431 zahájeném úkolu svého, aby veškerý národ německý vyzval do zbraně proti Čechům.

Římský papež nejen bullami posiloval legáta v »bohulibém« jeho poslání, ale i 25.000 dukáty přispěl na potřeby válečné, takže Julius utěšoval se pevně, že podaří se mu Čechy opanovati a přenechav proto veškerou starost i péči o sbor basilejský plno-

mocníkům svým M. Janu z Palomaru a Janu Stojkovicovi z Dubrovníka, rozhodl se osobně válečnou výpravu provázeti do Čech, vytrhnuv dne 7. července s velikou slávou z Norimberka po boku nejvyššího velitele výpravy té, Fridricha Braniborského.

Po dlouhých průtazích a odkladech, kdy již vojsko české nemohouc pro nedostatek spíže pohromadě se udržeti, z Plzeňska, kde nepřátely očekávalo, dále do země zajelo, přitrhlo konečně německé vojsko křižácké dne 1. srpna přes hranice české k Tachovu v síle více nežli 40.000 jezdců a na 90.000 pěších s množstvím vozů, pušek i potřeb válečných.

Vojsko české po vpádu křižáků rychle počalo se sbírati a 14. srpna sešikovavši se u Chotěšova v Plzensku v síle asi 5000 jezdců a 50.000 pěších, 3000 vozů a množství děl, táhlo po celý den k Domažlicům, chtějíc tam s nepřáteli svésti bitvu. Ale tak jako u Tachova, stalo se i zde. Sotvaže křižáci zaslechli rachot táboru vozového a zpěv »Kdo jste boží bojovníci«, v divém zmatku dali se na útěk a kardinál Julian s vévodou saským obhlížejíce s jakéhosi vrcholku vojsko i bojiště, nemálo se podivili, když viděli, že celá armáda místo ku předu pohybuje se na zad a s vozů shazují se náklady na zem. A dříve nežli z překvapení toho se vzpamatovali, již došla je zpráva od markraběte

braniborského, že veškeré vojsko je na útěku a nelze je nijak zadržeti. Pan kardinál nemohl všemu tomu ani uvěřiti, posléz však nezbylo mu nežli také poradit se s Vaňkem. Vítězství Čechů bylo velikolepé a tím cennější, že dosaženo bylo téměř bez boje.

Sotva že zaslechli o porážce u Domažlic křižáci táhnoucí k Žatci, jichž čítalo se na 4000, nemeškali a vzali rovněž do zaječích. A Prokop Veliký, zatím co v Praze hlučně slaveno vítězství, pospíšil s bojovníky svými do Slezska osvobodit město Němčí. Slezané město obléhající, sotva zvěděli o jeho příchodu, rovněž rychle se rozprchli, Prokop pak nemeškaje, šel pomoci hejtmanu sirotčímu Prokůpkovi, který válčil na Moravě s Albrechtem Rakouským. Tento vida Husity se všech stran proti sobě táhnouti, rozložil větší část vojska do měst mu oddaných a se zbytkem pospíšil nazpět do Rakous, pronásledován jsa oběma Prokopy až po samý Dunaj.

Tak smutně skončila pro nepřátely Čechů pátá a poslední křížová výprava a nad zemí osvobozenou zaskvěl se v plné záři kalich co symbol národní statečnosti i síly!

---

*

32. Církev na ústupu před Čechy.

Vítězstvím u Domažlic uzmuta poslední naděje těm, kdož ještě doufali, že mocí válečnou donutí Čechy k poslušnosti církve římské. Naopak, sousedé Čechů, těmito těžce postihovaní, uznávali za prospěšné uzavírati s nimi smlouvy přátelské, nedbajíce, že byla na Čechy uvalena kletba církevní a že vyhlášeni byli za kacíře zjevné. A tu církev nejen musila ve vlastním zájmu sleviti se své zášti vůči Čechům, ona musila zapříti se až tak daleko, že musila s nimi jednat nejvýše vlídně, sice bylo by po jakékoli dohodě veta bývalo.

Sbor basilejský po mnohých úradách usnesl se pozvati Čechy k jednání psaním laskavým. Psaní sboru basilejského s různým potkalo se v Cechách výsledkem. Pražané a kališníci ihned projevovali ochotu jeti do Basileje. Sirotci jsoucí tehdy v nevoli následkem neshod povstalých s Prokopem Velikým při tažení do Uher a z toho vzniklé porážky vojska sirotčího, klonili se také k tomuto směru, avšak Táboři naprosto odporovali.

Když sboru basilejského dlouho nedocházela odpověď z Cech, vyslal Jana Nidera,

převora dominikánského kláštera basilejského a Jana z Geilhúsy, cisterciáka z kláštera malbrounského, aby s Cechy o příchodu na koncil vyjednávali.

V Cechách zatím usneseno, aby o obeslání sněmu basilejského rozhodnul sněm valný, který dvanácti vladaři zemskými svolán na 10. února 1432. Sněmování trvalo až do konce února a výsledkem jeho byl úplný smír Táborů se Sirotky a usnesení, aby vypraveno bylo poselství do Chebu k dohodnutí se s vyslanci basilejskými o způsobu a podmínkách, za jakých by se Cechové mohli jednání sboru súčastniti. Setkání plnomocníků sboru basilejského stalo se v Chebu dne 8. května a Cechy zejmena zastupovali tu: Mikuláš Humpolecký, písař pražský, M. Jan z Rokycan, M. Petr Payne, kněz Prokop Veliký a j.

Po dlouhém vyjednávání sjednotily se obě strany na 11 článcích, v nichž zejména zaručeno Čechům slyšení plné a svobodné před celým shromážděním, kolikráte ho žádati budou.

Než i po ujednání těchto podmínek naskytaly se obtíže různé ohledně průvodu a bezpečí poslů českých na cestě, rukojemství, příměří všeobecného a j., posléze však přece zjednána dohoda ve všech směrech a dne 18. května delegáti obou stran srdečně se rozloučili.

Otcové v Basileji shromáždění nemalou radost měli z dohody této a ve čtvrtém sezení dne 20. června nejen potvrdili vše, co v Chebu ujednáno bylo, ale i zvláštní list průvodní Čechům ještě vydali.

Dříve nežli ještě poselství české vypraveno bylo do Basileje, konán druhý valný sněm v Hoře Kutné od 31. srpna do 6. září, na němž schváleno to, co v Chebu bylo ujednáno, jakož i zvoleni poslové do Basileje. Byli to pak kromě těch, kteří již v Chebu vyjednávali, ještě p. Menhart z Hradce, Václav z Kravař, Vilém Kostka z Postupic a Přibík z Klenového.

Než ani nyní nevydali se poslové čeští na cestu. Předkové naši znali totiž velmi dobře prohnané lišáky římské a nedůvěřovali jim proto příliš. Aby neupadli snad v tenata nalíčená, vypravili dříve ještě z rozkazu sněmu do Basileje na výzvědy Mikuláše Humpoleckého, písaře Starého města pražského a Jana Žateckého od strany táborské. Tito přijati byli na hranicích českých velice čestně a provázeni Kunrátem, biskupem řezenským, děkanem eichstadtským a jinými vzácnými osobnostmi. V Basileji pak přijati velice vlídně, takže po návratu domů podali zprávy o sboru nejpříznivější

33. Vyjednávání v Basileji a jeho bezvýslednost.

Zpráva, že Čechové k vyjednávání do Basileje se dostaví, působila nejen na sbor velice potěšlivě, ale i na celou západní Evropu. Brzy po té zvoleni sborem čtyři nejvyhlášenější theologové, aby připravili se k obraně víry obecné proti čtyřem článkům pražským, a sice: M. Jan Stojkovic z Dubrovníka proti článku o přijímání pod obojí; M. Jiljí Karlier, děkan kambrayský, proti článku o trestání hříchů; M. Jindřich Kalteisen, dominikán, profesor theologie a inkvisitor v Kolíně n. R., proti svobodnému kázání slova božího a dr. Jan z Palomar, arcijáhen barcelonský a soudce síně papežovy, o světském panování duchovenstva. Jmenována zároveň komise za tím účelem, aby za pomoci městských úřadů byla zavedena v Basileji přísnější policie, aby Cechové po příchodu svém ani nikým uráženi nebyli, aniž komu z věrných na duši uškoditi mohli; zejména zapovězeny ve přítomnosti jejich všechny hříchy obecné a nařízeno, aby po dobu tu v Basileji žádná veřejná nevěstka na ulici se neukázala, všecky hry v kostky a hudby i tance po hospodách aby přestaly.

Poslové čeští, k nimž z nařízení Sigmundova připojil se karlštejnský purkrabí Zdeslav Tluksa z Buřenic, sjeli se 6. prosince v Domažlicích, kde očekávali je již někteří šlechtici z Německa, kteří doprovodili poselství české do města Kouby. Tam čekal na ně Kunrát, biskup řezenský a osobně i s jinými pány doprovodil je do Norimberka. Norimberští uctili Čechy všelikými poctami i dary, načež nejpřednější šlechtici doprovázeli je od města k městu až do Šafhúz

Pověst o veliké nádheře i hrdosti, s jakou poselstvo české v Německu vystupovalo, předešla ho až ku dvoru basilejskému, kde vzbudila veliký dojem. Legát Julián boje se, by při vjezdu Čechů do Basileje nepřihodilo se cos nemilého, nejen zřídil slavnou a hojnou deputaci, která je před městem přivítati měla, ale vypravil jim naproti i bratra Jana z Geilhúsy, u Čechů oblíbeného, se žádostí, aby pro uvarování všech nehod jakýchkoli demonstrací zanechali. Tito však dříve, nežli jim to sděleno býti mohlo, v Šafhúzách vstoupili na lodě a v neděli 4. ledna 1433 bez hluku dospěli před západem slunce do Basileje.

Hned po příchodu Čechů poslal kardinál Julián k jich uvítání M. Jana z Palomar a Jana Stojkovice, kteří jménem legáta těšíce se z jejich šťastného přibytí, nabídli jim sebe i všecko své k jejich libosti a vybídli

je, aby vesele i bezpečně bydlili v Basileji jako mezi svými v Praze.

Dne 7. ledna pozval Prokop Veliký na oběd k sobě vedle předních mužů z poselství českého i M. Jana z Parlomar, Jana Stojkovice a Jana z Geilhúsy. A tu již strhly se živé hádky zejména mezi Petrem Paynem a hosty basilejskými, v nichž jak dí Stojkovic, »anglický ten Husita jako had plzký čím ouželi sevřen a sklíčen býti se zdál, tím hbitěji pokaždé zase vymykal se.« Z mezí slušnosti a zdvořilosti však nevybočeno.

Dne 10. ledna uvedeni Cechové poprvé do shromáždění sboru v klášteře dominikánském a posazeni do dvou lavic uprostřed síně přímo proti sedadlům legáta Juliána a kardinálů. Sezení zahájeno přes dvě hodiny trvající řečí Juliánovou, která svou srdečností nejen údy sboru, ale i některé Čechy nejednou prý k slzám pohnula. Jménem Čechů odpovídal Rokycana, vyprávěje o příčinách příchodu Cechů a zvláště o křivdě, kterou posud snášeti musili, kaceřováni byvše po celém světě, ač prý zlořečení lidské jim prospělo více k dobrému; prosil otce, aby nehoršili se, budou-li od Čechů slyšeti věci neobyčejné, z jichžto vyšetřování však pravda vyzkoumána býti může.

Dne 16. ledna přišli z rána opat ebruchský, děkan řezenský, konšelé basilejští a Jan Geilhúsy, aby hosty české slavně do shro-

máždění uvedli. Tam jal se mluviti nejprve Matěj Louda z Chlumčan, děkuje bohu i sboru, že konečně přišla hodina, kdy bude možno Čechům ospravedlniti se před světem z nářků křivých a odhaliti poklad skrytý učení spasitelného, pro které již tolikráte kaceřováni a hrozně pronásledováni byli; omlouval války od Čechů k obhájení svému bezděky vedené a osvědčoval ochotu nepotýkati se příště nežli slovy a důvody z písem sv. a prosil o dobrotivé slyšení pro sebe i společníky své. — Dále chválil Petr Payne učení husitské ke slunci je přirovnávaje a posléz Jan Rokycana jal se obhajovati článek o potřebě přijímání pod obojí způsobou. Řeč jeho, ve které pokračoval ještě dne následujícího i v pondělí 19. ledna, vyslechnuta byla s napjatou pozorností, načež se chopil slova Prokop Veliký, který mluvil k témuž předmětu, ale nesetkal se s takovým úspěchem jako Rokycana, neboť někteří se mu i smáli. Po té projevil legát Julián, že snad dobré by bylo, aby Čechové všechny články přednesli dříve nežli jim od sboru odpovídáno bude, což přijato, a tak v úterý 20. ledna jal se mluviti Mikuláš z Pelhřimova, biskup táborský, o stavování a trestání hříchů veřejných v církvi, v čemž i druhého dne pokračoval.

V pátek 23. ledna a dne následujícího Oldřich Znojemský hájil článek o svobod-

ném kázání slova božího, od 26. do 28. ledna Petr Payne článek o světském panování kněžstva. Řeč jeho nebyla sboru nikterak příjemná, neboť nejen vychvaloval Husa i Wiklifa, haně odsouzení jejich na sboru kostnickém, ale vyprávěl i o sporech, které pro učení Wiklifovo měl na universitě oxfordské a pro které vlast opustiti a v Čechách útočiště hledati musil. Konečně podal ceduli, v níž obsah jeho řeči stručně vyjádřen tím, že požívání zboží světského nezapovídá se kněžím, pokud nepadá ve přílišnost a zbytečnost, ale vládnutí statky pozemskými, poněvadž vadí úřadování duchovenstva, má jim odňato býti a kde hřešení u duchovních vešlo ve zvyk, mají světští nejen právo, ale i povinnost uchýlili příčinu a podnět k hříchům.

Po provedení všech čtyř článků pražských uchopil se dne 28. ledna opětně slova Rokycana, děkuje sboru za laskavé slyšení a prose za odpuštění, jestli by snad někoho byli urazili a přednesli-li ve článcích svých, co by bylo proti víře a pravdě, tu hotovi jsou to opraviti, kdykoli jim to důvody dostatečnými dokázáno bude. Po té p. Vilém Kostka řečí německou děkoval knížeti Vilému co protektoru sboru, načež tento odvětil, že kdyby Čechům dosavadní slyšení nestačilo, přičiní se, by jim ho přidáno bylo. Kardinál Julián nejprve dotázal se, zda

všichni poslové přiznávají se jednomyslně k tomu, co čtyři řečníci jejich přednesli a když přisvědčeno, rozjímal v obšírné řeči to, co v desítidenních těch přednáškách potěšlivého slyšeti bylo. Dále však podotknul, že dosud předloženy byly pouze čtyry články, že však otcům bylo řečeno, že Čechové mají ještě články mnohé od učení ve sboru přijatého odchylné, i dal čísti 28 článků takových, v nichž jevilo se netoliko učení Wiklifovo, nýbrž i víra kněží táborských a sirotčích, žádaje, aby odpověděli, zda i k těmto článkům se přiznávají.

V sobotu 31. ledna Jan, opat cisterský a profesor pařížský, napomínal Čechy, aby nechajíce všeho hádání, podvolili se sboru. Řeč jeho vyvolala u poslů českých značného pohoršení, když líčil slovy ne právě vybranými Čechy jako z církve vystouplé a jí se protivící. Ještě více popudila je pak rozvláčná řeč Jana Stojkovice, který mluviti měl proti článku o přijímání pod obojí. Řeč jeho protáhla se až do 11. února a poslové čeští nejednou při ní nelibost svou projevili.

Dne 13. února odpovídal pařížský profesor Karlier na článek o stavování a trestání hříchů veřejných, což trvalo do 17. února, od 18. do 21. února pak vyvracel Kalteisen článek o svobodném hlásání slova božího a od 23. do 28. února Jan z Palomar hájil světské panování osob duchovních.

Potom pak od 2. do 10. března odpovídal Rokycana na útoky Stojkovicovy, načež tento opět jemu odpovídati chtěl, ale sbor seznav, že by to k dobrému nevedlo, již mu slovo nepovolil. Současně sestaven výbor, sestávající po 15 osobách z každé strany, který ve dnech 11. až 15. března konal porady, jak narovnání docíliti, ale bezvýsledně. Když pak v největších rozpacích dotázal se posléz 13. března Mikuláš z Kosy a později totéž opakoval i jménem knížete Viléma Bavorského, zda Čechové, kdyby sbor svolil k článku o přijímání pod obojí, spokojili by se co do článků ostatních a dostavše o tom dekret dle žádosti své, vtělili by se do sboru a súčastnili se dalšího jednání sboru o třech článcích ostatních, vyžádali si Čechové sice psanou formuli toho k rozjímání, ale vrátili ji zase, prohlašujíce, že před rozhodnutím o všech čtyrech článcích o vtělení mluviti nelze.

Po dalších mnohých úvahách posléz uznáno, že je nemožno v Basileji úplně se dohodnouti, a Čechové, když seznali, že sbor v ničem jim ustoupiti nechce, žádali, aby vypravil ze středu svého poselství do Čech, jež jednalo by přímo s národem na sněmu zastoupeným.

Ve velkém turnaji řečnickém od 16. března do 8. dubna vyvraceli si mistři obou stran názory své, leč bylo to již více pole-

mikou osobní, nežli sporem vědeckým. Tu vynikal zejména Rokycana vtipem břitkým, Payne prudkostí, Prokop Veliký pak způsobem nejen kazatelským, ale i velitelským.

Dne 2. dubna vyslali Vilém Kostka i kněz Prokop do Čech psaní, aby poslány jim byly listy průvodní, jelikož 14. dubna na cestu zpáteční se vydají a ku dni 7. června aby svolán byl valný zjezd do Prahy.

Sbor ustanovil k poselství do Čech 10 osob, které vzaty v přísahu, že v poselství svém věrně státi budou. V pondělí Velikonoční 13. dubna pak poslové čeští posledně byli ve shromáždění, aby se rozloučili.

Legát Julián i kníže Vilém snažili se Cechy v Basileji ještě pozdržeti vzhledem k ohlášenému příchodu Sigmunda ke sboru, když však tito naprosto odmítli, tu Julián obšírnou řečí s nimi se rozloučil. Tu ještě promluvili Rokycana a Prokop, načež každý posel podal pravici legátu kardinálovi i knížeti protektoru a s myslí jasnou odcházeli.

U večer téhož dne rozloučili se poslové osobně s jednotlivými údy sboru a dne 14. dubna vyjelo poselstvo české a s ním i poslové od sboru ustanovení z Basileje a bez značných obtíží dostali se dne 30. dubna do Chebu, kde vyčkavše českých listů průvodních, jež 3. května obdrželi, vydali se pak na cestu další.

34. Úskočné jednání strany římské. — Šlechta česká zrazuje národ. — Porážka demokratů u Lipan. — Závěrek.

Zatím co v Basileji vyjednáváno o smíření Čechů s církví, konán byl v Praze 6. února 1433 sněm zemský, o jehož jednání se však bližších zpráv nezachovalo.

Po příjezdu poslů basilejských do Prahy vyplňován čas až do sejití se sněmu vzájemnými návštěvami a slavnostmi, v čemž otcové nemálo si libovali.

Sněm sešel se v počtu nikdy nebývalém a zahájen v Karolíně 12. června řečí Rokycany, který podal zprávu o veškerém jednání poslů českých u sboru. Druhého dne uvedeni pak poslové basilejští do sněmu. Posly uvítal opět Rokycana, jemu pak odpovídal Filibert, biskup z Francie, načež ještě mluvil Ian z Palomar, který pak dne 15. června projevil mínění spoludruhů svých, že nejbližší a nejjistější cesta k jednotě a pokoji by byla, kdyby Čechové přistoupili ku sboru, súčastnili se porad i nálezů jeho a podrobili se jim také po příkladu veškerého křesťanstva. Na

výtky poslů basilejských, že Čechové mečem a krveprolitím hájili učení svého, odpověděl dne 18. června delší řečí Prokop Veliký. Téhož dne oznámil Palomar, že nebylo jim možno vynésti soud o čtyrech článcích pražských, jelikož seznali, že Čechové sami nestejně o nich smýšlí, různíce se jak ve výkladu, tak i v povaze jejich a žádal proto, aby byla jim předložena formule, jež vyjadřovala by smysl, jehož drží se celé království. Na žádost basilejských zvolena pak sněmem osmičlenná komise, jež měla s po[illegible] o věci té jednati. Na den 25. června ráno [illegible] před sněmováním pozváni přední šlechtici podobojí do bytu M. Rokycany a tam poslové vykládali jim, jak nehodné to, že oni, kteří by ve cti měli vládnouti královstvím, jako za předků jejich se dálo, nyní ani svobodni nejsou, nýbrž poslouchati musí ve všem lidí, kteří snad ani za sluhy by se jim nehodili; kterak také země jejich nesvornou jsouc a odtržená od celého křesťanstva čím dále hlouběji klesati by musila zvláště nedostatkem lidí učených; spásy že pro ně není leč v jednotě a v pokoji s církví, čehož možno dosáhnouti, jelikož rozdíly co do tří článků nejsou značné, co do článku přijímání pod obojí pak je naděje, že sbor k žádostem jejich se nakloní.

Úmysl římských náhončí byl tu zřejmý: rozraziti solidaritu Čechů, a také se jim podařil, neboť mnozí šlechtici nelibě nesli, že

vrchu ve straně husitské nabyli demokrati a zejména že vůdčí úlohu hrál tu nešlechtic Prokop Veliký, a proto radostně uvítali tuto nabídku basilejských, jež směřovala k obnovení panství šlechty feudální. Zejména byl to p. Menhart z Hradce, který již dříve měl s posly důvěrná jednání a nyní horlivě přimlouval se za jednání ve smyslu jejich.

Když pak téhož dne počalo sněmování, chtěli sněmovníci předem vědět, ke komu by se svoboda přijímání podobojí vztahovala? Dotaze pro Čechy že by nepostačovala, nýbrž že musila by rozšířena býti i na Moravany a na přívržence jejich ve Slezsku a v Polsku. Leč poslové na dotazy ty dávali jen odpovědi vyhýbavé, řkouce, že pravomoc jejich vztahuje se jenom na přijetí Čechů do jednoty církevní a na sproštění jich všech církevních pokut a klateb; ostatní že vyhraženo sboru. Současně žádali, aby sněm poslal opět ku sboru plnomocníky své.

Ve valné schůzi sněmu dne 3. července poslové basilejští se rozloučili, Prahu opustili však teprve 11. července a s nimi i noví poslové pražští: M. Prokop Plzenský, kněz Martin Lupáč z Chrudimi a Matěj Louda Dlouhobradatý. Do Basileje dospěli 2. srpna, avšak již před tím 31. července podával Martin Berryer, jeden z poslů, sboru zprávu o výsledcích poselství, při čemž chválil, jak čestně Čechové k basilejským se chovali.

Dne 5. srpna podávali sboru širší zprávy biskup Filibert a Jan Palomar a dne 13. srpna tento poslední v sezení užším podal tajnou relaci o věcech českých, v níž uvedl, jak usilováno bylo všemi prostředky, aby pokoj uzavřen nebyl, protože někteří báli se, že by ztratili vládu v lidu, kdyby nastoupiti měl mír; v Čechách již ani národ ani šlechta nepožívali prý svobody, podrobeni jsouce vůli několika vojevůdců. Hlavní tři sekty, Pražané, Sirotci a Táboři, že stále vzájemně se kacеřují a lid obecný trpí mnoho škody, jelikož se mu namlouvá, že je boje potřebí, aby Němci země neopanovali. Ve článku o přijímání pod obojí že však všichni Husité jsou svorni.

V úterý 11. srpna přijati noví poslové čeští ve slavném slyšení sboru, kde řeči své po řadě pronesli, načež čtena formule sněmem českým vydaná, na základě které mělo se státi sjednocení Čechů se sborem, a jež obsahovala čtyry články pražské a dále prohlášení o sjednocení, v němž Čechové slibovali poslouchati všech představených ve věcech církevních, ale kdyby sbor, papež nebo preláti nařídili něco činiti, co bohem zapovězeno jest, tu že poslouchati povinni nebudou.

Po přečtení formule této uznalo se ve sboru, že je nezbytno, aby aspoň jedna strana mezi Čechy pro Řím získána byla. K tomu účeli zvoleno zvláštní komité 50 osob, jež

důkladnou odpověď dáti mělo na tyto dvě otázky: 1. Slušno-li povoliti Čechům přijímání pod obojí, když ostatní křesťanstvo přijímá jen pod jednou? 2. V jakém smyslu mohl by sbor svoliti ke článkům husitským?

Dne 26. srpna svoláni jsou preláti a téměř 160 doktorů k tajnému sezení, kde Jan Palomar podával zprávu o jednání komise a dovodil, že přijetím návrhu předloženého, jímž mělo se vyhověti žádostem českým, učiněn bude počátek neomylný k úplnému navrácení Čechů do jednoty církevní. Také legát Julián přimlouval se, aby se Čechům vyhovělo. Po té svoláno na 2. září valné shromáždění, do něhož poslové čeští uvedeni, a tu kardinál Julián jim oznámil, že sbor rozhodnul se propůjčiti se žádostem českým se vší laskavostí a že oznámeno to bude poselstvím zvláštním, které bez meškání do Čech vypraveno bude. Na předložené články však Čechům odpovědi nedáno, takže musili se vrátit nevědouce ani, čeho pořídili. Za nimi do Čech vypravili se biskup Filibert, Jan Palomar, Jindřich Fok a Martin Berryer.

Prozíravější mezi Čechy seznali ovšem již po prvém vyjednávání se sborem basilejským, že klamná je naděje, že sbor bude jim nápomocen, aby v Čechách docílilo se jednoty vyznání. A tu uznáno bylo, že má-li nekonečným svárům a bojům býti konec učiněn, jest nezbytno, by celý národ přiveden byl

k jednotě víry, třeba by se tak i mocí zbraně státi musilo. V prvé řadě jednalo se tu o Plzeň, která stavěla se vůči husitismu jako hráz nepřemožitelná, a bylo proto usneseno, že město spojenou mocí husitskou obleženo i dobyto býti má. O tom potají dána Plzeňskými zpráva poslům basilejským zároveň s prosbou, aby nedopustili k obléhání města aspoň přede žněmi. Když pak dne 14. července na rozkaz Prokopa Velikého voje husitské poblíž Plzně polem se rozložily, měli Plzeňští již většinu sklizně doma. Počátkem září přibylo k oblehatelům vojsko obou měst pražských a posléze i Sirotci, takže počet oblehatelů udával se na 36.000 mužů. Boj o Plzeň uznáván jak od Čechů, tak od sboru basilejského i knížat německých jako poslední a rozhodný o otázku, zda v Čechách vedle husitismu i katolicism míti má své oprávnění, a proto obě strany napjaly v něm síly do krajnosti. Šlechta husitská zůstala tu však nečinnou, učinivši úmluvu se stranou katolickou, že hrady okolní zůstanou v klidu, pokud obležení potrvá, jakmile však Plzeň dobyta bude, že vzdají se bez dalšího boje.

Obléhání trvalo již po 10 měsíců, kdy Husité rozhodli se od dobývání upustit a město vyhladověti. Rozložilo se proto patero vojsk kolem Plzně, by bránila styku města s venkovem, než i přes to nebylo Plzeňským za těžko rozesílati posly do všech krajů za

pomoc, které se jim také hojně dostávalo. Hůře však bylo s oblehateli, kteří záhy počali strádati, následkem čehož zahostila se mezi vojskem nekázeň, jež vedla až k zdivočilosti, jak svědčí o tom případ následující: Dne 16. září vypravil se na rozkaz Prokopa Velikého jeden díl vojska pod vedením Jana Pardusa z Horky a Jana Řitky z Bezdědic v síle asi 500 jezdců a 1400 pěších do Bavor na spižování, ale když s kořistí nabranou se vojsko to vracelo, bylo 21. září u vsi Hiltersriedu napadeno Bavory a sbito tak, že 1177 mrtvých zůstalo na bojišti a 330 těžce raněných upadlo v zajetí; ostatní s vůdci Pardusem a Řitkou sice vyvázli, ale se ztrátou všech vozů svých. Touto porážkou pobouřen byl celý tábor husitský, a když Pardus do leženi se vrátil, rozjitření bojovníci vrhli se naň, svázali ho a co zbabělce chtěli ho na smrt odsouditi; k ochraně jeho povstal však Prokop, ale vojín Tvaroh rozlícen udeřil vrchního vůdce stolicí ve tvář, až okrvavěl, a ani na tom neměvše vzbouřenci dosti, dali vítězného velitele do vazby. Vzpoura ta sice netrvala dlouho, neboť po několika dnech nejen vůdce propustili, ale i prosili, aby opět velitelství se ujal. Leč Prokopovi příběhem tím zošklivil se život v táboře tak, že předstíraje potřebu v Praze se léčiti, opustil vojsko s úmyslem více se k němu nevrátiti.

Poslové basilejští v průvodu Čechů při byli do Prahy 22. října a přijati od Staroměstských s velikou úctou i slávou. Následkem moru v té době v Čechách zuřícího odložen však sněm, který na 18. října byl svolán, na den 16. listopadu. Sněmu toho súčastnilo se 96 šlechticů podobojí z Čech a Moravy a četně hejtmanů vojsk, zástupců měst, mistrů i kněží. Po delších sporech mezi stranami českými a vytáčkách i úskocích se strany basilejských předložena dne 26. listopadu sněmu cedule, v níž pravilo se: 1. O článku prvním, co do kalichu, že Čechové a Moravané jsouce v jednotě a v pokoji s církví přijímati budou pod obojí mocí vůle Kristovy a církve sv.; otázka, zdali tak přijímati jest přikázáno všem příslušníkům národa českého, že bude teprve sborem uvažována a o ní rozhodnuto; kněžím však propůjčena bude moc podávati pod obojí všem osobám dospělým, které o to požádají. 2. Pokud se týče článku o stavování a trestání hříchů, vyslovil se sbor, že moc trestní má příslušeti pouze úřadům, a sice duchovním nad duchovními a světským nad světskými. 3. Co do článku o svobodném kázání slova božího vyneseno, že kazatelé mají od vyšších k tomu býti zřízeni a posláni 4. Pokud se týče světského panování kněžstva, dán sborem ten výklad, že jak jednotliví kněží, ne řeholníci, tak i církev mohou míti a požívati zboží pozem-

ských; duchovní lidé jsouce vladaři zboží církevního mají jím věrně vládnouti podle nařízení sv. otců a nemohou zboží taková od jiných držena ani osobena býti bez viny svatokrádežné. Co do neřádův, kteří při posledních třech článcích v církvi obecně běží, zůstavuje se sněmu doléhati na jejich odstranění skrze posly své u sboru, a legátové slibují ve všem, cokoli náleží k opravě církve, býti jejich podporovatelé a pomocníci.

Dne 28. listopadu předložili pak poslové ceduli novou, v níž vykládali smysl církve co do víry i obřadů v článku prvém dotčených a uváděli, že když našli by se někteří, kteří při bohoslužbě ne hned by se srovnávali s obřady církve všeobecné, nemělo to býti na překážku ani pokoji ani jednotě jménem celého národa uzavřené, ale že bylo by takovým volno ještě dále o věci své se sborem vyjednávati. To ústupek byl Táborům a Sirotkům, ovšem jenom nepatrný, se kterým ani jedni ani druzí spokojeni nebyli. Mezi mistry a kněžími pražskými také strana Rokycanova projevovala nespokojenost svou s koncesemi, jaké Řím Čechům činil; naproti tomu však strana Příbramova a veliká část šlechticů s nimi souhlasila, a tak konečně v sobotu dne 30. listopadu 1433 byla tato první kompaktata stvrzena, od mnohých ovšem s tou výhradou, že je sice při-

jímají, ale jimi ještě nikterak uspokojeni nejsou.

Nyní nadešla doba očekávaná, kdy sbor basilejský i poslové jeho mohli kořistiti z nesvornosti Čechů. Šlechta česká, jíž přítomný stav věcí byl již nesnesitelný, pod vedením Menharta z Hradce opět se vzchopila, jsouc podporována nejen legáty basilejskými, ale ještě více císařem Sigmundem, který prostřednictvím Oldřicha z Rosenberka jednal s p. Menhartem. Tyto dvě šlechetné duše uznaly nyní dobu za příhodnou, aby ve spojení Pražanů a šlechty kališnické se strany jedné a Sigmunda a sboru basilejského se strany druhé učinily konec vládě demokracie v Čechách.

Dne 1. prosince 1433 zvolen na sněmu za správce zemského Aleš Vřeštanský z Riesenburka, jemuž k ruce přidáno dvanácte osob a uloženo mu za povinnost působiti pro obecné dobro národu, hájiti čtyř článků pražských, brániti všem nepravostem v zemi, souditi pře všeliké i usazovati soudce po krajinách, dopomáhati ku právu mocí brannou a k tomu cíli volati všechny kraje na pomoc kdykoli bude toho potřebí.

Také vojsko ležící u Plzně přiznalo se k poslušenství nového správce král. Českého, poněvadž ale i sněm schválil dobývání města toho, nemohl Aleš ničeho proti tomu činit.

Dne 20. prosince poslali Basilejští

Berryera napřed do Basileje se zprávou o stavu věcí v Cechách a současně biskup Filibert uložil sněmu konečnou lhůtu do 15. ledna k vyjádření, chce-li provésti kompaktáta tak, jak sama v sobě znějí čili nic, poněvadž v týž den legáti již Prahu opustit musejí. Po prudkých hádkách odpověděno jim však, aby odjeli raději o den dříve, poněvadž p. Jakoubek z Vřesovic, jenž měl jim dáti průvod bezpečný, déle na sněmu meškati nemohl. A tak se i také stalo.

Zatím pro oblehatele Plzně vytvářily se věci vždy hůře, neboť jsouce hladem více trápeni nežli obležení, činili zhoubné výpady do okolí, vydírajíce chudině poslední zásoby a tak považováni byli ne za hajitele, ale za zjevné škůdce zemské. Nejhorší ovšem bylo, že i mezi nimi nalezalo se dosti lidí, kteří za peníze byli odhodláni zraditi spolubojovníky své. Tak pověstný Přibík z Klenového, jeden z oblehatelů Plzně, dne 30. března úkladem a násilím dodal asi 700 korců obilí do města, načež ujev, zavřel se na zámku svém ve Stříbře. Dne 5. května pak za pomoci jiných šlechticů opakoval Přibík zrádný skutek svůj s tímže úspěchem.

Na Moravě mezi tou dobou zápisem na sněmu brněnském utvrzen dne 4. března všeobecný mír zemský na pět let a zavázali se k němu vedle veškeré moravské šlechty i p. Menhart z Hradce i jiní páni čeští.

V dubnu pak následovaly i v Praze podobné úmluvy, jimiž přičiněním p. Menhartovým zavázali se páni čeští i moravští, Staré město pražské a některé jiné obce, že pod poslušenstvím nového správce zemského pomáhati si budou vespolek až do těch hrdel, aby pokoj a pořádek v zemi obnoven byl. Především pak usneseno sbírati vojsko, které shromážditi se mělo na Kačíně nedaleko Hory Kutné.

Prokop Veliký, pozoruje, jaké pikle šlechta kula, rozhodl se konečně vystoupiti ze svého ústraní na Novém městě pražském a uvázal se zase u velitelství nad vojsky táborskými a sirotčími.

Počátek nešťastného boje, který zničil českou demokracii, udál se v Praze. Správce Aleš i páni staroměstští žádali totiž na novoměstských, aby i oni přistoupili k jednotě panské a zapsali se k míru zemskému. Místo odpovědi počali se však Novoměstští proti Starému městu opevňovati, načež povoláno vojsko od Kačína, které 5. května v síle asi 12.000 jízdných i pěších do Starého města přitrhlo a již druhého dne hnalo útokem na Nové město, které za krátko opanováno.

Mezi těmi, jimž podařilo se vyváznouti, byl vedle ostatních vůdců husitských i Prokop Veliký, který pak po odchodu z Prahy psal knězi Prokůpkovi do ležení u Plzně, líče mu přepadení Nového města, aby nechali

všeho a hnuli se od Plzně k Sedlčanům, Čapek že svolává veliký lid a on (Prokop) od Tábora podobně, neboť lépe jest umříti nežli nepomstíti krve nevinné, úkladně vylité.

Národ český, až dosud vždy asi na šest stran rozdělený, sestoupil se nyní toliko ve dvě strany proti sobě stojící, totiž šlechtickou či aristokratickou a městskou či demokratickou. K prvé náleleželi všichni šlechtici bez rozdílu náboženství, k druhé vedle menších obcí táborských a sirotčích zejména města: Žatec, Louny, Slané, Litoměřice, Boleslav Ml., Dvůr Králové, Trutnov, Jaroměř, Hradec Král., Mýto Vys., Čáslav, Kutná Hora, Kolín, Nymburk, Kouřím, Brod Český, Beroun, Písek, Vodňany, Prachatice, Sušice, Klatovy a Domažlice; ze šlechty jenom Jan Roháč z Dubé, Sezima z Kunštátu, Jan z Bergova a Jan Kolda ze Žampachu; Jakoubek z Vřesovic stál nestranný.

Táboři a Sirotci hleděli soustřediti moc svou nedaleko Prahy a dne 17. května již Prokop Veliký a Čapek lehli táborem u Kunratic, vyzývajíce stranu šlechtickou k boji, leč tato očekávajíc posily, na oko dala se do vyjednávání, volajíc zatím tím horlivěji přívržence své na pomoc. Vyjednávání ovšem k cíli nevedlo a strana demokratická obrátila se ke Kolínu.

Ve dnech 25. a 26. května přitrhlo od

jihu vojsko Oldřicha z Rosenberka, od západu panstvo kraje plzeňského a posádka hradu Karlštejna a spojivše se u Záběhlic s vojskem pražským, v počtu asi 25.000 mužů táhli k Č. Brodu, kteréžto město vzdalo se dobrovolně.

Nejvyšším velitelem armády šlechtické zvolen byl Diviš Bořek z Miletínka, který rozložil vojsko panské ve hradbách vozových mezi Č. Brodem, Kouřimí a Plaňany, zejména u vsí Lipan a Hřibů.

Jednota demokratická měla vojska asi 18 000 mužů a chvatně blížila se v neděli ráno 30. května od Kouřímí a Kolína, až u Lipan byla vojskem panským zastavena. Stály tu nyní dvoje hradby vozové proti sobě: panská 11řadová a městská 6řadová. Vítězství bylo možno získati jenom tomu, komu podařilo by se vylákati odpůrce z jeho hradby. A úkol ten provedl purkrabí zvíkovský Mikuláš Krchlebec, který vedl přední voje panské a když po nějakou dobu s obou stran na sebe střídeno, Krchlebec kázal svým se několikráte tak pohybovati, jako by ve zmatek uvedeni byli, potom vystoupiv z hradeb, na oko činil útok na hradby bratrské, a když tito vystřelili všechna děla svá, kázal opětně dáti se na licho na útěk a tu Táboři a Sirotci sestoupivše s vozů svých, jali se stíhati nepřátele domněle poražené, i pustivše se dosti daleko za utíkajícími. Pán

zatím rychlou jízdou vrhli se stihajícím v bok a odrazili je od jejich vozů otevřených, do nichž vetřeli se první Mikuláš Borotín, Arnošt Leskovec, Malovec a Janovský s lidem svým. Za nedlouho byla porážka vojska husitského úplná.

Byl to hrob české demokracie, neboť zahynula tu hlavní armáda Táborů i Sirotků pod ranami vlastních bratří a použitím vlastní taktiky od těch, s nimiž bezpočtukráte pospolu proti nepřátelům vlasti zápasili. V bitvě této zahynuli oba Prokopové kromě četných hejtmanů a kněží a na 13.000 nepřemožitelných těch bojovníků, neboť vítězové vraždili napořád, takže bylo jenom asi 700 zajatců, mezi nimi i Roháč z Dubé a Jan z Bergova.

Nezdar zbraní bratrských přičítán i zradě hejtmana sirotčího Čapka ze Sán, který viněn, že předčasně utekl s jízdou svou ke Kolínu.

Vítězství šlechty bylo dokonalé, neboť všechen tábor, děla, vozy, zbraně a kořist nepřátel ocitla se v moci její; ztráty byly pak poměrně velice nepatrné.

O průběhu bitvy mnoho romantického napsal Eneáš Sylvius, čemuž nelze však příliš víry přikládati. Tak těžko lze věřiti tomu, že Menhart z Hradce úskokem vlákal prý pozůstalé Tábory a Sirotky v počtu několika tisíc do okolních stodol a tam je upáliti dal. Že byli sice jatí vojíni upáleni, tomu

možno věřiti, ale že bylo by jich několik tisíc, když ku sboru do Basileje podána zpráva, že zajatých nebylo více nežli 700, o tom dlužno pochybovati.

Bitvou lipanskou byl sice zemi vrácen opět pokoj, ale za cenu zničení české demokracie, která více k moci se nedostala. Jednota panská, smluviviši se s Římem, který ovšem se svých privilegií nepostoupil vlastně ničeho a pouze přivolil ku přijímání pod obojí těm, kdo tak činiti chtěli, snažila se opět co nejvíce upevniti vládu svou nad lidem. Těžkým poddanstvím, jež postupem let na lid obecný uvaleno, se jí to sice podařilo, ale důsledek toho byl, že lid také již nikdy nepocítil toho zápalu pro zájmy vlasti společné jako v dobách Husových a Žižkových a další vývoj dějin ukázal, že zejména před bitvou bělohorskou vytvářily se věci tak, že lid úplně stál stranou od šlechty a netečný ke všemu, co tato podnikala. Důsledek toho nemohl ovšem býti jiný nežli katastrofa bělohorská a úplné vítězství Říma, ku kterému tento po 200 let neunavně zjevně i tajně všemi prostředky pracoval, dobře věda, že ztráta Čech znamenala by pro hierarchii i ztrátu téměř celé Evropy.

(Konec oddílu prvého.)

OBSAH.

Oddíl prvý: **Vývoj české reformace až po bitvu u Lipan**

Str.

Úvod 5
1. Příčiny a vznik snah reformačních 9
2. Původ české reformace a její příčiny . . . 20
3. Mistr Jan Hus, jeho zápas s římskými, utrpení i skon 33
4. »Bludy« Husovy a v čem spočívá jeho význam pro nás 34
5. Mistr Jeroným Pražský, druhý mučeník české reformace 98
6. Vývoj poměrů v Čechách po smrti Husově 119
7. Nezdar snah o reformy v církvi a uzavření sněmu kostnického 134
8. První bouře v Praze Smrt krále Václava IV. 142
9. Vývoj událostí v Čechách po smrti krále Václava 153
10. Dobytí Malé Strany — prvé vítězství Husitů 169
11. Mikuláš z Husi a Jan Žižka, vůdcové Husitů 173
12. Exekuce kutnohorské 181
13 Pokoření se Čechů před Sigmundem a jeho zpupnost 184
14. Další postup dějů válečných 189
15. Vyhlášení křížové války proti Čechům . . . 197
16. Konec příměří — boj až na smrt! 204
17. První výprava křižácká do Čech a neslavný konec její 212
18. Dobytí a zničení Vyšehradu 227
19. Tvoření stran mezi Husity a spory z toho vzešlé. — »Kacíři« Martinek Húska a Petr Kániš 237

Str.

20. Usilování o smír mezi stranami a nezdar toho. — Smrt Mikuláše z Husi 252
21. Další boje v Čechách 257
22. Sněmování 270
23. Další boje v Čechách a smutný konec druhé výpravy křižácké 273
24. Usilování o dosazení krále a povstalé z toho rozbroje 276
25. Dohoda Sigmunda s Poláky a odchod Korybuta z Čech 290
26. Boje za hranicemi 294
27. Jednání o smír mezi stranami českými a církví římskou 297
28. Poslední rok života Žižkova 301
29. Po smrti Žižkově 305
30. Obrat ve hnutí husitském. Od obrany k výboji 317
31. Páté a poslední křížové tažení proti Husitům 333
32. Církev na ústupu před Čechy 340
33. Vyjednávání v Basileji a jeho bezvýslednost 343
34. Úskočné jednání strany římské. — Šlechta česká zrazuje národ. — Porážka demokratů u Lipan. — Závěrek 351

Prameny literární, jichž k sepsání díla tohoto bylo použito: Dr. V. Novotný, M. Jan Hus. (Zl. Praha, 1903) — Frant Palacký, Dějiny národa Českého, díl III. — Hlavinka, Bludy a lži v dějinách. — V. Zapp, Českomoravská kronika, díl IV. — Lacina, Obecná kronika. — T. G. Masaryk, Jan Hus. Naše obrození a naše reformace. V. V. Tomek, Dějepis města Prahy. Jan Žižka. — A. Denis, Konec samostatnosti české. — Em. Tonner, Vypravování dějin domácích, díl III. — H. Toman, Husitské válečnictví. — H. Kuffner, Vypsání bitvy lipanské. (Č. Č. M., 1898.)

DB
211
.8
D58
oddíl 1

Diviš, Jan
Bílá Hora a násilná proti-
reformace katolická

PLEASE DO NOT REMOVE
CARDS OR SLIPS FROM THIS POCKET

UNIVERSITY OF TORONTO LIBRARY

UTL AT DOWNSVIEW
D RANGE BAY SHLF POS ITEM C
39 09 30 12 03 003 7